

א. בוקשטיין

די בוימייסמער
פון לעבען

ms

א. בוקשטיין

די בוימייסטער פון לעבען

ראמאן

פון אידישען סטודענטען-לעבען

אין דער שווייץ

ניו יארק, 1926

אריאם פרעס, אינק., 54 קאנעל סטריט, ניו יארק.

מ י י ן פ ר ו י ה ד ס ה —
א ט ר י י ע ן א ו ן מ ו ט י ג ע ן ק א מ ע ר א ד
א י ן ל ע ב ע נ ס ק א מ ה — ג ע ו ו י ד מ ע ט
מ י ט ד א נ ק א ו ן ל י ע ב ע .

Ms

Copyright — 1926
by
A. BOOKSTEIN
Brooklyn, N. Y.

1321

דער רויטער הירש

ערשטער קאפיטעל

1.

אויף יענער זייט זיינען די אלפֿען נאך געשטאנען מיט זייערע גרייז-גראַהע קעפּ, אזוי ווי פֿערשלאָפֿען און געהילט אין וואָלקען... דער „רויטער הירש“, אַ רעסטאָראַן אין בערנער אָבערלאַנד, איז נאָך געלעגען פֿערהילט אין שאַטען און אונטער זיינע ליידֿיגע ווע-ראַנדעס מיט די איבערגעקעהרטע ביינקלעך האָט אַרום 12 אַ זייגער נאָך געלויפֿערט דער קיהלער פֿריהלינגס-מאַרגען...

אַבער פֿון די אַפֿענע פֿענסטער האָט זיך שוין געטראָגען אַ גערויש און אַ געזאַנג פֿון אַ פֿערהליכער געזעלשאַפֿט... מען האָט געזונגען „גוידעאַמוס“ און אַנדערע סטודענטען-לידער. דאָס איז געווען אַ גרופֿע פֿון אַ שווייצאַרישער סטודענטען-קאַרפּאָראַציע און פֿון זייער גרויסען שכור'ן טומעל האָט מען געקענט פֿאַרשטעהן אז זיי האַלטען שוין ווייטער פֿון דעם ערשטען ביערקופֿעל...

דער ווייסער שנעע פֿון די אלפֿען-שפיצען האָט זיך אָבער באַלד אַנגעצונדען פֿון אַ זונענשטראַהל, האָט אָנגעהויבען צו בליאַסקען און צו פינקלען מיט מיליאָרדען ברענענדע דימענטען און אַ גרויסער שטראַם פֿון ליכט און גלאַנץ האָט זיך אָנגעהויבען פֿון די בערג-שפיצען גליטשען אַרונטער, ניעדריגער און ניעדריגער אין טאָהל אַרײַן און האָט אויף זיין וועג פֿערכאַפֿט אויך דעם ווינקעל פֿון דער דריי-עקיגער וועראַנדע פֿון „רויטען הירש“ און האָט איהם פֿאַרפֿלייצט מיט אַ כּוואַליע זונענ-ליכט.

איינעם, פֿון די איינציגע צוויי געסט, אויף דער וועראַנדע, וועל-כֶּע זיינען שטיל געזעסען נעכען אַ קליין טישעל מיט אַ פּאַר ליידֿי-

פלארא האט דערויף גאר ניט געענטפערט, זי האט נאָר אויפגע-
ציטערט מיט דעם גאַנצען קערפער, אזוי ווי זי האט געוואָלט איהם
נאָר איין מאָל אונטערטוקען אין זונענליכט...

זי האט זיך נאָך אַמאָל אויסגעצויגען און אויסגעגלייכט מיט אַ
מעכטיגער, אבער צו גלייך גראַציעזער און עלאָסטישער בעוועגונג פון
אַ יונגער פאַנטערע, צונויפגעלייגט די הענד אויף'ן בוזעם און אַנשפאַ-
רענדיג זיך אויף איינעם פון די וועראַנדע סלופעס, האָט זי געוואָרפען
אַ בליק אין דער ווייטקייט, אַהין, וואו דער „מאַנבלאַן" האָט געהויבען
צום הימעל זיין פערנעבעלטען, גרייזגרויען קאַפּ.

— ווי שעה, ווי הערליך! — האָט זיך אַרויסגעריסען מיט בע-
וואונדערונג פון איהר ברוסט.

זי איז געבליבען שטעהן בעוועגלאָז און פערגליווערט ווי אַ שעה-
נער געדאַנק, פאַרקערפערט אין מאַרמאָר, ווי אַ זיסער פרויען-טרוים,
אויסגעגאסען אין בראַנז.

— יא, עס וועט זיין אַ הייסער טאַג היינט — האָט זיך נאָך אַמאָל
אַנגערופען דער בלינדער, דערפיהלענדיג, אז די זון וועט באַלד פער-
כאַפּען דעם נייעם פלאַץ איהרען.

פלארא האט אויפגעציטערט און אומגעדריעהט צום בלינדען איהר
פנים. דער געדאַנק, אז דער בלינדער ברודער איהרער האָט דאָס אַלעס
אין לעבען ניט געזעהן, אז זיין נשמה איז אויף אייביג פערמויערט
אין אַ טיעפען, פינסטערען קעלער, וואוהין קיין איינציגער זונענ-
שטראַהל קען ניט דורכדרינגען — דער געדאַנק האָט באַלד באַדעקט
איהר פנים מיט אַ טרויעריגען, שוואַרצען וואַלקען...

אויף דעם שמאַלען, קרומען שטענעל, וואָס האָט געפיהרט פון
טהאַל פאַרביי דעם „רויטען הירש" אַרויף, צום אַבערלאַנד האָבען
זיך בעוויזען צוויי הויזירער, טראַגענדיג פאר זיך אויף רימענע פאַ-
סען זייערע קעסטלאַד.

זיי האָבען זיך אַבגעשטעלט פאר דעם רעסטאָראַן און זיך איבער-
געקוקט. נאָר אַ קורצער איבערלייגונג זיינען זיי אַרויף אויף דער
וועראַנדע.

נע טאסען פאר זיך, האט דער גרויסער ליכט-שטראם אנגעהויבען צו בעאנרוהיגען און נערווירען. דאס איז געווען א יונגער מאן פאר דרייסיג מיט א קייליכדיג געשארען, בלאַנד בערדעל און מיט א פאר גליווערטען טויטען בליק פון א פאר בלינדע אויגען אונטער בלויע ברילען...

זיין קערפער האט אנגעהויבען נערווען צו ציטערען. ער האט זיך אויפגעהויבען און אנגעהויבען צו טאפען ארום זיך מיט זיינע לאנגע אויסגעטריקענטע פינגער, אזוי ווי ער וואלט געזוכט שוץ פון דער ליכט־פערפלייצונג...

די שוועסטער זיינע, א הויך געוואקסענע, שעהנע שאטענקע מיט א רייכען הויפען האר אויפ'ן קאפ מיט שטאל־גרוע אויגען און מיט עטוואס שטאל־בייזע געזיכטס־ציגע, האט זיך שטיל אויפגעהויבען פון איהר ארט און מיט א רוהיגער בעוועגונג אפגערוקט דאס טישעל טיעף איז שאטען אריין...

דער בלינדער האט צוגערוקט זיין בענקעל צום טיש, האט זיך צוריק אוועקגעזעצט א בערוהיגטער און ווידער אנגעהויבען שטום און בעוועגלאז קוקען פאר זיך מיט א טויטען פערגליווערטען בליק.

די שוועסטער אבער האט זיך ניט געזעצט צוריק אויף איהר ארט... זי איז געבליבען שטעהן אין מיטען ליכט־שטראם, בעגאסען פון איהם, אויסציהענדיג די ארעמס און דעם גאנצען עלאסטשען קערפער איהרען...

איהר פעסט געבויטע ברוסט האט זיך דערביי וועלענארטיג בעוועגט און געהויבען, דורשטיג געציטערט און געפלאטערט אנטגעגען דעם שטראהלענ־שטראם, אזוי ווי זי וואלט געוואלט דעם גאנצען ברייטען לויף זיינעם אריינגעהמען אין זיך און איהם דורשטיג אייניג שלינגען אין איהר יונגפרויליכער, לידענשאפטליך־פלאטערענדער ברוסט, אדער אויסבאדען אין זיין ליכט איהר גאנצען פעסטען אבער אויך שלאנק געבויעטען קערפער...

— עס וועט היינט זיין א הייסער טאג — האט זיך דער בלינדער אנגערופען, אומדרעהנדיג דעם קאפ אין דער זייט, וואו זיין שוועס־טער איז געשטאנען.

- דאס זעהט מען שוין...
- ניכט וואהר? דאס בין איך און דאס איז מיין פריינד טאָפּאָ!
- האָט ער פאַרגעשטעלט זיין חבר.
- איך האָב די עהרע... עס פרעהט מיך זעהר — האָט זיך דער קעלנער ווידער פערבויגען פאַר זיינע געסט מיט אַן איראָנישען ערנסט.
- האָט איהר דעם נאָמען טאָפּאָ קיין מאָל ניט געהערט?
- איך בערויער זעהר...
- ווי איז דאָס מעגליך?
- יא, ווי זאָל איך אייד דאָס ערקלעהרען — האָט דער קעלנער זיך ענטשולדיגענד, צופיהרט מיט די הענד.
- מיין פריינד טאָפּאָ איז אַ גרויסער, שטילער דענקער — האָט מיט אַ טרויריגער ווירדע באַמערקט דער הויזירער.
- אַד, זאָ!... מיינע גרעסטע האַכאַכטונג! און איהר, אויב איך קען פרעגען?...
- איך בין אַ דומער שטיינקער — האָט ער געזאָגט שטילערהייד דעם קעלנער אויפ'ן אויער און האָט זיך צולאַכט פון זיין אייגענעם ווייז.
- יא, יא, איהר שיינט מיר צו זיין אַ גרויסער שפּאַס־פּוויגעל... עס איז זעהר שעהן... אָבער וואָס זאָל עס זיין?... האָט געפרעגט דער קעלנער שוין מיט אַ פריינדליכען, פאַמיליאַרען טאָן — ווינשען, די העררן, צו פרישטיקען?
- אויב מיר ווינשען... כאַ, כאַ, כאַ... דאָנער וועטער! דאָס איז אונזער הייסטער וואונש...
- אַלזא, וואָס שמעהט אייד אין וועג?
- וואָס אונז אין וועג שמעהט?... הם... — האָט זיך אָנגעהויבען צו קראַצען אין דער פאַטעלנעצע דער שפּאַס־פּוויגעל — וואָס שמעהט אונז אין וועג, טאָפּאָ?
- אַד, לאַז מיר צורוה מיט דיינע פוילע וויצען... — האָט זיך אונצופריעדען און בייז אַבגעקעהרט טאָפּאָ.

אָוועקשטעלענדיג זייערע קעסטלעך אויף אַ בענקעל ביי אן אָפּע-
נעם פענסטער, האָבען זיי זיך אָוועקגעזעצט ביי אַ טישעל אַנטקעגען
דעם בלינדען און האָבען אַ רוף געטהאָן דעם קעלנער.

די צוויי פאַרשוניען אין זייערע אַרעמע אָבערטראָגענע קליידער
האָבען דעם קעלנער, ווייזט אויס, זעהר וועניג אינטערעסירט, ווייל
ער איז אויף זייער קלונג צוגעגאנגען מיט פּוילע טריט, קוים, קוים
אַ שאַקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און אַ בורטשע געטהאָן מיט אַ גלייכ-
נילטיגען, לאַנגווייליגען און אונפֿרינדליכען טאָן דאָס געוועהנליכע
„זיי ווינשען?“

— מיר ווינשען... כע, כע, כע, — ווען איהר זאָלט וויסען וואָס
מיר ווינשען — האָט זיך אָנגערופּען איין הויזער, אַ יונגער מענש,
מיט אַ גלאַט געגאָלטען אינטעליגענטען פנים אָהן וואַנצעס און אין
פענסטע, אַנשטעלענדיג אויף דעם קעלנער אַ סאַרקאָסטישען בליק אי-
בער זיינע ברילען...

— צום ביישפּיעל? — האָט געפרעגט דער קעלנער שוין מיט אַ
איראַנישען שמייכעל אונטער זיינע גרויסע, געפֿלעקטע און פאַררעהטע
וואַנצעס.

— ווען איהר, מיין הערר, זאָלט וויסען אונזער וואונש... טא.
טא... דאן, דאן...

— דאן? — האָט איבערגעפרעגט דער קעלנער און זיין איראַנישער
שמייכעל האָט זיך צוגאסען ברייטער איבער זיינע ליפּען.

— דאן, מיין הערר, וואָלט איהר אונז מעהר רעספעקטירט!

— אַה, ביטע געפֿעליגסט! — האָט זיך דער קעלנער איראַניש פאַר-
בויגען פאַר זיינע נייע געסט — מיין גרעסטע האַכאַכטונג, מינע
הערר! רעספעקט וועט אייד דאָ, אין „רויטען הירש“ קיין מאָל
ניט פעהלען...

— בעמיהען זי זיך, — הערר אָבער! — האָט געזאָגט דער הוי-
זער מיט אַ קעניגליכער האַנדבעוועגונג און דערביי טעאטראַליש
שטאַלץ פערדיסען דעם קאָפּ — איהר מוזט וויסען מיט וועמען איהר
האט צו טהאן...

— האט וואסערמאן א שטארקען טרייסעל געטהאן דעם חבר זיינעם
כיי די פלייצעס.

— אה, עס טהוט וועה! — האט זיך א קנייטש געמאן טאפּה.
— אדרכא, זאג שוין דו אליין, טאפּה, — האט געזאגט וואסער-
מאן, אויסשרייענדיג דעם טאפּה מיט א בעזונדערער בעמאָנונג.
— שא! ווארה אַוועק דיינע אַקטיאָרסקע שטיק... עס זיינען
דאָר דא מענשען! — האט זיך אָנגערופען טאפּה א פארשעמטער.
וואסערמאן האט זיך אומגעקוקט.

דער סאַרקאַסטישער שמייכל וואָס האָט שטענדיג געשוועבט
אויף זיינע ליפּען, איז פּלוצלונג פּערשוואַנדען, און זיין גערוועזענער
בעוועגליכער אַקטיאָרסקער פנים האָט זיך אויסגעצויגען און איז פּער-
גליווערט געוואָרען אין אַן אויסדרוק פון בעוואַונדערונג און איבער-
ראַשונג.

אויף זיי האט מיט אַן איראַנישער נייגיר געקוקט פּלאָרא.
מיט דעם רייכען קאַשטאַנעווען קאַפּ האָר, וועלכער איז געווען
פּערוואַרפען און אַנגעשפּאַרט אויף אַ וועראַנדער־סלופּ, מיט איהרע
איבער דער ברוסט געקרייצטע הענט, און מיט דעם לייכט־שפּאַטי-
שען שמייכל אויף די ליפּען, האָט איהם די אונבעקאַנטע איבער-
ראַשט און כמעט איבערגעשראַקען...

אַזוי איבערשרעקען זיך מענשען ווען זיי באַגעגענען פּלוצים אין
דער ווירקליכקייט אַ שעהנעם חלום.

דער שפּאַס פּויגעל און ציניקער, האָט דעם שטריינגען, קאַלטען
בליק פון דער שטאַלצער שעהנהייט ניט אויסגעהאַלטען און דער
ערשטער זיך אַבגעקעהרט.

— הם... ווי געפעהלט דיר, האָ? האָסטו שוין אַזוינס געזעהן?
— האט געמורמעלט וואסערמאן צו זיין חבר.

טאפּה האט פארשעהמט אַרונטערגעלאָזט זיינע אויגען. זיין
חבר'ס באַציהונגען צו פרויען האָבען דעם צנוע תמיד פערשאפט כושה
און פּיין...

אַ וואסערמאן האט זיך נאך אַמאָל אומגעדריעהט איז די אומ-
בעקאַנטע שוין געשטאַנען אויסגעדריעהט צו איהם מיט דער פלייצע

— אונז פעהלט ממתקים... גאנץ איינפאך ממתקים, האט א מאד געטהאן דער הויזירער מיט א פאך פינגער — ווייסט איהר, הער אבער, וואס בעדייטעט אזוינס ממתקים?

— דאס וועל איך שוין וויסען — האט גאנץ ערנסט א זאג גע-טהאן דער קעלנער און האט א ווארף געטהאן א בליק אויף די פער-לערס קעסטלעך, — איהר געהט דאך אהין? ... אינ'ם אבערלאנד? הויזירען? ניכט וואהר?

— יא, אינ'ם אבערלאנד.

— וועט איהר צוריקוועגס בעצאהלען... איך וועל שוין פאר אייך גוטזאגען.

— א, ערלער מענש, נאבעלעס הארץ! גרויסער פילאנטראפ! — האט ארומגעכאפט דער פערלער דעם קעלנער מיט זיינע ארעמס. — שעהו, שעהו, וואס ווינשט איהר צו עסען? — האט געפרעגט דער קעלנער, בעפרייענדיג זיך פון פערלערס ארעמס מיט א גוט-מוטיגען שמויבעל.

— אלע נאהרהאפטע שפייזען זענען אונז ווילקאמען... און הויפט-זעכליך ברויט, א גרויסע פארציאן ברויט!...

— פילייכט ווארימע ווארשטלעך מיט קארטאפעל-סאלאט?

— זאל זיין ווארשטלעך מיט קארטאפעל-סאלאט.

— און צו גלאז ביער?

— און צו גלאז ביער.

— העללעס? ... דונקעלעס? ...

— העללעס... דונקעלעס... מיר טרינקען אלעס!

— שעהו... עס קומט באלד — און דער קעלנער איז פערשוואונ-

דען אין רעסטאראן מיט שנעלע טריט.

— טאפף! גליק, גליק! מיר וועלען היינט האבען פיעל גליק...

— האט זיך געפרעהט דער הויזירער, און טאפף האט זיך צופריעדען געשמויכעלט אין דער גרויסער שווארצער בארד אריין...

— יעצט זאל דער שטילער דענקער זאגען, אז וואסערמאן איז

נישט קיין גרויסער דיפלאמאט, קיין גרויסער מענשענקענער... הא?

בעטראכט די צוויי הויזירער מיט א בליק פון א ביזען הונט, וואס קלייבט זיך עמיצען צו בעפאלען.

— זאגען זי מיר... זי... וואס מאכט איהר דא? — האט געפרעגט פריץ מיט א שכור'ן שלוקערץ.

— וואס געהט זי אן? — האט פון זיין זייט קאלטבלוטיג געפרעגט וואסערמאן.

— וואס? עס געהט מיד שוין אן... איד זאל דאס באַלד וויסען! — האט א האווקע געטאן דער שכור'ער סטודענט מיט א קול פון א אלטען הייזעריגען בולדאג. זיינע אויגען האבען זיך אָנגעגאָסען מיט בלוט.

— מיר הויזירען דא אין אַבערלאַנד... האט דערשראָקען באמערקט טאפּה.

— וואס? הויזירען? ווער האט עס אייד ערלויבט? — האט געדונערט פריץ. — די פערפֿלֿוכטע יודען! די גאַנצע שווייץ האט איהר מיר פערפעסטעט!

— האלט דאס מויל! — איז אויפגעשפרונגען פון אַרט וואסער-מאן, ציטערנדיג מיט דעם גאַנצען קערפער פון ווילדען כעס און פון א פיעבערהאַפטען מוטה, וועלכער איז גאָר ניט געווען אין זיין נאטור.

— וואס? בלייבֿבלויער דאָנער וועטער! — האט א ברום געטאן פריץ און מיט א האַסטיגער בעוועגונג א שליידער געטאן פון זיך דעם ביינקעל מיט די צוויי קעסטלעך.

די גאַנצע קראַם, פינגערלעך, קייטעלעך, זייגערלעך און אנדערע נאַלאַנטערע-אַרטיקלען האבען זיך צושאַטען און צוקיקעלט איבער דער וועראַנדע מיט א קלאַנג און קראַך פון צושמעטערטען גלאָז.

אן אנדערסמאל וואלט דער הויזירער און איד דעם גוי אפשר פערשוויגען...

אויף איהם האט שוין אַבער ווידער געקוקט די אומבעקאַנטע און איהר נייגיריגער און עמפערטער בליק האט איהם פערוואַנדעלט אין א נייעם, פרעמדען מענשען...

און האט ווידער געקוקט פאר זיך אויף די שנעע-בערעקטע אלפֿען שפיצען.

דער קעלנער האט אינצווישען זיי דערלאנגט דעם פריהשטיק. ניט קוקענדיג אויף זיין הונגער, האָט וואַסערמאַן געגעסען זיין פריהשטיק צוטראַגען און אָפּט אומגעדערהט דעם קאַפּ אין דער זייט, וואו די אונבעקאַנטע איז געשטאַנען. איהר געזיכט האָט אויף איהם געמאַכט אזא שטאַרקען אייגנדרוק, אז ער האָט עס געוואָלט זעהן נאָך אַמאָל.

און ער האָט אַבזיכטליך אַנגעהויבען ריידען הויך אין דער האָפּט נונג, צו ציהען איהר אויפּמערקזאַמקייט און בעוועגען זי נאָך אַמאָל אויסצודרעהען צו איהם דעם פנים.

— פּע, טאפּף, ווער עסט אַזוי? ס'איז אונעסטעטיש!...

ער האָט באַלד פערשטאַנען, אז זיין בעמערקונג איז ביליג און באַנאַל, און אז דערמיט קען ער נאָר פערלייערען אין איהרע אויגען, און דאס בלוט איז איהם אַריין אין פנים.

טאפּף'ן אַבער האָט זיין חבר'ס הילכיגע בעמערקונג אַזוי דער-שראַקען, אז ער איז געבליבען זיצען מיט אַ פולען מויל און צוויי שטאַר אויסגעגלאַצטע אויגען, אַזוי ווי מען וואָלט איהם געכאַפּט ביי אַ גרויסען פאַרברעכען.

ער האָט אויסגעזעהן אַזוי קאַמיש אונבעהאַלפּען, אז וואַסערמאַן האָט אויסגעבראַכען אין אַ שטורמישען געלעכטער.

2.

דער שיכור'ער טומעל פון דער פרעהליכער געזעלשאַפּט אין דעם „רויטען הירש" איז געוואַקסען.

— פּריץ! פּריץ! קאם מאַל היער, פּריץ! וואוהין געהסטו — האט זיך אַבגעטיילט פון טומעל אַ קול.

— איך מוז לופט כאַפּען! — האָט געענטפערט פּריץ, און זיין צושניטענע מאַרדע פון אַ גרויסען בולדאָג האָט זיך שוין געשאַקעלט אויף זיין דיקען אַקסענהאַלז פאַר דעם אַפּענעם פענסטער. ער האָט

ווי תמיד אין אועלכע פעלע, האָט ער אונרוהיג געטאַפּט פאר זיך מיט די לאַנגע, ציטערנדע פינגער און געזוכט מיט זיינע לעבענס-לאזע אויגען זיין באַשיצער.

— פלאַרא, פלאַרא! וואו ביסטו?

— זעץ זיך און בערוהיג זיך — האָט די שוועסטער זיך אָנגע-רופען אין רוסיש, מיט אַ גלייכגילטיגען און רוהיגען טאָן, וועלכער האָט געקלונגען ווי אַ בעפעהל. — די גאַנצע געשיכטע געהט דרך און מיר זעהר וועניג אַז.

— איהר האָט אַ טעות, מאַדעמואַזעל — האָט איהר צאָרניג געענט-פערט וואַסערמאַן אויך אין רוסיש. די געשיכטע געהט אייך אָן אזוי פיל ווי מיר.

— פאר וואָס? — האָט פלאַרא געפרעגט דעם הויזירער, אויפ-הויבענדיג אויף אים אַ קאַלטען, שטאַלענעם בליק.

— ווייל איהר זייט אידען, גלייך ווי מיר.

יא, יא... עס איז אַ געמיינהייט, פלאַרא! איהר רופט די פאָ-ליציי, ווי גרויס איז אייער שאַדען? — האָט געפרעגט דער בלינדער, אומדרעהענדיג דעם קאַפּ אין דער זייט, וואו דער הויזירער איז גע-שטאַנען.

— ווער רעדט פון שאַדען!... דאָ געהט ניט אין שאַדען!

— יא, ריכטיג, איר האָט רעכט! — האָט איר וועניגסטענס אַלעס צונויפגעקליבען? — האָט ווידער געפרעגט דער בלינדער, און האָט דערביי געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי ער וואָלט וועלען זיך אַראָפּ-לאזען אויף דר'ערד און העלפען צונויפקלייבען די צושאַטענע זאַכען. פלאַרא האָט איהם אָבער רוהיג גענומען ביי דער האַנד, איהם אוועקגעזעצט צוריק אויף זיין אָרט און קאַלטבלוטיג אָפגעווענדעט איהר בליק צו די אַלפּעז־שפיצען, אזוי ווי זי וואָלט געוואָלט דערמיט בעווייזען, אַז די גאַנצע געשיכטע געהט איהר ווירקליך זעהר וועהניג אַז.

דער בלינדער האָט דאָס דערפילט און אום צו פאריכטען דעם שלעכטען איינדרוק, וואָס זיין שוועסטער'ס האַנדלונג האָט געקענט

וואסערמאן איז מיט איין שפרונג שוין געווען ביים אפענעם פענסטער און מיט זיינע נעגעל אנגעכאפט דעם שכור'ן סטודענט פאר'ן גארנעל.

א פאר סעקונדען זענען אריבער אין א טויטען שטיל-שווייגען... באלד האט זיך דערהערט א פערשטיקטער כראָפּען און א פייה פון פריי'ס דיקען האלז, וועלכער איז געווען איינגעקלאַמערט אין וואַ-סערמאן'ס נעגעל, ווי איז א צוואַנג.

איז „רויטען הירש“ איז געוואָרען א גרויסע מהומה. עטליכע פאַר הענט האָבען אַרויסגעריסען דעם שכור'ן קאמעראַד פון וואַסערמאן'ס נעגעל און האָבען דעם פּעדלער אַ שלידער געטאָן ווייט צום טיש. אייניגע האָבען זיך געריסען מיט איהם שלאָגען, אנדערע הייבען זיי אַבגעהאַלטען.

וואַסערמאן איז געשטאַנען אַנגעשפּאַרט אַן טיש, ציטערענדיג פון שטאַרקער אויפֿרעגונג און בלייך ווי אַ מת.

אַז ער האָט אָבער דערזעהן טאַפּה'ן, וועלכער איז אַ צופאַטעל-טער אַרומגעקראַכען אויף אַלע פיער, צונויפקלייבענדיג מיט דעם סעלנער'ס הילף זייער אַרימע קראַם, און ווען ער האָט זיך בעגע-גענט מיט דעם איראַנישען און קאַלטען בליק פון דער אונבעקאַנטער מיידעל, איז וועלכען ער האָט דערזעהן מער פּעראַכטונג ווי מיטלייד, האָט וואַסערמאן'ען אַנגעכאַפט אַ ווילדער כּעס.

ער האָט אַנגעהויבען צו קלאָפּען אין טיש און שרייען:

— פּאַליציי! פּאַליציי! רופּט מיר פּאַליציי!

ער האָט אַנגעהויבען צו לויפּען איבער דער וועראַנדע ווי אַ פּער-וואַנדעטער לייב. זיין כּעס איז איבערגעגאַנגען אויך צו טאַפּה'ן און יענער האָט אויך נאָכגעקלאָפט:

— פּאַליציי! פּאַליציי! רופּט מיר פּאַליציי!

די גאַנצע געשיכטע האָט אויף דעם בלינדען זיך אַבגערופּען אויף אַ שוידערליכען אויפן. ער איז געשטאַנען אַ פּאַראַליזירטער מיט אַן אַנגעשטרענגטען טויטען בליק, און דער לאַנגער, דאַרער קערפּער זיינער האָט קאַנוואַלסיוו געציטערט.

לאנכאלישען, פריינדליכען בליק, וועלכער האָט זיך צוגאָסען איבער איהר שטרענגען און קאלטען געזיכט אין אַ ליבלאכען און גוטען שמייכל.

— איד ווייס ניט צו אייער קאמערעד איז אַ גרויסער דענקער, אבער איד בין זיכער, אז ער איז זעהר אַ שלעכטער הויזירער — האָט זיך געווענדעט פֿלאַראַ צו וואסערמאַנ'ען מיט דעם זעלבען גוטען שמייכל.

— אה, איד בעט אייד אין מיין קאמערעד'ס דענקונגס-קראַפט ניט צו צווייפלען! ער איז גרויס.. אונענדליך גרויס — האָט גע- שפּאַסט וואסערמאַן מיט אַן אַקטיאָרסקען ערנסט.

— אין וואָס האָט זיך זיין גרויסקייט אויסגעדריקט? — האָט געפרעגט פֿלאַראַ מיט אַ לייכטען איראַנישען שמייכל אויף איהרע דינע ליפּען.

— אין וואָס? וואָס איז שייך אין וואָס? אין וואָס האָט זיך טאַפּף, אויסגעדריקט דיין גרויסער דענקען? אין אלעס!
— אַד, הער שוין אויף... עס ווערט איהם גאָר ניט נמאס — האָט געזאָגט טאַפּף מיט אַ קאָנוואָלסיווען ציטער איבער'ן נאָנצען קערפּער.

— איר זעהט? די גרויסע דענקער זענען תמיד בעשיידען... לאָ- מיר נעמען צום ביישפּיל דיין מוזיק פון שווייגען. נו, איז זי ניט גרויס?

— ווי קען זיין אַ מוזיק פון שווייגען? — האָט איבערגעפרעגט פֿלאַראַ און אין איהרע אויגען האָט שוין געפינקעלט אינטערעס צו די צוויי קאמערעדען.

— ווי עס קען זיין? זיין קען עס ניט זיין, נאָר ביי אים איז עס דא.

— אַד, וואָס ער קען אייד אַנפֿלוידערען... גענוג! לאָמיר געהן...
— און טאַפּף האָט זיך, שעהמעדיג, אָבגעקעהרט צום אַרויסגאַנג פון דער וועראַנדע.

— זייט איהר אַ מוזיקער? — האָט געפרעגט דער בלינדער.

— איד ניט, נור מיין קאמערעד איז אַ קאפּאָזיטאר.

מאכען, האט ער זיך אריינגעלאזט מיט דעם הויזירער אין א פריינד-ליכען שמועס.

— איהר הויזירט שוין לאנג דא אין לאנד?

— ניין, דאס איז אונזער ערשטער דעביוט...

— איהר זייט ערשט געקומען אהער אין לאנד?

— אה, ניין... אין לאנד זענען מיר שוין לאנג...

— מיט וואס האט איהר זיך ביז איצט בעשעפטיגט?

— וואס איז דיין עסק? — האט איהם שטרענג און ביז איבערגע-

האקט די שוועסטער — וואס פאר א מאנירען!

— ענטשולדיגט... פילייכט בין איך צודרינגליך... איך פרעג דאס

בלויז אלס לאנדסמאן, — האט זיך פארענטפערט דער בלינדער, און אנגעהויבען אונרוהיג צו טאפען ארום זיך.

— אה, ביטע געפעליגסט... איהר זייט מיר ניט צודרינגליך —

האט איהם בערוהיגט דער הויזירער און זיך אוועקגעזעצט צוריק אליין זיין ארט און איז אנטשוויגען געווארען, בעטראכטענדיג זיינע צוויי בלייבע, ציטערנדיגע הענט.

דער אקטיאר איז אבער באלד געקומען צו זיך און האט געגעבען

דעם נאנצען אינצירענט א נייע קאמישע ווענדונג.

— גרויסער דענקער, שטעה אויף! אזא מאן ווי דו דארפסט זיך

ניט וואלגערן אויף דר'ערד און קלייבען גראשענע סחורות! הויב

אויף הויך דיין קאפ, טאפף! — האט זיך געווענדעט צו אים וואס סערמאן מיט א טעאטראלען טאן.

טאפף האט אויפגעהויבען פון דר'ערד זיין קאפ און א קוק געטאן

מיט א פאר שווארצע אויגען פריהער אויף זיין חבר דערנאך אויף די אונבעקאנטע לאנדסלייט. ער האט זיך פארשעהמט ווי א קליין אונבעהאלפען קינד, וועלכעס מען כאפט ביי א שטיפעריי.

— שוין אלעס צונויפגעקליבען... נור די טאפלעס זענען צובראך-

כען — האט זיך טאפף אזוי ווי פארענטפערט.

פלארא'ן איז דער אונבעהאלפענער, ווילד-בעוואקסענער הויזירער,

ווייזט אויס, געפעלען געווארען, ווייל זי האט איהם געשענקט א מע-

— אזוי... אזוי... און איד האב געמיינט אז איר האט עס שוין אנגעשריבען — האט געזאגט דער בלינדער מיט אן ענטווישטען טאן און זיך אומגעקעהרט צו זיין פלאץ.

— פיהלט איהר זיך אין קראפט עס צו שאפען? — האט געפרעגט פלארא.

— איד ווייס... איד בין דאך ניט קיין פראפעסיאנעלער מוזיקער... איד בין בלויז א דילעטאנט — האט געענטפערט טאָפּאָ פארבאנעלאזטע, פארשעהמטע אויגען.

— זייט איר ניט ביידע סטודענטען? — האט ווידער געפרעגט פלארא.

— יא, סטודענטען... ווי אזוי האט איר דאס פערשטאנען? — האט געפרעגט וואסערמאן.

— איד האב עס באַלד בעמערקט, אזוי ווי איר זייט אַרויפגעקור מען אויף דער וועראנדע. מסתמא א פאר אַלטע פערלודערטע סטודענטען... מען זעהט עס באַלד! כא, כא, כא!...

— אבער פלארא! — איז אויפגערעגט אויפגעשפרונגען דער בלינדער מוזיקאנט — ווי קען מען עס? ווי ערלויבסטו זיך?!

פלארא האט אבער אזוי הערצליך און שעהן געלאכט, די טרעלען פון איר געלעכטער האַכען געקלונגען איבער דער וועראנדע מיט אַזאַ שעהנער, מונטערער און קינדערשער גוטהערציגקייט אז ניט נאָר וואסערמאן, אויך דער פערכמורעטער טאָפּאָ האט אויסגעבראַכען אין א שטורמישען געלעכטער. אפילו דער טאַל פון אונטען און די הויכע בערג פון ווייטענס האבען זיך אָפּגערופען מיט אַ פרעהליכען און אַ לאכענדען ווידערקול...

— אבער פלארא, וואס איז מיט דיר? — האט זיך געערנערט איהר ברודער.

— לאכט... לאכט פון אונז... — האט געזאגט וואסערמאן.

— אַד, עס בעליידיגט אייך! ענטשולדיגט... איד בעט אייך.

איד האב שוין לאנג, לאנג אזוי ניט געלאכט... כא, כא, כא!

— אבער פלארא, דו מאכסט מיר קראנק!...

— נו, איד וועל שוין מעהר ניט לאכען — האט איהם בערר

— אזוי... אזוי... — האט זיך אויפגעהויבען דער בלינדער פון ארט
איז א פּרעהליכער אויפּרעגונג — אויף אזא אופן זענען מיר דאָד כמעט
פאלעגען!

— אבער וואסערמאן! וועסטו אויפהערען? אט געה איך אַוועק!
— האט טאָפּף אויפּגערעגט פּראָטעסטירט געגען זיין חבר'ס טעאָט-
ראַלישע שטיק.

— ער קאמפאנירט די מוזיק פון שווייגען... די מוזיק פון דער
צוקונפט — האט באמערקט וואסערמאן מיט א קאמיש טרויריגען
ערנסט.

— אה, די מוזיק פון שווייגען? דאָס איז זעוור אַריגינעל... עס
מוז זעהר גרויס זיין... גרויסאַרטיג! — האט אויסגערופען מיט בער-
גייסטערונג דער בלינדער און האט זיך א לאַז געטאָן מיט אן אויס-
געשטרעקטער האַנד אויפצוזוכען און צו דריקען די האַנד פון דעם
נייעם קאמפאזיטאָר. — מיין נאָמען איז סאַלאַווייטשיק, וויליאניסט
סאַלאַווייטשיק... איר האט מיין נאָמען מסתמא געהערט...

— סאַלאַווייטשיק? זייט איהר דער בעריהמטער סאַלאַוויי-
טשיק? — האט אויסגערופען טאָפּף מיט ווילדער פרייד.

— גיט נאָר אַ קוק, וואָס פאַר אַ פרייד! — האט זיך געווענדעט
וואסערמאן צו פלאָראַ'ן און האט זיך הויך צולאָכט.

— אה, שוין יאהרען לאַנג, אז איך טרוים איך איינמאָל אין
לעבען צו הערען שפילען! זייט איהר דער סאַלאַווייטשיק?... — האט
טאָפּף אַלץ ניט געקענט קומען צו זיך פון איבעראַשונג.

— מאַרגען קאנצערטירען מיר אין בערן. איהר וועט מיך אין מיין
שוועסטער מאַרגען קענען הערען... זייט איהר שוין מיט אייער קאָמ-
פאזיציע פאַרטיג? — האט געפרעגט דער בלינדער, ניט ארויסלאָזענ-
דיג די האַנד פון דעם מוזיקאַלישען הויזירער.

— אה, ניין! איך טראַכט נור דערפון, אָבער געשריבען האָב
איך דאָס נאָך ניט! — האט געענטפערט טאָפּף און אויף זיין פנים
האט זיך אפגעשפיגעלט אזא טיפער און שמערצליכער וועהטאָג, אזוי
ווי מען וואלט זיך צוגעריהרט צו אן אַלטער אונפעהריילטער וואונד.

וואסערמאן איז געזעסען ביים טישעל מיט דעם בלינדען סאלאָ-
ווייטשיק און זיין שוועסטער און האָט געשאַמען מיט וויצען און פאָ-
ראַדאָקסען וועגען ליטעראַטור, קונסט און וויסענשאַפט.

זיין פילזויטיגער גייסט האָט אַרומשפּאַצירט אין די גרויסע און
לאַנגע לאַבירינטען פון מענשליכען וויסען. פריי, מיט אַ פרעד־פּער-
ריסענעם קאַפּ און מיט די הענד אין די קעשענעס, אזוי ווי ביי זיך
איז צימער.

זיין סאַרקאָזם און צו ביזען שפּאַס געניגטער, אַנאַליטישער שכל,
האַט פאַרשטאַנען אויפצודעקען און צו געפונען איבעראַל נור די שאַ-
טענזייטען, ווידערשפּרוכען און פאַראַדאָקסאַלע געגענזאַצען, אויסצו-
לאַכען און אויסצושפּאַמען, דאָס גרויסע צו פאַרקלענערען און צו
פאַרשפּריצען מיט דער ביטערער גאַל פון זיין פערגיפטעטער נשמה.

וואסערמאן איז געשפרונגען פון איין טעמאַ צו דער צווייטער, ווי
אַ געשיקטער אַקראַבאַט שפּרינגט און פליהט אין דער לופט. זיינע
בעוועגליכע געזיכטסצייגע זיינען מיטגעשפרונגען און ער האָט געשאַ-
טען און געשאַטען...

דער בלינדער איז געזעסען אונטער אַ האַגעל פון וויציגע פאַראַ-
דאָקסען און בליץ־אַרטיגע סאַטירען און זיין פינסטערע, פערטרויערטע
נשמה האָט זיך געפילט אזוי ווי אַטאַקירט און בעשאַסען פון אַ גרוי-
סער, פיינדליכער און צושטערענדער מאַכט...

ער איז געוואָרען אונרוהיג און נערוועז, ער האָט אָנגעהויבען נער-
ווען צו דרעהען זיך אויף זיין שטוהל און צו טאַפען אַרום זיך מיט
די פינגער...

דער הויזירער האָט זיך אַריינגעריסען אין זיין שטילער בלינדער
וועלט, אַ וועלט פון מעלאַנכאָלישער רעזיגנאַציע און האַרמאָניע
ווי אַן אַראַנאַז...

דער גרויסער פיעדעל שפיעלער האָט סתם ניט געקענט פארטראַ-
נען קיין הויכע, שרייענדע טענער און וואסערמאן, וועמענ'ס פנים
און מימיק ער האָט ניט געקענט זעהן, וועמענ'ס נאַטור ער האָט דער-
פאַר ניט געקענט אַנטאָפּען מיט זיינע זעהענדע פינגער, איז פאַר'ן

הינט די שוועסטער, אונטערברעכענדיג דעם געלעכטער און איז גע-
ווארען ערנסט.

— ווארום? לאכט, לאכט... — האָט זי געבעטען וואסערמאן.

— איר בעליידיגט זיך ניט?

— אומגעקערט... איר וואָלט אייביג געזעסען און צוגעהערט
אייער געלעכטער...

— ווארום? — האָט געפרעגט פלאָרא און האָט ביז אַ גלאַנץ
געטאן אויף איהם מיט איהרע שטאַל-גרויע אויגען.

— איר לאכט אזוי שעהן... אזוי שעהן!... זעהט, מיט איר לאכט
דאָך די גאַנצע נאַטור... די בערג און דער טהאַל... אַלעס האָט זיך דער-
פרעהט מיט אייער געלעכטער און האָט געענפערט מיט אַ יובעלענ-
דען ווידערקול.

— יא... יא... איר לאכט אזוי שעהן... אזוי שעהן... — האָט גע-
מורמעלט טאַפּף.

— אה, איהר מאַכט קאָמפלימענטען! דאָס איז שוין גאַנץ ביליג
און באַנאַל.

אַ ביזער וואַלקען האָט פּלוצים פאַרכמורעט איהר פנים און איהם
באַצויגען מיט אַן אויסדרוק פון ביזען קאַלטען שטאַלץ.

— איר מיינ עס ערנסט... איר מאַך נישט קיינע קאָמפלימענטען —
האָט זיך פאַרענטפערט וואסערמאן.

פלאָרא אַבער האָט זיך פּלוצלונג אומגעדריעהט צו איהם מיט
דער פלייצע און ווידער געוואָרפן איהרע בליקען אויף די אַלפּען.

8.

אין 15 מינוטען אַרום האָבען די צוויי הויזירער פאַרגעסען זייערע
צושמעטערטע קראַמען, וועלכע זיינען געלעגען פאַרשעהמט אַן אַ זייט,
איז די צובראַכענע קעסטלעך. זיי האָבען פּערגעסען דעם צוזאַמענ-
שטויס מיט דעם שיכור'ן פריץ און דאָס גאַנצע אַבערלאַנד, וואוהין
זיי האָבען זיך געקליבען צו הויזירען און מאַכען געלד פאַר דעם קור-
מענדען סעמעסטער.

ער אלעס און אייגענטליך גאר ניט... דאס איז ניט וויסענסדורשט, נאר וויסענסגניץ... ער וויל באזיצען, אבער ניט וויסען... כא, כא, כא. — דאס איז מיט אונז אידען דאס טרויעריגסטע... מען מוז האָבען אַ פאָד, איצט איז אלעס ספעציאליזירט — האָט געערגערט באַמערקט דער פיעדעל שפיעלער.

ער האט זיך אויפגעהויבען פון אַרט אַ מיעדער און גענעצענדער, דער הויזירער האָט איהם פאַרשאַפט גרויסע און טיעפע עמאָציעס, ער האט איהם אין זיינע רעדעס גענומען פיעל ערנסטער ווי יענער אליין האט זיך גענומען. אַ ווילד פרעמדער האָט איהם פאַרטשעפעט, אויפֿ־גערעגט, כמעט ערשיטערט און ער האָט אליין ניט געוואוסט פאַר וואָס. די געזעלשאַפט איז איהם געוואָרען שווער צו לאָסט און האָט ניט גע־וואוסט ווי אזוי פון איהר פטור צו ווערען.

— פאַר וואָס־זשע קלייבט איהר זיך ניט אויס קיין באַשטימט פאַר? — האָט איהם פלאָראַ געפרעגט מיט אַ שטראָפענדען טאָן. — איד האָב עטליכע בעשטימטע פאָכען! כא, כא, כא. איצט אבער איז מײן פאַר עקספלאַדירענדע שטאַפען כא, כא, כא. — זייט איהר אַ כעמיקער? — האָט איהם געפרעגט דער בלינדער. — יא, איד בין אויך אַ כעמיקער... איצט אַרבייט איך אויף עקספלאַדירענדע שטאַפען. — וואָס ווילט איהר אויפֿרייסען? — האָט איהם איראַניש גע־פרעגט פלאָראַ.

דער אַקטיאָר האָט אזוי ווי געוואַרט אויף דער רעפליק. — די וועלט! די וועלט! — די גאַנצע וועלט! — אין אויפֿ־געשפּרונגען פון זיין אַרט וואָסערמאַן אין אַ טעאַטראַלישע פאַטעטישע פאָזע און האָט געוואַרט אויפֿ'ן עפעקט. — איד בין דיאַלעקטיש, דורך לאַגישע שלוסען געקומען צו אזא סטואַציע, אז מען וועט קענען פון דאַנען אויפֿרייסען פולווער מאַד־גאַזינען אין ענגלאַנד, רוסלאַנד, איבער דער גאַנצער וועלט. אין דער טיראדע האָט געשטעקט מעהר פוסטער גלאַנץ, באַרי־מעריי, ווי ערנסטעס דיינקען אָדער שטרעבען... פלאָראַ'ן האָט עס שוין כמעט געערגערט... זי האָט שוין געקוקט אויף איהם מיט צוזאַמענגע־

מוזיקער געווען בלויז א שרייענדע און שלעכטע מוזיק, א שרעקליכע דיסהארמאניע.

אבער אויך פלארא, די רוהיגע און באלאנסירטע שוועסטער זיין נע, וועלכע האט צוערשט הערצליך און גוטמוטיג געלאכט פון וואס סערמאנ'ס וויציגע פארדאקסען, איז אין פערלויף פון געשפרעך גע-ווארען אלץ ערנסטער און ערנסטער.

דער הויזירער האט צושפרייט פאר איר זיין פארביטערטען און צורשטערענדען גייסט, זיין ברייטע בילדונג און אריגינאליטעט, זיינע נשמה-אוצרות ווי א קרעמער צושפרייט פאר'ן קונה זיין קראם...

ווי א קרעמער, וואס קריכט פון דער הויט צו פארקויפן זיין סחורה, איז וואסערמאן געקראכען פון דער הויט צו באווייזן זיין אריגינאליטעט, זי צו בלענדען און איהר צו געפעלען.

איהר ברודער'ס אומרוהע האט זיך אויך איהר מיטגעטיילט און זי איז אויך פלוצים געווארען אומרוהיג, מיד... איהר געזיכטסציגע זיינען דערפאר געווארען שטריינג, איהרע גרויסע, גרויע אויגען האבען אנגע-הויבען ביז און אונפריינדליך צו פינקלען, דער גאנצער שעהנער פנים האט באקומען דעם פריהעריגען פיינדליכען אויסדרוק, מיט וועלכען זי האט צום ערשטען מאל באגעגענט די צוויי אקאדעמישע הויזירער.

דער שעהנער פנים האט דערפאר פארלוירען פיעל פון זיין רייז און חז...

— ווי לאנג שטודירט איהר שוין? — האט איהם פלוצים אונטער-בראכען פלארא.

— דעם פופצענטען סעמעסטער.

— דעם פופצענטען סעמעסטער? אזוי לאנג? — האט אויס-גערופען סאלאווייטשיק פארוואונדערט.

— וואס שטודירט איהר אזוי לאנג? — האט איהם שטריינג גע-פרעגט פלארא.

— וואס? אלעס! אלעס! א איד וויל און מוז אלעס שטודי-רען: פילאסאפיע, נאטור-וויסענשאפט, שפראכען און דערפאר קען

א פאצא וואסערמאן שטראהלען וועט ער אויפרייסען דעם צאר'ס פאלאץ, פעטערבורג, מאסקווע, די גאנצע וועלט! ער וועט אלעס חרוב מאכען! תמות נפשי עם פלשתים! — האָט געסטראָשעט דער הויז-זירער פון בערנער אַבערלאַנד. זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט מיט אַ בלוטיגער ראַכע דורשט, האָבען געפלאַקערט ווי אַ גהינום פון צע-שטערענדער גרויזאמקייט.

איז דעם מאַמענט איז ער אויך איהר געפעלען געוואָרען... ער איז געווען מיט זיך אליין, מיט זיין אייגענער דורשטענדער נאָטור, ער האָט נישט געשפּיעלט...

זי האָט זיך אויפגעהויבען פון אַרט אַן אויפגערגטע און פער-כאַפּטע פון זיין גרויסען האָס צו דער וועלט, פון זיין גרויסער ליי-דענשאַפט.

— גלויבט איהר אז איהר וועט עס טהאָן? אז איהר וועט ענט-דעקען די וואסערמאן שטראהלען? — האָט זי, די רוהיגע און געלאָ-סענע, איהם געפרעגט מיט אַ פאַרכאַפּטען אַטעם, אַ ציטערענדע מיט איהר גאַנצען קערפער.

דער אַקטיאָר איז שוין אַבער געקומען צו זיך.
— אויב איד גלויב? כא, כא, כא, — האָט ער שוין ציניש און מיאוס געלאַכט.

— איהר גלויבט? ענטפערט! איד פערלאַנג, אז איהר זאָלט מיר ענטפערן! — האָט זי שוין געקלאַפט אין טיש.

און ער האָט דערויף געלאַכט, טעאָטראַליש געלאַכט... פאַר איהם איז איהר ליידענשאַפטליכער באַגעהר, אז ער זאָל אין זיך גלויבען, געווען בלויז אַ רעפּליק, אויף וועלכע דער אַקטיאָר דאַרף ענטפערן מיט אַ רעפּליק, מיט פאַסענדע זשעסטען און מימיק...

אַה, לאַכט ניט אזוי! אַה, ווי העסליך ער לאַכט! — האָט זי זיך געווענדעט צום ברודער אין פאַרצווייפלונג.

— ניין, מיין פריינד! דאָס איז דאָך מיין אומגליק, וואָס איד גלויב ניט... ווען איד זאָל גלויבען... כא, כא, כא, — האָט טרויעריג ווי צו זיך אליין געלאַכט וואסערמאן און אין האַרצען געלאַכט פון זיין טרויער און פון זיין אייגענעם געלעכטער.

פרעסטע ליפען, מיט קאלטע, שטאָהלענע בליקען, כמעט מיט אַנטי־פּאַטיע. דער פרעמדער הויזירער איז איהר שוין ניט געווען פרעמד און גלייכנילטיג... ער האָט זי גערייצט און געערגערט ווי אַן אייגענער אויף פאַרלאָרענע און שלעכטע וועגען... דער מענש מיט זיין שאַרפֿ־זייטיגער נשמה, מיט זיין דערנעריש שפּיצגיגער נאַטור האָט זי אויך פאַרשטעפּעט, זיך אַריינגעריסען ווי אַ דאָרן אין איהר לעבעדיג פלייש. אַן אינסטינקטיווער שרעק עפעס האָט צוגעדריקט איהר האַרץ ווי אַ שווערע לאַסט, דער אינסטינקט פון זעלבסט שוץ האָט זיך פלוצים געשטעלט אויף דער וואָך...

אזוי, אזוי, מערקווירדיג! — האָט זיך אָנגערופען דער בלינדער מיט בעוואונדערונג און צו גלייכער צייט האָט ער פאַרזיכטיג זיך אַנגערוקט פון דעם געפעהרליכען כעמיקער.

וואסערמאַן האָט באַמערקט די פאַרזיכטיגע באַוועגונג.

— וואָס רוקט איהר זיך אָב? — איהר האָט מורא פאַר אַן עקס־פּלאַנצאָן? כאַ, כאַ, כאַ פאַרלויפֿיג בין איך ניט אומשטאַנד אפילו אַ פליג אויפצורייסען כאַ, כאַ, כאַ דאָס עקזיסטירט בלויז אין מיין געדאַנק, אין קאַפּ... אין מאַטעמאַטישע פאַרמולען... לעת עתה איז נאָר מיין קאַפּ, מיין מאַרד אויפגעריסען אַלץ פאַרברענט. ער האָט טיעף אַרונטער געלאָזט דעם קאַפּ אויף זיין ברוסט און אין האַרצען אַליין געלאַכט פון זיין פאַטעטיש טרויעריגער פּאָזע... ער איז אַבער באַלד אויפגעשפרונגען פון אַרט און קלאַפּענר אין טיש געשריהען:

— די שטראַהלען, די וואַסערמאַנשטראַהלען, די עקספּלאָדירענדע מאַכט אַבער מוז און וועט פון מיר געשאַפען ווערען! איך וועל זי שאַפען!...

האָט ער געוואַלט איבערשרייען זיין אייגענעם צווייפל?

— צו וואָס טויג עס אייך? די וועלט אויפרייסען... — האָט איהם ענגסטליך געפרוואוט אַברידען דער בלינדער מוזיקאַנט.

— די וועלט זאָל אויפגעריסען ווערען! וואַסערמאַן דער אידישער סטודענט, דער פּילאָסאָף, דער עסטעטיקער און הויזירער, דער נאַטור פאַרשער און אַנאַרכיסט א. ז. וו. וועט זיצען דאָ אין בערן און מיט

איהם געבראכט אזא ווילדע פרייד, אדער פילייכט די געשטאלט פון זיין שעהנער שוועסטער האט איהם אויפגעהויבען און אריינגעבראכט אין אן אנדער וועלט. דאס איז געווען די וועלט פון פאנטאסטישער מוזיק און טענער, די מוזיק פון שווייגען — א רייכע און גלענצענדע צויבערוועלט, א וועלט געשאפען פון אן ארעמען, אלטען סטודענט מיט דעם נאמען טאפא.

טאפא איז געשטאנען אין ווינקעלע מיט דעם קאפ פערריסען צום הויכען מאנבלאז און זיינע הענד און דער רעכטער פוס האבען דירי-זשירט דעם גרויסען אַרקעסטער, וועלכער האט פאר זיינע גייסטיגע אויגען ערגעץ אין דער הויך, צווישען די לייכטע וואַלקענס און שנעע-ווייסע אַלפען-שפיצען, געשפיעלט זיין קאמפאזיציע, די מוזיק פון שווייגען, די צוקונפטס-מוזיק, וועלכע האט געלויבטען ביי איהם אין קאפ און פערבראכט זיין נשמה, זיין גאנץ לעבען.

אט האבען זיינע הענד געשוואומען לייכט און לאנגזאם, אזוי ווי די לייכטע פוכאווע וואַלקענס פון אויבען, אין א צארטען און לייכטען שטראם פון א שטילער און זאנפטליגער מעלאדיע, און זיין קערפער האט דערביי געציטערט מיט א לייכטען, קוים בעמערקבארען שוידער.

און אט האבען די הענד און דער גאנצער קערפער זיינער זיך גע-שלאנגען און געראנגעלט מיט א מעכטיגער פערפלייצונג פון קולות און טענער, פלאקערענד מיט זיינע גרויסע שווארצע אויגען, וועלכע האבען געברענט ווי צוויי שטורקאצען אין א פינסטערער נאכט.

מיט דעם גרויסען קאפ שווארצע, צופאטעלטע האַאר און דעם וויל-דען, בעוואקסענעם פנים, האט דער דיריזשירענדער טאפא אויסגעזעהן ווי א מאניאק וואס איז אנטלאפען פון א משוגעים-הויז, וואסערמאן האט איהם ענטדעקט און זיך דערפרעהט מיט איהם. מיט דער ענטדעקונג האט ער געקענט ווידער אַנקניפען זיין געשפרעד מיט פלאַרא קוקען אין איהר שעהנעם פנים.

— זעהט נור! זעהט נור! — האט אויף איהם אַנגעוויזען דער

חבר זיינער.

פלאַרא און וואסערמאן זיינען געשטאנען אייניגע מינוטען שטיל און בעוועגלאז און פערפאלגט אלע זיינע בעוועגונגען מיט אזוי פיעל

— איהר גלויבט ניט? וואס פאר א ווערטה האט איהר, אז איהר גלויבט ניט?

זי האט איהם אָבגעגאָסען מיט אזא פּעראַכטונג, מיט אזא כּעס... און איהם איז דאס געווען אזוי אָנגענעהם! איז דען איהר פּעראַכטונג ניט געווען א שטיק שפּיעל, א רעפּליק? דאס שפּיעל איז געגאָנגען פאַרטערפּליד!

באַלד אָבער איז זי געקומען צו זיך...

— וואס געהט ער זי אָן? ער איז דאך א פּרעמדער. צו וואס האט זי זיך ערנידריגט צו רערען מיט דעם הויזירער? ווי טאַקטלאָז זי איז היינט! גאט, וואס טהוט זיך מיט איהר? זי איז קיין מאָל דאך ניט געווען אזוי... זי, די אויסגעהאַלטענע, רהיגע... ער האט זי אָבער אזוי פאַרטשעפּעט... אַה, נאך אַלעמען איז ער איהר גלייכגילטיג... אַבסאָלוט גלייכגילטיג...

און זי האט זיך אָבגעווענדעט פון איהם מיט פּעראַכטונג און זיך וויעדער פאַרקוקט אויף די אַלפּען... איהר ברודער איז געזעסען אין זיין שטוהל, א צוזאַמענגערעדעהמער, מיט'ן קאָפּ געשטיצט אויף די עלענכוי גען געזעסען אומעטיג ווי א געפאנגענער און הילפלאָזער...

איז „רויטען הירש“ איז דער שיכור'ער טומעל געוואקסען שטאַר-קער און שטאַרקער...

טאַפּא איז געווען דער היפּוד פון זיין חבר...

וואס האט די צוויי חברים פאַראייניגט און געבונדען צוזאַמען? אַר, ווי יענער האט געהאַט די פּראָזע, דעם זשעסט! ביי וואסערמאַן אָבער איז אַלעס געווען פּראָזע און זשעסט! דער בונד צווישען די צוויי עקסטערעמע נאַטורן, צווישען דעם טיעפּ פּיהלענדען, שווייגענדען, מייד-ליש-צנוע'דיגען און שעהמעוודיגען טאַפּא און זיין חבר וואסערמאַן איז מעגליך געווען בלויז צוליעב דעם היפּוד פון זייערע כאַראַקטערען, צו-ליעב דער עקסטערעמיטעט...

טאַפּא איז די גאַנצע צייט אונבעמערקט געשטאַנען אָן א זייט, אין ווינקעל פון דער וועראַנדע און האט זיך אין געשפּרעך אפילו מיט איין וואָרט ניט בעטייליגט. דאָס צוזאַמענטרעפּען מיט דעם בעריהממען פיערלער, פון וועלכען ער האט יאָהרען לאַנג געטרוימט און וועלכער האט

טאָפּף איז אָבער געבליבען שטעהן אין ווינקעל צוטומעלט און פער-
לענגען, מיט צושטראטענע בליקען, אזוי ווי מען וואָלט איהם אויפגע-
וועקט פון אַ היהנער-פלעט...

4.

די סאַלאַווייטשיקעס האָבען געוואוינט אין „רויטען הירש“, עט-
ליכע מייל פון שטאָדט, אויפ'ן וועג צום בערגער אָבערלאַנד.
די רוסישע קאַלאָניע האָט שוין דאָן ביי די תושבים געהאַט אַ שם
רע. די אַנאַנסען וועגען „צימער צו פארמיטען“ האָבען שוין דאָן גע-
ווארגט: „קיינע רוסען“... די אַרטיסטען האָבען זיך דערפאַר גע-
האַלטען ווייט פון דער שטאָדט, וואו מען האָט אויף יעדען שריט און
טריט באַגעגענט לאַנדסלייט, וועלכע זיינען תמיד געגאַנגען אין כנופיות,
האָבען הויך גערעדט רוסיש און געמאַכט מיט די הענד אויף איריש...
עס האָבען זיך אָבער באַלד אָנגעהויבען די פריהלינגס-וואַקאַציעס
און די זעלבע כנופיות האָבען אָנגעהויבען צו מאַכען „אויסציגע“ אין
אָבערלאַנד... די קאַלאָניע איז אַרויס פון איהרע ברעגען און האָט
פערקאַפט דעם „רויטען הירש“, וועלכער איז געוואָרען אַ לאַקאַל פאַר
פאַרשיעדענע פערזאָנלונגען און עכטע רוסישע דעבאַטען.
אין געגענוואָרט פון די „רוסען“ פלעגען שוין די שווייצער זיפּען
זייער ביער שטיל און סטאַטעטשנע ווי געסט אין אַ פרעמד הויז, און
איבערנעבען איינער דער צווייטער זייערע בעמערקונגען אויפ'ן אוי-
ער, ווי אַ סוד...

אין אַ וואָך אַרום זיינען אין אַ פריהמאַרגען אויף דערזעלבער
וועראַנדע געזעסען וואַסערמאַן און טאָפּף. די הויזירער האָבען זיך
אומגעקעהרט פון זייער טור אין אָבערלאַנד. די קראַם איז גע-
ווען פאַרקויפט און זיי זיינען געגאַנגען אין שטאָדט אַריין נאָך אַ
נייער. דער קעלנער האָט געקראַגען זיין חוב באַצאַהלט און מיט אַ
שעהנעם טרינק געלד אַלס צוגאַב.

רעספעקט און טיעפען ערנסט, אזוי ווי עס וואלט געשפיעלט פאר זיי א גרויסער וועלט-בעריהמטער דיריששאַ, אדער מוזיקער.

וואסערמאן האָט אָבער לאַנג ניט געקענט פערבלייבען ערנסט. שפּאַט איז געווען זיין סטיל. ער האָט תמיד געמוזט שפיעלען דעם לאַכענרען סאַטיר.

— טאַפּף, אוי, טאַפּף! כאַ, כאַ, כאַ! — האָט ער אויסגעבראַכען אין אַ ווילדען געלעכטער.

זיין חבר האָט זיך איבערגעשראַקען... באַלד איז ער געשטאַנען פאַר זיי מיט אַן אַראַבגעלאָזטען קאַפּ און מיט אַ בלוט־רויטען פנים, אונטערהאַלפּען און פערשעהמט ווי אַ גרויס־קינד, וואָס מען האָט גע־כאַפט ביי אַ פערברעכען.

ווארום האָט איהר איהם אונטערבראַכען? ... עס איז געמיין! — האָט זיך פּלאָרא געבייזערט. אויף וואסערמאַן'ען.

— פּלאָרא! וואָס איז מיט דיר היינט? — האָט געפרעגט איהר ברודער, וועלכער האָט זיך שטאַרק געערגערט איבער איהר אונטערהאַלפּען טאָן.

— אַה, די מענשען רענען מיר אויף צום טויט! איך האָב אַלעס פערשטאַנען... יעדע בעוועגונג... — האָט געזאָגט פּלאָרא מיט אַ גוט־הערציגען שמייכל צו טאַפּף'ן, דריקענדיג איהם זיין האַנד.

— אַלעס האָסטו פערשטאַנען? — האָט זיך געוואונדערט איהר ברודער, אויפהויבענדיג זיך פון זיין פּלאַץ.

— אַלעס... אַלעס!

— איז דאָס שעהן?

— געטליך! געטליך!...

— הערר טאַפּף! קומט היינט צו אונזער קאַנצערט. איהר קענט איבערהויפט צו אונז קומען. פּלאָרא גיב זיי אונזער אַדרעס — האָט געזאָגט סאַלאַווייטשיק, זוכענדיג דעם צוקונפטיגען קאַמפּאָזיטאָר מיט דער אויסגעשטרעקטער האַנד אום איהם נאָך אַמאָל צו בעגריסען און צו גראַטולירען.

וואס אונז פעהלט? פינקטליכקייט! דייטשע פינקטליכקייט!... ניט מיר א מיליאן אידען, א מיליאן איז צופיעל! ניו, הונדערט טויזענד אידען און די דייטשע פינקטליכקייט און איך גיב דעם אידישען פאלק פאלעסטינא. גאנץ פאלעסטינא!... מיט א טשארטער, מיט הכל אשר בכל... פארשטעהסט?

— דאס איז אונזער אומגליק, וואס מיר, אידען, זענען ניט פינקט-ליך. אוי, בטלנים! א פאלק פון גאלע בטלנים... בית-המדרש'ניקעס, ישיבה-בחרים, תהילים-זאגער, משניות-לערנערס! געה מאך עפעס מיט אזא פאלק! אה, אין אונזער נאציאנאלען אומגליק זענען מיר אידען אליין שולדיג, — האט געבראכען דער פארשוינ פערצווייפעלט מיט די הענה, — דאכט זיך מיר א קלייניגקייט... אום 10 אוהר א פער-זאמלונג און קיינער איז נאך נישטא! נו, ווי געפעהלט עס אייך? געה באמבארדיר מיט אזא ארמעע ירושלים... אה, אחד העם האט רעכט, פאלשטענדיג רעכט! — פריהער קולטור, צוערשט א צענטער, א קולטור-צענטער... דאס פאלק זאל צוערשט ערצויגען ווערען, געשולט ווערען... און דאן וועט ערשט קומען די גאולה... דיסציפלין מוז געשא-פען ווערען! דייטשע דיסציפלין! און מיר, דער יונגער דור, די בוי-מיסטער פון אידישען לעבען, דארפען בריינגען די דיסציפלין פון דייטשלאנד, פון די דייטשע אוניווערזיטעטען. יא, צוערשט קולטור, דאס איז קודם כל! די פראגע מוז אויף דער היינטיגער פערזאמלונג דיסקוטירט ווערען!... גענוג געווארט! א סוף צו די בטלנות... היינט ווערט געלייגט דער ערשטער שטיין. איהר ווייסט דעם צוועק פון אונ-זער היינטיגער פערזאמלונג? — איך האב אייך געשיקט א פראגראם, האט איהר עס ניט געקראגען? גלזנים! איך האב דאך אייך עקסטרא איינגעלאדען... איבערהויפט טאפא'ן, אלס פאכמאן... טאפא!

— טאפא! — האט אויסגערופען דער בוימיסטער פון אידישען לע-בען, געהמענדיג טאפא'ן ביים קנעפעל — מיר גרינדען אין יפו א קאנ-סערוואטאריום פאר די מוזיקאלישע ערציהונג פון אידישע טאלאנ-טען. גענוג זיך געוואלגערט! זאלען אונזערע מוזיקער ווי טאפא, קריגען א היים! — האט ער פאטעטיש געענדיגט זיין לאנגען און שנעלען מאנאלאג.

די חברים זיינען געזעסען שטום ביי א רייכען פריהשטיק. האָבען אבער ביידע געגעסען צושטרייט און אָהן אָפּעמיט. ביידע האָבען זיך אַרומגעקוקט און געזוכט אימעצען מיט די אויגען... ביידע האָבען ער-וואַרטעט צו באַגענגען אויף דער וועראַנדע די סאַלאַווייטשיקעס, כאַטש איינער דעם צווייטען וואָלט זיך געשעהמט אין דעם מודה זיין... דאָס באַגעגניש און די בעקאַנטשאַפט מיט דער שעהנער פּיאַ-ניסטקע, וועלכע האָט אויף ביידע געמאַכט אזא שטאַרקע און אוי-סערגעווענהליכען איינדרוק, האָט די צוויי חברים פון אָנהויב אָן אזוי ווי צוטיילט עפעס מיט אַ געפּיהל פון בושא און האָט זיי ענטפּרעמדט איינער דעם צווייטען... פאַר דער גאַנצער וואָך איז ווענען איהר צוויי-שען זיי אַ וואָרט ניט אויסגערעדט געוואָרען. צוליב איהר איז די גאַנ-צע אינטימיטעט צווישען די חברים פאַרשוואונדען געוואָרען און איצט אויף דער וועראַנדע פון „רויטען הירש“ האָט וואַסערמאַן שוין גע-קוקט אויף טאַפּא פון אונטער'ן שטערען, פּינדליך און בייז, ווי אויף אַ לאַסט.

די לאַסט האָט איהם געהינדערט אויסצופּרעגען דעם קעלנער ווענען דער שעהנער פּריילין...

אויף דער וועראַנדע איז אַרויף מיט אַ טומעל אַ מיטעל־וואוקסיקער מענש מיט אַ גרויסען רייך־בעוואַקסענעם קאַפּ, אַ ברייטען, גע-נאַלטען פנים און אַ הויכען שטערען. זיינע געדיכטע, געקרויזעלטע שוואַרצע האָאַר זיינען ביי איהם אַרונטערגעפאַלען אויף די אַקסלען אין גלעקלאַך און האָבען געטאַנצט און זיך געטרייסעלט צוגלייך מיט זיין גאַנצען קיילעכדיגען קערפּער, וועלכער האָט זיך בעוועגט מיט שפּרונגען, אונטערטאַנצענדיג ווי אויף שפּרונדזשינעס... נאָך פון וויי-טענס האָט ער אָנגעהויבען מאַכען מיט די הענט און שרייען:

— טאַפּא! וואַסערמאַן! גוט מאַרגען! גוט מאַרגען! גוט וואָס איד האב אייד געטראָפּען, ווי איד בין אַ איד... די באַנדע איז נאָך ניטאָ? ניין? דאָס איז געמיין, איהר פערשטעהט? אויף 10 אַ זיי-גער אַ פּערזאָנלונג און קיינער איז נאָך ניטאָ... ווייסטו, וואַסערמאַן,

געשאפען ווערען אין ארץ ישראל... נעהמט אונזערע לויים, וואָס פאַר אַ גרויסער מוזיקער זיינען זיי געווען! אַה! טאַפּ! דו קריגסט אַ היים, דיר מאַכען מיר פאַר אַ דירעקטאָר...

דעם וואַסערפאַל פון גלעקעל'ס שנעלער און נאַאיווער שפראך האָט אונטערבראַכען דאָס ערשיינען פון בלינדען וויאָליניסט, געפיהרט אונטער'ן אַרים פון זיין שוועסטער.

די סאַלאַוויטשיקעס האָבען זיך אומגעקעהרט פון אַ שפאַצירנאַנג. פלאַרא האָט זיך אָנגעשטעלט אויף די טרעפּ מיט אַ כמורען, אונטער צופרידענעם בליק אויף די דריי מאַנסבילען ביים טישעל און האָט אַזוי ווי געמאַכט אַ באַוועגונג זיך אויסצודרעהען און פאַרקערעווען... וואַסערמאַן איז שוין אָבער געשטאַנען אויף זיינע פיס און זי פיקסירט מיט אַ פרעד אַרויסרופענדען בליק פון זיינע קורצזיכטיגע אויגען...

זיין האַרץ אָבער האָט זיך געוואָרפען אין דער ברוסט פון אַ העלער, קינדישער פרייד, אַ פרייד וואָס איז געווען אַזוי ניי, אַזוי איבעראַשענד ניי פאַר זיין קאַלטען צינישען שכל!... ווען האָט ער איבערלעבט אַזאַ העלע, אַזאַ הייליגע פרייד? אין זיין יוגענד? איז ער דען אַמאַל געווען יונג?

נאָך אַ מאָמענט און ער שפרונגט צו צו דעם שעהנעם, שלאַנקען מיידעל, פאַלט פאַר איהרע פיס, קושט דעם שטויב פון איהרע ברוינע בערג-שיך און צוואווינט זיך ווי אַ קליין קינד, וואָס דערזעהט פאַר זיך פלוצים די לאַנג פערזיזטע מוטער, נאָך וועלכער דאָס קינדישע הערצעל האָט אַזוי געביינקט!...

דער בליקען דועל האָט אָבער געדויערט בלויז אַ פאַר רגע'ס. פלאַרא האָט אויפגעציטערט מיט איהרע אַקסלען...

פאַרקערעווען? צו וואָס? ער קען עס נאָך אויסטייטשען אַלס אַ זיעג... ווי פרעד ער קוקט אויף איהר!

און זי איז אַרויף אויף דער וועראַנדע מיט איהר ברודער. און באַלד האָט זיך וואַסערמאַן גענומען שפאַטען און זיך ווייזן לען איבער זיינע חברים... מיט שרעק און מיט פאַרגליווערט בלוט האָט ער געפיהלט אז ער איז באַנאַל און וואָלגאַר, אַז ער דאַרף עס

— ווער גרינדעט דאס די היים? — האט געפרעגט וואסערמאן.
און איבער זיין אקטיוארסקען פנים האט זיך צוגאסען א גיפטיגער, סאר-
קאסטישער שמייכל.

— וואס הייסט ווער? איד?...!

— ווער איז דער איד?

— איד... משה גלעקעל.

— יא, יא, איד! ווייסטו וואס ביי פיכטע'ן איז דער „איד“? —
די נאנצע וועלט! דו זאלסט ניט לאזען — האט געשאטען משה גלע-
קעל. — איהר מיינט, אז איהר סקעפטיקער וועט עטוואס אויפטוהן?
— נאר ניט! איהר זייט פויל... פויל! די סקעפטיקער האבען אין
דער געשיכטע גארניט געשאפען מיט זייער געלעכטער! נא דיר א
גראשען פאר וואלטער'ן מיט דיר אין איינעם... פאר יומען מיט דער
גאנצער סקעפטישער פילאזאפיע! די וועלט איז איד! איד בין די
וועלט... „די וועלט“, זאגט שאפענהויער, „איז ווילען און פארשטעלונג“.
מען דארף נאר וועלען, דער ווילען זאל פערלאנגען און עס ווערט בע-
שאפען! ווייטער האב איד צוגעצויגען צו זיך קוגעל'ן, כז'ן... כז איז
אפילו אביסעל נאך א סאציאליסט און שטעקט נאך מיט ביידע פיס
זיינע אין דעם מארקסזיסם, נאר איד בין שוין באלד מיט איהם פאר-
טיג. פארקעהרט, ערשט אין פאלעסטינא וועלען מיר דאך קענען פער-
וירקליכען דעם סאציאליזם... — האט כמעט געיובעלט גלעקעל —
און אז מיר אידען וועלען איהם דארטען ניט פערוירקליכען, וועט
איהם קיינער ניט פערוירקליכען, ווי איד בין א איד! איד שרייב
דעריבער א רעפעראט. ווייטער האב איד צוגעצויגען א פאר הער-
צעל'יסטען. זיי שטעקען נאך אפילו מיט איין פוס אין טשארטאריזם,
נאר איד בין מיט זיי שוין באלד אויף א לאד... ס'הייסט, האבען הא-
בען מיר פרינציפעלע, ס'הייסט פראגראסדיפערענצען, דאס קען מען
ניט אפליקענען, נור ביי פראקטישער ארבייט מוזען די דיפערענצען
פערשווינדען. היינט וועט די געשיכטע ערליידיגט ווערען! צוערשט
א קאנסערוואטאריזם, מיינ גאט! וויפיעל מוזיקער, גרויסע מוזיקער
זיינען אונז פערלירען געגאנגען — האט ווידער פערצווייפעלט גע-
בראכען די הענר משה גלעקעל — א היים! א היים זאל פאר זיי

פלערא האט צוגעווארפען א שמויכעל בלויז צום בייזען טאָפּ.

— סאַלאַוויטשיק? 1! אַה, דאָס איז פאַטאַל... איך מוז ווערען א פאַטאַליסט! — און משה גלעקעל האָט זיך א וואָרף געטאָן צו די בעריהמטע מוזיקער מיט א שטורמישער פרייד. — ערלויבט מיר זיך פאַרצושטעלען... משה גלעקעל, קאָנדידאַט דער אידישען אַרבעטאַלאַניע! דאָס בין איך דער, וואָס האָט פאַרגעלייגט אויף דעם באַזעלער קאָנ-גרעס... — איך האָב עס ניט פאַרגעלייגט — איך האָב עס פערלאָנגט, אַז מען זאָל מיר געבען 1,000,000 פראַנק צו גראַבען אידישע אַלטער-טהימער אין פאַלעסטינא און משה רבינו'ס קבר... אין דער גמרא שטעהט, אַז מען ווייסט נישט וואו משה רבינו איז בערגאַבען, און איך האָב זיך אונטערגענומען צו געפינען זיין קבר... אַה, ווען איך זאָל געווען קריגען דאָס געלד!... נו, ווי געפעהלט אייך מיין פלאַן, מאָסיע סאַלאַוויטשיק? איהר, אַלס מוזיקער, וועט דאָך פעסט צו אונז צו-שטעהן? מיר וועלען אייך מאַכען פאַר א דירעקטאָר. די סטאַטוטען זיינען שוין אויסגעאַרבייט... אַט האָט איהר זיי! — האָט געשאַטען משה גלעקעל, ווייזענדיג א העפט מיט געשריעבענע סטאַטוטען — אַלץ איז דאָ בעשטימט, ביז א קלייניגקייט! 5 פערזאָן געהען אַריין אין דירעקטאָריום. אין גאַנצען דאָרף מען האַבען איין מיליאָן פראַנק. אַה, וואָס איז א מיליאָן פראַנק? א קלייניגקייט, א גאָרנישט! יעדער איך גיט 5 סענטים און מיר האַבען א מיליאָן פראַנק. 5 סענטים וועט דאָך יעדער געבען. אַה, וואָס דענקט איהר, מאָסיע סאַלאַוויטשיק? היינט שרייב איך א בריעף צו ראַטשילד'ען. איך בין אפילו געגען די גבירים מיט זייער פילאַנטראָפיע, אבער ביי פראַקטישער אַרבייט מוזען אַלע פערזענליכע אַנטיפאַטיעס פערשווינדען. עס קען זיין אַז אונזער פערזאָן זאָל שיקען א דעפוטאַציע קיין פאַריז. ניין, איך פאַהר אַליין קיין פאַריז! יא, יא, אַלואַ, עס איז אַנגעמאַכט! איהר שטעהט צו, מאָסיע סאַלאַוויטשיק? איהר אַלס מוזיקער!

סאַלאַוויטשיק איז געזעסען איבעראַשט פון דער אונערוואַרטעטער אַטאַקע און האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן און ווי תמיד האָט ער אָנגעהויבען אונרוהיג צו טאַפען אַרום זיך מיט די הענד און צו רופען די שוועסטער.

ניט טהאן... ער האט זיך אבער ניט געקענט באוועלטיגען... די אויערען זיינע האבען געפלאקערט. דאס גאנצע בלוט האט געשלאגען אין קאפ און זיין הארץ האט זיך אזוי געווארפען!...

טאפּה א דירעקטאָר? כא, כא, כא, א שעהנער דירעקטאָר! וועט ער דאָרט האָבען וואַרימע וואַרשטלעך מיט קאַרטאָפֿעל סאַלאַט? ער האָט זיי אזוי ליעב... א יא טאָפּה?

טאפּה האָט איהם אַבגעגאַסען מיט אַ האַס פֿון זיינע צוויי גרוי-סע שוואַרצע אויגען, האָט אויף איהם אַ בליאַסקע געטהאָן מיט צוויי שורות ווייסע ציין פֿון אַ בייזען וואָלף...

וואַסערמאַן אבער האָט עס ניט געקענט באַמערקען... וואָס האָט איהם איצט אינטערעסירט דער טאָפּה?

וועט זי זיך צוועצען ביי אַ טישעל? אָדער וועט פֿאַרבייגעהן און ווידער פֿאַרשווינדען פֿון זיין לעבען ווי אַ שעהנער טרוים, לאַזענ-דיג נאָך זיך אַזאַ ביינקעניש, אַזאַ הונגער נאָך אַ ניי לעבען, נאָך אַן אנדערער וועלט?

גאט זיין דאַנק! זי האָט אַוועקגעזעצט דעם ברודער ביי אַ טישעל אַנטקעגען זיי... זאָל ער צוגעהן און זיי בעגריסען? זאָל ער וואַגען, ווען זי קוקט אפֿילו ניט אויף איהם?

און טאָפּה האָט זיך אויך געקאַכט... אויך ער האָט געוואָלט עפעס פֿאַרשרייען אין זיך, פֿאַרשרייען זיינע מאַדנע געפיהלען, זיין מיידעל-שע שעמעווידיגקייט מיט די געפיהלען און דערפֿאַר האָט ער אויך גע-רעדט דאָס, וואָס ער האָט ניט געוואָלט...

פֿאַרוואָס גראַדע מיד אַלס דירעקטאָר? איד בין קיין מוזיקער... איד בין קיין מוזיקער! — האָט ער געטרייסעלט מיט אַ קולאַק פֿאַר גלעקעל'ס פנים און געטופּעט מיט די פיס, אזוי ווי יענער וואָלט איהם באַליידיגט — אַט האַסטו גרעסערע מוזיקער... אַט איז דער באַריהמ-טער סאַלאַווייטשיק און זיין שוועסטער.

סאַלאַווייטשיק האָט זיי אַלע באַגריסט מיט זיין הוט, האָט אויס-געשטרעקט די האַנד אין דער לופט און האָט זי צוריק צוגעכאַפּט...

— קעלנער! א פאָאר וואָרשטלעך מיט קארטאָפּעל סאַלאַט און אַ דונקעלעס, און אַ גרויסע פּאַרציאַן ברויט — האָט שטאַלץ בעשטעלט משה גלעקעל, מיט אַ טאָן פון אַ מאָן, וואָס איז געווען געוואוינט צו בעזוכען רעסטאָראַנטס און צו בעדיענט ווערען פון אַ קעלנער. דער קעלנער האָט אָנגענומען די בעשטעלונג מיט אַ איראַנישער פער-בויגונג.

— אָבער פאַר דאָס ברויט מוזען זי עקסטראַ בעצאָהלען... זי וויסען, מיר קענען נישט זאָ פיעל ברויט געבען... נור די רוסען עסען זאָ פיעל ברויט — האָט זיך געווענדעט דער קעלנער צו פלאַראַ'ן.

— זאָל זיין עקסטראַ!

— עס קומט גלייך — און דער קעלנער איז פערשוואַנדען. ביי משה גלעקעל אין קאפּ איז אין דער צווישענצייט געבוירען געוואָרען אַ נייער פּראָיעקט, אַ גרעסערער ווי דער ערשטער.

— שטעלט אייך פאַר ווען יעדער איד גיט אַ פּראַנק, נור איין איינציגען פּראַנק! וואָס איז אַ פּראַנק? און אין איין טאָג קריגען מיר 12 מיליאָן פּראַנק... — האָט געטראַכט אויף'ן קול דער בוימייסטער פון אידישען לעבען, און איז אזוי ווי פערנליווערט געוואָרען אויף זיין אַרט, איבערראַשט פון דער גרויסקייט פון דער נייער אידעע, וועלכע האָט אויפגעפלאַקערט אין זיין פאַנטאַסטישען מוח.

— טאַפּ! אַ גרויסער געדאַנק, אַ קאָלאַסאַלע אידעע! — און משה גלעקעל איז אויפגעשפרונגען פון זיין אַרט און האָט אָנגעהויבען צו לויפּען איבער דער וועראַנדע. — יעדער איד זאָל געבען אַ פּראַנק... נור איין איינציגען פּראַנק! יאָ... יעדער איד וועט געבען אַ פּראַנק, אונז בעדינגט! און מיט 12 מיליאָן פּראַנק נעהם איד זיך אונטער צו קויפּען פאַלעסטינאַ מיט סיריען, מיט הכל אשר בכל... איך ווייס עס פון אַ זיכערער קוועלע... איך טאָר אייך די פערזאָן יעצט נישט אָנרופּען, עס איז נאָך לעת עתה אַ גרויסער סוד... איך בין זיכער אז ווען מען כאַפט זיך יעצט אַראָפּ אין קאנסטאַנטאַנאָפּאָל מיט אַ 12 מיליאָן פּראַנק אין קעשענע, קען מען אָפּקויפּען ביי אַברול האַמיד פאַלעסטינאַ מיט סיריען מיט הכל אשר בכל... עס וועט נאָך אפשר קאָסטען איין מיליאָן פּראַנק מעקלעריי... מען וועט עס מוזען געבען אַן אַר-

— זי ווינשען? — האָט זיך געווענדעט דער קעלנער צו משה גלעקעל, וועלכער האָט זיך צוגעזעצט צו סאַלאָוויטשיק'ס טישעל.
 — איך ווינש, איך ווינש... — האָט אין אַ פערלעגענהייט גע-
 מורמעלט משה גלעקעל, טאָפענדיג אין די קעשענעם — וואָסערמאָן,
 לייַה מיר אַ פראַנק! איך וויל עפעס עסען... — האָט זיך געווענדעט
 צום הויזרער דער בוימיסטער פון אידישען לעבען אַהן אַ מינדעס-
 טער פארלעגענהייט.

— וואו זאָל איך געהען אַ פראַנק? נעהם אַראָפּ פון דעם מיליאָן
 פראַנקען איין פראַנק וועסטו פרישטיקען. איין פראַנק מעגסטו אַראָפּ-
 נעהמען, אויף מיר די עברה.

וואָסערמאָן האָט זיך ווידער איבערגעשראָקען פאַר זיין נאָרישען
 ווייץ און דערפאַר וואָס ער האָט צוליעב אַ ביליגען ווייץ אָבגעזאָגט אַ
 חבר אַ פראַנק...

דאָס מאָל אבער איז דער ווייץ געלונגען... די סיטואַציע פון בוי-
 מיסטער פון אידישען לעבען איז געווען קאָמיש גענוג...

פלאַרא האָט אויסגעשאַסען מיט אַ ווילדען, הילכיגען געלעכטער
 און מיט איהר צו גלייך האָט שוין געלאַכט די שעהנע אַלפֿען-נאַטור,
 וואָסערמאָן, טאָפּה, דער קעלנער און אפילו משה גלעקעל, וועלכער איז
 תמיד געווען צופיעל בעשעפטיגט מיט נייע גרויסע פראַיעקטען און
 קיינמאָל ניט צייט געהאַט צו לאַכען.

— אַה, דו, מיט דייענע וויצען... שפעטער, שפעטער... פאַרלויפֿיג
 גאַרניט — האָט משה גלעקעל געפרוּאוּט זיך אַבטשעפען פון קעל-
 נער. — טאָפּה, אפשר האָסטו 20 סענטים?

— לייַהט ביי מיר, איהר ווילט? — האָט אָנגעבאַטען פלאַרא,
 נעהמענדיג איהר האַנד-כייטעל מיט אַ גוטאָרציגען, ליעבליכען
 שמייכעל.

— ביי אייך? אַבער נאָר איין פראַנק... איך לייַה קיינמאָל ניט
 מעהר ווי אַ פראַנק, דאָס איז מיין פרינציפ — האָט ווירדיג געזאָגט
 גלעקעל, נעהמענדיג פון פלאַרא'ן מיט צוויי פינגער אַ פראַנק, מיט
 אַזאָ גלייכגילטיגע און גרינגשעצענדע מינע, אזוי ווי ער וואָלט איהר
 דערמיט געטאָן אַ גרויסע טובה.

— ניט אזוי? א ידיר-בריוועל... אן איינפאכען ידירי בריוועל!
א פראנצויזישען בריעה וועט ער ניט לייענען, און א ידיר-בריוועל יא...
הא? א טייערער געדאנק, ווי איד בין א איד!

פון דער ווייטענס איז ערשינענען פריילין ראבינאוויטש, א קליין
און מאנער ווייבליכעם בעשעפעניש, מיט א קליין קלייענדיג פנים'ל
און קורצגעשוירענע האַר, וועלכע האָבען אַרויסגעשטעקט פון אונ-
טער אן אלטען, שטרויענעם הוט.

משה האָט זיך אויף איהר אַ וואָרף געטאָן ווי אַ בייזער וואָלף.
— דאָס איז פינקטליכקייט? גולנים! געה מאַך מיט אַזאַ פאַלק!
אוי, בטלנים, משניות-לערנערס!

ראַבינאוויטש, ווייזט אויס, איז שוין געווען געוואוינט צו גלע-
קעל'ס פאַרווירפּע. זי האָט איהם גאַרניט געענטפּערט און האָט זיך
געווענדעט צו וואַסערמאַן'ען און טאַפּף'ן.

— אַה, סערוואַס טאַפּף, וואַסערמאַן!

— האָט איהר די סטאַטוטען מיט דעם פראַטאַקאָל פון פריהעריגער
פּערזאָנלונג איבערגעשריעבען? — האָט זי געפרעגט גלעקעל.

— יא, יא! אַט איז עס! — האָט איהם געענטפּערט ראַבינאוויטש
נערווען און אונצופריעדען, אזוי ווי ער וואָלט איבערגעריסען איהר
אייגענעם געדאַנקען-לויה, וועלכער איז געווען ווייט פון משה גלעקעל
מיט זיינע סטאַטוטען.

— דער סעקרעטער פון דעם פּעראַיין מוז דאָך וועניגסטענס
פינקטליך זיין! בטלנים! — האָט זיך אַלץ געבייזערט משה גלעקעל.
— קומט, לאַמיר אַלעס צוגרייטען. עס איז שפּעט. אַכער וואו זיינען
זיי? דער רוח זאָל זיי נעהמען! — האָט פּערצווייפּעלט געבראַכען
די הענר גלעקעל. — פאַפּיער האָט איהר?

— איד האָב ניט געהאַט קיין געלד אויף פאַפּיער.

— וואָס? איהר האָט ניט קיין פאַפּיער? וועה איז מיר! וואָס
זשע וועלען מיר טהאָן? — און משה גלעקעל האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן
ביים קאַפּ, אזוי ווי ער וואָלט פּערלוירען אַ שלאַכט, אָדער די 12 מיר-
ליאַן פראַנק, וואָס ער האָט שוין בעטראַכט אַלס געזאַמעלט. — וואָרט,

מענער, אברול האמיד'ס א מעקלער... אהן דעם ארמענער ווערט איז
אילדיו קיאסק גארנישט געטהאן. יא, יעצט, אידען, איז דער שעת
הכשר... גוואלד! וואו נעהמט מען יעצט 12 מיליאן פראנק! — האט
פארצווייפעלט געבראכען די הענר משה גלעקעל און האט געשפרייזט
פון איין טישעל צום צווייטען, — דאס איז א געדאנק, א קאלאסאלע
אידעע!...

פלארא האט געקוקט אויף איהם ווי אויף א וואהנזיניגען.
— נעהם צונויף פריהער דעם מיליאן פראנק, זיי א סוחר! דער-
נאך וועסטו זיך נעהמען צונויפקלייבען די 12 מיליאן פראנק... אלעס
מיט אמאל קען מען דאך ניט — האט איהם וואסערמאן פרובירט
ערנסט איינרעדען, און אונטער דעם ערנסט האט געשטעקט נאך א
גרעסערער שפאט ווי איז געלעכטער.

— ניין... ניין! מיר וועלען פערליערען דעם שעת הכשר!... אך,
דער ארמענער! ווען איך קום יעצט צום ארמענער מיט די מזומנים
אין קעשענע... — האט געמורמעלט משה גלעקעל, און מען האט גע-
קענט זעהן אויף זיין פערוואלקענטען פנים, אז די שווערע לאסט פון
די 12 מיליאן פראנק האבען צוגעדריקט זיין מח און פארלאשען זיין
פלאקערענדע פאנטאזיע.

דער צושטאנד האט ביי איהם לאנג ניט געקענט דויערען. די פער-
לאשענע פאנטאזיע האט אויפגעפלאקערט מיט א נייעם פראיעקט, און
האט ווידער העל בעלויכטען זיין פנים.

— איד פאהר צו דער איק"א, וואסערמאן! — האט ענטשלאסען
געזאגט משה גלעקעל, און האט אנגעהויבען צונויפשפיעלען די קנעפ
פון זיין אלטער וויזיטקע. — וואו איז באראן הירש'ס מיליאנען? הא?
דאס געלד געהער דעם פאלק! זאלען די גבירים געבען פון באראן הירש
געלד די 12 מיליאן פראנק! וואסערמאן, דו שרייבסט דאך גוט פראג-
צויזש? שרייב מיר היינט אן א בריעף צו ראטשילד'ען. ניין, איך
שרייב איהם אין לשון קודש, עס וועט זיין אריגינעלער, הא?...

— יא, יא, אין לשון קודש איז שעהנער. „לידידי היקר הנדיב מ"ר
ראטשילד יחיה..." פיעל אריגינעלער... — האט וואסערמאן באטא-
סעוועט.

איז גאר ניט קיין וועלט... כא, כא, כא! — האט ראבינאוויטש גע-
לאכט מיט א שטילען גליקעליגען געלעכטער.

— ראבינאוויטש, ראבינאוויטש! איך האב שוין פאפיער! —
האט געשריען משה גלעקעל פון רעסטאראן, קומט!

— איך נעה... איך נעה! — היינט דער „קאטעגארישער אימפע-
ראטיוו"... בארעכענט גאר, טאפא, דעם קאטעגארישען אימפעראטיוו! —
האט ענטציקט אויסגערופען די סטודענטקע, וועלכע האט געפונען איהר
לעבענס-פרייד ניט אין ליבע, גאר אין א קאטעגארישען אימפעראטיוו.
זי איז פערשוואונדען אין רעסטאראן, לאזענדיג הונטער זיך א שטי-
מונג פון טרויער און טיפען מיטלייד...

— איך בעט אייך, ווער איז דער סוביעקט און ווער איז דאס
באשעפעניש מיט דעם „קאטעגארישען אימפעראטיוו"? — האט פלאך-
רא זיך געווענדעט צו טאפא, ווי צו אן אלטען גוטען באקאנטען

— דאס איז משה גלעקעל, וועלכער רופט זיך דער בוימייסטער
פון אירישען לעבען... און דאס איז גענוג... עס איז א מענש, וואס
ווייל אַבקויפען ביי אַברול האַמיד פאַלעסטינאַ און סיריען פאר 12
מיליאָן פראַנק — האט איהר געענטפערט וואסערמאן און האט זיך
צולאכט.

— אַה, לאַכט ניט, — האט שמערצליך אויסגערופען פלאַרא —
דער מאַן האַט דאָך גלויבען אין דעם וואָס ער וויל און זאָגט.
— ניט לאַכען? כא, כא, כא! וואָס-זשע איז עס אויב ניט קיין
געלעכטער?

— ענטהוויאסטען זיינען ניט לעבערליך... זעהט איהר, איהר מיט
אייער סקעפטיציזם און געלעכטער זייט מיר לעבערליכער ווי דער
גלעקעל — האט ביז געזאגט פלאַרא און האט מיט אַזאַ כעס אַ גלאַנץ
געטאָן אויף איהם מיט איהרע שטאַלענע אויגען, אַזוי ווי זיין סקעפ-
טיציזם וואלט איהר פערזענליך געטאָהן א גרויסע עולא.

— אַ מאַדנעם געשמאַק האַט איהר! — האט בעלידינגט בע-
מערקט וואסערמאן מיט א קרומען, ביזען שמיכעל אויף די ליפען.
— איז דער הערר אַוועק? — האט געפרעגט דער קעלנער, וועל-
כער האט געבראכט דעם פריהשטיק פאר משה גלעקעל.

איד וועל אפשר אין רעסטאראן קריעגען פאפיער. — און זיין קיין לעכדיגער גוף האט זיך א שליידער געטהאן איבער דער וועראנדע ווי א נעווארפענער באל און איז דארט פערשוואונדען.

ראבינאוויטש האט זיך אנגעשפארט אן דער וועראנדע און גע-ווענדעט א פערקלעהרטען בליק צו די אלפען-שפיצען. אבער ניט די שעהנע אלפען-נאטור האט געצויגען איהר אויפ-מערקזאמקייט. איהר גליקזעליגער, פערקלעהרטער שמייכל, וואס האט געבלאנזשעט אויף איהרע טרוקענע בלוטלאזע ליפען איז ניט געקומען פון דרויסען און איז ניט געווען קיין אבשיין פון דעם בעצויבערטען אבערלאנד, וועלכעס האט געגלאנצט און געשטראהלט אין זיין גאנ-צער פריהלינגס-פראכט.

ראבינאוויטש האט בעלאננט צו די אידישע גייסטער, פאר וועלכע די אויסערע נאטור עקזיסטירט ניט און וועלכע געהען פארביי איהר און בעמערקען זי ניט.

זיי לעבען און בעוועגען זיך אין זייער אינערער וועלט, אין דער וועלט פון געדאנקען און אידעען. וואסערמאן האט זיי אלע געקענט. די גאנצע קאלאניע מיט אלע איהרע מיטגלידער.

— ווי געהט עס, ראבינאוויטש, מיט אייער קאנט-שטודיום? — האט זי וואסערמאן אנגעצויגען, איינלאדענדיג פלארא'ן מיט א וואונק, צו בעטראכטען דעם נייעם קרבן פון זיין גיפטיגער סאטירע.

— אה, וואסערמאן, קאנט האט מיר די אויגען געעפענט. מיין גאט, איז ער געניאל! אה, יעצט זעה איד ווי גרויס קאנט איז! — האט אויסגערופען ראבינאוויטש און א שמייכל פון שטילער בע-גייסטערונג און בליק האט בעלויכטען דאס קליינע קליינענדיגע און מיואם'ע פנים'על.

— פארשטעהסט, טאפא? אן און פאר זיך איז טאפא ניט טאפא און ראבינאוויטש איז ניט ראבינאוויטש... כא, כא, כא! דאס איז געניאל!.. — וואס זאגט איהר טאפא, הא? טאפא, דער מאנבלאן איז ניט דער מאנבלאן, נאר אין מיין גייסט איז דאס א בארג... כא, כא, כא! די וועלט

- וואס בויט אט דער... דער קליינער מיט די ברילען?
- דערוויל נאך ניט... זיין שטאנדפונקט איז נאך ביי איהם
ניט קלאר...
- וואס הייסט?
- אט וועט איהר באַלד הערען! מייוועל, איהר זייט אויך גע-
קומען צו דער פערזאמלונג?
- יע, נאך דעם... פון וואס פאר א שטאנדפונקט מיר וועלען עס
בעטראכטען — האָט איהם געענטפערט מייוועל, אויסווישענדיג די
פענסנע מיט א טיכעלע, און קוקענדיג אויף זיין געלע קאמפאניאנקע
און אויף פלאַרא מיט א קורצזיכטיגען קאקעטירענדיגן בליק.
- אַה שטאנדפונקט... צוערשט קומט דער שטאנדפונקט... — האָט
איהם אנגעצויגען וואסערמאן.
- געוויס... צוערשט מוז זיין א שטאנדפונקט... אן אויסגאנגס-
פונקט — האָט קאקעטירט מייוועל מיט זיין טיעפזיניגען, קורצזיכטיגען
בליק. — דאס איז געווען ביז איצט דער אונגליק פון דער העברעאישער
ליטעראטור, וואס די אידישע קריטיק האָט ניט געהאט קיין אויס-
גאנגס־פונקט... זי האָט ניט געהאט קיין מאַס פון ליטעראַרישען
ווערט, און האָט ניט געוואוסט וואס אייגענטליך זי וויל... דערפאר
איז אַלעס — דאס גאַנצע שרייבען, געווען אַ מין בטלנות און מעהר
נאָר ניט. און איד בין געווען דער ערשטער וועלכער האָט אַריינגע-
טראָגען אין דער קריטיק א שטאנדפונקט, אן עסטעטישע און מאַ-
ראַלישע מאַס...
- יא, יא! איהר זייט דער ערשטער... ריכטיג! — האָט איהם
כלומרשט פאַטאקעוועט וואסערמאן.
- ניט אזוי? איהר האָט געלייענט מיין לעצטען אַרטיקעל
אין „הצפירה“?
- ניין, ליידער...
- אַווא! שאַדע!... ווי קומט עס? — האָט זיך געערגערט
מייוועל.
- איד בעדויער עס ווירקליך... האָט איהר פילייכט דעם אַר-
טיקעל ביי זיך?

— יא, ער איז אין רעסטאראן — האָט געענטפערט וואסערמאן.
— ער וועט וואהרשיינליך דאָרט עסען. — און דער קעלנער האָט אוועק
געטראָגען דאָס עסען צוריק אין לאַקאַל.

דערווייל איז אויף דער וועראַנדע אַרױף אַ גאַנצע כנופיא פון
אידישע סטודענטען און סטודענטקעס.

אַן דער שפיצע איז געגאַנגען דער סטודענט מיזעל, אַ קליין דאָר
מענשעלע, מיט אַ גרינעם פנים און אַ פענסנע אויף אַ לאַנגען, האַר-
באַטען נאָז.

ער האָט געפיהרט אונטער'ן האַנד אַ יונגע, געלע מיידעל מיט אַ
קילעכדיגען פנים, וועלכע האָט איהם אויסגעהערט מיט אַ טיעפען
אויסדרוק פון אַן ערנסטער, פלייסיגער און רעספעקטפולער שילערין.
מיט דער פרייער האַנד האָט ער געמאַכט קרייזען אין דער לופט
און האָט גע'טענה'ט:

— הויפטזעכליך דער שטאַנדפונקט... צוערשט מוז דער שטאַנד-
פונקט קלאָר זיין... און דאָס פערפאַלג איך אין מיין שרייבען... היינט
די שפראַך... מיין שפראַך... מיין שפראַך... עס איז דאָך פערל! אַן
עפאַכע אין דער העברעאישער ליטעראַטור!... איך האָב דאָך אזא
זאַנפטע פען...

— אַה, וואסערמאן, טאַפּ! שלום! שלום! ווי קומט איהר
אַהער? — האָט אויסגעשריען דאָס קליין, גרין מענשעלע מיט דער
זאַנפטער פען, בעטראַכטענדיג די אונבעקאַנטע און שעהנע פלאַרא
מיט זיינע קורצזיכטיגע אויגען.

פלאַרא האָט זיך אָנגעקעהרט מיט פערדרום.

— סערוואוס! סערוואוס! שלום, שלום!... — האָבען זיך אַלע
געגענזייטיג בעגריסט און האָבען רוישיג פערנומען פלעצער נעבען
די טישלעך און געמאַכט בעשטעלונגען ביי צוויי קעלנער, וועלכע
זיינען באַלד געקומען פון רעסטאָראַן.

— ווער איז די חברה? — האָט פלאַרא געפרעגט ביי וואסער-
מאן'ען מיט אַ מילדען טאָן, אזוי ווי זי וואַלט איהם געוואַלט פאַר-
גיטיגען פאַר איהר פריהער אונפריינדליכקייט.

— בוימיסטער... אַלץ בוימיסטער פון אידישען לעבען!...

געשפרונגען פון זיין ארט מיט א ווילדען כעס אין זיינע גרויסע אויגען.

— טפו זאלסטו ווערען מיט דיין שטאנדפונקט! — האָט ער אויסגעשפיגען מיט האַרץ — שטאנדפונקט... שטאנדפונקט... דו מיינסט דו ביזט א שרייבער? א שוסטער ביזטו! ניט קיין שרייבער! האָסטו געהערט! טען... א אידישער טען! — ער האָט זיך געקרימט און כמעט אזוי ווי געציטערט פון כעס.

— איד בין מעהר שרייבער ווי דו מוזיקער! — האָט איהם גע'ענטפערט מייזעל מיט א געמאכטער גלייכגילטיגקייט, און האָט נאָך מעהר פערריסען דעם קאפ.

ער האָט פערביסען די ליפּען און זיין גרינער פנים איז געוואָרען נאָך גרינער פון כעס.

— איד בין ניט קיין מוזיקער! איד האָב קיינמאָל ניט געזאָגט, אז איד בין א מוזיקער! — האָט געשריען טאַפּא און האָט געטריי'סעלט פאַר מייזעל'ס פנים מיט די קולאַקעס.

— משוגע'נער! וואָס איז מיט דיר היינט! — האָט איהם וואַסערמאַן גענומען אונטער דער האַנד און האָט איהם אַוועקגעפיהרט אַז א זייט. — וואָס אַרט דיר אַז א מענש האָט א שטאנדפונקט? — אַוועק פון מיר! אַוועק פון מיר! — און טאַפּא האָט א בליאַסקע געטאַן מיט א פאַר שורות ווייסע ציין ווי א וואָלף.

— וואו איז מיין פרישטיק? קעלנער! קעלנער! אַה, מייזעל! כּז! שְׁלוֹם, שְׁלוֹם, חברים! אזוי שפּעט? — האָט וויעדער געשאַטען גלעקעל. — אַד, ווען אונזער פאַלק זאָל בעזיצען דייטשע פינקטליכ-קייט! גוואָלד, גיט מיר הונדערט טויזענד יונגע אידען, אידישע קעפ, און דייטשע פינקטליכקייט, וועט איהר זעהן, א רוח אין אייערע ביי-נער אַרײַן, וואָס איד וועל מאַכען! ... יעדער איד קריגט דאָן ביי מיר אַן אייגענעם וויינשטאַק און 100 אַקער ערד, ווי איד בין משה גלעקעל! — גלעקעל, גלעקעל! — האָט געשריען ראַבינאַוויטש פון רעס-טאַראַן.

— איד געה! איד געה! ... פאַרנעסט גיט, חברים, אַז אום 3 א זיינער האָבען מיר נאָך א פּראָטעסט-פּערזאָנלונג... חברים! מיר

— ניין, אבער איך וועל איהם אייד געבען... איהר זאלט איהם
נאך ניט פערלירען! איך האב מעהר ניט ווי איין איינציגען עק
זעמפלאר. שא, מיי ארטיקעל „על הבמות“ האט איהר דאך געלעזען?

— אה, דעם האב איך געלעזען!...

— נו, ווי געפעהלט ער אייד?

— גרויס, גרויסארטיג!

— ניט אמת? — האט אויפגעשטראהלט מייזעל — אה, דער
ארטיקעל איז אן עפאכע! איך שלאג דארט איין א נייעם וועג...
ביו מיר האט נאך קיינער אזוי ניט געשריעבען...
— א זאנפטע פערער! — האט איהם אלץ פאטאקעוועט ווא-
סערמאן.

— פסס... א פערער... א בלומענשפראך!

— איהר ווייסט מיט וועמען איך וואלט אייד פארגלייכט?
— מיט וועמען? — האט געפרעגט מייזעל, זיך שמעלצענדיג
פון פערגעניגען און זעלבסט-צופריעדענהייט.

— מיט טען'ען, מיט דעם פראנצויזישען טען!... איהר זייט דער
טען פון דער העברעאישער ליטעראטור.
עס איז געווען שוין געכאפט איבער דער מאס, צופיעל...

— מיט טען'ען... מיט טען'ען... — האט זיך פערטראכט מייזעל.
— הם... עס קען זיין אז וואסערמאן האט רעכט... מיר האבען עה-
ליכקייטען, גלייכע שטאנדפונקטען... — האט זיך געווענדעט מיט
טריאומף מייזעל צו זיין געלער פערעהרערין. — יא, איהר האט רעכט
וואסערמאן! מיר האבען עהנליכע שטאנדפונקטען.

און דאס קליין מענשעלע האט אריינגעלעגט די הענד אין די
קעשענעס און האט אנגעהויבען מיט א פארריסען קעפעל צו שפא-
צירען היז-און-צוריק איבער די וועראנדע ווי א יונג העהנדעלע, וואס
הויבט אן צו שפילען די ראלע פון א דערוואקסענעם האהן צווישען
די היינער...

טאפא, וואס איז ביז איצט געזעסען שטיל מיט אן אראפגעלאזטען
קאפ, האט מעהר ניט געקענט אויסהאלטען און איז פלוצלונג אויפ-

חברים! דאָ זענען פערטראַטען די צוויי גרויסע שטראַמען, וואָס בילדען דעם גרויסען אַקעאַן פון דער גרעסטער פאַלקס־בעוועגונג אין דער אידישער געשיכטע! — האָט אָנגעהויבען גלעקעל, מיט אַן אַקאדעמישען טאָן, זיך אָנשפאַרענדיג מיט ביידע הענד אויף'ן טיש, מיט אַ בעוועגונג אין וועלכע ער האָט קאָפּירט דעם פראָפעסאָר פון פילאָזאָפיע — איך זעה פאר מיר דאָ „הערצל'סטען" און „אחר־העם'סטען"... די טעאָריע און די פראַקטיק — און גלעקעל האָט אַוועקגעלעגט צוויי פינגער פונקט ווי עס פלעגט טהאָן אויף זיינע פאַרלעזונגען דערזעלבער פראָפעסאָר און זיין שטימע איז דערצו געוואָרען העכער און מעכטיגער.

— מיר זיינען אפילו דאָ וועניג... אַ קליינער הויפען פון מענשען — און זיין שטימע האָט זיך ביי דעם אָנבליק פון דער קליינער צאָל נאָכפאלגער אַראָפּגעלאָזט אויף עטליכע טענער. — דאָס דאָרף אונז נישט אַבשרעקען... אַלע גרויסע בעוועגונגען האָבען זיך אַזוי אָנגעהויבען — האָט געטרייסט די פערזאָנלונג גלעקעל, און זיין שטימע צו גלייך מיט'ן גרויסען ווילד־בעוואַקסענעם קאָפּ, האָבען זיך ווידער אויפגעהויבען. — אַ פאַר אידעאָליסטען... טרוימער... הויפטזעכ־ליך אַפטימיסטען און ניט קיין פעסימיסטען, ווי אונזער וואַסערמאַן, — האָט גלעקעל אריינגעוואָרפען אַ שטיין אין וואַסערמאַן'ס גאָר־טען. — זיי האָבען קיין מאָהל נאָך ניט געשאַפען... די טרוימער האָבען זיך פערזאָמעלט אַזוי ווי מיר דאָ...

— ריכטיג, זעהד ריכטיג! — האָט בעמערקט פלאָרא, און האָט צוגעוואָרפען וואַסערמאַן'ען אַן ערנסטען בליק פון איהרע שטאַהל־גרויע אויגען.

גלעקעל האָט אונטערגעכאַפט די באַמערקונג און דעם ערנסטען בליק, און האָט געענדיגט מיט פאַטאָם.

— און די טרוימער האָבען אָנגעצונדען די גרויסע פאַלקס־בעוועגונגען!

— בראַוואַ! בראַוואַ! — האָבען אַפלאָדירט די סטודענטקעס און אפילו מיזעל'ס געלע פערעהרערין.

מוזען פראטעסטירען אין מאסען געגען די ברוטאליטעט, וואס די טערקישע רעגירונג בעגעהט געגען די ארמענער! מיר דארפען וויי-זען אבדול האמיד, אז מיר זענען געגען די ווילדע, בארבארישע, גרוי-זאמע און ניעדערטרעכטיגע שאנדטהאטען פון דער טערקישער רע-גירונג! מיר, אידען, זענען אפילו יארההונדערטע אין די בעסטע בעציהונגען מיט דעם טערקישען פאלק, אבער מיר — דאס אידישע געוויסען, דארפען פראטעסטירען! — האט גלעקעל געשריען אין אזא ווילדען פאטאס, אז באזוכער פון „רויטען הירש“ זענען צוגעלאפען צו די אפענע פענסטער.

— גלעקעל! גלעקעל! — האט איהם אלץ גערופען ראבינא-וויטש.

— איך געה, איך געה! — און גלעקעל האט זיך א טראג געמאן ווי א בייזער ווינד.

דער קעלנער האט ווידער געבראכט אויף דער וועראנדע זיין פריהשטיק.

— מיין ליעבער הערר! איך בין ניט פעפליכטעט איך נאכ-צויאגען! — האט זיך געבייזערט דער קעלנער, כאפענדיג דעם פלי-הענדען גלעקעל ביי דער פאלע פון זיין וויזיטקע.

גלעקעל האט איהם אבער קוים באמערקט און איז פארשוואונדען, איז באלד געלאפען צוריק צו די חברים מיט א גלעקעל אין דער האנד און האט שוין געעפענט די פארזאמלונג, וועלכע האט געזאלט לייגען דעם ערשטען שטיין פון זיינע גרויסע קולטור-פלענער אין ארץ ישראל.

— מינע הערר! די פערזאמלונג איז ערעפענט. סעקרעטער ראבינאוויטש, פארנעהמט אייער פלאץ! האט בעפוילען דער פאר-זיצענדער מיט א מאיעסטעטישער האנד-בעוועגונג פון א קעניג, וועל-כער געהט עפענען זיין פארלאמענט מיט א טראן-רעדע.

— און איהר, מינע הערר, זייט איינגעלאדען אלס ווילקאמענע געסט! — האט זיך גלעקעל גנעדיג פערבויגען אין דער זייט וואו עס זענען געזעסען פלארא און דער בלינדער סאלאווייטשיק.

פלארא האט זיך קוים איינגעהאלטען אום ניט אויסצושיסען מיט א געלעכטער.

ווי וואגט ער מיד צו שטעלען נעבען הלוין און מענדעלסאָנ'ען?
דאָס איז דאָר אַ חילול הקודש... אַ בעלידיגונג פאַר די מוזיק... ווער
בין איד? עס איז דאָר אַ געלעכטער.

— די גרויסע מענער זיינען תמיד בעשיידען... איהר זעהט? —
האט זיך וואסערמאן געווענדעט צו פלאָראָן.

— דו געהסט אַוועק, צו ניין? — און טאַפּה האָט אויפגעהויבען
דאָס בענקעל אויף וואסערמאן.

— שאַ... משוגענער! — און וואסערמאן האָט אויסגערוסען ביי
איהם דאָס בענקעל, — וואָס וויל מען דען? מען וויל, אַז דיינע טע-
נער זאָלען קלינגען צווישען די בערג און טאַהלען פון אונזער היי-
ליג לאַנר... אַ יא, גלעקעל?

— איד פראַטעסטיר... איד פראַטעסטיר...

— מען קען זיין פראַטעסט אַריינטראַגען אין פראַטאַקאָל, — האָט
געזאָגט גלעקעל.

— למען השם, למען השם טראַגט עס אַריין — האָט אַלץ איראָ-
ניזירט וואסערמאן.

— סעקרעטאַר, טראַגט אַריין טאַפּה'ס פראַטעסט אין פראַטאַקאָל,
— האָט אין גרעסטען ערנסט בעפוילען גלעקעל.

— וואָס זאָל איד אַריינטראַגען? — האָט ניט פערשטאַנען
ראַבינאוויטש.

— טראַגט אַריין, אַז טאַפּה איז בעלידיגט פאַר די מוזיק, — האָט
צו איהר געזאָגט וואסערמאן.

— יא, יא... טראַגט עס אַריין, — האָט צעשטרויט געהייסען גלע-
קעל, וועלכער האָט זיך וויעדער געטראַגען אויף די כוואַליעס פון דער
גרויסער פאַלקס-בעוועגונג, — אַלזאָ, דער אינצידענט איז ערלעדיגט,
מיינע הערדען און דאַמען! די היים זאָל געשאַפען ווערען... אַז
אונזער נאַציאָנאַלע מוזיק וועט קריגען אַ היים, וועלען מיר שאַפען
אַ היים פאַר אונזער וויסענשאַפט...

— שאַפט עטוואָס פאַר דער כעמיע, פאַני גלעקעל! טאַפּה קריגט
אַ היים, זאָל איד אויך קריגען אַ מקום מנוחה... אָט האָב איד ניט
צו כעזאַהלען פאַר'ן לאַבאַראַטאָריום און מען לאָזט מיד שוין ניט

מייוועל האט גלעקעל'ס ערפאלג שוין ניט געקענט איבערטראגען.
זיין פענסנע האט שוין געשפרונגען פון זיין נאז און ער האט אונגע-
דולדיג געשריען:

— צור זאכע! צור זאכע! פארויצענדער! מיר דארפען א
שטאנדפונקט און ניט קיין פראצען!
— יא, יא, צור זאכע! צור זאכע! — האבען געשריען די אי-
בעריגע מענער.

— באַלד, באַלד! געדולד! — האט זיי בערוהיגט גלעקעל.
— קוק נאר אז... ער האט קיין צייט ניט! — האט זיך פלוצ-
לינג ווידער אנגערופען טאפא פון זיין ווינקעל, און האט א קנאק
געטאן מיט זיינע ווייסע ציין.

דער גאנצער ערנסט פון דער פערזאנלונג איז פערשוואונדען גע-
ווארען. צוערשט האט זיך צולאכט פלארא און איהר געלעכטער איז
אוועק צו די בערג און צום טהאל און איז געקומען צולויפען באַלד
צוריק מיט א גליקליכען ווידערקול.

געלאכט האבען אלע, אפילו מייוועל.

— מיינע העררן, מיינע העררן! זאל זיין שטיל! — האט גע-
קלונגען משה גלעקעל. — מיר האבען זיך פערזאמעלט צו לייגען דעם
ערשטען שטיין פאר אונזער קולטור-ארבייט אין פאלעסטינא. איך
האב אויסגעארבייט די סטאטוטען פאר א קאנסערוואטאריום אין יפו...
סעקרעטאר ראבינאוויטש וועט זיי אייך פארלעזען! מיר מוזען שא-
פען א היים פאר אונזער נאציאנאלער מוזיק... גענוג האט זי זיך גע-
וואלנערט איבער די גאנצע וועלט... מערבער'ס, מענדעלסאן'ס, הלוי'ס,
טאפא'ס, צוריק אין אייער אלטער היים! — האט געשריען גלעקעל —
דארט וואו אונזערע לויס האבען געזונגען... אייערע זיסע טענער זאלען
קלינגען אויף די בערג און די טהאלען פון ארץ ישראל.

— עס איז געמיין... עס איז נידערטרעכטיג — האט זיך ווידער
געקאכט טאפא, האלטענדיג שוין א ביינקעל אין דער האנד.
— וואס איז געמיין? וואס קאכסטו זיך? — האט איהם גע-
פרעגט וואסערמאן.

— איד בעט דאס וואָרט, גיט מיר דאס וואָרט, — האָבען אַלע מיט אַ מאַל פערלאָנגט דאס וואָרט.

די געסט פון רעסטאָראַן זיינען געשטאַנען אין די פענסטער און האָבען בעטראַכט די רוסען, ווי מען האָט זיי גערופען אין דער שווייץ, ווי משוגעים. גלעקעל האָט געקלונגען מיט אַלע כחות און געשריען:

— רוהיג! אַרדנונג! אַרדנונג!

עס זיינען פאַרביי עטליכע מינוט ביז עס איז צוריק שטיל געוואָרען.

— דאס וואָרט האָט דער חבר פאסטערנאַק, — האָט זיך אָנגערופען גלעקעל נאָך אַ לאַנגען, ערנסטען שטילשווייגען.

— איד מוז צוערשט פראַטעסטירען געגען דעם, וואָס גלעקעל האָט מיר שוין פעררעכענט צווישען זיינע חסידים און נאָכפאלגער, — האָט אנגעהויבען פאסטערנאַק.

— קוק איהם נאָר אָן... עס קאָסט איהם געלט! — האָט זיך אַ קרים געטאן גלעקעל.

— מיין וועלט־אַנשוואונג ערלויבט מיר ניט, — האָט פאַרטגעזעצט פאסטערנאַק, קאפירענדיג די זעלבע דעקלאַמאַטאָרישע בעוועגונגען פון דעם פראַפעסאָר דער פילאָזאָפיע, און ביים וואָרט „וועלט־אַנשוואונג“ האָט ער פערריסען דעם קאָפּ, — יא, מיין וועלט־אַנשוואונג ערלויבט מיר ניט צו צושטימען צו אַ פראַיעקט, וועלכער שטרעבט דעם אידישען גייסט איבערזעצען פון אייראָפּא נאָך אַזיען. מייען העררען! איהר דארפט ניט פערגעסען, אַז מיר אירען האָבען אַ הייליגן ציוויליזאַטאָרישען מיסאָן אויף דער וועלט... מיר מוזען בלייבען דא צווישען די פעלקער, זיי לערנען יושר און גערעכטיגקייט...

— אַ קלאַג איז צו אונז, טאַפּף! מיר בלייבען שוין ווידער אַהן אַ היים, — האָט וואַסערמאַן אויסגעשריען מיט אַ געמאַכטער פער־צווייפלונג.

גלעקעל האָט פאסטערנאַק'ס וועלט־אַנשוואונג געטראָפען ווי אַ מעסער אין האַרצען און ער האָט זיך פון וועהטאָג אַ כאַפּ געמאָן ביים קאָפּ.

אריין... אהן מיר פאָהרט טאָפּף סיי ווי סיי ניט... אַ יאָ, טאָפּף? —
האַט זיך אַלץ ביליג און באַנאַל גע'חכמ'עט וואַסערמאַן.

— לאַד ניט, לאַד ניט, מיר וועלען שאַפּען... אַלעס מאַכען... אַן
אוניווערזיטעט מיט הכל אשר בכל... אונזערע וואַסערמאַנס וועלען זיך
ניט אַרומוואַלגערען מעהר אין אייראָפּאַ און פּוילן אונטער דעם איינ-
פֿלוס פון דער אייראָפּעאישער סקעפּטישער קולטור... מיר דאַרפען
געזונטע און ניט קיין קראַנקע, פּוילע צופאַלענע גייסטער, — האָט פאַ-
טעטיש געענדיגט גלעקעל.

— בראַוואַ, בראַוואַ! — האַכען אַפֿלאַדירט די סטודענטקעס,
געזונטע און ניט קיין קראַנקע, פּוילע גייסטער, — האָט פאַטעטיש
געענדיגט גלעקעל.

— איהר הערט? איד קריג שוין אויך אַ היים, — האָט זיך גע-
ווענדעט וואַסערמאַן צו פֿלאַראַן. — אַלזאָ? בין איד און די כעמיע
שוין אויך פערזאָרגט?

— גענוג אייד שוין, — האָט שוין נישט געקענט אויסהאַלטען
פֿלאַראַ און זיך אָבעוונדט פון איהם מיט פאַראַכטונג.

מייזעל איז אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט:

— מיינע העררען! איד געפון וואַסערמאַנ'ס איראַנישע בעמער-
קונגען פאַר העכסט בעליידיגענד פאַר אונזער פערזאָמלונג... פון
שטאַנדפונקט...

— אַה, שטאַנדפונקט... שטאַנדפונקט... פערפֿלֹכטער שטאַנד-
פונקט — האָט איהם אונטערבראַכען וואַסערמאַן.

— אַט וועט איהר זעהן, אַז איד וועל איהם היינט פלעטען דעם
קאַפּ מיט זיין שטאַנדפונקט, — האָט זיך ווידער אָנגערופען טאָפּף.
עס האָט געשמעקט מיט אַ סקאַנדאַל.

גלעקעל האט דאָס געוואַלט פערהיטען און ער האָט געשריען:
— איז פראַטאַקאַל! אַלעס, מיינע העררען, וועט אַריינגעטראָ-
גען ווערען איז פראַטאַקאַל.

— איד בעט דאָס וואָרט, — האָט זיך געמעלדעט אַ סטודענט
פאַסטערנאַק.

חברים און חברות און געשאַרפט דעם שלאַגענדען ווייץ פון זיינע געגנער...

זיינע פשוט'ע אידישע קללות האבען איהם געקענט געבען די רע-פוטאציע פון א גרויסען פאַלקס-מענש, האבען איהם אָבער געמאַכט פאַר'ן קלענסטען און אַרימסטען דעבאַטירער...

זיינע אַרגומענטען זיינען תמיד געווען נאַאיוו, ווי זיינע גרויסע פראיעקטען...

און אז דער סטודענט כץ האט זיך גענומען אויסלעגען זיין שטאַנד-פונקט, וועלכער איז געווען דער שטאַנדפונקט פון א סאַציאַלער רע-וואָלוציאָן, וועלכע וועט שוין לייעזן אלע פראגען און וועלט פראַב-לעמען, האט זיך גלעקעל שיעור ניט צו וויינט פון פערצווייפלונג.

— וועה איז מיר, גולנים! איהר האט דאך מיט מיר שוין אלע מסכים געווען, טא וואס א רוח האט אייך געבראַכט אַהער? אוי, בטלנים! תהלים זאגער! און ווי איז דער דין, אז דאס אידישע פאלק האט שוין נישט קיין כח צו ווארטען ביז איהר סאַציאַליסטען — א מגפה אויף איהר, רבוננו של עולם, און דאס א ניכע — וועלען לעזען די סאַציאַלע פראגע?

— עס וועט שוין לאנג ניט געדויערען, ווער זעהט דען ניט, אז מיר שטעהען שוין אויף דער שוועל פון א סאַציאַלער רעוואָלוציאָן? — האט פערזיכערט כץ.

— זאלסטו מיר אזוי לעבען מיט דעם סאַציאַליזם דיינעם אינ-איינעם, רבוננו של עולם!

— א קלאג איז צו אונז, טאַפּף, עס האלט שלעכט... קדחת וועלען מיר האבען און ניט קיין היים... אַלזא, מיר מוזען שוין ווייטער הוי-זירען.

וואסערמאַן, דער אַקטיאָר און אַבשפּאַטער האט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען.

פערבאַפט פון דעם ספּעקטאַקעל, וועלכער איז געווען אזוי קא-מיש, האט פלאַרא אין גאַנצען פאַרגעסען אין זיין עקזיסטענץ און אפילו ניט רעאַגירט אויף אלע זיינע סאַרקאסטישע און קלוגע בא-מערסונגען און צווישענרופען אין דער דעבאַטע...

— וועה איז מיר, — האָט ער זיך געקרימט, אזוי ווי עס וואָלטען איהם אנגעכאַפט בויכערעמפּען, אָדער אַ שטאַרקער צאָהן־וועהמאַג, — דו ביסט דאָך אַ געפּעהרליכער מיסטיקער, ווי איד בין אַ איד! פּערברענען דאָרף מען דאָך דיר... אויף דעם פייער, זאָל איד אזוי לע־בען... אוי, אַ פּאַלק! אַ פּאַלק פון מיסטיקער און בעלי חלומות, גע־הרג'עט זאָלט איהר ווערען — האָט זיך גלעקעל געשטאַלטען ווי אַ מאַרק אידענע. צו דעם סטיל פלעגט ער איבערגעהן כסדר אין סאַמע ברען פון אַ דעכאַטע. — וואַרט! איד שרייב יעצט אַ רעפּעראַט וואו איד צוקלאַפּ אייער הייליגע מיסיאָן אויף טויט...

— ער שרייבט ערשט... כאַ, כאַ, כאַ, — האָט זיך אויסגעלאַכט מיזעל, — איד האָב שוין די הייליגע מיסיאָן לאַנג צוקלאַפּט און עס איז שוין פון איהר לאַנג קיין שריד ופליט ניט געבליבען... זעהט מיין ארטיסעל איז הצפירה...

און אזוי האָט זיך אין מיטען העלען טאַג אויף דער וועראַנדע פון „רויטען הירש“ צופלאַקערט אַ דעכאַטע, איינע פון די דעכאַטען, וועלכע האָבען אויסגעמאַכט אַ טייל פון קוריקולום פון די סטודענטען און אפשר דעם וויכטיגסטען טייל, ווייל אויף די דעכאַטען איז פאַר־שווענדעט געוואָרען מעהר צייט און שוויים ווי אויף'ן שטודיום... יעדער האָט געוואָלט באַווייזען, אז ער האָט זיין אייגענעם שטאַנד־פונקט, אז ער איז אַריגינעל... און אַריגינעל האָט געמוזט זיין יעדער בחור, ווייניגסטענס אין די אויגען פון זיין מידעל...

אויב דער פּאַוולין שטאַלצירט פאַר דער פּאַווע מיט די שענהע פּעדערען פון זיין עק וואַרום זאָל אַ בחור ניט שטאַלצירען פאַר זיין מידעל מיט זיין אַריגינעלען שטאַנדפונקט?

אין שטורם אַבער פון דער היציגער דעכאַטע האָבען גלעקעל'ס שיפען געליטען איין אַוואַריע נאָך דער צווייטער... און זיינען דען זיינע חברים געקומען מיט איהם מסכים זיין?

ארימער גלעקעל! אפילו דאָס שילטען האָט איהם ניט געהאַל־פען... יעדער אויסברוך פון זיינע ווייבערשע רעפליקען און טיראַרען האָבען בלוז ארויסגערופען אַ בייזען, שפּאַטישען געלעכטער ביי די

פלאַרא האָט עס דערזעהן, דערפיהלט זייער וועהמאָג אין איהר האַרץ...

אַ רחמנות איז געווען צו קוקען אויף טאַפּפֿ'ן. דער כאַראַקטער-לאַזער, צופאַטעלטער גרויסער מענש איז געשטאַנען אין מיטען דער וועראַנדע, ווי אַ גרויס אונבעהאַלפּען קינד מיט אַן אַראַבגעלאָזטען, פערשעהמטען קאַפּ. מיט דעם פון האַלז אויף אַ רומען היינגענדעם הויזירער קעסטעל אויף זיין ברוסט האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ פאַר-ברעכער, וועלכען מען האָט צוגעגאַנגעלט צום שאַנדברעט...

אייניגע סעקונדען זיינען פאַריבער אין אַ שווייגען פון צוטומעלטע. און די פערוואַנדעטע און טיעפּ בעלידיגטע הערצער האָט זיך שוין אַבער געהויבען אַ שטורם...

די ערשטע, וועלכע איז געקומען צו זיך, איז געווען פלאַרא. האַסטיג איז זי צוגעלאָפּען צו טאַפּפֿ'ן, האָט אַ כאַפּ געמאָן דאָס קעסטעל, עס געוואָלט פון איהם אַרונטער רייסען און צושמעטערען. וואַסערמאַן האָט זי געכאַפּט ביי דער האַנד.

— איהר זייט אַ פאַיאַר, אַ געמיינער קערל! — האָט אויסגע-שריען פלאַרא, וואַסערמאַנ'ען גלייך אין פנים אַריין מיט אַ פאַאר צאַרנדיגע אויגען, ציטערענד קאַנוואַלסיוו מיט דעם גאַנצען קער-פער פון שטאַרקער אויפּרעגונג.

— די געשיכטע געהט אייך ווייניג אַן — און וואַסערמאַן האָט אַכגעפיהרט איהר האַנד פון קעסטעל — איהר זעהט דאָך, וואָס דאָ טוט זיך. ביי דעם איז דער שטאַנדפונקט נאָך ניט קלאַר... דער האָט נאָך לעת עתה אַ הייליגע מיסיאָן אין אייראָפּא צו ערליידיגען... דער מוז צוערשט די סאַציאַלע פראַגע לייזען. כאַ, כאַ, כאַ, — האָט ער געלאַכט ווי אַ טייוועל.

— ניין, טאַפּפֿ! עס איז שלעכט... דערווייל זאָל דער איד נאָך הויזירען... אַדיע, קאַמעראַדען! — און דער אַקטיאָר האָט זיך מעאַס-ראַליש פערבויגען פאַר דער אַסיפה, גענומען דעם כאַראַקטערלאָזען און ערנידעריגטען חבר זיינעם ביי דער האַנד און זיך גענומען מיט איהם געהן צו די טרעפּ ווי מיט אַ שטומען געפאַנגענעם.

עס האט זיך אין איהם אנגעצונדען אן אייפערזוכט... דער אקט
טיאר אין איהם האט איהם ווייטער תמיד געטריבען צו די עקסטער-
מען, וועלכע האבען תמיד זיך געגרענעצט מיט סקאנדאל...

ער האט געכאפט א קעסטעל און האט עס שנעל אנגעטאן טאפא'ן
אויף דעם האלד, דאס צווייטע אויף זיך, און האט אנגעהויבען אויס-
צושרייען:

— קעמעלעך, בייטעלעך, פינגערלעך, מעסערלעך, זייגערלעך...
אלעס ביליג, ביליג, קויפט, קויפט...

דאס אלעס איז געשעהן אזוי שנעל און אזוי אונערווארטעט, אז
אלע זיינען געבליבען זיצען שטום מיט אויסגעגלאנצטע אויגען פון
איבעראשונג.

די קעלנער פון רעסטאראן און א פאָאר געסט, וועלכע זיינען
געשטאנען אין די אָפּענע פענסטער און פאַרפאַלגט די דעבאַטע פון
די „רוסען“ מיט בליקען פון שפּאַטישער נייגער און חזק, האָבען
אויסגעשאַסען אין אַ ווילדען געלעכטער.

דער שפּאַט פון די שווייצער האָט זיך איינגעשניטען אין די
פנימער פון די פּערזאָנעלעטע און זיך אָנגעדרוקט דאָרט מיט אַ טיעפּען
וועהטאג פון שאַנדע, פון באַשפּיגענע און ערנידערניגע.

דער בלינדער סאַלאַווייטשיק איז אויפגעשפרונגען און געציטערט
ווי אַ לולב.

און פלארא?

איהר פנים איז געווען אונגעשרייבליך...

האט דען ניט דער קלאון עס געטאן צוליעב איהר? אום אויס-
צונעהמען איז איהרע אויגען, זי אמוזירען?

אה, פרויען ווייסען עס!... זיי דערפיהלען עס באַלד...

דער גאַנצער אידישער גלות, וועלכער איז געווען מיט אלע זיינע
זייטען און פאַרבען פאַרקערפערט אין דער נאַטור פון סטודענט וואָ-
סערמאָן, וועלכען די גאַנצע קאַלאָניע, אחוץ טאָפּאָ'ן, האָט טיעף גע-
האַסט, איז יעצט ערשינענען פאַר די טרוימער און בוימייסטער פון
אידישען לעבען און האָט זיי אַ שפּיי געטאָן אין פנים אַרײַן...

א געפיהל פון פיזישען עקעל האט געקרוםט איהר פנים, געשוידערט מיט איהרע אקסעל.

— כא, כא, כא, — האט זי זיך פרובירט צו לאכען — נו, געגען דעם וועט מיר שוין מיין פינער געשמאק שיצען.

— ער וועט איך נישט שיצען!... און אויב איהר וועט נישט זיין מיין פרוי, וועט איהר ווערען מיין געליעבטע... מיין מעטרעסע... — ער האט דאכיי איינגעגראכען אין איהר פנים זיינע קורצזיכטיגע אויגען, ווי א בלוטדורשטיגער טיגער די ציין...

— אה, דו פרעכער לומפ! ווי וואנט איהר עס? — און פלארא האט זיך אויסגעצויגען, ווי א ווילדע פאנטערע פאר איהר בלוטדורשטיגען שפרונג, און זיך פערמאסטען צו דערלאנגען דעם פרעכען מאן א הילכיגען פאטש...

וואסערמאן האט אבער רעכטצייטיג געכאפט די ווייסע, שעהנע האנד פון דער בעריהמטער קלאוויר קינסטלערין און זי צוערשט ווי מיט אן אייווערנעם צוואנג פעסט פארקלעמט אין זיינער, פערקלעמט אזוי, אז זי איז בלייד געווארען פון פיין און שמערץ... האט זי געדאלטען אזוי א רגע, נישט אראבלאזענדיג פון איהר טויט בלייכען פנים זיינע אויגען, דערנאך זי לאנגזאם צו געטראגען צו זיינע ליפען און א קוש געמאהן... א שטילען קוש געמאהן.

די פאנטערע איז געבליבען שטעהן א פערגליווערטע און מיט אויסגעלאשענעם צארען... זי האט ארונטער געלאזט דעם קאפ און האט נישט געמאכט קיין בעוועגונג צו בעפרייען די ביז צום פיין פערקלעמטע פינגער פון זיין האנד.

אזא זיסען פיין האט זי נאך קיין מאל נישט געפיהלט...

און ער האט אויך נישט אראכגעלאזט דעם היפנאטיזירענדען קורצזיכטיגען און הונגעריגען בליק, אזוי ווי ער וואלט מיט דעם בליק געטרונקען איהר בלוט...

דערנאך האט ער אנגעטאן צוריק זיין פענסנע, האט גענומען אונטער'ן ארים זיין שטומען און פארהיפנאטיזירטען חבר און זיך מיט איהם געלאזט געהן צו די טרעפ פון דער וועראנדע...

דא האט זיך גלעקעל א ווארף געטאן אויף וואסערמאן'ען מיט
א שפרונג פון א צוריצטען לייב, וואס איז ארויס פון שטייג.

— דו צופוילטער, פארשימעלטער סקעפטיקער! דו וועסט נאָר
ניט שאַפּען, דו אַרימע, עלענדע נשמה...

— יא, יא! אַרימע, עלענדע נשמה... ווי עלענד און אַרים איהר
זייט געגען איהם, געגען זיי אלע! — זי האט דאָכיי מיט איהרע
צארניקע בליקען אונטער לאַנגע ציטערנדע וויהעס איהם געמאַסטען
פון קאפּ ביז די פיס און איהם בעגאַסען מיט פעראַכטונג.

— פלאַרא! פלאַרא! — האט ענגסטליך זי גערופען דער בלינד
דער ברודער, א ציטערנדער ווי א פיש פון אויפּרעגונג. פאַר זיין מו-
זיקאַלישער נשמה איז דאָס געווען צו גראַטעסק, איינפאַך אומגעלומ-
פערט שרייענדע טענער...

— איד בעדויער איד... איהר וועט זעהר טרויעריג ענדיגען. איד
פערזיכער איד! — און זי האט זיך אויסגעדריעהט צו איהם מיט די
פלייצעס און זיך געלאָזט געהן צום ברודער.

דער מעפיסטאפּעלישער שמייכל איז פערשוואונדען פון וואסער-
מאן'ס פנים. ער האט מיט א שנעלער, געכאַפּטער האַנד-בעוועגונג
ארונטערגעכאַפּט די פענסנע פון די אויגען און האט איהר נאָכגעשליי-
דערט א צוטומעלטען בליק. זיין פנים איז פלוצים געוואָרען טויט
בליך און האט קאָנוואָלסיוו געציטערט, ווי פון אַן אינווייניגסטען
טיעפען שמערץ, ווי ביי א טויטליך פערוואונדעטען... באַלד האט אין
זיינע אויגען אויפגעפלאַקערט א בייזער דראָהענדער פלאַם...

— איידער איד וועל טרויעריג ענדיגען וועל איד איד, שעהנע
פלאַרא, נאָר האבען אלס מיין ווייב! — האט ער איהר נאָכגעשליי-
דערט.

— וואס? האט זי זיך שנעל אומגעדריעהט צו איהם, ווי גע-
טראפּען פון א קויל.

— איד פערזיכער איד!

זי איז צוגעלאָפּען צו איהם און איינגעגראָבען איהרע פלאַקערנדע
בליקען אין זיין פנים.

צוויי חברים

— מעסערלעך, פינגערלעך, בייטעלעך, זייגערלעך. ביליג... ביליג...
קויפט... קויפט... האט דער הויזירער ווידער אויסגעשריען זיין קראַם
אין די אפענע פענסטער פון „רויטען הירש“.

צווייטער קאפיטעל

וואסערמאן און טאפא האבען געוואוינט אין אונטערשטען טייל פון שטאדט, ווייט פון דעם קווארטאל, וואס איז געווען באוואוינט פון די רוסישע סטודענטען און פלעגען זיך זעהר זעלטען ווייזען אין דער קאלאניע, אויף איהרע פערזאמלונגען און רעפעראטען...

די קאלאניע האט זיי ביידע ניט געליעבט און זיך פעהאלטען צו זיי מיט פערדאכט. זיי האבען געלעבט אין א פערזאנלעכע ווייטע קעל פון שטאדט, איינזאם און איזאלירט און אז זיי פלעגען אמאל זיך שוין יא בעווייזען אין דער סטודענטישער קיך, אדער אויף א פערזאמלונג, איז דאס געווען צוליב רעקוויזיציאנס-צוועקען ד. ה. צו קריגען א פאאר פראנק, אזוי ווי הונגעריגע און פערצווייפעלטע וועלכע פערלאזען איז א ווינטער-נאכט דעם וואלד און לויפען אין דאָרף אריין נאך רויב...

עס איז געווען א וואונדער-שעהנער פריהמארגען... די אלפען האָבען שוין אנגעהויבען דא און דאָרט אויסצומאָן פון זיך זייערע נע- בעלדיגע גרויע קליידער און אַנטאָן מיט ליכט און גלאַנץ בעגאָסענע מאַרגענ-רעק.

אז וואסערמאן האט געעפענט די אויגען, איז זייער קליינער צי- מער שוין געווען אינגאנצען פארפליצט פון זונענליכט און זייערע ברודיגע און צוואווארפענע געלעגערס האבען אויסגעזעהן אין העלען, גלאַנצענדיק פריהלינגס-מאָרגען ווי צוויי גרויסע, שמוציגע און אַב- שטויסענדיקע פלעקען...

אויף דעם פערשטויבטען, נאָסען טיש, אויף וועלכען עס האָבען זיך געוואָלנערט אין אונאַרדנונג ביכער, מאָנוסקריפֿטען, פערדאָרטע שטיקלאך ברויט און ברודיגע שטיקלאך צוקער, האָט זיך שוין גע- קאכט אויף דער בענזין-מאַשינקע א גרויסע פאז מיט רייז און האָט

אויפגעגעסען און דער איד האָט געוואָלט זיי פערקלאַגען פאַר'ן געריכט. דעם פּריוו האָבען זיי דאָך בעדארפט אָבגעבען איהם אין די הענט אריין און ניט אויפגעסען...

דער בעל־הבית'טע איז שוין געקומען פאַר 2 חדשים דירה־געלט און די צוויי קוואַרטיראנטען פלעגען זי שוין אויסמירען און שפּרינגען דורך דעם פענסטער, ווייל זייער ארויסגאַנג האָט געפיהרט דורך דער בעל־הבית'טעם קינד...

צו קענען בעצאָהלען פאַר'ן לאַבאָראַטאָריום און ענדיגען זיין דאָסטאַראַרבייט האָט וואַסערמאַן ניט געהאַט קיין שום אויסזיכט.

וואָלט ער וועניגסטענס געהאַט מיט וואָס איבערצולעבען דעם זומער. צו הערבסט וואָלט ער ווידער גענומען מיט זיך זיין קעסט־קינד טאַפּפּ'ן און געגאַנגען אין אַ צוקער־פאַבריק, אַלס כעמיקער, וואָס ער פלעגט טאָן כמעט אַלע יאָהר און דאָרט שפּאַרען אַ ביסעל געלט פאַר דעם ווינטער־סעמעסטער...

אזוי איז וואַסערמאַן געלעגען פאַר'ן אָפּענעם פענסטער, פער־טיעפט אין זיינע טרויעריגע געדאַנקען, און דער שעהנער פריהלינגס־מאַרגען, די אין גליק און גלאַנץ אויסגעפּוצטע אַלפּען־בערג מיט זייערע צום הימעל שטאַלץ און מונטער־פּערריסענע שנעע ווייסע קעפּ, קורץ, די גאַנצע רייכע און גלענצענדע נאַטור ד'רויסען האָט געמאַכט זיינע טרויעריגע געדאַנקען נאָך טרויעריגער, ניסענדיג אין זיין ברוסט אַ גיפטיגע, ברענענדע, לעבענס־דורשט, וועלכע האָט זיך צוגאַסען איי־בער זיינע אַדערען ווי אַ טיעפּער און שמערצליכער אומעט און האָט געצינדען זיין מאַרד.

דאָ איז ווידער, ווי אין דער לאַנגער, שלאָפּלאָזער נאַכט אויפֿ־געשוואַומען פאַר זיינע אויגען די פּיאַניסטין, די מערקווירדיגע אויסער־ליד רעהיגע און קאַלטע אַבער טעמפּעראַמענטפולע שאַטענקע מיט דעם נאַמען פּלאָראַ. אין זיינע אויערען האָט ווידער געקלונגען ווי דאַמאַלס אונטער דער וועראַנדע פון „רויטען הירש"... איהר ספּאַזמאַטישער געלעכטער, איהר שעהנע, זיסע אַלט־שטימע, וועלכע האָט טרויעריג געציטערט אין דער לופט ווען זי האָט גערעדט ערנסט אָדער זיך געבייזערט, ווי טענער פון אַן אָנגעבראַכענעם פידעל, ווי אַן אָבקלאַנג

געדאמפט איבער'ן גאנצען צימער. די פאן האט מען גערופען „סאל-
דאטסקי קאמאל“, (דער סאלדאטען-קעסעל) און זי האט געהאט א שם
אין דער קאלאניע.

דער קאשע-קאכער איז תמיד געווען טאָפּ... און אז די ריז פלעגט
אנהויבען זיך קאכען און שפרינגען אין זוּדיגען וואסער, און דער בענ-
זין איז דער מאַשינקע פלעגט רוישען און זינגען זיין פייערדיג לייערעל,
פלעגט אויך אנהויבען צו זינגען טאָפּ'ס נשמה...

פאר דער פאן פלעגט ער שאפען זיינע לאַמפּאָזיציעס...
און אויך איצט איז ער געשטאנען פאר דער קאכענדיגער און
דאמפפערנער פאן, אַ צעפאטעלטער מיט צוויי גרויסע, פלאַקערענדרע
אויגען. האָט צוגעטופעט מיט דעם רעכטען פוס און דירושירט
מיט ביידע הענט... דירושירט און געזונגען...
וואס האָט איהם געפעהלט?

אַ פאן געקאכטע ריז מיט פוטער אָדער מילך און ברויט האָט
בעדייטעט אַ זאטער, זארגלאזער טאָג און ער האָט שוין געקענט
זינגען...

איבריגענס האָט דער יאך פון פרנסה אינגאנצען געטראָגען אויף
זיך וואסערמאן. דאס האָט ער גערעהט מיט דעם קאָפּ און געזאָרגט,
ווי צו קריגען אַט די פאן מיט ריז און די גאנצע אַרימע עקזיסטענץ
זייערע, און טאָפּ איז געווען דאָס קעסט-קינר, און האָט אָפּט ניט גע-
וואוסט פון וואנען דאָס קומט...

און אויך איצט, נאך אַ שלאָפלאָזער נאכט, אזוי ווי ער האָט גע-
עפענט די אויגען נאך אַ קורצען, שווערען שלאָפּ, איז שוין פאר זיינע
אויגען געשטאנען די נויט, די ביטערע נויט, אין דער געשטאַלט פון
אַ פערפלוכטער מבשפה, וועלכע האָט איהם ניט פערלאָזט אין דער
גאנצער צייט פון זיין שטודיום.

ער איז געלעגען, און זיין שווערער, ווי מיט בליי-אָנגענאָסענער
סאָפּ האָט שמערצליך געקלערט וואָס וועט זיין ווייטער...

די נייע אונטערנעהמונג, דאָס פערלען אין אַבערלאַנד האָט זיי
גאר ניט געבראַכט. די עטליכע פראַנק וואָס זיי האָבען געלייזט פאר
דער סחורה, וואָס אַן עסטרייכער איד האָט זיי געבאָרגט, האָבען זיי

טאפּף איז פילייכט געווען דער איינציגער מענש אויף דער וועלט, פאַר וועלכען ער האָט געהאַט טיעפע סימפּאַטיע, וועלכער איז איהם געווען נויטיג און טייער, און צו וועמען ער איז געווען צוגעבונדען מיט אַן אמת'ער, טיעפער, ברודערליכער פריינדשאפט און ליעבע. ער האָט דערפיהלט, אַז ער האָט טיעף פערוואנדעט זיין האַרץ און עס האָט איהם שטארק פערדראַסען... דער פערדרוס אָבער האָט איהם נאָך מעהר צורייצט, ער איז געוואָרען נאָך מעהר גערווען און האָט געמורמעלט:

געלט... געלט... וואו געהמט מען אזוי פיעל געלט? דער בעל-הבית'טע געלט... אין קלייטעל קומט שוין 30 פראנק, דער טיוועל זאל עס געהען!

טאפּף האָט עס אויפגענומען אַלס פאַרוואורף... און יעדעס וואָרט האָט איהם געטראפּען ווי אַ קויל אין האַרצען...

זייער פריינדשאפט און צוזאַמענלעבען האָט שוין געדויערט 6 יאָהר און פאַר דער גאַנצער צייט האָט ער פון זיין חבֿר, וועלכען ער האָט געליעבט מיט דער גאַנצער און אונערשעפליכער ליעבע פון זיין קינדערשער און זאנפטער נשמה, און וועלכען ער איז נאָכגעגאַנגען פון שטאָרט צו שטאָרט ווי אַ טרייער הונט, — נאָך אזוינע ווער-טער ניט געהערט...

אַ וויילע איז ער געשטאַנען בלייך ווי דער טויט מיט אַ טיעף אראפּגעלאזענעם קאַפּ. דערנאָך איז ער שטילערהייך צוגעגאַנגען צו דער פאַליצע און אַנגעהויבען צונויפנעמען זיינע זאַכען... אַ פאַר ביכער, עטליכע שמוציגע פאַפּיער-קראַגענס...

וואסערמאַן האָט איהם נאָכגעפאַלגט מיט ברייט געעפענטע אויגען...

— וואוהין איז? — האָט ער איהם געפרעגט מיט אַ געדעמפטער שטימע.

— איד וועל געהן... — און זיין שטימע האָט זיך אָבערהאַקט ווי ביי אַ מענשען וואָס האָט פאַרלוירען דעם אָטעם.

— וואוהין וועסטו געהן?

— איד וועל געהן...

פון אן אנגעגריפענער נשמה, וואס האט שוין דורכגעלעבט גרויסע ענטווישונגען און רעזיגנירט...

און אז ער האט זיך וויעדער דערמאנהאט אין דעם צאָרניג-פלאַ-מענדען געזוכט מיט וועלכען זי האט זיך פערמאסטען צו געבען איהם דעם פאטש, האט איהם אָנגעכאַפט עפעס אן אונרוהיגעס, שמערצ-ליכעס געפיהל, א טיעפער וועהטאג, וועלכער האט דורכגעדרונגען זיין הארץ...

אום צו פערטויבען אין זיך דאס שמערצליכע געפיהל איז ער אראפגעשפרונגען פון געלעגער און האט זיך אָנגעהויבען האסטיג און נערוועז אַנצוטהאן. און אז ער האט בעמערקט ווי טאָפּא שטעהט זאָרג-לאז פאַר דער זידענדער פאז און דירזשירט מיט זיינע הענט זיינע מו-זיקאלישע געשעפענסטער, האט ער איהם מיט א ביטערען כעס אזוי ווי א שפיי געטאן אין פנים אריין דאס וואָרט: „אידיאָט!“ — וואס? וואס? איך פערשטעה ניט... הא? — האט צוטראַגען איבערגעפרעגט טאָפּא.

וואסערמאן האט זיך אויסגעדריעהט צו איהם מיט דער פלייצע. — עס קאכט... עס קאכט — האט זיך קינדיש געפרעהט און צו-פריעדען געריבען די הענט טאָפּא. — איצט גיב געלט... איך וועל קויר-פען ברויט... צוקער.

— געלט! וואו זאל איך נעהמען געלט...? האט וואסערמאן אָנ-געהויבען נערוועז און אויפגערעגט צו שרייען און איז אַריין אין אַזא כעס, אז אויף זיינע ליפען האט זיך אַזש בעוויזען א שוים...

טאָפּא'ס צוויי גרויסע, ברענענדיגע אויגען האָבען זיך פלוצלונג אויסגעלאזשען און אויף זיין געלכ געזוכט האט זיך אויסגעדריקט צו-ערשט א שרעק און דערנאך א פיינליך געפיהל פון א קעסט-קינד, פון אן אומזיסטען פרעסער, וועלכען מ'ווארפט פאַר דעם ביסען ברויט... — האסט ניט, דארף מען ניט, דארף מען ניט, — האט ער גע-מורמעלט פאַרלעגען און האט אָנגעהויבען צו שפאָנען הין און צוריק איבער דעם צימער מיט האסטיגע און ברייטע טריט... וואסערמאן'ען האט שוין וועה געטאן דאס הארץ אויף זיין חבר...

— אט דאס קאכען און ברויזען... טא, טא, טא... פא, פא, פא...
און טאפא איז שוין ווייטער געשטאנען און האט מיט דעם לעפעל
אין דער האַנד דירזשירט און אויסגעדריקט אין מוזיק דאס קאכען
און ברויזען...

די טהיר האט זיך געעפענט און אין צימער איז אריין ווי א באַמ-
בע משה גלעקעל.

זיין הוט, ווי געוועהנליך, איז ביי איהם געווען אויף דער פאטיל-
ניצע און זיין ברייטער, הויכער שטערען איז געווען בעדעקט מיט
גרויסע טראפען שווייס...

— האב איד זיך אנגעמוטשעט, צום טייוועל!... פארשטעהסט?
אזא גרויסען טשעמאדאן האב איד געבראכט דער מינסקער פון וואָס-
זאָל... זי וואוינט אט דא נעבען אייד... דאס איז א ציוניסטקע זאג איד
אייד, אש להבה! פלאם פייער!... היינט זאָלסטו הערען ווי זי רעדט
לשון קודש — אויסגעצייכענט!... אה, דער קעסעל איז שוין פארטיג!...
ווייז, ווייז נאָר אַ לעפעל—און משה גלעקעל האט געכאַפט פון טאַפּה'ס
האַנד דעם לעפעל און האט אנגענומען א פולען לעפעל דאמפענדען
הייסען ריז, צוטראגענדיג עס צום מויל האט ער זיך גלייך אָבגע-
בריהט דעם צונג. ער האט א שלידער געטאן מיט כעס טאַפּה'ן אין
קאפ אריין דעם לעפעל מיט די ריז און אנגעהויבען זיך שעלטען מיט
דריי גארענדיגע רוסישע ברכות...

— אה, פערברענט זאָלסטו ווערען מיט דיין ריז אינאיינעם, דו
טאַפּה איינער!...

וואסערמאן האט ווידער געלאכט...

— ער לאַכט נאָר... האט זיך געבייזערט גלעקעל אין זיך געקרימט
פון וועהטאג אין מויל.

— מען בלאַזט... מען בלאַזט פריהער — האט איהם געלערענט
טאַפּה.

— ווער קאכט עס אזוי ריז? א מגפה אויף אייד... נו, הער שוין
אויף צו לאַכען... הער דו, אן אידעע... איד וועל דיר געבען צו פאַר-
דינען עטליכע פראַנק... דאס הייסט אַבגעקאכט... א טויט אויף אייד!
— האט זיך אַלץ ניט געקענט בערוהיגען גלעקעל — איד דענק צו

— אבער וואוהין?...

— גענוג שוין געווען א קעסט־קינד...

די אויגען פון די חברים האבען זיך בעגעגענט...

— וואוהין וועסטו געהן? דו וועסט דאך פגר'ען פון הונגער, דו אונגליקליכער טאפא.

— וועל איך פגר'ען... זאל ניט זיין דיין עסק...

— זאל ניט זיין מיין עסק... חכם בלילה! — האט זיך איבערגע-
קרימט וואסערמאן...

טאפא האט זיך געלאזט געהן צו דער טהיר...

וואסערמאן האט איהם פארשטעלט דעם וועג און איהם אָבער-
שליידערט טיעף אין צימער אַרײַן...

— זיי ניט קיין איריאט... פאר 6 יאהר דארפסטו מיך שוין קע-
נען... אויך א מענש... בעלידיגט זיך! דו ווייסט דאך, אז ווען איך
געה שנאָרען, שנאָרע איך פאר ביידען, פאר דיר ווי פאר מיר — און
ער האט אויסגעריסען ביי איהם פון די הענד זיין באַגאַזש, די ביכער
מיט די עטליכע קויטיגע פאפיערענע קראגענס און זיי אַ שללידער
געטאן אז אַ זייט...

א לאַנגעם, שווערעם שווייגען...

דא איז צו הילף געקומען דאס קאכעדיגע ריז, וועלכעס האט
אנגעהויבען צו לויפן איבער די פאן... טאפא'ס פנים האט זיך געענ-
דערט, זיינע שוואַרצע, טרויעריגע גרויסע אויגען האבען וויעדער
אויפגעפלאקערט...

— טא, טא, טא... עס לויפט... עס לויפט — און ער איז צוגעלאָפּען
צו דער פאן מיט צוויי אויסגעשטרעקטע הענד, אזוי ווי ער וואָלט
געוואָלט אַט מיט ביידע הענד פערקאָפּען די אויסלויפּענדע קאַשע.
די ענדערונג איז געקומען אזוי ראַש, אונערוואַרטעט און קאָמיש,
אז וואסערמאן'ען האט אנגעכאַפּט אַ שטורמישער היסטעריע־ער גע-
לעכטער, פון וועלכען ער האט זיך לאַנג געקאַטשעט אויפ'ן בעט...

— דו ווייסט ווי אזוי איך וואָלט עס אויסגעדריקט אין מוזיק?

— וואס? — האט איהם געפרעגט וואסערמאן, אויסווישענדיג
די פארוויינטע אויגען פון געלעכטער.

— מען זאל עס קענען מאכען פילאזאפיש... פילאזאפיש... אזוי...
 נה, דורך קאנט'ען... אבער גאר דורך העגעל'ן — האט געזאגט גלעקעל,
 אנגעהמענדיג א צווייטע לעפעל מיט קאשע — דאס וואלט געווען א
 באמבע, צום טיוועל!

— מען קען עס מאכען דורך העגעל'ן און דורך קאנט'ן — האט
 איהם פערשפראכען וואסערמאן און אין זיינע אויגען האט געלויבטען
 א צינישער געלעכטער פון א פרינציפענלאזען מענשען, וואס נעהמט
 זיך אונטער אלעס צו מאכען פאר עטליכע פראנק.

— מען קען... מען קען — האט פאטאקעוועט טאָפּאָ — דו וועסט
 זיך וויעדער אפבריהען... בלאז! בלאז! בלאז! — האט ער אלץ
 געלערנט גלעקעל.

— מה יקר? וואס וועט עס קאסטען, ממזר? — האט גלעקעל
 געפרעגט וואסערמאנען מיט א נמרא-ניגון, ווי א סוחר וואס געהט
 מאכען א מסחר.

— 10 פראנק און איך גיב דיר א רעפערעט מיט הכל אשר בכל,
 א פלאטפארמע, דיאלעקטיש בעגרינדעט. קורץ דו וועסט זיין צופרי-
 דען...

— און די דעבאטע? וואס וועט זיין אז דאקטאָר לאָווקאטש,
 א גיכע מגפה אויף איהם, רבוננו של עולם, וועט קומען און וועט
 דיר אויפהויבען אין דער לופטען?

— די דעבאטען נעהם איך אויף זיך — האט איהם בערוהינט
 וואסערמאן מיט א קלאפ אין הארצען — דו ווייסט דאך, אז איך האב
 פאר לאָווקאטש'ן קיין מורא נישט...

— ווייסען ווייס איך עס; דו קענסט דאך אבער, ממזר, אוועק-
 געהן און מיד לאזען אין מיטען די דעבאטען אין די גאטקעס... ווי
 דו האסט עס פאר א יאהרען געמאכט מיט דעם נאציאנאליזם. דו גע-
 דענקסט, ממזר? דו ווייסט דאך, אז איך בין מיט העגעל'ן און
 קאנט'ן גאר א קנאפער מחותן און וועל מיר מיט זיי די ציין צור-
 ברעכען...

משה האט גערעדט פראקטיש ווי א סוחרישער מענש. וואסער-

פערבינדען דעם ציוניזם מיט דעם סאָציאַליזם... דו פערשטעהסט? ... מאַכען אזא מין פלאַטפאָרמע, וואָס אַלעס אינאיינעם — און גלעקעל האָט אַ מיש געטאָן מיט דער האַנד אין דער לופט, אזוי ווי ער וואָלט אויסגעמישט דעם ציוניזם מיט דעם סאָציאַליזם — ווען איך האָב אזא פלאַטפאָרמע וואָלט איך זיי, די באַנדיטען, געוויזען וואו ראַקעס ווינטערען, דו פערשטעהסט? ווען מען קען עס אזוי מאַכען... איך מיינ אַ טעאָריע אזא, קומען זיי אַלע צו אונז... וואָס זאָגסטו וואָסער מאַן? אַ? מען קען? — האָט זיך גלעקעל געווענדעט מיט אַ גע- שפּאַנט וואָרטענדען בליק צו וואָסערמאַן'ען.

וואָסערמאַן האָט אַ טראַכט געטאָן נאָך אַ מינוט און זיין ציני- שער שמייכל האָט שוין געקרימט זיינע ליפּען. ער האָט באַלד גע- ענטפּערט:

— מען קען!

— אָבער עס זאָל זיין גוט געמאַכט... אַ ריכטיגע טעאָריע...

— מען קען עס מאַכען גוט... אַ ריכטיגע טעאָריע — האָט געזאָגט וואָסערמאַן מיט אַ טאָן פון אַ שוסטער, וואָס געהמט זיך צו מאַכען אַ גוטע פאַר זיילען.

— ווי אזוי-זשע? — האָט געפרעגט גלעקעל מיט אַ גמראַניגן, געהמענדיג זיך צווייפלענדיג ביים קין...

— ווי אזוי? ווי אזוי? — האָט אַ טראַכט געטאָן וואָסערמאַן — דאָס איז שוין מיינ עסק... אָבער מען קען...

— מען קען... מען קען — האָט פּאַטאַקעוועט טאַפּף, בלאָזענדיג איי- בער אַ גאַנצען לעפעל הייסען רייז...

טאַפּף'ן האָט גלעקעל מעהר געגלויבט ווי וואָסערמאַן'ען...

— מאַכען איז קיין מלאכה ניט... עס דאַרף זיין גוט געמאַכט... וויין נאָר... וויין נאָר... עס איז שוין קאַלט? — און ער האָט וויעדער אויסגעצויגען די האַנד נאָך אַ לעפעל רייז...

— בלאָז... בלאָז — האָט איהם טאַפּף דערלאָנגט די לעפעל—מען קען עס פערבינדען... פערבינדען — האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען טאַפּף...

סערמאנ'ס רעפעראט און אין די דעבאטען האבען זיך געזאָלט בע-
טייליגען אַ חוץ אַלע בעסטע ציוניסטישע רעדנער פון דעם פּעראַיין,
אויך איינגעלאָדענע ציוניסטען פון די נאָהענטע קאָלאָניעס און צווי-
שען זיי דער בעוואוסטער דאָקטאָר מירקין.

וואסערמאָן'ס רעפּוטאַציע אין דער קאָלאָניע האָט ניט ערלויבט
איהם אַרוסצושטעלען אַלס רעפּערענט... איבריגענס האָט ער אויף דעם
כבוד מוחל געווען... פאַר צען אָדער פּופּצען פּראָנק פּלעגען די
צוויי חברים זיך אונטערנעמען שרייבען און בעגרינדען ניט נאָר אַ
נייע ציוניסטישע טהעאָריע, נאָר אַ גאַנצע דאָקטאָר דיסערטאַציע פאַר
אַ סטודענט, וואָס האָט געוואָלט ווערען אַ דאָקטאָר פון פּילאָסאָפּיע
און האָט ניט געקענט שרייבען קיין אייגענע דאָקטאָר אַרבייט.

די טהעמאַ לויט די אומשטענדען און קאָנדיטאָן'ס פאַר פּלעגט
אויסטרעאָכטען וואסערמאָן און בעאַרבייטען פּלעגט זי שוין דער מעהר
געוואָלדיגער טאַפּה...

דיסערטאַציעס איז ביי די צוויי חברה-לויט געווען אַ סאָרט מלאכה
און אַ שטיק פרנסה.

דעם ציוניסטיש-סאַציאַליסטישען רעפּעראַט האָט פאַרגעלייענט
דער פאַרויצענדער, גלעקעל, פון אַן אַנאַנימען אויטאָר...

די סאַציאַליסטען אָבער האָבען זיך אויך צוגעגרייט צו דער
שלאַכט און האָבען אויך מאַביליזירט זייערע בעסטע קרעפטען, די
קריסטליכע ווי די אידישע.

און אַז וואסערמאָן, בעגלייטעט פון טאַפּה'ן — די צוויי וועלכע פון
דער קאָלאָניע — זיינען געקומען אין בערנקעלער, דעם גרעסטען זאַל
אין שטאָרט, האָבען זיי שוין דאָרט געטראָפּען אַלע שטערען פון ביידע
בעוועגונגען...

זייער ערשיינען האָט צוגעצויגען צו זיך אַלע אויגען; די קאָלאָניע
האָט זיי ביידען ניט געגלויבט און געקוקט אויף זיי מיט גרויסען פער-
דאכט, אויף טאַפּה'ן צוליעב זיין חבֿר וואסערמאָן, וועלכען די קאָלאָניע
האָט איינפאַד געהאַסט און געהאַלטען פאַר אַ דונקעלער, רעטועל-
האפטער פערזענליכקייט.

מאן האט פערשטאנען, אז ער האט רעכט און אז מען דארף איהם נאכגעבען.

— ווייסטו וואס? גיב מיר 5 פראנק יעצט און 5 פראנק נאך די דעבאטע...

— געמאכט! — האט איהם דערויף געענטפערט גלעקעל און דער לאנגט די לינקע האַנד, ווי א סוחר וואס שליסט אָפּ אַ געשעפט. מיט דער רעכטער האַנד האט ער אַריינגעכאַפּט אַ לעפעל ריז און מויל אַריין — נאָ דיר 5 פראנק. נאָר געדענק!... ועסקת באמונה... ווי אין דער תורה שטעהט...

— ועסקת באמונה — האט איהם פערזיכערט וואסערמאן, אַריינגלייגענדיג אין קעשענע אַ גרויס זילבערנעם פינגער־פראַנק־שטיק.

אפּשליסענדיג דאָס געשעפט, האט משה געכאַפּט נאָך אַ לעפעל ריז און איז האַסטיג אַוועק ווייטער איבער דער קאַלאָניע, וואָרנענדיג נאָך אַמאָל וואסערמאנען דורך דעם פענסטער:

— הער דו... געדענק־זשע... ועסקת באמונה... זאָלסט קיין פאַרלעץ ניט זיין!

וואסערמאן האט צוגעווארפען טאַפּפֿן די 5 פראנק.
— נא... געה אין קלייטעל אַריין.

2.

די קאַלאָניע האט זיך געקאכט ווי אַ קעסעל.

דער לאנגער שטרייט צווישען ציוניזם און סאַציאַליזם, וואס האט ביז יעצט אָנגעפילט דאָס געזעלשאַפּטליכע לעבען און די גאַנצע גייסטיגע אַטמאָספּערע פון דער קאַלאָניע, צומיילענדיג די שטודיר־רענדע יוגענד אין צוויי פיינדליכע לאַגערען, האט אין די בינ־הומנים דערגרייכט דעם ברענענדרען פונקט...

די צייט איז געווען פריי פון לעקציעס און דער עולם האט זיך פערנומען מיט רעפּעראַטען און הייסע, לאַנגע, אונענדליכע דעבאַטען. איצט אָבער האט משה גלעקעל מאַביליזירט די שווערע אַרטיילערע, די בעסטע קרעפטען פון ציוניזם, און האט זיך געגרייט צו געבען דעם סאַציאַליזם אַן ענטשיידענע שלאכט... אין צענטער איז געשטאַנען וואַ-

אז משה האט נאך פיעל אונטערברעכונגען און שטערונגען גע-
ענדיגט דעם רעפעראט און די ציוניסטישע אפלאדיסמענטען זענען
שטיל געווארען. האט זיך דער ערשטער ווי תמיד געמעלדעט צום
ווארט דאקטאר לאווקאטש. א סאציאליסטישע וואלוציאנער.

— דאס ווארט האט דאקטאר לאווקאטש — האט מיטגעטיילט
נלעקעל מיט אזא שטימע, אזוי ווי ער זאל האבען א ביין אין האלז.
ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין ארט, פערווארפענדיג זיך
גרויסען קאפ מיט די לאנגע, געקרייזעלטע האר, ווי א מענש וואס
לאזט זיך רייסען א צאהן...

— גאספארא! — האט אנגעהויבען דאקטאר לאווקאטש מיט א
קאקעטירענדען שמויכעל, פערווארפענדיג מיט א גראציעזער האנד-
בעוועגונג די לאנגע בלאנדע האר פון דעם ברייטען אפענעם שטערען
און האט זיך אזוי ווי פערטראכט אויף א פאר מינוט.
אין זאל איז געווארען שטיל. עס האט זיך נאך געהערט דער גע-
רויש פון ברענענדען גאז.

— קאקאי קראסאוועז! קאקאן כאראש! (וואס פאר א שעה-
נער! ווי שעהן ער איז!) — האט דא און דארט מיט בעוואונדערונג
געמורמעלט א סטודענטקע.

דאקטאר לאווקאטש האט געוואוסט, אז ווען ער שטעהט אט אזוי,
כלומר'שט פערטראכט, א פערקלערטער, איז ער שעהן. אז ער איז דאן
מיט זיין בלאנדען בערדיל עהנליך צו יעזום קריסטוס און ער פלעגט
זיך תמיד אזוי קאקעטיש פערטראכטען אויף עטליכע מינוט, מאכענדיג
דיג זיין אויפטריט דערמיט נאך שפאנענדיגער און אינטערעסאנטער.
— אן אנאנימער אויטאר נעהמט זיך אונטער אונז בריינגען אין
צוקונפטס-שטאט... צום סאציאליזם מיט א וועג, וואס פיהרט דורך
ציון...

— כא, כא, כא — האט דא און דארט א לאך געטאן א סאציא-
ליסט אדער א סאציאליסטקע.

— מיר אלע, גענאסען, בענקען אזוי נאך דעם שטאט, אז מיר וואל-
טען שוין געגאנגען מיט אן אומוועג, אפילו דורך ציון, ווען מיר זא-
לען זיין זיכער, אז דער אומוועג וועט אונז ווירקליך בריינגען אין דעם

וואסערמאן האט די האלטונג צו איהם פון דער גאנצער קאלאניע
באלד דערפיהלט און אויף צו להכעים האט ער זיך אוועקגעשטעלט
אין א נאפאלעאנישער פאזע און האט אנגעהויבען פיקסירען אלעמען
און הויפטזעכליך די יונגע, שעהנע מידלעך, מיט זיין קורצזיכטיגען
פרעכען און ארויספאדערענדען בליק...

משה גלעקעל איז ארומגעלאפען צווישען גרויסען עולם אין דעם
אנגערויכערטען און אנגעפאקטען זאל, וועלכער האט גערוישט ווי א
בינשטאק, און האט ווי א גענעראל פאר דער שלאכט, אויפגעמונטערט
זיינע מיטקעמפער.

פון יעדען סאציאליסטישען שטערען, וואס איז אריינגעקומען אין
זאל, איז איהם אלץ פינסטערער געווארען אין די אויגען און זיין
הארץ האט געקלאפט פון שרעק, ווי א האמער.

דעם טעם פון זייערע ציין האט ער שוין ניט איין מאל פערזוכט.
ניט איינמאל איז דער ראמאנטישער גלעקעל שוין געלעגען אין שטויב,
אז אויסגעלאכטער און אויסגעשפאטענער מיט ביטערע טרערען אין
די אויגען... אין א דעבאטע האט קיינער אויף איהם קיין רחמנות
געהאט, כאטש אלע האבען איהם ליעב געהאט.

אז ער האט פון ווייטענס דערזעהען וואסערמאנען איז ער צו-
געלאפען צו איהם און א ווארף געטאן די ווערטער:

— דו זעהסט וועמען מיר האבען? גרייט זיך! — און איז אוועק
עפענען די פערזאמלונג.

— מינע הערן און דאמען! — האט ער אנגעהויבען מיט א
ציטערנדער אונזיכערער שטימע — די פערזאמלונג איז געעפענט. דאס
ווארט האט אז אנאנימער אויטאָר. איך וועל פארלעזען פאר אייד זיין
רעפעראט אונטער דעם טיטעל: „דער ציוניזם אלס וועג צום צו-
הונפט-שטאט“...

— אה, אה! — האט זיך ארויסגריסען פון א פאר הונדערט סאָ-
ציאליסטישע ברוסטען און א בייזער, שפאטישער און ווילדער גע-
לעכטער האט בעגריסט דעם טיטעל פון רעפעראט.

משה איז געווארען בלייך. דער געלעכטער האט פערשפראכען א
חייסע בלוטיגע שלאכט...

עם תמיד... רעדט ווייטער! — האָט איהם אונטערבראָכען וואָסער-מאָן און האָט זיך צוריק אוועקגעזעצט אויף זיין אָרט. אין זאָל האָט אויסגעבראָכען אַ געלעכטער. דאָס האָבען, נאָטירליך, געלאַכט די ציר-ניסטען.

— אַה... אזוי! — האָט איהם צוגעוואָרפען דאָקטאָר לאָווקאַטש, וועלכער האָט ערשט בעמערקט וואָסערמאָן'ען און האָט פערשטאַנען, אז דער רעפערענט איז וואָסערמאָן'ס מלאַכע...

איצט האָט ער דערזעהען פאַר זיך אַ ווירדיגען שונא... זיי ביידע זיינען געווען גלייך גוטע פעכטער און האָבען שוין ניט איין רעד-נערטורניר געפיהרט און אויסגעפעכט.

ד.ר. לאָווקאַטש האָט אוועקגעוואָרפען דעם ליגעבליכען, קאָקעטישען שמיכעל און האָט געוויזען זיינע ציין... עס האָט ניט געדויערט לאַנג... נאָך אַ האַלבע שטונדע און דער אַנאָנימער אויטאָר פון „ציר-ניזם" אַלס דער וועג אין צוקונפֿטס-שטאַט" איז געלעגען אויף דר'ערד פאַר דעם פובליקום אין שטויב, אַ צובלוטיגטער און אַ צוקאַלעטשער טער אָהן אַ גאַנצען אַבר, אַ אויסגעפאַטשטער און אַ אויסגעלאַכטער מיט דעם ציוניזם צוזאַמען.

ד.ר. לאָווקאַטש האָט פערלאָזען די טריבונע אונטער שטורמישע אפלאַדיסמענטען מיט דעמזעלבען קאָקעטישען שמיכעל ווי ער האָט אנגעפאַנגען...

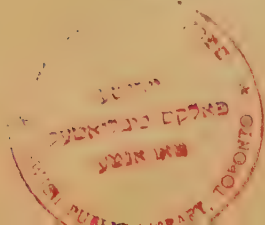
— ווער מעלדעט זיך צום וואָרט? — האָט געפרעגט משה גלעקעל מיט אַ ציטערענדער, פון אויפֿרגעגונג שטימע, אז דער טומעל אין זאָל האָט זיך אַביסעל איינגעשטילט...

מערקווירדיג! צום וואָרט האָט זיך קיינער ניט געמעלדעט, ניט פון די סאַציאַליסטען און ניט פון די ציוניסטען... גלעקעל האָט געקוקט אויף דעם פובליקום אַ טויט-בלייכער מיט אַ קאַלטען שווייס אויף דעם שטערען...

די שלאַכט איז פאַר דעם ציוניזמוס, דאָס הייסט גיכער פאַר איהם אַליין געווען אַ פערלאָרענע...

גלעקעל האָט זיך אַ וואָרף געטאָן צו דאָקטאָר מירקין:

— ראַטעווע, ברודער!

פערשפראכענעם לאַנד... דער אונגליק איז אַבער, אז דער וועג איז זעהר אונזיכער... מען קען זאָגען אַ געפעהרליכער... צוערשט איז דער אויטאָר אַן אַנאַנימע פּערזענליכקייט און ווער ווייסט ווער עס שטעקט אונטער דעם אַנאָנים... קיין אַנשטענדיגער מענש איז דאָס געוויס ניט...

— אזוי ווי דאָס האַרץ זאָגט איהם — האָט וואַסערמאַן הויך בעמערקט.

דער עולם האָט זיך אומגעקוקט אין דער זייט, פון וואַנען עס איז געקומען די בעמערקונג, און אין זאָל האָט אויסגעבראַכען אַ געלעכטער. — ווער ווייסט צי דער גוטער מאַן, וואָס וויל אונז פיהרען אין צוקונפֿט־שטאַט, איז ניט קיין רוסישער שפיאָן. — פפּו! געמיינהייט! מיר פּראָטעסטירען! — האָבען זיך אויפגעהויבען מיט פּראָטעסטען און אויסרופען די ציוניסטישע קאָלעגען.

דר. לאַווקאַטש האָט קאָקעטיש אַ שמייכל געטאָן צו זיינע גע- נאָסינען און האָט זיך וויעדער פּערקלערט, ווי יעזוס קריסטוס, וואָר- טענדיג ביז די פּראָטעסטען וועלען שטיל ווערען.

— אויב דאָס איז ניט, גאָספּאַדא, קיין רוסישער שפיאָן, איז דאָס סתם אַ דונקעלע פּערזענליכקייט, וואָס דענקט אונז פּערפיהרען ערגעץ וואו איז אַ פינסטערען ווינקעל, אין אַ הייל פון רויבער און אונז בע- רויבען פון דעם ליכט, פון אַלע גיטער, וואָס די אייראָפּעאישע ציווי- ליזאַציאָן האָט אונז געגעבען — האָט אַלעגאָריש געשפּאַטעט דאָקטאָר לאַווקאַטש — אַן אַנאַנימער אויטאָר, מיין גאָט! וואָרום זאָל ער זיך פאַרשטעקען און אונז ניט מיט זיינע איבערצייגונגען אָפּען באַ- קענען? ניין, ווי איהר ווילט... איך אַבער האָב מורא פאַר דעם אוי- טאָר און קען מיר ניט פאַרשטעלען אַז ער זאָל האָבען עהרליכע אי- בערצייגונגען, אַז די קוועלע, פון וואַנען עס קומט אַט די מיט ווייסע פאַדים צונויפגענייטע נייע לעהרע, זאָל זיין אַן עהרליכע, אַ זויבערע און ניט קיין שמוציגע — האָט איראַניזירט און געשפּאַטעט לאַווקאַטש. — ער איז גאָר ניט אַזא נאַר, ווי איך האָב געמיינט. דאָקטאָר לאַווקאַטש! איהר פּערשפּרעכט היינט צו זיין קליגער ווי איהר זייט

דאקטאָר לאַווקאַטש האָט אָנגעהויבען נערווען צופען זיין בלאָג, שפּיצנ בערדעל און זיינע אָנהענגער האָבען אָנגעהויבען אויפגערגעט צו מורמלען...

— ניין, מיר וועלען ניט אָנהויבען פון יעזוס קריסטוס — האָט פאַרטגעזעצט וואַסערמאַן, כאָטש אונזער הויכגעשעצטער דאָקטאָר לאַווקאַטש האָט איהם אַזוי שטאַרק ליעב, אַז ער פערקלעהרט זיך פונקט ווי ער און ער זוכט איהם תמיד צו קאַפּירען... אַ שעהנער מאָדעל האָט דער יעזוס! דאָקטאָר, איהר האָט רעכט ווען איהר ווילט איהם קאַפּירען!

— ניענאדיאי! האָט איהם אַ שלידער געטאָן אין פנים לאָר-קאטש'ס אַן אינטימע פריינדן...

— אהא, מאַריא מאַגדאַלענאַ פערטיידיגט יעזוס קריסטוס, אויך אַ שעהנער מאָדעל! אַ וואונדערבאַרע פרויענגעשטאַלט! — און וואַסערמאַן האָט איהר געשיקט אין דער לופט אַ קוש און אַ צינישען שמייכל...

אין זאַל איז געוואָרען אַ טומעל... עס האָט שוין געשמעקט מיט אַ סקאַנדאַל, וואַסערמאַן האָט עס ליעב געהאַט און זיין בליק איז געוואָרען פרעכער און ארויספאַדערענדער...

— שטיל!... רהינ!... — האָט געקלונגען מיט אַלע כחות דער פאַרויצענדער.

— ניין, גאַספאַדא, מיר וועלען ניט אָנהויבען פון יעזוס קריסטוס — האָט פאַרטגעזעצט וואַסערמאַן און האָט זיך אויף צו להכעיס ווידער פאַרקלערט ווי יעזוס קריסטוס, אויסשפּאַטענדיג זיין געגנער...

די ציוניסטען האָבען ווידער געלאָכט און די סאַציאַליסטקעס האָבען פיינדליך געטומעלט — מיר וועלען בעסער אָנהויבען פון עט-וואַס אַנדערש... אַן און פאַר זיך איז דער געדאַנק צו פערבינדען דעם ציוניזם מיט דעם סאַציאַליזם, זאַלען מיר זאָגען אַ משה גלעקעל מיט אַ דאָקטאָר לאַווקאַטש, אַ אונפרוכטבאַרער... עס איז פונקט ווי מיר זאַלען וועלען צונויפפאַרען אַ פערד מיט אַן... עזעל.

משה גלעקעל איז אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט און האָט אָנגעהויבען צו הוסטען און צו געבען וואַסערמאַנ'ען סיגנאַלען...

מירקין האט געבעטען צייט צונויפצונעהמען די געדאנקען... האט פערשפראכען צו נעמען דאס שלום-וואָרט, אָבער, ווי עס האט אויס-געזעהן, האט ער אינגאנצען מורא געהאט און אזוי ווי אויסגעמידען ארויסצוגעהן אויף דעם שלאכט-פעלד, און זיך פארטשעפען מיט די ניפטיגע צינגער פון סאציאליזם... דאן האט זיך גלעקעל א וואָרף גע-טאן צו וואסערמאנ'ען:

— נעם דאס וואָרט... מיר זיינען צושמעטערט.

— 5 פראַנק... — האט קורץ און שאַרף אָבגעהאַקט וואסערמאן און אזוי, אז מען זאל איהם הערען...

גלעקעל האט ארויסגענומען דאס בייטעלע פון דער אונטער-שטער הויזען-קעשענע, האט מיט א ציטערענדרער האנט ארויסגענומען 5 פראַנק און האט זיי ביזן אַריינגעשטופט וואסערמאנ'ען, מיט די ווערטער:

— נא! וואָרג זיך, פאַרלעץ!

— דאס וואָרט נעמט וואסערמאן — האט אויסגערופען דער פאַרויצענדרער...

דאס פובליקום האט עס אויפגענומען טומלענדיג און מיט א פיינרליכער קוריאזיטעט.

די פערזאמעלטע זיינען אָבער באַלד געבליבען זיצען רוהיג און שטיל.

וואסערמאן איז אַרויף אויף דער פלאטפארמע מיט א צינישען, ארויסרופענדרען שמייכעל אויף זיינע געקרימטע ליפען און האט אָנגעשטעלט אויפ'ן עולם א פרעכען, שפּאַטענדרען בליק...

נאכפארא! — האט ער אָנגעהויבען, נאכמאכענדיג דאָקטאָר לאו-קאטש'ס באוועגונגען און חו'דלעך — יעזום קריסטוס האט געזאָגט — דאָ האט ער זיך אומיסטנע קאקעטיש פארקלערט, ווי לאווקאטש פלעגט זיך פארקלערען, ער זאל אין די מיידלאד'ס אויגען אויסקוקען פאקעטיש פארקלערט און שעהן, ווי יעזום קריסטוס. ער איז אויף א וויילע אנטשווינגען געוואָרען, געבענדיג דעם פובליקום צייט צו לאַכען...

געבוירען א מויל-עזעל... און אזוי ווי א מויל-עזעל איז שוין פרוכט-לאז, און קען שוין ווייטער נאך נישט ארויסבריינגען פון זיך, אזוי מוז דער רעזולטאט פון א ציוניסטיש-סאציאליסטישער פלאטפארמע, וואס דער רעפערענט שטעלט אויף, זיין נאך א פרוכטלאזע בריאה, א מויל-עזעל.

דא האט שוין אפילו דאקטאר לאווקאטש געלאכט...
משה גלעקעל האט זיך געכאפט ביים קאפ.

— ווער-זשע איז, מיינע העררען, דאס מויל-עזעל, אז משה גלע-קעל איז דאס פערד און דאקטאר לאווקאטש איז דאס עזעל? זעלבסט-פערשטענדליך, איז דאס מויל-עזעל, מיינע העררען, דער אנאנימער אויטאר פון רעפערענט, וועלכער טראגט אט דעם דומען מויל-עזעל/שען טיטול „דער ציוניזם אלס וועג אין צוקונפטס-שטאט“.

— יא, מיינע העררען, א ריכטיגער מויל-עזעל! — האט פאטע-טיש אויסגערופען דער פאציף וואסערמאן — עס וואונדערט מיך נאך, וואו האט איהם אונזער געהערטער פארזיצענדער געפאקט... יא אזא מויל-עזעל.

— גוואלד! א מגפה אויף איהם — האט זיך געקרימט ווי פון בויד קרעמפפען משה גלעקעל.

— זעהט, צום ביישפיעל, דעם גאנצען בוי פון דער פלאטפאר-מע, די גאנצע טעאריע... אזוינע געדאנקען קענען נאך ביי א מויל-עזעל אין קאפ געבוירען ווערען — און וואסערמאן האט גענומען צוברעכען, אויסצולאכען אויסצושפאטען דעם ציוניסטישען סאציא-ליזם, זיין אייגענעם ווערק און זיך אליין, דעם דאקטאר לאווקאטש, דעם ציוניזם און סאציאליזם, קורץ אלעס און אלע מיט וויצען, אנעק-דאטען און טויטשלאגענדע סאטירע, וועלכע האט זיך פון איהם גע-נאסען ווי א גיפטיגער שטראם, ווי א פערניכטענדע לאווע...

דער עולם האט היסטעריש געלאכט און דער טומעל איז געווא-רען אזוי גרויס, אז וואסערמאן'ס שטימע האט זיך אנגעהויבען אין איהם צו פערלירען און ער האט צייטענווייז געמוזט אנטשוויגען ווערען ביז דער עולם וועט זיך בארוהיגען.

דא האט אבער פאסירט פאלגענדעס:

— איד ווייס אבער ניט, מיינע העררן, ווער פון זיי איז דער פערד און ווער פון זיי איז דער עזעל...

— איבעריגענס, קען דאריבער ניט זיין קיין צווייטעל — האט גע-
זאגט וואסערמאן מיט דעם ערנסטען טאן פון א פראפעסאר, וועלכער
האלט א לעקציע. — צוויי יונגע ענגלענדער זיינען אמאל געקומען
קיין דייטשלאנד... מיט דעם צוועק צו ערווערבען דעם דאקטאר טיטול...
אמאל איז דאס געווען זעהר לייכט... אפילו היינט איז דאס אויך ניט
אזוי שווער... מיר האבען גאט צו דאנקען אזוינע דאקטוירים דער
פילאסאפיע, וואס איד ווייס ניט צו האבען זיי אמאל אריטמעטיק גע-
לערענט... אמאל אבער איז דאס געווען נאך לייכטער... די ענגלענ-
דער האבען איינפאך בעצאהלט א פאר פונט און האבען געקראנען
דאקטאר דיפלאמען פון פילאסאפיע... האבענדיג די דיפלאמען, האבען
זיי צוגעשיקט צום רעקטאר זייער זשאקעי, אז ער זאל קויפען דיזעל-
בע דיפלאמען פאר זייערע רייט-פערד. דער רעקטאר האט זיי אבער
געענטפערט, אז דער טיטול דאקטאר קען געשענקט ווערען נאר צו
עזעל און ניט פאר פערד...

— אויס דעם גרונד, גאספאדא, דארפען מיר אננעהמען, אז דער
עזעל איז דאקטאר לאווקאטש און דער פערד וועט זיין משה גלעקעל.

א ווילדער געלעכטער האט אויסגעבראכען אין זאל.
דאקטאר לאווקאטש איז אויפגעשפרונגען א בלייכער, א ציטער-
רענדער פון כעס און וועהטאג.

דא האט משה גלעקעל דערלאנגט דעם רעדנער א שטארקען
קניפ פון הינטען... וואסערמאן איז אונטערגעשפרונגען פון דעם קניפ.
— גאספאדא! האט ער אויסגעשריען, אונזער געהרטער פאר-
זיצענדער איז אזוי שטארק געשמייכעלט פון דעם קאמפלימענט, אז
ער קניפט מיר אויס דאנקבארקייט...
אין זאל האט זיך אויפגעהויבען א שטורם... אזוי שטארק האט
מען געלאכט...

— יא, מיינע העררען! צו פעראייניגען דעם ציוניזם מיט דעם
סאציאליזם איז פונקט דאס זעלבע וואס צונויפצופארען א פערד מיט
אן עזעל... ווייסט איהר ווארום? פון א פערד מיט אן עזעל ווערט

זיין געזיכט האָט בעקומען דעם טרויעריגען אָבגלאַנץ און שוין
מער פון אַ גרויסער חורבה, וועלכע ליגט אין ליכט פון אַ זונען-
אונטערנאָנג...

און אין יענעם אווענד האָט דער אמת'ער וואַסערמאַן גערעדט...

ווי אַ פעע, מיט איהר צויבער-שטעקעל, האָט זיך פלאָרא מיט איהר
באָויערענדען, שטראָפּענדען בליק צוגעריהרט צו זיין נשמה און ער-
וועסט, און אַרויסגערופּען פון איהר שלומערענדער טיעפעניש נייע
קוואַלען, אַ נייעם שטראָם, פון וועלכען וואַסערמאַן אליין האָט קיין
אהנונג נישט געהאַט, און וועלכער האָט אָנגעהויבען צו שיסען אין דער
הויך און בלענדען די אויגען מיט אַלע פאַרבען פון אַ שטורמישען
פאַנטאַז.

דער עולם האָט דערוועגן פאַר זיך אַן אנדער מענשען, אַן אנדער
וואַסערמאַן, וועלכער איז געווען מיט 10 קעפּ העכער פון דעם גע-
וועהליכען וואַסערמאַן'ען.

ער האָט פּלוצלינג פערכאַפט ביי אַלע דעם אַטהעם, ברייט גע-
עפענט ביי אַלע די אויגען און די מיילער מיט בעוואונדערונג...

יא, וואַסערמאַן האָט גערעדט אין דעם אָבענד, גערעדט ווי אַ
זאַראַטוסטרא, לאַנג און נישט אונטערבראַכען, ווייל קיינער האָט נישט
געוואָגט איהם צו אונטערברעכען, האַלטענדיג אין איין האַנד די פענסנע
און זשעסטיקולירענדיג מיט איהר.

און דער עולם, וועלכער וועט אייביג געדענקען דעם אָבענד און
זיין רעדע, איז געזעסען שטיל, אונבעוועגליך, איינגעהויקערט, און
אין זאַל האָט זיך געהערט דער ברויזענדער און קאַכענדער פאַל פון
זיין פליסענדער רעדע, דער שטראָם פון צויבערענדע ווערטער און
בליץ-אַרטיגע, געניאַלע געדאַנקען, אונטער דער בעגלייטונג פון דער
שטילער און מעלאַנכאָלישער מעלאָדיע פון דעם פאַרברענטען און אַב-
שטאַרבענדען גאָז אין די גרויסע לאַמפּען.

ער האָט נישט גערעדט פון ציוניזם אָדער פון סאַציאַליזם...

ניין! ער איז אוועק אַן אַ זייט...

וואסערמאן דער פאצא, דער ציניקער, דער אפשפעטער האט בעמערקט פלארא'ן.

זי איז געשטאנען אן א זייט, גאנץ נאָהענט צו איהם, אָנגעשפּאַרט אן א טישעל, ביי וועלכען עס איז געזעסען איהר בלינדער ברודער, איהרע אַרעמס געקרייצט איבער איהר ברוסט...

איהרע אויגען זיינען געווען טרויעריג געריכטעט אויף וואסערמאן און איבער איהרע באַקען האָבען זיך געצויגען צוויי שנרלאַך טרעהרען, גרויסע ווי פערל.

ווארום האט זי געוויינט אין צייט, ווען דער גאנצער עולם, די ציוניסטען ווי די סאַציאַליסטען האָבען אזוי פרעהליך און מונטער געלאכט?

ווארום האט זיך אין איהרע שטאַהל־גרויע אויגען געשיינט אזא טיעפער טרויער און אומעט?...

ווארום האָבען איהרע אויגען טרויעריג געברענט ווי צוויי ליכט איבער דעם קאפ פון א טויטען?...

ווארום?

ווער ווייסט ווארום...

דאָ האָט אָבער פאַסירט עטוואָס אויסעראָרדענטליכעס... דער נס פון תחית המתים...

וואסערמאן האט א ציטער געמאן, איז בלייב געוואָרען ווי א מת און האט שנעל אראפגעלאזט דעם קאפ און זיך פארטראכט, אָבער ניט אויף לאַנג...

און אז ער האט צוריק אויפגעהויבען דעם קאפ, איז זיין געזיכט ניט געווען צו דערקענען, דאָס צינישע געלעכטער'ל, וואָס האָט תמיד געקרימט זיינע אַבגעגאַלטע, בלוטלאַזע בלייבע ליפּען, וואָס האָט גע־פלאַקערט אין זיינע שטיפּערישע אויגען, איהם געשטיקט ביים גאָר נעל, איז פלוצים אויסגעלאָשען געוואָרען...

אין זיינע אויגען האָט זיך אָנגעצונדען דער זעלבער טרויער און אומעט, דער טיעפער שמערץ, וואָס האָט געשיינט אין פלאָרא'ס אוי־גען און וואָס האָבען אויסגעזעהן, ווי צוויי ברענענדע ליכט ביים קאפ פון א טויטען...

און אַט זיצט פאַר איהם די יונגער אונזערע, די צוקונפט פון איר
דישען פאַלק, די בוימייסטער פון אידישען לעבען — אַט די אַלע אַרימע
פּערהונגערטע ישיבה-בחורים, מיט זייערע גרויסע פאַנטאַסטישע פלע-
נער, וועלכע האָבען ניט געקענט ווערען קיין שוסטער, און וועלען דע-
ריבער ווערען פּראָפּעסאָרען, שרייבער, פּאָעטען, וועלט־רעפּאָרטערס,
שליס־מזל־ניקעס, וואָס קאַנען ניט פאַרדיענען פאַר זיך אַליין אויף
קיין פונט ברויט און קלייבען זיך דאָך צו באַגליקען די מענשהייט און
דאָס אידישע פאַלק...

אַט זיצט פאַר איהם משה גלעקעל, אַן אַלטער סטודענט, וואָס
וואָלגערט זיך שוין דעם 20טען סעמעסטער אין די אייראָפּעאישע או-
ניווערזיטעטען, און וועלכער שטודירט אייגענטליך נאָר נישט, און
געהט זעהר זעלטען אַ בוך אין דער האַנד... ווי קען ער שטודירען?
ווען האָט ער צייט?...

צוערשט איז ער תמיד אַ נויטבעדערפּטיגטער, אַ פאַרהונגערטער,
לויפט אַרום און זוכט תמיד וואו צו כאַפּען און לייהען אַ פּראָנק, און
מוז נאָך דערצו צונויפקלייבען 12 מיליאָן פּראָנק אויף אַבזאָקויפּען
פאַלעסטינאַ פון טערקישען סולטאַן פאַר זיין אונגליקליכעס און עלענ-
דעס פאַלק!

אַה, אונגליקליכעס, עלענדעס פאַלק!

נאָך מעהר אומגליקליך און עלענד ביזטו, ווייל פאַרהונגערטע,
פאַנטאַסטישע קעפּ, ווי משה גלעקעל, זיינען די בוימייסטער פון דיין
צוקונפט, פון דיין לעבען.

„און ווער זייט איהר, איהר, אַלע בוימייסטער פון אידישען לע-
בען?“ — האָט זיך ווי אַ טיעפּער וועה־געשריי אַרויסגעריסען פון וואָ-
סערמאַנ'ס ברוסט.

„איהר זייט די יונגער פון אַ פאַלק, וואָס איז קיינמאַל ניט גע-
ווען יונג און האָט ניט געוואוסט פון קיין קינדער־פריידען. ווען איהר
זייט געבוירען געווארען זייט איהר שוין געווען אַלטע, צובראָכענע און
קראַנקע נשמות, אַה זאָפט און לעבענס־קראַפט, בעלאַסטעט מיט אַ
ירושה פון טויזענדיג־אָהריגען גלות און ליידען... דערפאַר זיינען אַלע
איייערע חלומות ניט מעהר ווי שאַטענס, טויט־געבוירענע קינדער. פאַר

ער האט גערעדט צוערשט פון דער אונזיכערהייט פון דעם מען שליכען וויסען און דענקען. פון דער ארימקייט און אינהאלטסלאזיג-קייט פון אלע פילאזאפיעס...

„יאהרטיזוענדע אז אונזער מוח און אונזער געדאנק גראבט זיך און שטרעבט צו ערפאהרען דעם צוועק און סוד פון אונזער עקזיסטענץ. וועלכער בלייבט אבער דער אייביגער בלינדער קראט, וואס גראבט זיך אין דער פינסטערער ערד און זעהט נישט קיין שוין פון קיין אמת' וויסען. און וועלכער דרעהט זיך אין דעמועלכען קרייז ווי א וועוויק אין א ראד..."

פון דער אונזיכערהייט פון אלע פילאסאפיעס און טעאריעס איז ער איבערגעגאנגען צו דער אונזיכערהייט פון אונזערע געדאנקען, געהילען, פריידען און פערגעניגענס, צו דער אונזיכערהייט פון אונזער גאנצער עקזיסטענץ און צו דעם אייביגען שמערץ און עלענד פון אונזערע נשמות. דערנאך איז ער איבערגעגאנגען ספעציעל צום עלענד פון דעם אידישען פאלק, צום פאלק וועמעס גוף און נשמה ווערען אייביג געקרויצציגט אויף דער גאלגאטא און בלוטעט אייביג, ווי זיין זוהן פון נצרת האט געבלוטעט, און וועמעס גייסט וואנדערט איבער דער וועלט אהן א הויט, אהן א האפנונג צו האבען אמאל אן אייגענע הויט, אן אייגען נאכטלעגער; וואס וואלנערט זיך אויף הינטערהיפלעך און אין שמוציגע קעלערס פון פרעמדע ציוויליזאציעס און קולטורען...

„דאס בעסטע בלוט אונזערס, דעם בעסטען מאדל פון אונזערע ביינער האבען מיר אוועקגעגעבען פאר דעם בוי פון די פרעמדע ציוויליזאציעס און קולטורען, האבען מיר דערפאר געקראגען א דאנק און אנערקענונג? ניין!"

„חייגע, דער גרעסטער ליריקער, האט נאך נישט קיין דענקמאל, און זיין סטאטוע וואנדערט איבער דער וועלט אלס סימבאל פון דעם אייביגען וואנדערער.

„נישט נאר קיין דאנק קריגען מיר נישט, נאר מען וויל אפילו אונז קיין עקזיסטענצערעכט נישט געבען..."

גרויסער פלאם פון צושטערונג, א הייליגער צארן פון א שמשון הגבור
וואס כאפט ארום מיט זיינע הענט די זיילען פון דער וועלט און
שרייט:

תמות נפשי עם פלשתים!

און אט איז זיין רעדע ווידער געווארען זאנפט ווי א שמערצ-
ליכעם קלאגליעד. ווי א ראפסאדיע האט זי זיך נאך לאנג געטראגען
איבער דעם שטילען זאל, איבער די איינגעהויקערטע קעפ מיט די
אפענע מיילעך, ווי א וויינענדעם און הערצרייסענדעם טרויערליעד,
ווי א געוויין פון א צובראכענעם פיעדעל, און מערקווירדיג, קיינער
הויבט זיך ניט אויף, קיינער ריהרט זיך ניט...

וואסערמאן רעדט נאך אלץ און אלץ ביז עס געהט איהם אויס די
לופט און דער אטמהם.

און ווען זיין לעצט ווארט האט זיך ארויסגעריסען פון זיין ברוסט
ווי א וועהגעשריי פון א געפלאצטער סטרונע, און ער איז געבליבען
שטיל און האט זיך א כאפ געטאן פאר'ן צאפלענדען, צוריסענעם
הארץ... האבען אין זאל שטיל געכליפעט, בעהאלטענדיג די געזיכטער
אין די הענט, דריי מענשען: פלארא, משה גלעקעל און טאפא...

וואסערמאן איז געקומען צו זיך און אנגעהויבען זיך ארומקוקען.
אז ער האט דערזעהן פאר זיך דאס שטיל'זיצענדע, בעצויבערטע
און נאך ווארטענדע פובליקום, דעם קאנוואלסיוו-ציטערענדען קערפער
פון פלארא'ן, וועלכע האט בעהאלטען דעם קאפ אין די הענט און האט
געכליפעט, איז דער נייער וואסערמאן פערשוואונדען, ווי א פאנטאם, און
איז זיינע אויגען האט ווידער אויפגעפלאקערט דער פריהעריגער אלטער
וואסערמאן.

א צינישער שמייכל האט שוין ווידער געקרימט זיינע ליפען...
דער פאפאז האט איהם שוין געשטיקט ביים גארגעל און האט שוין
אין איהם ציניש געלאכט און געטאנצט...
דער זאל אבער איז נאך געווען שטיל.
— שים! דאווא! ווייטער! האט אויסגעשריען משה גלעקעל.

לעבעדיגע, זאפטיגע שאפונגען פעהלט אייך געזונט, פריש בלוט אין די אדערען, געזונטער מארד אין די ביינער. אלע אייערע גרויסע וועלט-פלענער זענען קראנקע פאנטאסטישע גאלוצינאציעס פון א נאכט-וואנדלער... זיי זיינען בעגאסען און בעלויכטעט מיט דעם קראנקהאפטען שימער פון דעם לבנה-ליכט... זאל נאך די זון אויפגעהן, זאל נור איין שטראהל פון א געזונדען מענשען-פערשטאנד זיך צוריהרען צו אייערע חלומות, און דער נאכט-וואנדלער אין אייך וועט זיך אויסכאפען און איהר וועט אראפפאלען פון דעם שפיץ דאך, ווייז וועלכען איהר קריכט ארויף אין דער נאכט פון אייער עקזיסטענץ און וועט זיך דעם קאפ מיט דעם האלץ צוברעכען...

„נאך נישט איז פון מיר געוואָרען... מיין גייסט און נשמה איז איבערגעברענט געוואָרען פון הונגער און ליידען, פון די אידישע אומ-שמענדען, און ליגען איצט אונטער א בארג קאלטען אש! גאָרניט וועט ווערען פון אייך אלע מיט אייערע חלומות... נאך איבערגעברענטע נשמות, חרוב'ע וועלטען אונטער בערג קאלטען אש!... קוקט זיך צו, הערט זיך גוט צו, וועט איהר זעהן, אז אייערע גייסטער זיינען שוין בערג פון קאלטען אש און אונטער זיי איז שוין קיין איינציגער פונק פון גלויבען איז לעבען נישטאָ...“

„ווער-זשע איז שולדיג אין דעם? ווער האָט חרוב געמאַכט אונ-זער גלויבען אין דעם פראַגרעס פון דער מענשהייט, אונזערע נשמות? זיי, די גוים, מיט זייערע אייביגע נואַלד-טאטען! זיי האָבען אזוי לאַנג געטראָטען אונזערע נשמות מיט זייערע שמוציגע שטיוועל, אז אלעס אין אונז איז איצט פערוויסטעט, שמוציג און געשענדעט... און איבעראַל נאָר קברים, קברים... אָבער אין איין זאך זיינען מיר נאָר שטאַרק, לעבענספּעהיג — אין צושטערען!“

און וואסערמאן האָט אָנגעהויבען פונאָדערוואַרפען זיינע פאַראַ-דאָקסאַלע אַנאַרכיסטישע געדאַנקען און טעאָריען איבער עקספּלאָזיווע סאָציאַלע שטאַמען...

„מיר וועלען אלעס צושטערען און פערוויסטען, ווי זיי האָבען אונ-זער וועלט פערוויסט! — און אין זיינע אויגען האָט געפלאַקערט אַ

די קאַלאַניע

אויפשפרינגענדיג פון זיין ארט.

— פארטזעצען! פארטזעצען! בראווא, וואסערמאן — האט מען אויסגעשריען פון פובליקום.

— מיינע העררען! — האט אנגעהויבען דער פאיאץ און ציניקער — איד האב אינגאנצען גענומען 5 פראנק. משה גלעקעל גיב נאך 5 פראנק... איבער דעם זאל האט זיך דורכגעטראגען א הארץרייסענדער „אהה“, א געשריי פון אן אונטערגעשאסענעם פויגעל אין דער לופט. און א גרויס גלאז פון ביער איז געפלויען אין וואסערמאן'ס קאפ. דער געשריי איז געקומען פון דעם טישעל, וואו פלארא איז פריהער געלעגען אנגעשפארט און געוויינט.

דער געשריי איז פערלוירען געגאנגען אין דעם אלגעמיינעם טומעל וואס האט אויסגעבראכען צווישען פובליקום...

דריטער קאפיטעל

דער זומערסעמעסטער האט זיך אנגעפאנגען מיט זיינע קליינע פריידען און גרויסע ליידען...
יעדער טאג האט געבראכט אין קאלאניע נייע פנים'ער און נייע טיפען...

אייניגע פון זיי זיינען געווען שוין אלטע, פערשימעלטע סטודענט-טען, וואס האבען זיך שוין פיעלע סעמעסטערס געוואלגערט און גע-פלאגט אין די אוניווערזיטעטס-שטערט פון פראנקרייך און דייטשלאנד און זיינען איצט געקומען קיין בערן מאכען דעם דאקטאר-עקזאמען און שליסען זייערע לאנגע וואנדער-יאהרען, ווייל אין בערן איז דאס געווען ליכטער ווי ערגיץ אנדערש...

דער גרעסטער טייל אבער איז בעשטאנען פון יונגווארג און איבער-הויפט פון יונגע צאפעלדיג-פרישע מיידלאך, וואס האבען ערשט אין רוסלאנד געענדיגט די גימנאזיע און האבען געבראכט מיט זיך פון דער היים דעם נאאיווען אידעאלאזם פון יונגע נשמות, דאס שטרעבען פון פריש און קאכעדיג בלוט, דעם דופט פון פרישע פריהלינגס-בלומען...

קומענדיג פון ארימע, שמוציגע און פערחושכ'טע רוסישע שטעט און שטעדטלאך, וואו דאס לעבען איז אזוי קאלירלאז און מאנאטאן, זיינען זיי אין דער ערשטער צייט איבערראשט און בעטרונקען געווארען פון דעם פראכט און גלאנץ פון דער פיעל-פארביגער אלפען-נאטור, פון דער נייער אטמאספערע פון דער אלטמאדישער, צווישען די בערג-בע-האלטענער שטאדט, מיט איהרע אלטע מויערען און ענגע גאסען, מיט זייערע דיקע, אזוי ווי פאר דער אייביגקייט-געבויטע שטיינערנע היי-זער און געוועלכארטיגע טראטוארען, וואו די טריט היילכען אזוי גע-היימניספול און רופען ארויס א ווידער-קול פון אלטע, היסטארישע

אנטקעגען פון בארג אראב, קומט אן אן אונבעקאנטער בחור, אין ברילען, מיט א גרויסען, אין די פלייצעס איינגעוואקסענעם, קולאטען קאפ, כאפט איבער איהר פערשעהמטען, נאאיווען בליק, געהט צו איהר צו און נעמט ביי איהר פון דער האנד דעם טשעמאדאן, נעמט איהם ניט געפרענטערהייט און ניט געבעטענערהייט מיט צוויי דריי ווער טער:

— ווייזט, איך וועל צוטראגען... איך וועט זיין שווער —
און אזא געפעליגקייט וואונדערט זי גאר ניט... עס איז אזוי איינ-
פאר, אזוי נאטירליך...

ער רעדט צו איהר רוסיש. וואהרשיינליך אויך א סטודענט, אן אלטער סטודענט...

און זי ניט איהם איבער איהר שווערע לאסט מיט א שמייכל פון אן אונבעהאלפען קינד אויף איהרע ראזע ליפען, וועלכע זעהן אויס פריש און זאפטיג ווי א פאר פארטיגע, ערשט פון בוים אָבגעריסענע, קארשען...

נאר איהרע ראזע באקען ווערען רויטער און זי כאפט זיך ביים קלאפענדען הארץ און מורמעלט:

— איך האב געוואלט נעמען א דיענסטמאן... האב איך גאנצע 25 רובעל... דארף מען זיי פריהער צובייטען. אפשר ווייסט איהר ווי מען צובייט געלט?

— א דאגה מיט צובייטען... אבי געלד, — שמייכלט איהר צו דער אומבעקאנטער.

און אזוי שפאנען זיי ביידע איבער דעם בערגיגען וועג, וואס פיהרט פון טהאל, דארט וואו דער וואקזאל ליגעט, ארויף אין דעם קוואר-טאל, וואו אלע רוסישע סטודענטען לעבען. זיי געהן איינער נעבען אנדערען, ווי א פאר אלטע בעקאנטע, וואס האבען זיך צופעליג ווידער בעגעגענט אויף דעם לעבענס-וועג... און זי דערציילט איהם איהר קור-צע אבער שוין רייכע לעבענסגעשיכטע... ווי שווער עס איז איהר אָנ-געקומען זיך ארויסצורייסען פון דער היים, וויפיעל זי האט געהאט צו קעמפען מיט איהרע עלטערען און איבערהויפט מיט איהר פאטער,

פאסירונגען און גרויסע העלדענטאטען, וואו יעדער שטיין דערצעהלט ווענען אן אלטער טויזענד-יעהריגער קולטור און א בלוטיגען לעבענס-קאמף... דערצעהלט, ווי אזוי עס זיינען געוואקסען די מענשליכע רעכטע און דאס וואס מיר רופען ציוויליזאציע.

די נייע איינדריקען און בילדער צויבערן און לויפען פאר די פער-וואונדערטע, ברייט-געפענעטע, יונגע אויגען, לויפען שנעל ווי אין א פאנאראמע און מיט זיי צוזאמען לויפט שנעל דער יונגער געדאנק, די אונגעצוימטע פאנטאזיע, שטארק קלאפט זיך צו גלייך דאס הארץ און שנעל פליסט דאס בלוט, דאס פרישע, ברויזענדע יוגענד-בלוט...

דאס יונגווארג פלעגט ברענגען מיט זיך א פרישען לעבענס-שטראם און אויפמונטערען אויך די אלע אין נויט און לידען שוין פער'חושב'טע און פערשימעלטע סטודענטען, די וועטערענען פון דער קאלאניע.

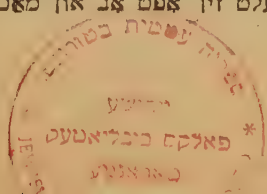
די יוגענד פלעגט אריינטראגען אזוי פיעל נייע האפנונגען און מא-כען דאס לעבען אין אפפאנג סעמעסטער אזוי ראשיה, אזוי מונטער און אינטערעסאנט...

יעדער נייער סעמעסטער פלעגט ברענגען מיט זיך נייע בעקאנט-שאפטען און סימפאטיען. זיי פלעגען געמאכט ווערען שנעל און אייני-פאר, אהן צערעמאניעס און איבערלאזען אין לעבען טיעפע שפורען און ניט-זעלטען קאטאסטראפען און טראגישע ענדעס...

אט געהט פון וואקאל א יונג, צאפעלדיג פריש בעשעפעניש. איהר גרויער מאנטעל און דאס קורצע שמאלע קליידעל כאפט פעסט ארום איהר קינדערשע, אונגעטוויקעלטע טאליע און קערפערליניען, מאכען זי נאך אינגער ווי זי איז און גיבען איהר קליינער פיגור דעם אויסדרוק פון א קינד...

זי איז געקומען מיט דעם פריהמארגען-צוג, האט שוין געדונגען א צימער און טראגט יעצט פאר זיך א היבשען טשעמאדאן און שטייגט אביסעל פארסאפעט, אויף דעם בערגיגען וועג...

די לאסט וואלט גארניט געווען אזוי שווער, ווען ניט איהרע שווע-רע שווארצע צעפ, וועלכע קריכען שטיפעריש ארויס פון אונטער דעם הוט, און זי שטעלט זיך אפט אָב און מאכט צורעכט איהר צע-פאטעלטע קאפ.

א נעשעפט האט זי מיט איהר! זי איז געקומען אהער צו לערנען און צו ליידען, הויפטזעכליך צו קעמפען און ניט צו לעבען אין לוקסוס און טרינקען טהעע מיט ווארעניע... נור די מאמע האט זיך אזוי צור נעטשעפעט צו איהר און האט זיך געשוואוירען מיט טויטע שבועות אז זי מוז עס מיטנעמען און זי האט איהר צוליעב געטאן... דערנאך האט זי געהאט צרות מיט דער ווארעניע אויף דעם פרייסישען גרענעץ וואו מען האט געוואלט פאר דעם סלאזי ווארעניע א מאיאנטעק אין טאריה-אבצאהלונגען... אד, די דייטשען, די דייטשען!... זיי זיינען דאך אזוי גראב... ערגער נאך ווי די רוסישע זשאנדארען! זי האט זיך דערויף גארניט גערעכט: דייטשלאנד איז דאך אזא קולטור-פאלק, א פאלק וואס האט געגעבען קאנט'ן און העגעל'ן... ווי-זשע קומט עס?...

און אזוי צווייטשערט זי ווי א פויגעלע אין א שעהנעם ליכטיגען, פריהלינגס-מארגען, צווייטשערט אהן א סוף און דער אלטער פערכמורע-טער סטודענט קוקט אויף איהר דורך זיינע ברילען מיט א פאר שטרענג אנגעשטעלטע אויגען, ווי א פראפעסאר, וועלכער עקזאמינירט א סטודענט, טרינקט טהעע מיט ווארעניע, איין גלאז נאך דער אנדערער, טשמאקענדיג הויך מיט זיינע גראבע ליפען און כראמטשענדיג האס-טיג מיט די ציין דאס געבעקס, דאס גוטע היימישע געבעקס און די דארע סיכלער מיט מאז, וואס די מאמע האט איהר מיט געוואלט מיט-געגעבען פון דערהיים... פילייכט וויל ער עסען?

זי האט מיט זיך איין קיישעל נאך גוטען, פרישען ווארשעווער וואורשט, א פאר קעסטעלאד סארדינקעס... און א מאשינקע צו קא-כען קאווע.

דער בחור זאגט זיך ניט אב. אומגעקעהרט, עס איז א פראכט-פאלע אידעע אט די וועטשערע, ווארשעווער וואורשט מיט קנאבעל... ער האט איהם שוין יאהרען לאנג ניט געגעסען... שאדע, וואס ער האט מיט זיך ניט וואס צו רויכערען. און ער נעהמט ביי איהר עטליכע סענט צו קויפען פאפיראסען. אד, ווען זי זאל נאך האבען עכטען רור-סישען טאבאק! וויסיעל וואלט ער יעצט ניט געגעבען פאר אן אמת'ן רוסישען פאפיראס! דער טאבאק איז דא אזוי שלעכט און פערדאמט טייער!

אז אפטייקער אין סמארגאן, וואס איז א פערביטערטער פיינד פון פרויענ־עמאנסיפאציע און ווען ניט דער פעטער איהרער, א העברעא־י שער לעהרער, וועלכער האט געקעמפט אויף איהר זייט, וואלט זי דאס יאהר נאך ניט געקענט זיך ארויסרייסען פון סמארגאן און וואלט נאך געווען געהאט צו קעמפען און צו קעמפען...

סוף כל סוף וואלט זי אבער געמוזט זיענען, ווייל שוין פון פיערטען קלאס אן האט זי דערפיהלט, אז איהר לעבענס־בערוף איז צו זיין א דאקטאר, צו היילען מענשען, ניט אומזיסט האט זי אין אטעסטאט 5 פאר פיזיקע...

און אז זי וועט ענדיגען מעדיצין וועט זי זיך בעזעצען נאך אין סמארגאן און וועט פראקטיצירען אין איהר אייגען שטערטעל, כאטש זי ווייסט ניט יעצט ווי וועט זי שוין קענען לעבען אַחץ ביבליאטעקען, ווייט פון דער וויסענשאפט. דא אין בערן, מווען דאך זיין אזעלכע גרויסע, פראכטפאלע ביבליאטעקען...

זי דערזעהלט דעם פרעמדען קודלאטען בחור, אז מען וועט איהר שיקען נאר 25 רובעל א חודש און פרעגט איהם צו וועט זי קענען לעבען מיט 25 רובעל און איידער זי קריגט נאך זיין ענטפער, ענטפערט זי זיך אליין, אז זי וועט קענען...

זי איז דאך געפאהרען אהער ניט צוליב פערנעניגען, נור צו ליי־דען און קעמפען און אז זי דענקט אַחוץ מעדיצין גרינדליך שטודירען נאך נאטור וויסענשאפטען, ענדיגען צוויי פאקולטעטען אויף איינ־מאל... ווייל נאך איהר מיינונג קען מען ניט זיין קיין גוטער דאקטאר, ווען מען קען ניט גרינדליך נאטור וויסענשאפטען...

אדרבא, זאל ער זאגען אויב זי האט ניט רעכט!

און אז זיי קומען אהיים אין קליין צימערל, מיט א דורכגאנג דורך דער בעל־הבית'טעם קיר, צולינגט זיך דער פרעמדער בחור אויף דער קאנאפע און פאררייסט די פיס ווי ביי זיך אין דערהיים, הייסט קודם כל מאכען טהעע און טאקע מיט דערזעלכער ווארעניע וואס די סטודענטקע האט געבראכט מיט זיך פון רוסלאנד מיט אזוי פיעל נסים... צוערשט האט זי לחלוטין ניט געוואלט מיטנעמען אט די ווארעניע...

געשריבען אז אבהאנדלונג איבער דעם טראַפּ פון דער תורה און די אבהאנדלונג איז געדרוקט געוואָרען אין די פילאָלאָגישע יאָהר־ביכער און האָט איהם געגעבען אַ גאָנצע צווישען די סעמיטישע פילאָלאָגען... זיין לעבענס־ציעל איז יעצט צו שרייבען אַ נייע אידישע גע־שיכטע... גרעץ איז געווען אַ פלידערזאָק און טויג אויף 90 כפרות...

זיין געשיכטע וועט בעווייזען ווי צוויי מאָל צוויי איז פיער, אז די אידען זיינען אויסערוועהלט פון דער גאָט און דורך אַ טויזענדר־יאָהריגען ראָסע־קאָמפּ פאַר דער הייליגער מיסאַן צו זיין די מאָראַל־פרעדיגער פון דער מענשהייט...

ער האָט גאָר מורא, אז ער זאָל נישט אַוועק אָן זייט און פון זיין געשיכטע זאָל נישט ווערען חלילה קיין פסיכאָלאָגיע פון אידישען פאָלק... יא, עס איז אַן אידעע, טשאַרט פאַבערי!

ער זעצט זיך בעסער שרייבען די פסיכאָלאָגיע פון אידישען פאָלק... ווי ער איז אַ איד, טשאַרט פאַבערי!

דער געדאַנק, וואָס איז ערשט געבוירען געוואָרען אין זיין צופאַ־טעלטען קאָפּ, — וואָס פאַר אַן אידעאָלאָג געדאַנק דאָס איז? אַ? — הויבט פאַסטערנאַק'ן אויף פון דער קאַנאַפּע און ער הויבט אָן צו געהן איבער דעם קליינעם צימער הין און צוריק מיט ברייטע האַס־טיגע טריט.

יא, ער געהט אַוועק אָן אַ זייט און וועט שרייבען די פסיכאָלאָגיע פון אידישען פאָלק... גאָטליך וועט ער זי בויען אויף דער אידישער פילאָלאָגיע, אויף דעם גייסט פון דער העברעאישער שפּראַך, ווי לאַצאַ־רוס און שטיינטהאַל האָבען דאָס געוואָלט מאַכען... ווער קען בעסער פון איהם דעם גייסט פון אונזער שפּראַך?

אַה, דאָס וועט זיין אַ מאָנומענטאַלעם ווערק... אַ לעבענס־ווערק... דאָס וועט איהם מאַכען בעריהמט און אונשטערבליך... זי שטעלט אפילו מעדיצין און גאָט־וויסענשאַפט העכער ווי אלעם...

אַד, — טראַכט זי זיך, — ווען ער זאָל זיין אַ גאָט־פאַרשער אָדער אַ מעדיקער... זיי וואָלטען דאָך צוזאַמען געקענט שטודירען... מען

א גרויסע זאך! ווען זי זאל עס געווען וויסען, וואלט זי מיט זיך מיטגענומען א פאר פונט טאבאק פאר גוטע בעקאנטע. און אזוי ווי ער געהט שוין אין קלייטעל אריין נאך פאפיראסען, בעט זי איהם, אז ער זאל שוין אין איין וועגס קויפען בענזין פאר איהר מאשינקע. מילך האט איהר שוין די בעל-הבית'טע אנגעגרייט אויף דער קאמאדע און זי וועט אבקאכען קאווע. זי קאכט פראכטפולע קאווע און זיי וועלען עסען וועטשערע צוזאמען.

נאך דער וועטשערע ליגט דער בחור ווידער אויף דער סאפקע מיט א פאר פערסענע לאנגע פיס, רויכערט א פאפיראס נאך א פאפיראס און דורך די געדיכטע וואלקענס פון רויד, וועלכע פיהלען אן דאס קארג בעלויכטענע צימער, זעהט אויס דאס געזיכט פון צופאטעלטען בחור און זיין בליק דורך די ברילען נאך ערנסטער און טיעפזיניגער.

דער געשפרעד אבער ווערט אלץ אינטימער און הערצליכער.

זי ווייס שוין, אז זיין פאמיליע-גאמען איז פאסטערנאק, אונזער בעקאנטער פאסטערנאק, אז ער איז א היסטאריקער, דאס הייסט, אז זיין הויפט-פאך איז געשיכטע, און הויפטזעכליך אידישע געשיכטע און פעלקער-פסיכאלאגיע... אז זיין שטודיום האט איהם געבראכט צו דער איבערצייגונג, אז דאס אידישע פאלק האט צו ערפילען א הייליגע מיס-יאז צווישען די פעלקער און דאס האלט איהם אָב פון צושטעהן צום ציוניזם, אבער אז און פאר זיך איז ער א נאציאנאליסט און נאך א פייערדיגער נאציאנאליסט.

זי זאל חלילה נישט מיינען, אז ער איז עפעס א מין מיסטיקער, חס ושלום! זיין איבערצייגונג אין דער אויסדערוועהלטקייט פון אידישען פאלק איז בעגרנדעט אויף זיין טיעפען פארשען, אויף דער פסיכאלאגיע פון אידישען פאלק, און ער איז אומשטאנד עס צו בעגרנדען דורך דעם דארווייניזם... נאך פאר קיין מיסטיקער זאל זי איהם נישט האלטען!...

ווייטער דערצעהלט ער איהר, אז ער שרייבט אונזער דעם פסעויר-דאנים „מהפך פשטא“. אז ער קלייבט זיך צו צוקלאפען ווילהויזענס ביבעל-קריטיק — זי מעג שוין ווילהויזענ'ען נישט מקנא זיין. „א שטיין אויף א שטיין וועט פון איהם נישט בלייבען!“ — און אז ער האט שוין

שטונדען האבען זיי צוזאמען גערעדט... נו, זאל שוין ווירקליך זיין גענוג! אלזא, מארגען טרעפען זיי זיך אויף דער לעקציע פון פאליטישע עקאנאמיע פון דעם נייעם סאציאליסטישען פראפעסאר. און זיי צושיידען זיך, אפילו גאנץ אונגערן, אבער מיט א געגענזייטיגען שטארקען און הערצליכען האנדלרוק. און אז זי זאגט דערביי מיט א ציטערנדער זיסער אלט-שטימע: „דאָ סווידאניא, פאסטערנאק!“ דערמאנט ער זיך ערשט, אז ער ווייסט נאך ניט איהר פאמיליע, אבער עטוואס קיצעלט איהם אט דא אין גארגעל, אזוי, אז ער קען בשום אופן ניט פרעגען ווי אזוי איז איהר נאמען, און ער שלענגט אראב די פראגע מיט א הוסט... און פערשווינדעט אין דער פינסטער-דער נאכט, בעגלייטעט פון דעם אויפגערגוטען בליק פון דער סמאר-גאנער מעדיטשקע, וועלכע בלייבט נאך לאנג-לאנג שטעהן ביים פענס-טער, טיילענדיג מיט דער פינסטערער, אויסגעשטערענטער זומער-נאכט איהרע קינדישיונגע און זיסע טרוימען און האפנונגען...

2.

מעהר פון אלעמען איז אין אנפאנג סעמעסטער געווען פערנומען משה גלעקעל, דער אפטרופוס פון דער גאנצער קאלאניע. זיין נאמען איז געווען בעקאנט אין אלע סטודענטישע קאלאניעס. ער האט שוין איבעראל געלעבט און געארבייט פאר דעם ציוניזם...

משה איז געווען א ווייט באקאנטער חובב ציון און — ווי ער פלעגט זאגען — א ציאניסט ניט נאר פאר הרצל'ן, נאר פאר אדם הראשון'ען, און די אנגעקומענע סטודענטען און סטודענטקעס פלעגען איהם ברענגען רעקאמענדאציעס, אז ער זאל זיי העלפען זיך איינצוראדנען אויף דעם נייעם פלאץ און זיי שטיצען מיט ראטה און טהאט...

ער פלעגט אין אנפאנג סעמעסטער אבווארטען מיט זיין שטאב יעדען צוג, וואס פלעגט ברענגען „פנים חדשות“, ווי ער האט זיי אנהערפונען, און אז זיי פלעגען דערזעהן א פנים חדשות דורך דעם פענס-טער פון וואגאן, פלעגען זיי איהם בעגריסען נאך פון ווייטענס מיט די טאשענטיכלעך און מיט א שעהנעם „הידד“, ווי גוטע אלטע בע-

סען דאך אזוי פיעל דיענען דער מענשהייט מיט מעדיצין... אדרבא, זאל ער זאגען...

עס געלינגט איהם אבער זי צו איבערצייגען, אז פילאָלאָגיע און הויפטזעכליך פעלקער־פסיכאלאָגיע — דאָס וואָרט רעדט ער אַרויס לאַנגזאָם מיט אַ בעזונדערען טעם און מיט אַ נגינה אויף „פעלקער“ — זיינען דער מענשהייט פונקט אזוי נויטיג ווי מעדיצין, אַז זיין אַב־האַנדלונג איבער דעם טראָפּ פון דער תורה איז געווען אַ באַמבע, געשליידערט פון איהם אין דער פילאָלאָגישער וועלט, און וויפיעל באַמבעס אזעלכע וועט ער נאך וואַרפען! נאָט מיינער!

איבעריגענס, איז זיין גייסט גאָר ניט אזוי איינזייטיג און שמאָל ווי די געוועהנליכע פילאָלאָגען זיינען. ער אינטערעסירט זיך מיט אַלע ער־שיינונגען פון גייסטיגען לעבען... ווען ניט, וואָלט ער דאָך ניט געווען סײַן פעלקער־פסיכאלאָג! קען דען זיין אַ פעלקער־פסיכאלאָג איינזייטיג? אַ ראיה האָט זי, אז קיינער אין דער גאַנצער קאלאָגיע קען ניט אזוי גוט די געשיכטע פון סאַציאַליזם, ווי ער... און ווער פון זיי האָט געלייענט קאַרל מאַרקס „קאָפיטאַל“ אין אַריגינאַל? ס'הויבט זיך גאָר ניט אַן!... אפילו די גדולים פון דער סאַציאַליסטישער קאָלאָגיע האָבען איהם אין דער האַנט ניט געהאַלטען. ער אַבער — יאָ, פון טאָועל צו טאָועל.

דערמיט געווינט ער זי שוין אינגאַנצען. איהרע צוויי אויפגע־רעגט גלאַנצענדע, שוואַרצע אויגען קוקען אַרויף צו דעם הויכען צו־פאַטעלמען כחור מיט בעוואונדערונג און פערעהרונג... און מען רעדט אַב, אז פון היינט און ווייטער זאָל מען טעגליך צוזאַמען לייענען די געשיכטע פון סאַציאַליזם... דאָס מוז דאָך יעדערער וויסען!...

און אַז זיי דערמאָנען זיך, אַז עס איז שוין שפּעט און אַז עס איז צייט צו געהן שלאָפען, איז דער בעל־הבית'טעם קיך שוין געשלאָפֿט, סען, און דער פעלקער־פסיכאלאָג און אידישער היסטאָריקער בלייבט נאָר איין איינציגער אויסגאַנג — שפּרינגען דורך דעם פענסטער... און אַז ער טוט עס, בלייבען זיי ווידער שטעהן ביים אָפּענעם פענ־סטער און רעדען נאָך לאַנג... לאַנג... און הויפטזעכליך בעוואונדערן זיי עס, ווי אזוי דער טאָג איז ביי זיי ביי־דען אַוועק... פונקט 12

משה גלעקעל איז אבער ניט געווען אזוי עננהערציג און האט געדיענט יעדען מיט וואס ער האט נאך געקענט. אפילו די סאציאל-ליסטען, און אס אייפערעגסטען די נייע סטודענטקעס... דא איז ער געווען אן עכטער ריטער און זיין דיענסט-בערייטשאפט האט ניט גע-האט קיין מאס און קיין גרענעצען. האט ער זיי בעגעגענט אויף דעם וואקזאל ערשט אַנקומענדיג, האט ער קיינעם ניט ערלויבט צו שלוי-דערען מיט פראנק'ען און געהמען א דראשקע אָדער א לאסט-טרענער... די פראנקען וועלען צונגן קומען!

אז מען וויל לעבען מיט 15-20 רובעל א חודש טאָר מען זיך ניט וואַרפען מיט פראנקען. און די טשעמאָדאָנעס און קאָרוינקעס איז ער מיט די חברה ניט קראַנק אַליין צו טראָגען...

— קינדער, איינס... צוויי... דריי! — פלעגט אַ קאָמאָדע טאָן גלעקעל, כאַפּענדיג אַליין אַ טשעמאָדאָן אויף די פליצעס... די איב-רינע פעקלעך האט צוכאַפט זיין שטאַב, און דער עולם האט גע-שטעלט פיס... זאל זי נאָר זיך ניט פלאַנטערען צווישען די פיס און לאָ-זען געהן... אַ צימער האט ער שוין פאַר איהר, פאַר דעם האט שוין דאָס אינפאַרמאַציאָנס ביוראָ פון פּעראַיין געזאָרגט... זי וועט וואוינען מיט אַ פילאָסאָפּע צוזאַמען און צאָהלען 6 פראַנק אַ חודש... ביליגער ווי באַרשטש!

און אז אַ פאַסענדער צימער פלעגט ניט זיין אָנגעגרייט, פלעגט משה אָבגעבען זיין צימער אויף עטליכע טעג און אַליין געהן שלאָפען צו אַ חבֿר זיינעם אויף אַ קורצער סאָפּקע אָדער נאָר אויף ביינקלעך... אזוי פלעגט ער אַרומלויפֿען גאַנצע טעג פון איין עק שטאָרט צום צווייטען, אַ פּערשוויצטער און פּערסאַפּעטער, מיט דעם הוט אויף דער פאַטילניצע, אַלעמען איינגאָרדנען, ראַטהען און העלפֿען מיט וואָס ער האט נאָר געקענט און אפילו ניט געקענט, און ניט איין נפֿש האט גלעקעל ערוואָרבען פאַר דעם ציוניזם...

ער איז געווען אויך שטאַרק בעליעבט און פאַפּולער אפילו ביי זיי, די סאָציאַליסטען, ניט קוקענדיג דאָרויף, וואָס ער פלעגט זיי אין די אויגען שעלטען מיט מנפּות און שרפּות... און אויב דער סאָציאַליס-טישער טייל פון דער קאַלאָניע האט יעדען ציוניסט בעטראַכט מיט

קאנטע און חברים. און דא אויפ'ן וואקואל פלעגט משה אָננעהמען די „פנים חדשות“ איינפאך ביים גארעל, אָהן צערעמאָניעס, און מיט געוואלט פלעגט ער זיי פערקאפּען פאר דער ציוניסטישער אידעע און פאר זיין פּעראייז, וועלכער האָט געוואָרט אויף זיי דאָ אויפ'ן וואַקס זאָל און געווען גרייט זיי צו דיענען...

און ווער עס פלעגט קומען פון רוסלאַנד מיט אַן אנדערען אַני-מאמין, ווי זיינער, און פלעגט ניט וועלען אַקצעפטירען גלעקעלס קור צע און שאַרפע אַרגומענטען, אַז „מיר דאַרפֿען אַ לאַנד“... „בײַז וואַנען איז דער שיעור?“... „עס דאַרף דאָ אַמאָל נעהמען אַ סוף!“... „גע-נוג זיך שוין געוואָלגערט אין שכנות!“... „וואָס פאַר אַ פּאַדליעץ און פערעטהער וועט עס ניט צונעבען?“... אויב אַזאַ פּאַדליעץ, אָפט גע-קליידעט אין אַ בלוזע, און מיט לאַנגע האַאַר, פלעגט זיך איינשפּאַ-רען און זיך דאָ אויפ'ן וואַקואַל אַריינלאָזען מיט גלעקעל און זיין חברה אין אַ טיעפע, הייסע דעבאַטע, וועלכע פלעגט ציהען די אויפ-מערקזאַמקייט פון אַלע באַהן-בעאמטע און פון פובליקום; אָדער ווען דער „פנים חדשות“ האָט גאַר אָנגעטליך געריסען פון זייערע הענד זיין אַרעם טשעמאַדאַנטשיקעל און זיך געוואָלט אַברוקען, פלעגט משה גלעקעל איהם הייסען אַבלאָזען... „זאָל ער נעהן צו זיי... צו די סאַציאַליסטען!... אויף כפרות דאַרפֿען מיר איהם!“...

טאָמער האָט דער „פנים חדשות“ אַקצעפטירט גלעקעל'ס אַני-מאמין, גאַר האָט געוואָלט אויסנעהמען אייניגע בעדינגונגען, האָט משה אויפגערעגט געשריען: „נישטאָ קיין תנאים! וואָס פאַר אַ תנאים? נאָ דיר גאַר תנאים!“...

און אזוי ווי משה'ס חברה האָט שוין געהאַלטען זיין טשעמאַדאַן, האָט דער בחור שוין געמוזט מוחל זיין אויף זיינע תנאים, אָנבויגען דעם קאַפּ און גאַנגען...

אזעלכע זאָכען פלענען פאַרקומען על פי רוב מיט בחורים... מיד-לער האָבען זיך געלאָזט לייכטער אייננעהמען, דערפאַר אָבער פלענען זיי אָפט און שנעל דעזערטירען פון גלעקעל'ס לאַגער צו די סאַציאַ-ליסטען...

משה'ס פריינד און קארעספאנדענטען האָבען ווייזט אויס די רעד-
קאמענדאציעס בעטראכט אלס א גרעסערע טובה פאר גלעקלעך ווי
פאר'ן רעקאמענדירטען אליין און זיינען דערפאר געווען זעהר פריי-
גיביג מיט די בקשות זעהן „פריסטראָיען“ דעם און דעם וואוילען
טאלענטפולען בחור אדער די און די סימפאטישע וויסענסדורש-
טיגע בארעשניע פון דער פיינסטער אידשער פאמיליע.

ווען גלעקעל איז נאך דער גרויסער שלאכט מיט די סאציאליסטען
איז בערלין-קעלער געקומען פארטאג צו זיך א היים א מידער און צו-
בראכענער, ווי א גענעראל, וואס האָט אליין געפיהרט זיינע רעגיר-
מענטען אין אטאקע, האָט ער אין זיין בעט געפונען צוויי פארשוניען,
איינעם א לאַנגען, איבער'ן גאנצען בעט אויסגעצויגענעם בחור און
איינעם א קורציגען און צוזאמענגעדריעהטען אין א קנול, וועלכער
האָט זיך געטוליעט צום לאַנגען...

דער לאַנגער בחור איז געלעגען צום ראַנד פון בעט און אויפ'ן
רוקען, מיט א פערוואָרפענעם, אויף די הענט אָנגעשפּאַרטען קאָפּ
און פון זיין נאָז האָט זיך געטראָגען א נישט אונטערבראכענער אין
איינ טאן געפיהרטער, מען קען זאגען, כמעט ריטמישער כראָפּ, פון
וועלכען דעם בחור'ס אייבערשטע לופ פלעגט ריטמיש אויפציטערן.

דער קורצער בחור איז געלעגען צו דער וואַנד און האָט זיך גע-
טוליעט מיט'ן פנים צום לאַנגען, ווי צו א ברודער...

ביידע זיינען געלעגען אין אַנטהוון און אין פארשטויבטע שיד,
אזוי ווי פון א ווייטען מהלך געקומענע און דער לאַנגער איז גע-
שלאפען אפילו אין מאַנטעל... דעם מאַנטעל האָט ער געטראָגען ווייזט
אויס במקום פירזשאַק, וועלכען ער האָט ניט פארמאָגט.

ביידע זיינען געשלאפען געשמאק און באוועגלאז שווער, שווער
ווי שטיינער...

דאס האָט שוין פארדראָסען אפילו דעם גרויסען מכנים אורח
משה גלעקעל.

וואס איז דאס אזוינס? איז מיינ צימער א וועלט הקדש?

פערזאכטונג ווי אן אידיאט מיט א אונלאגישען, פערפֿינסטערטען קאפּ, האָט מען גלעקלען בעטראַכט מיט טיעפען בערויערען און מיטלייד... — אַד, ווען ער זאָל נישט זיין קיין ציוניסט! — פלעגט נישט איין סאַציאַליסטקע ריידען פון איהם מיט א טיעפען זיפּץ פון האַרצען...

און נישט איין מאָל האָט פאַסירט, אַז משה גלעקעל זאָל קומען פאַרטאָג אַהיים נאָך אַ פּערזאָנלונג אָדער לאַנגער נאַכט דעבאַטע אַ מיעדער און צובראָכענער און זאָל געפונען אין זיין בעט געמיטלאַך שלאָפען עפעס אַ פרעמדען, אונבעקאַנטען בחור אָדער פאַרטייחער. משה האָט נישט בעדארפט קענען דעם אורח, אַז יענער זאָל זיך קענען נעהמען דאָס רעכט זיך צו לייגען ביי איהם אין צימער ווי ביים טאַטען אין וויינגאַרטען און פאַרנעהמען זיין בעט.

משה'ס נאָמען איז געווען בעקאַנט דער וועלט פון די ציונים-טישע קאַנגרעסען, אין אַלע אַקאַדעמיש-אידישע פּעראַיינען, גלעקלען האָבען געקענט אַלע ציוניסטישע פיהרער פון דאָקטאָר הערצל ביז דעם קלענסטען, אַלע פּראָמינענטע חובבי ציון, כלל טוערס און פּערזאָנלעך פון אידישען פּאָלק. זיין אַרכיוו האָט געקענט שטאַלצירען מיט ידידי ברוולאָך פון באַריהמטעסטע מענשען, אידען ווי נישט אידען.

משה האָט קאַראַספּאַנדירט מיט אַלע בעריהמטע קריסטען וואָס האָבען סימפּאַטיזירט מיט'ן ציוניזם אָדער האָבען לויט זיין מיינונג און וואונש בעדארפט מיט איהם סימפּאַטיזירען.

עס איז נישט געווען קיין אידישע באַוועגונג, צו וועלכער משה זאָל נישט האָלטען פאַר זיין נאַציאָנאַלען חוב צו נעהמען אַ שטעלונג, אַ פּאַזיטיווע אָדער נעגאַטיווע, זי שטיצען מיט'ן גאַנצען ברען פון זיין דאָן קיכאַט'ער נשמה, אָדער זי בעקעמפען...

קורץ, משה איז געווען דער גרויסער סאַרווער פון אידישען פּאָלק, וועלכער האָט געמוזט סאַרווען אויף אַלע אידישע חתונות...

און דערפאַר איז שוין קיינעם איבער דער גרויסער און ברייטער אידישער וועלט נישט געווען שווער צו קריגען אַ רעקאַמענדאַציע צו משה גלעקעל. בעזונדערס אַ סטודענט אָדער אַ סטודענטקע, וואָס איז געפּאָהרען שטודירען אין דער שווייץ.

אויף דעם קושען זיינען אין העלען זונשיין, וואָס איז געפאלען פון מענסטער, אַרומגעראַכען כינים, וועלכע האָבען מיט זייער פראָ- פארציע זיך געקענט אַסאַציאירען בלויז מיט'ן גרויסען גוף פון אורח...

פראו יענער! פראו יענער! — האָט ער אָנגעהויבען שרייען מיט אַ גרויל איבער'ן ציטערנדען קערפער.

פראו יענער איז אַריינגעלאָפּען אַן איבערגעשראָקענע. משה האָט זי צוגעפיהרט צום בעט און איהר מיט אַ שטומען גרימצאָרען אָנגע- וויזען אויף די קריכענדע חיה'לאך, אזוי ווי זי וואָלט געווען פּעראַנט- וואַרטליך פאר זיי.

די בעל הבית'ע האָט אויסגעשריהען ווי אַ פּערוואַנדעטע און האָט זיך געכאַפּט ביים קאַפּ.

מיינ גאָט! דאָס זיינען דאָר איהרע לאַנדסלייט... איהרע רוסען... דאָס איז אַ געמיינהייט!

קיינ גרעסערע בעלידיגונג האָט מען פאַר דער ציכטיגער דייט- שער הויז-פרוי ניט געקענט אויסטראַכטען. זי האָט זיך גענומען צוואַ- גען איהר קוואַרטיראַנט דערפאַר, וואָס ער האָט געמאַכט זיין צימער צום נאַכט אזיליום פאַר אַלע שמאַראַצער און לויזיגע רוסען.

— וואָרום האָט איהר זיי אַריינגעלאָזט?

— דאָס זיינען דאָר ניט די ערשטע און ניט די לעצטע. דאָס איז אייער שולד, הער גלעקעל!... זיי האָבען אויף אייך געוואַרט אַ גאַנצען אַבענד און אַנטשלאָפּען געוואָרען. מיינ גאָט! ווי שרעקליך! ווי געמיינ! — און די עמפּערטע און אויפגערגענטע פרוי האָט זיך גענומען מיט גרויל און עקעל אויף איהר פנים אַרונטערשלעפּען דאָס בעטציג, האָט געמאַכט פון דעם אַ קנויל און איז אַרויס פון צימער, פאַרקלאָפּענדיג אונטער זיך די טהיר...

איידער אַבער פרוי יענער האָט אַריינגעטראָגען פרישע בעטציג זיינען די צוויי אורחים מיט זייערע קלומקעס געקומען צוריק.

דער קליינער איז נאָכגעגאַנגען דעם גרויסען ווי אַ קוה געהט נאָר אַ סאַלכ...

— העי, רב איד! פעטער! שטעהט אויף שלאָפֿען! — האָט זיך משה גענומען שטורכען און פורקען דעם לאַנגען בחור. דער לאַנגער בחור האָט זיך אַ ריהר געטאָן און זיך אויסגעדריעהט צום קורצען מיט'ן פנים אין צום מכנים אורח מיט'ן רוקען... דער גרויסער גוף האָט אין דער בעוועגונג אויסגעטיילט פון זיך אַן עקעלהאפטען ריח פון שווייס און פון עפעס אַן אונזויבערער בריאה....

ביי משה'ן האָט זיך פון דעם ריח אַזוי פאַרדריעהט דער מיערער שלעפּעריגער קאַפּ אַז ער איז שיעור ניט אומגעפאַלען... מיט גרויסער מיה האָט ער זיך פערשלעפט צו דער קאַנאַפּע און האָט זיך אַרונטערגעלאָזט...

ביי זיינע פיס האָט ער דערזעהן ליגען צוויי קלומקעס, געפאַקט אין זעקלאך פון דייטשע פוס-געהערס און אַלפֿעז-שטייגער... משה האָט פערשטאַנען, אַז זיינע געסט זיינען אויך פוס-געהערס און אַז זיי זיינען געקומען צו איהם פון אַ ווייטער מדינה.

ער איז אַבער אַליין געווען אַזוי מיער און ערשעפט פון זיין דעכאַטע און שלאַכט, אַז זיין מח האָט ניט געקענט אַרבייטען. ער האָט זיך אויסגעצויגען אויף זיין קאַנאַפּע און איז אַליין שנעל אַנשלאָג פֿען געוואָרען ווי אַ דער'הרג'עטער.

אַז גלעקעל האָט געעפענט זיינע אויגען נאָך אַ קורצען און אונ-רוהיגען שלאָף און געכאַפט אַן אינסטינקטיווען קוק אויף זיין בעט — זיינען זיינע צוויי אומגעריכטע אורחים שוין ניט געווען. זייערע צוויי קלומקעס ביי דער קאַנאַפּקע, אויף וועלכער ער איז געלעגען, זיינען אויך פאַרשוואַנדען. משה האָט זיך גענומען רייבען די אוי-גען, אַזוי ווי די אורחים אויף זיין בעט וואָלטען געווען בלויז אַ חלום, אַ נאַכט וויזאַז...

אין דער ווירקליכקייט פון דער פאַסירונג האָט איהם אַבער שנעל איבערצייגט דאָס צוקנייטשטע געלעגער, אויף וועלכען די פרעמדע האַבען פערבראַכט זייער נאַכט...

דעם בחור'ס פיזיאנאמיע, זיין גאנצע גרויסע און אונזויבערע געשטאלט האט אין איהם אויפגערודערט עפעס אן אינסטינקטיווען ווידערווילען, א געפיהל פון שטארקער אונרוהע.

משה האט זיך דערפאר גענומען צוקוקען צו דעם ווילדען אורח. פאר איהם איז געשטאנען א הויכער סטוליוואטער ישיבה-בחור מיט א לאנגען פנים, אויף וועלכען עס האבען זיך געלויכטען צוויי קליינע אויגעלאד, געלויכטען אונזיכער, ווי צוויי סיגנאלען, וואס ביטען דעם קאליר פון זייערע פייערלאך.

אויף משה'ן האט איצט שוין געקוקט א נייער אויסדרוק, א אויס-דרוק פון ארימער און דיינקבארער תמימות, עפעס פון א פרומער און יעזואיטישער עניות. א פנים פון א ישיבה בחור, וואס עסט קעסט און הענגט כסדר אב פון פרעמדע חסדים.

גלעקעל האט ניט געקענט אין זיין קאפ פארמולירען דעם איינ-דרוק, דאס געפיהל פון אונרוהיגקייט, וואס דער פנים האט ביי איהם ארויסגערופען. אז ער האט אבער דערזעהן, אז דער בחור איז א רוי-טער, אז זיין ניט ראזירטער פנים איז בעדעקט מיט פייער רויטע שטעכילקעס איז איהם אלעס געווארען קלאר און פארשטענדליך...

גלעקעל אליין איז געווען א ברונעט און ער האט אינסטינקטיוו געהאסט רויטע מאנסבילען. ער פלעגט אבער ניט לויפען פון רויטע סטודענטקעס.

דער בחור האט זיך געלאזט עקזאמינירען פון גלעקעל'ס אויגען, זיך גראבענדיג אינצווישען אין זיינע אונזעהליגע קעשענעס און ארויסשלעפענדיג פון דארט זיינע רעקאמענדאציעס...

משה האט שטום גענומען פון בחור'ס הענט די רעקאמענדאציע-יעס און זיי זייער קאלט איינגעלאדען צו זעצען.

די בחורים האבען זיך צוגעזעצט אויף דער קאנאפע, ווי ארימע קרובים, אראבלאזענדיג זייערע קלומקעס אויפ'ן דיל צווישען זייערע פיס. מיט די קלומקעס האבען זיי זיך, ווייזט אויס, מורא געהאט צו שוידען און האבען זיי מיטגענומען אפילו ווען זיי זיינען ארויסגע-נאנגען אויף א ווילע פריהשטיקען.

— מיר זיינען ארויסגעגאנגען אויף א וויילע פריהשטיקען — האט זיך אזוי ווי פערענטפערט דער לאנגער בחור, אויסשטרעקענדיג צו משה'ן א שלום עליכם ווי צו אן אלטען בעקאנטען.

דער בחור האט אריינגעטראגען אין צימער א ריח פון שווייס און פון אן אונזויבערען קערפער. דער ריח האט ווידער גלעקלען א קלאפ געטאן איבער'ן קאפ און ארויסגערופען ביי איהם נאך א גרע-סערען ווידערווילען געגען די אונבעקאנטע און אונגעבעטענע געסט. דער בעל הבית האט דעם בחור'ס אויסגעשטרעקטע האנט גע-לאזט הענגען אין דער לופט.

וואמיט קען איר די הערשאפטען דיענען? — האט זיך געוועג-דעט צו זיי גלעקעל אין דייטשען, פעררייסענדיג דערביי וואזשנע דעם קאפ.

אויף אזא קאלטע און פיינדליך שטאלצע אויפגאחמע האבען זיך די געסט, ווייזט אויס, ניט גערעכט. זי איז ניט געווען, ווייזט אויס, אין איינקלאנג מיט די בעשרייבונגען פון דעם משה גלעקעל, וועלכע זיי האבען בעקומען פון די מענשען, וואס האבען זיי געשיקט צו איהם. לויט יענע בעשרייבונגען האבען זיי זיך געמעגט אפילו אריינלייגען אין זיין בעט... און איצט איז ער אזוי גדול'דיג ביי זיך...

די פראגע און דער ניט געענטפערטער שלום עליכם האט דער-פאר ארויסגערופען ביים גרויסען בחור דאס גאנצע בלוט אין פנים אריין. זיינע קליינע, רינענדע אויגעלאך האבען זיך פלוצים צו צויגען מיט א בייזען פלאם...

אין ליכט אבער פון דעם פלאם האט דעם אורח'ס פנים בעקו-מען א נייעם אויסדרוק, א גאנצע נייע בעדייטונג, וועלכע האט אבי-געשטעלט אויף זיך גלעקעל'ס אויפמערקזאמקייט. אזוי ווי א מאסקע וואלט פלוצים ארונטערגעפאלען פון דעם פנים און אונטער איהר וואלט משה דערזעהן א נייע, די ריכטיגע פיזיאנאמיע פון בחור.

גלעקעל איז ניט געווען קיין גרויסער מענשענקענער. אליין אן אנגעסיווער, אבערפלעכליכער כאראקטער האט ער זיך זעלטען אבי-געשטעלט פאר מענשליכע פיזיאנאמיעס און זיך איינגעטראכט אין זיי.

די רעקאמענדאציע האָט אַבער דעם גרעסערען ברודער ניט נאָר
ניט בעלידיגט, נאָר אפילו ניט געמאַכט דעם מינדסטען איינדרוק.
דער פלעגמאַטישער ישיבה בחור האָט זיך בלויז אָנגעבויגען צו
זיין קלומעק האָט איהם אויפגעעפּענט און פון דאָרט אַרויסגענומען
אַ מגילה שאַכטעל, עס געעפּענט, און מיט אַ שטומען, קינדיש-נאָאי-
וועז שטאַלץ דערלאָנגט גלעקלעך אַ מגילה.

משה גלעקעל האָט אַזש אונטערגעשפרונגען פון איבערראַשונג.

— וואָס איז דאָס? אַן אַטעסטאַט-זרעלאַסטי?

דער עילוי האָט זיך אויף דער פּראַגע בלויז פלעגמאַטיש אויפ-
געהויבען פון אַרט און זיך גענומען טייטען מיט'ן פינגער.

— און איהר זעהט? אַלץ פיאַטערקעס... פינפען...

משה אַליין האָט פיעל אין זיינע יוגענד-יאָהרען געאַרבייט אויף
פיער קלאַסען גימנאַזיע און האָט נישט געקענט קריגען קיין אַטעס-
טאַט. דער בחור מיט דער „מאַטוראַ“ און מיט פינפען האָט ביי איהם
אַרויס גערופען אַ געפיהל פון קנאה און גרויסען רעספּעקט.

— איצט גלויבט איהר שוין, אַז איד קען ענדיגען 3 פאַקולטעטען
אין 4 יאָהר? דער גאַנצער אַטעסטאַט האָט ביי מיר גענומען צוויי
יאָהר.

— פאַלאַזשים... עס האָט געדויערט אַ ביסעלע לענגער — האָט בע-
מערקט דער יונגער ברודער מיט אַ יעכידנע שמייכלע.

דער עלטערער האָט אפילו אויף איהם קיין קוק ניט געטאָן, אזוי
ווי עס וואָלט גערעדט אַ קינד, וואָס פערדיענט קיין אויפמערקזאַמקייט,
און אריינלייגענדיג צוריק זיין אַטעסטאַט אין דעם שאַכטעל און די
שאַכטעל צוריק אין קלומעק האָט זיך דער רויטער, סטולעוואַטער
ישיבה בחור אַרונטערגעלאָזט צוריק אויף דער סאַפּע, האָט פערמאַכט
די אויגען, האָט זיך צוקאַטשעט ווי אַ ישיבה בחור איבער דער גמרא
און מיט אַ גמרא ניגון זיך גענומען אויסווייניג ציטירען גאַנץ יוליוס
צעזאַר...

דעם בחור'ס פיזיאָנאָמיע האָט זיך ווידער געביטען. מיט פער-
מאַכטע אויגען און זיך שאַקלענדיג, האָט ער איצט אויסגעזעהן ניט
נאר עפעס ווי אַ תם נאָר ווי אַ כינעזישער באַלוואַן.

— וואס? איהר זייט עס דער וואָלאַזשינער עילוי? — האָט פֿלֿר צים אויסגעשריהען גלעקעל מיט התפעלות.

זיין קאלטער שטאַלץ און פיינטשאפט צו די אונגעבעטענע געסט איז ביי משה פארשוואונדען ווי מיט'ן רויך...

— יא! — האָט איהם קורץ געענטפערט דער לאַנגער בחור. דער אויסדרוק פון זיין פנים און איבערהויפט פון זיינע צוויי קליינע אויגן געלאך האָט זיך ווידער געבעטען. דער אויסדרוק איז איצט געווען א שטאַלץ באַריהמערישער...

— וואס־זשע דענקט איהר צו טאָן אין בערן? — האָט איהם גע־פרעגט גלעקעל.

— שטודירען מעדיצין מיט יוריספרודענץ...

— וואס פאַר אַ שייכות האָט מעדיצין צו יוריספרודענץ?

— פילאסאפיע שטודיר איד סיי־וויסן פון ביכער וועל איך אין

4 יאָהר ענדיגען 3 פאקולטעטען — האָט איהם ערקלערט דער וואָלאַזשינער עילוי קאלטבלומיג.

צו וואס דאַרפט איהר ענדיגען מיט אַ מאָל 3 פאקולטעטען?

— ווייל עס איז ניטאָ קיין פיהר — האָט געענטפערט דער עילוי

מיט אַ פלעגמאַטישער ערנסט אַהן אַ מינדסטען שפור פון איראַניע אדער שפּאַס אין זיין טאָן.

— מענסט שוין ענדיגען 10 פאקולטעטען און מנשה בעק וועסטו

אַלץ בלייבען. — האָט זיך געווענדעט דער קלענערער ברודער צו גלעק־

לען — ער האָט נאָר אַ זכרון... דאָס איז אַן אַלמער מיט ספרים, אַ לעבע־

דיגע ביבליאטעק, אבער דער טויטעסטער גייסט, וואָס איך האָב אַמאָל

געוועהן — האָט דאָס קלענערע ברודערעל רעקאָמאַנדירט דעם גרע־

סערען מיט אַזאָ ביטערען, גאַליקען אויסדרוק אויף זיין קליינעם, לאַנג־

געווינען, כמעט פויגלישען פנים, אַזוי ווי דער ברודער זיינער וואָלט

מיט זיין טויטען גייסט איהם פערזענליך אונגליקלאך געמאַכט.

משה גלעקעל האָט זיך גענומען צוקוקען צו דעם גאַליקען פאַרשוין

און האָט ניט געקענט געפונען קיין איין איינציג שטריך פון בר־

דערליכער עהנליכקייט צווישען די צוויי בחורים.

און האט עס געקענט זיין אנדערש?
דער בארג האט געמוזט זיין ראדיקאל. ראדיקאליזם איז דאן גע-
ווען די מאדע און דער בארג איז בעשטאנען מעהרסטענטילס פון
סטורענטקעס...

דאס ווייבליכע געשלעכט האט ניט געהאט דעם מינדעסטען
פערדאכט, אז עס פאלגט די מאדע און ניט דעם ראדיקאלען גע-
דאנק!

און אזוי האט דער בארג געלעבט אין אן אייביגען קריעגסצושטאנד
מיט'ן טהאל. די ארמיען פון טהאל געגען בארג האט געפיהרט
גלעסעל, די ארמיען פון בארג געגען טהאל האט געפיהרט ד"ר לאָור-
קאטש, דער אפאלא פון דער ווייבערשער קאלאניע אויפ'ן בארג.

פון צייט צו צייט האבען אונטערגענומען א זעלבסטשטענדיגען
אנגריף אויפ'ן טהאל די שוועסטער באחמוטסקי, צוויי אלטע מידען,
וועלכע זיינען געווען באריהמט איבער גאנץ שווייץ מיט זייערע ביי-
זע מילער ווי מיט זייער אויסערגעווענהליכער מיאוסקייט... די שוועס-
טערלאך פלענען ניט דעבאטירען, נאר זיך דראפען מיט די נעגעל ווי
וויילדע קעץ און בייסען מיט די ציין, בייסען טיעף, טיעף ביז צום
בלוט...

בעזונדערס פלענען זיי בייסען אין א דעבאטע די מאנסבילשע
אפאנענטען... בעזונדערס גרויזאם פלענען זיי בייסען דעם אפאלא פון
זייער אייגענער קאלאניע, דעם דר. לאָווקאטש...

און ניט איינמאל פלעגט דער שעהנער דאקטאר מיט א בערדיל
פון א קריסטוס לויפען אין א דעבאטע פון די שוועסטערלאך ווי א
צובלוטיגטער און צופליקטער האהן נאך א שלאכט מיט א קאנקורענט...
און אזוי האט דער סאציאליסטישער געדאנק אויפ'ן בארג גע-
פיהרט מלחמות מיט'ן שאוויניסטישען געדאנק אין טהאל.

אן ארמיי פון אמאזאנקעס אויפ'ן בארג האט זיך געשלאגען
פאר'ן סאציאליסטישען געדאנק מיט'ן טהאל, וואס איז בעשטאנען
אויסשליסליך פון זכרים, אפילו שוין ניט קיין יונגע, אפט באבער-
דעטע און ניט זעלטען פליכאטע זכרים, מיט מענער פון עלטערע
פרויען און טאטעס פון קינדער אין דער היים, אבער דאך זכרים...

משה גלעקעל האט זיך אזוי צולאכט, אז ער איז שיעור ניט אריינגעפאלען אין א היסטעריקע.
און דער געלעכטער האט צובראכען דעם גאנצען באריער פון פרעמדקייט און פיינדליכען שטאלץ, מיט וועלכען גלעקעל האט זיך באלד אבגעטיילט פון די אונגעבעטענע געסט.
אליו א ישיבה-בחור האט ער דעם אגשטעל לאנג ניט געקענט אנהאלטען.
און די צוויי ישיבה בחורים זיינען באלד אריין גענומען געוויזרען אונטער גלעקעל'ס פראטעקטאראט.

גלעקעל'ס פראטעקטאראט האט זיך געצויגען בלויז איבער'ן נידעריגען טייל, דארט וואו עס איז געלעגען די אלטע אוניווער-זיטעט, דער בערענ-גראבען. ער האט געהערשט בלויז איבער דער ציוניסטישער קאלאניע, וועלכע האט זיך צושפרייט איבער'ן טהאל.
דער בארג, די סאציאליסטישע קאלאניע האט געקוקט אויף משה'ס מלוכה מיט א ביטול, וואס האט זיך געגרענעצט מיט פערזאכטונג. משה'ן אליו, דעם גוטען, הארציגען, „סימפאטישען פאריען“, דעם פיהרער פון טהאל האט ניט איין מיידל באדויערט מיט א וועהטאג אין הארצען...

אך, ווען משה זאל זיך ניט געווען פערבונדען מיט דער קלערי-קאלער סוואלאטש מיט די צוקונפטיגע גאליציאנישע און אונגארישע רבנים, מיט די אבסקוראנטען, וואס האבען געזוכט דעם דאקטאר טיטול בלויז צוליעב פרנסה, מיט די פרומע יעזואיטען, מיט פארלאזטע בערד און ווייב און קינדער אין דערהיים!
ווען משה זאל איבערהויפט ניט געווען פערבונדען זיין שיקואל מיט'ן רעאקציאנערען ציוניסטישען געדאנק!

וויפיעל מיידילשע הערצער וואלטען געווען פאר איהם אפען!
אזוי אבער?

פאר'ן פיהרער פון דער רעאקציע דאס הייסט פון טהאל, האט זיך געשלאסען יעדעס מיידילש הארץ דארט אויפ'ן בארג...

און משה האט גענומען אונטער זיינע פליעגעל די צוויי ברידער באכמוטסקי, טראץ דער אנטיפאטיע, דעם אינסטינקטיווען ווידערווירלען, וועלכע ביידע האבען ביי איהם ארויסגערופען פון ערשטען מאמענט, עפעס אונזויבערעם, מאראליש און פיזיש, האט געשמעקט אין ביידע. משה האט עס געפיהלט, מעהר אינסטינקטיוו... די אינערליכע אנטיפאטיע צו זיי האט איהם אליין געערגערט, אויפגערגט, ווייל ער האט ניט געוואוסט, ווארום זיי שמויסען איהם אָב. ער האט זיך ניט געקענט אָבעבען קיין חשבון אין איהר, און ניט געוואָלט... משה האט פיינט געהאט זיך צו גריבלען אין זיינע געפיהלען, ער האט עס פשוט ניט געקענט... עס איז געווען לחלוטין פרעמד זיין סאנגוינישער נאָטור. אין דער באציהונג איז ער געווען א זעלטענער אויסנאָהם צווישן שוין דער אידישער שטודירענדער יוגענד. דערפאר האט ער געקענט אזוי פיעל זיך טומלען, אַרומלויפן און זיך כסדר קאָכען און פוכקען ווי אַ לאַקאמאטיוו אונטער'ן העכסטען דרוק פון דאָמאָ.

גענומען האט ער די ברידערלאך אונטער זיין פראָטעקטאָראַט פאַר דעם כבוד פון ציוניסטישען געדאַנק, געוועהנליך. דער וואָלאָזשינער עילוי האט איהם ערקלערט, אז ער איז אַ ציוניסט מלכה ומבטן און דער קלענערער ברודער האט פאַרשפראַכען זיך צו באַטראַכטען.

— וואָס איז דאָ דאָכיי זיך צו באַטראַכטען? באַטראַכטען גאָר! וואָס פאַר אַ באַטראַכטען? — האט זיך צוקאָכט משה.

— און איהר מיינט, אז ער איז אַ ציוניסט? — האט אָנגעוויזען דער קלענערער באַכמוטסקי מיט אַ פינגער אויפ'ן גרעסערען און עפעס מיט אַ טריאומף פון אַ דעטעקטיוו, וואָס האט געכאַפט אַ גנב אין די אויגען.

משה האט באַמערקט פון ערשטען מאַמענט, אז דער קליינער האַלט אין איין קריטיקירען און באַליידיגען דעם גרויסען, אז דער גרויסער נעהמט עס אָן מיט אַ שעפּסענער געדולד און פאַרשווייגט עס כסדר, אז דער קליינער איז עפעס סתם אַ יאָבערניק. און ער האט די ערשיינונג ניט פערשטאַנען. און ווייל ער האט זי ניט פאַרשטאַנען האט זי איהם געערגערט, גערייצט. און וואָס מעהר זי האט איהם

און די זכרים האבען זיך געשלאָגען מיט דער זעלבער ביטערער
ליידענשאפט, מיט'ן זעלבען בלוטיגען האס ווי די אמאזאנען. ביי דע
ארמען האבען געפיהרט דעמוזעלבען הייליגען קריעג פאר א וועלט-
אנשוואונג, פאר א לעבענס-אידעאל, פאר א רעליגיאָן...
און אזוי זיינען אין פֿעלד תמיד געשטאנען צוויי ארמיען, צוויי
מינים, זכרים און נקבות...

מען האט זיך געשלאָגען פאר הייליגע פרינציפען און סאציאלע
פראגראמען אהן דעם מינדסטען פערדאכט, אז די מלחמה איז ניט
סיין פרינציפען-מלחמה, נאר א געשלעכטס-מלחמה. די מלחמה פון
מינים פאר און געגען אונטעריאכונג, מען האט זיך געשלאָגען אהן
דער מינדעסטער אהנונג, אז דאס איז בלויז דער אייביגער ביאָלאָגיש-
שער פראצעס פון ראסענרעפראדוקציע...

און דערפאר טאקע אליין איז דער קאמף געווען אזא ביטערער,
די שלאכטען אזוי בלוטיג, די דעכאטען אזוי ליידענשאפטליך.
עס האט דעכאטירט ניט דער שכל נאר די נאטור אליין, די ליי-
דענשאפט פון געשלעכט.

אמאל אבער פלעגט פאסירען א פארראט... עס פלעגט פאסירען
ניכער מיט די אמאזאנקעס פון בארג ווי אין לאגער פון טהאָל... אז
א מיידעל זאל פארדאטען איהר פלאג, איהרע קאמפאקאמערעדען און
לויפען אין טהאָל אריין, אין די ארעמס פון א בחור...
דער בארג פלעגט דאן קוקען אויפ'ן דעזערטיר ווי אויף א רענע-
נאט און פאררעטער... דער טהאָל פלעגט יובעלען פון זיעג. בעזונדערס
פלעגט יובעלען משה אליין, דער פֿעלדמארשאַל פון טהאָל... ער פלעגט
שטאלצירען מיט'ן מיידעל, וואָס האט זיך באַקעהרט צו זיין גלויבען
מעהר פון בחור, אין וועמענ'ס אַרים זי איז געלאָפֿען און צוליעב
וועמען זי האט עס פערדאטען איהר פארטיי און איהר פלאג... ער
פלעגט צונעהמען דעם קרעדיט פון בחור און איהם צושרייבען צום
ציניסטישען געדאנק...

א רעפערענט, וואס וועט זיי צורייכען ווי מאן... אש און שטייב וועט
ער פון זיי מאכען!

וואסערמאן איז ניט געווען און משה האט דאס אלעס אויסגע-
שיט פאר טאפאף, וועלכער האט אויסגעהערט די גאנצע מעשה מיט א
פארריסענעם בליק צו דער סטעליע אהן א בעמערקונג פון זיין זייט.

און כאפענדיג נאך א לעפעל ריין און אויסשיטענדיג נאך א פאר
קללות און סטראשונקעס דעם „בארג“, איז משה ארויס ווי א וויכער,
געקומען צו לויפען אין עטליכע מינוט צוריק צום אפענעם פענסטער
און האט ארויסגעשריהען:

— העי, טאפאף! ווי ביסטו ערגעץ א בראך צו דיר? די באכמוטסקים
וועלען נעכטיגען ביי דיר עטליכע נעכט, ביז איך וועל קריעגען פאר
זיי א קווארטיר... זיי זענען אזוי שמוציג און לייויג, אז קיינער וויל
זיי ניט אריינלאזען... א כאלערע אויף די שווייצער... קיינע רוסען!
אי, דארפען מיר א לאנד... אן אייגענע לאנד! געה טענה אבער מיט
דער באנדע, א כאלערע אויף זיי. העי, טאפאף! האדעווע זיי א פאר
טעג פון „קאטיאל“ און איך וועל דיר באצאהלען. אט האסטו פינף
פראנק! — און שלידערענדיג א פינף פראנק מטבעה אויפ'ן טיש,
וועלכע האט זיך אראבגעקויקעלט אויפ'ן דיל, איז ער ווידער פאר-
שוואונדען. און טאפאף האט זיך גענומען קריעכען אויף אלע פיר און
זוכען דעם זילבערנעם פינף פראנק שטיק. ער האט געוואוסט, אז מען
גיט געלט דארף מען נעמען אונטער אלע אומשטענדען.

משה'ס צווייטע סטאנציע איז געווען די קווארטיר, וואו די צוויי
שוועסטער באכמוטסקים האבען געוואוינט. די קווארטיר איז פשוט
געלעגען אויף זיין וועג און משה פלעגט זי ניט אויסמידען, זיך
אריינכאפען, זיי און די גאנצע סאציאליסטישע באנדע אגשעלטען
מיט טויטע קללות, לייענדיג דערנאך א פאר פראנק ביי זיי אדער
פארקערט, זיי געבען א גמילות חסד, זיי טאן אן אנדער געפעליגקייט
און אנטלויפען.

די שונאי ישראל, וועלכע האבען געהאסט דאס אידענטום, דעם
ציוניזם מיט א זאאלאגישען האס, האבען לייע געהאט משה'ן און
פלעגען איהם אנקלאפען אין פענסטער, ווען ער פלעגט פארביילויפען.

גערייזט אלץ מעהר איז געוואקסען זיין אנטפאטיע צו ביידע, גע-
וואקסען אין א גרויסער, עפעס אינסטינקטיווער שנאה...

מיט דער שנאה איז אבער געוואקסען משה'ס פראטעקציע צו די
צוויי טיפּען, זיין אנטהייל אין זייער לאגע. מיט דער פראטעקציע האָט
ער געוואלט פארשרייען, פארטומלען זיין אנטפאטיע צו ביידע. משה
האט ניט געקענט פיינט האָבען. ער האָט געקענט בלויז פיינט האָבען
געגנערישע אידייען און ערשט פון די אידייען איבערטראָגען זיין פיינר-
שאפט אויף די טרעגער פון אידייען. דערפאר האָט ער ליעב געהאט
וואסערמאן און טאָפּאָפּאָ דער צייט, ווען אלע האָבען זיי געהאסט.
דערפאר האָט ער געהאט אזוי פיעל פריינט אפילו צווישען די סאָ-
ציאַליסטען. ער האָט זיי געשאַלטען בלויז מיט טויטע קללות, ווי א
מאָרק אידענע שעלט זיך, אבער האָסען מיט אַן אמת'ן האָס האָט ער
ניט געקענט.

די צוויי ברידער האָט ער שוין אבער געהאסט און ווייל ער האָט
זיי געהאסט שוין פון ערשטען קאנטאָקט, האָט ער אָנגעהויבען אַרומ-
לויפּען און כלאָפּאָטשען פאַר זיי, צופויקען איבער דער קאַלאָניע דעם
נייעם אוצר, וואָס גאָט אַליין האָט איהם צוגעשיקט פאַר'ן ציוניסטי-
שען אידעאַל.

די ערשטע סטאַנציע, וואו משה האָט זיך אָנגעשטעלט אין זיין
טעגליכען טומעל און לויף איז געווען וואסערמאָנ'ס קוואַרטיר. אַרײַן
איז ער, ווי געוועהנליך, ווי אַ וויכער.

— דער וואָלאָזשינער עילוי איז אָנגעקומען... אַ ציוניסט מלכה
ומבטו... קען ש"ס, ספּראַ, תּוספּתא און מכילתא אויסווייניג, ציטירט
אויסענווייניג יולי צעזאַר... לאַטיינישע און גריכישע קלאַסיקער, האָט
אַן אַטעסטיאָט פון אַ גימנאַזיע מיט גאַלע פּיאַטאַרקעס... אַ גאון! אַ
גאון עולם! אַ ביבליאָטעק! אַ לעבעדיקע ביבליאָטעק! און דער גרודער
שרייבט דראַמען. געבראַכט אַ דראַמע אין זיבען אַקטען און צוועלף
בילדער... — און כאַפּענדיג אַ פאַר לעפעל רייז פון סאַלדאַטסקי קע-
סעל האָט ער זיך גענומען סטראַשען דעם „באַרג“.

— איצט וועלען מיר זיי ווויזען וואו ראַקעס ווינטערען, אַ כאַלע-
רע אויף זיי רבּונו של עולם! דער וואָלאָזשינער עילוי געהט שרייבען

דירען מעריצין און יוריספרודענץ... קען ש"ס, ספרא, תוספתא און מכילתא אויסענוועהניג... ציטירט יולי צעזאר... גריכישע קלאסיקער. א ביבליאטעק!... א לעבעדיקע ביבליאטעק!... טאפא וועט זיי שוין האדעווען פון סאלדאטסקי קאמפאל. אן אטעסטאט פון א קלאסישער נימנאזיע מיט גאלע פיאטארקעס... געמאכט די מאטורע אין צוויי יאהר. איד האב שוין באשטעלט ביי איהם א רעפעראט געגען בוני דיום... אש און בלאטע! שטויב וועט ער פון אייך מאכען — האט געשאטען משה. און איז אזוי פארבאפט געווארען פון דער פערספעקט טיווע צו מאכען אש און שטויב פון „בארג“ און פון די צוויי שוועס-טערלאד, אז ער האט אפילו נישט באמערקט דעם שטארקען רושם, וואס זיינע ווערטער האבען געמאכט אויף די שונאי ישראל...

און דעם רושם האבען נאטירליך נישט געמאכט דער רעפעראט... די צוויי ווייבערשע צינגלעך האבען נישט מורא געהאט פאר רעפעראטען... דעם רושם האט געמאכט דער וואלאזשינער עילוי אליין...

קלארא און ציפקע האבען זיך גענומען איבערקוקען מיט לאנגע, אונרוהיגע בליקען, אזוי ווי משה וואלט זיי געבראכט א טרויעריגע בשורה. אפילו ציפקעס פנים האט זיך פארוואלקענט און דער שטיפער רישער אויסדרוק, מיט וועלכען זי האט אויפגענומען משה'ן, איז מאך מענטאל אויסגעלאשען געווארען.

— אזוי... זיינען זיי שוין דא! — האט באמערקט קלארא צווישען די ציין.

— איד האב דאך דיר געזאגט, אז זיי וועלען קומען — האט זיך אנגערופען ציפקע מיט א גרויסען פארדרוס.

קלארא, וועלכע האט געשריעבען, ווען משה איז אריין ווי א באמבע אין זייער צימער, האט זיך מיט פארדרוס אויסגעדריעהט צו איהם מיט די פלייצעס און האט זיך צוריק פארטייעפט אין איהר ארבייט, וועלכע זי האט אונטערבראכען צוליעב דעם גאסט.

ציפקע האט זיך צוגעזעצט אין א שטוהל און האט אנגעשפארט איהר קאפ אויף דער האנט, א טרויעריגע און געערגערטע צום אוי-סערסטען. משה האט עס בעמערקט און אויפגעהערט צו שיטען. באלד

משה פלעגט קיין מאָל ניט געהן, נאָר לויפען אין האַסט, אַ פּאַר-
שמייעטער, ווי אַ סאַרווער אויף אַ חתונה. אויך דאָס מאָל האָט איהם
די אינגערע, ציפקע, אָנגעקלאַפט אין פענסטער.

— משה! וואָרף אַוועק דיין אידיאָטסקי ציוניזם וועל איך מיט דיר
חתונה האָבען — האָט זיך געווענדעט צו איהם די אינגערע ציפקע,
אין איהר געוועהנליכען ציניש פאַרשייטען טאָן, וועלכע האָט תמיד
אויסגעמאַכט אזאָ קאָנטראַסט צו דער עלטערער קלאַראַ, וועלכע משה
האָט אַ נאָמען געגעבען „די מאַרקסיסטישע אידענע“. קלאַראַ'ס טאָן איז
תמיד געווען אַ שווערער און קלאַציגער, ווי איהר טאַליע איז געווען
קלאַציג, אַ ווירדיגער און געלערענטער, דער זעלבער טאָן און פּראַ-
זעאַלאַגיע, אין וועלכער זי האָט געשריעבען. פון דעם טאָן פלעגט זי
אַראַבקרעכען בלוזי אין דער היץ פון אַ פאַלעמיק, אין אַ דעבאַטע.
אַבער אויך דאָ איז זי געווען בלוזי סאַרקאַסטיש ביז, שפּאַטענדר,
אַבער ניט ציניש, וואָלגאַר ווי ציפקע איז געווען, וועלכע איז געווען
אַ מאַלערוין, מעהר אַרטיסטיש, ווי די קלאַראַ, און איז דערנאָך באַ-
ריהמט געוואָרען איבער דייטשלאַנד מיט איהרע ביזע און צינישע
סאַריקאַטורען אויפ'ן דייטשען קיזערטום.

משה האָט געכאַפט אַ קוק אויף דעם מיאוסען מידעל און איהר
מיאוסקייט האָט פאַרקלעמט זיין האַרץ... ער האָט שוין דערפאַר איהר
ניט געענטפערט אויף דער באַליידיגונג פון ציוניזם, פון זיין לעבענס-
אידעאַל און ניט אויפ'ן שטיפּערישען הייראַטס-פאַרשלאַג... משה האָט
נוט געוואוסט, אז אין דער שטיפּעריי שטעקט אַ גרויסער ערנסט, אז
ציפקע איז פאַרליעבט אין איהם. דעם שטיפּערישען הייראַטס-פאַרשלאַג
האָט ער שוין פון איהר געהערט עטליכע מאָל. ביי יעדען מיל האָט
ער אַבער אַרויסגערופען אַ שוידער אויף זיין לייב...

אינערליכער טאַקט האָט איהם דערפאַר אָבגעהאַלטען זי צו באַ-
ליידיגען, איהר וועה צו טהאָן, איהם אָבגעהאַלטען אינסטינקטיוו אָהן
איבערלייגונג.

אַנשטאַט דעם האָט ער אָנגעהויבען צו פויקען וועגען וואָלאָזשי-
נער עילוי.

דער וואָלאָזשינער עילוי איז געקומען: אַ בחור, וואָס געהט שטו-

אבגעהאלטען דערפון זיין אַנטיפאַטיע צו דעם ביזנעס, גאַליגען
בדור'ל.

דא אַבער איז קלאַראַ אויפגעשפרונגען פון שטוהל און האָט אַ
קלאַפּ געהאַן אין טיש.

— ביי זיך אַבער וועל איך זיי ניט האַבען! אויף קיין פאַל. מיר
זיינען שוועסטער, מיר ווילען אַבער גאַרניט האַבען מיט זיי צו טהאָן.

— יא, זאַלען זיי עס וויסען! בלוטפאַרוואַנדשאַפט איז גאַרנישט...
מיר האַבען שוין לאַנג געבראַכען מיט אונזער פאַמיליע און זיי פאַר-
געסען! — איז אויך אויפגעשפרונגען פון איהר אָרט ציפקע און האָט
זשעסטיקוליערט פאַר משה'ס פנים, אַ גרייטע, ווי אַ קאַץ, איהם אויס-
צוראַפּען די אויגען.

משה איז ביסלעכווייז געקומען צו זיך, אי פון דער איבערראַשונג,
וואָס די צוויי ישיבה בחורים זיינען ברידער פון די אינטערנאַציאָ-
נאַלעס, אי פון דעם באַנעהמען פון די שוועסטער צו די ברידער...
דער אינצידענט אַבער האָט איהם טיעפּ פאַרוואונדעט, ווי אַ פער-
זענליכע באַליידיגונג...

אַ וויילע איז ער נאָך געשטאַנען און צוגעקוקט מיט פיין און
אינערליכען גרויל, ווי די צוויי אַלטע און מיאוסע מוידען האַבען זיך
געקאַכט און געשפרונגען ווי קעץ אין זיינע אויגען, רעדענדיג פון די
ישיבה בחורים מיט אַ שנאה און מיט אַזא האַס צו זיי, אזוי ווי זיי
וואַלטען באַגאַנגען דאָס גרעסטע פאַרברעכען און זיי געבראַכט אַ
גרויסע שאַנדע.

— נאָך מנשה בעק פעהלט מיר דאָ צו האַבען! — האָט זיך גע-
קאַכט קלאַראַ.

— און משה-זעליג? משה זעליג! כא, כא, כא, — האָט זיך צולאַכט
ציפקע — שוין איין מאָל אַ משה זעליג!... וואָס געהט ער שטודיר-
רען? —

משה גלעקעל האָט זיך אויסגעגלייכט מיט ווירדע, ווי אַ באַליי-
דיגטער...

— זיי וועלען זיך באַגעהן אָהן אזוינע שוועסטערלאַך! איך וועל
פאַר זיי זאָרגען! — האָט ער זיך אַ קלאַפּ געהאַן אין ברוסט, האָט

איז ער שוין געשטאנען אין מיטען צימער פון די צוויי שוועסטער, ווי א גרויסער פראגע-צייכען.

אז צווישען די ברידער באכמוטסקי און די שוועסטער באכמוטסקי קען זיין א בלוטפארוואנדשאפט, די פארוואנדשאפט פון ברידער און שוועסטער, איז אויף זיין מחשבה ניט געקומען. די שוועסטער האבען געהאט דאס אידענטום מיט אזא טיעפען, זאגאלאגישען האס, אז קיינעם וואלט ניט געקענט קומען אין קאפ, אז דער וואלאזשינער עילוי זאל זיין זייערער א ברודער. דעם פאקט, וואס זיי אליין האבען געקענט גוט העברעאיש און אפילו תלמוד האבען זיי פארבארגען ווי א גרויסע שאנדע... דערפאר האבען זיי זיך ניט געשעמט מיט זייער אידיש-רוסישען אקצענט און האבען גערעדט בלויז רוסיש... זיי האבען ניט געהאט דעם מינדעסטען פארדאכט אז זיי רעדען רוסיש מיט א שלעכטען אידישען אקצענט און זיך באטראכטעט אלס פערפעקטע רוסען. קיין גרעסערע באליידיגונג האט פאר זיי ניט געגעבען, ווען מען האט זיי אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם אקצענט. עס איז געווען ערגער, ווי זיי צו זאגען, אז זיי זיינען שוין אלטע, מיאוסע מיידען... די שוועסטערלאך האבען אזא באליידיגונג קיין מאל ניט פארגעבען...

משה האט צוגעשריעבען דעם פלוצליכען שנוי אין די שוועסטערס שטימונג ציפקעס הייראטס-פארשלאג, אויף וועלכען ער האט ניט רע-אגירט און פארשוויגען, און איז געקומען אין א גרויסער פארלעגענ-הייט... א געפיהל פון רחמנות צו ציפקען האט ווידער פארקלעמט זיין הארץ.

און אום צו פארשרייען זיין פארלעגענהייט און זיך אויסצורעהען פון דעם פלאנטער, אין וועלכען עס האט איהם אריינגעווארפען זיין גוט, סימפאטעטיש הארץ, האט ער זיך ווידער גענומען לויבען דעם וואלאזשינער עילוי, לויבען מיט א כעס, ווייל ער האט איהם פיינט געהאט, פיינט געהאט פון ערשטען מאמענט.

— א גאון! א גוואלדיגער גאון זאג איך איך, איהר הערט וויס איך דערצעהל אייד? בערג וועט ער איבערקעהרען, זאג איך איך!

ער האט געוואלט א לויב טהאן אויך דעם קלענערען, דערמאנען די דראמא אין זיבען אקטען און צוועלף בילדער, עס האט איהם אבער

דער איינזאמער דארף

זיך אויסגעדריעהט צו די צוויי ביזנעס קעז און פארלאזען זייער צימער.

משה איז שוין אבער ווייטער ניט געלאפען, נאר געגאנגען ווי א פארטשאדעטער פון דעם האס און ביזנעס גאל, וואס די שוועסטערלאך האבען אויסגעגאסען פאר איהם. משה האט עס ניט געקענט פארשטעהן און דערפאר מוחל זיין...

ער איז געגאנגען און געהאלטען אין איין שפייען פאר זיך: טפא, זאלט איהר ווערען!

צוליעב די שוועסטערלאך האט ער אבער אינסטינקטיוו אין דעם זעלבען מאמענט, נאך מעהר פיינט באקומען די ברידערלאך...

פערטער קאפיטעל

וואסערמאנ'ס קאפ איז נאך אלץ געווען פערבאנדאזשירט...
דער ביערקופעל, וואס איז יענעם אווענד געווארפן געווארען
אויף איהם, האט געלאזט אין זיין קאפ ווי אין זיין נשמה טיעפע
שפּורען...

חויז דעם האט די אויפגעגונג פונ'ם אבענד ארויסגערופען זיין
אלטע קרענק, וועלכע האט געלויערט אין זיין אָנגעגריפענעם קערפער.
15 סעמעסטער פון הונגער־לעבען און נויט האבען ניט נאך חרוב
געמאכט און פערברענט זיין נשמה, וועלכע איז איצט געלעגען אונטער
א בארג קאלטען אש. נאך אויך צושטערט זיין קערפער...

ער האט כראניש געליטען פון א מאגען קאטאר און האט שוין
לאנג בעדארפט האבען אן אפּעראַציע אויף דער בלינדער קישקע...
מיט א רואנירמען מאגען, זיינען געווען פערבונדען געפעהרליכע
קאפשמערצען, וועלכע פלעגען איהם מאכען דאס לעבען איינפאך
אונערטרעגליך...

אז ער פלעגט זיך אוועקלעגען, איז שוין טאפּ ניט אָבגעטרעטען
פון זיין בעט און פלעגט אונאויפהערליך קאכען וואסער אין פאן און
איהם לייגען הייסע קאמפרעסען צום בויך און קאלטע צום קאפ...
דרייסען, פאר דעם אפענעם פענסטער, איז געלעגען א זאנפטער,
פערקלערטער פריהלינגס־אָבענד.

די שמערצען האבען וואסערמאנ'ען אביסעל אָבגעלאָזען און טאפּ
איז ארויסגעגאנגען צו זוכען א הלואה אין דער קאלאניע, א פאָר
פראַנק פאר זיין קראַנקען חבר, וואס האט שוין צוויי טאָג גאָר ניט
גענומען אין מויל.

דאס איז אפילו ניט געווען זיין מלאכה, ער האט עס פשוט ניט
געקענט... ער האט נאך געשפּיעלט די בעל־הבית'טע... דאס קאכען

און אט ליגט עס אויך איצט פאר זיין פיבערדיגען בליק צואוויי-
סעלט מיט אזוי פיעל שמוציגע, עקעלהאפטע פלעקען!

די פערברענטע שיפען פון א בן הרב און א ישיבה בחור, די לאַג-
גע 15 סעמעסטער פון דעם פעהונגערטען סטודענטען-לעבען מיט
זיין וואנדערן פון איין אוניווערזיטעט צום צווייטען און פון פאקול-
טעט צו פאקולטעט...

יא, אזוי פיעל צושטערטע וועלטען אונטער איהם...

און וואס ליגט פאר איהם אין דער צוקונפט?

גראנדיעזע פלענער, פלענער פון א איבער-מענש, פלענער וואס
ווערען אבער איינציגווייז אויסגעלאשען ווי שטערען פארטאג, פאר
דעם זונענ-אויפגאנג, און ווערען איהם אליין לעכערליך...

און איצט טראגט ער זיך סאמע אין מיטען לעבענס-שטראם,
טראגט זיך ארום ווי א שפענדעל און דער ברעג איז נאך אזוי ווייט,
פעהילט ערגעץ וואו אין דער אונגענדליכער לעבענס-נאכט און איז
אונדערגרייכבאר.

אזוי איז ער געלעגען א קראנקער און א צובראכענער פאר'ן
אפענעם פענסטער און זיין געדאנק האט זיך געגראבען אין דעם אש
פון זיינע צושטערטע וועלטען, זוכענדיג דארט וועניגסטענס א גוטע
עראינערונג, אן איבערלעבטע שעהנע מינוט, א לעבענס-פונק, — איין
איינציגען פונק, וועלכען מען זאל קענען צובלאזען און וועלכער זאל
קענען אנצינדען ביי איהם א האפנונג, אן אידעאל, א קליין לעבענס-
פיער, וואס זאל נעהרען די נשמה מיט קראפט און מוטה פאר'ן
ווייטער'ן קאמף...

קאלט איז אבער דער אש און אונטער איהם טליהעט שוין ניט

קיין איינציגער לעבענס-פונק!...

איז אין דער אמת'ן טאקע שוין אלעס פערלוירען? איז ער אב-
גענארט אין אלע זיינע האפנונגען אין זיינע גרויסע איבערמענשליכע
פלענער?

ווארוזשע איז זיין גייסט, דער שארפער מוח זיינער, וואס האט
איהם געמאכט פאר אן עלוי אין ישיבה און האט תמיד געצויגען די

אויף דער מאשינקע איז געלעגען אויף איהם... פאר'ן איבריגען האָט שוין וואסערמאן אליין געזארגט...

איצט אבער איז וואסערמאן געלעגען ערנסט קראנק, ער האָט בער דארפט וועניגסטענס האבען אביסעל זופ פון אן עוף און טאָפּ האָט געמוזט זארגען אליין עפעס צו קריגען. פון זיינע צוויי פלאַקערענדע וואלפישע אויגען האָט מען געקענט זעהן, אז ער איז ארויסגעגאנגען אין דער קאלאניע מוטיג און ענטשלאסען אויף אלעס...

עס איז געווען אַ זאנפטער זומער-אָבענד און וואסערמאן איז געלעגען אין בעט ביים אפּענעם פענסטער, זיין בליק און צוגלייך זיינע געדאנקען האבען געבלאָנדזשעט ווייט איבער די דעכער...

די שנעל-בערדעקטע אַלפּען-שפיצען האבען געברענגט און זיך גע-לויכטען אין אַ מעלאַנכאלישען זונען-אונטערגאנג. די לעצטע זונען-שטראַהלען האבען געפאַרבט דעם ווייסען-שנעע מיט אַלע פאַרבען פון רענענבויגען און די שטענדיג מיט שנעל-בערדעקטע, גרייז-גרויע אַל-פען האבען איצט אין ליכט פון זונען-אונטערגאנג אויסגעזעהן ווי פערטראכטע ריעזען מיט אַריבער-געוואָרפענע טערקישע שאַלען איבער זייערע קעפּ.

און די ריעזען האבען נאָאָו און נייגערדיג, מיט אַ פערקלערטען און וועהמוטיגען שמייכל אַריינגעקוקט אין טהאַל און צוגעזעהן מיט מיטלייך דאס לעבען און ליידען פון מענשען...

אַד, די אַלפּען, בעלויכטעט פון דעם פייערדיגען זונען-אונטערגאנג! זיי האבען אימער צוגעשמידט וואסערמאן'ס בליק און געפייניגט ויין גייסט.

עפעס אַ טיעפּע בענקעניש, אַן אונאויסדרוקבאַרער, טיעפּער שמערץ האָט זיך אימער פון זיי גענאָסען אין זיין ברוסט און פון דאָרט זיך צוגאנגען איבער אַלע זיינע אַדערען ווי אַ ביטערער, ברענענדער גיפּט... זיי האבען אימער געוועקט און געצונדען אין איהם אַ הייסע סיבערישע לעבענס-דורשט און אַ לעבענס-הונגער...

צוגלייך אבער פלעגט זיך אין געגענוואָרט פון דעם פיעל-פאַרביגען ליכט פון זונען-אונטערגאנג פאַנאָדער-וויקלען פאַר. זיינע אויגען די פאַרגאנגענהייט, דאס גאַנצע לעבען זיינס...

מיט אזוי פיעל געזונטען רייץ און צויבער... זי שטעהט געבויגען איבער איהם און, ווי אין יענעם אווענד, פערלען זיך אויף איהרע לייכטפארפארבטע באקען אזעלכע גרויסע טרעהרען און איהרע שטאהלגרויע אויגען קוקען שוין ניט שטאלץ און ביז ווי תמיד.

ניין! אזוי קוקען נאך די, וועלכע ליעבען און ביי וועלכע די ליעבע ווערט געבוירען אין שמערץ און אין וועהטאג...

יא, אזוי שטעהט זי נידעריג געבויגען מיט א טרויעריגען קוק און אטעמט איבער איהם טיעף און פון איהר הייסען אטעם צופלאקערט זיך אין איהם די לעבענסדורשט אלץ שטארקער און הייסער אין זיין ברוסט.

יא, ער מוז זיך אויפהויבען, לעבען און ארבייטען צוליעב איהר...
איז זי דען דאס ניט ווערטה?
און זי וועט קומען צו איהם.

ער זעהט זי שוין ארונטערשטייגען פון דארטען, פון די פורפור רויטע אלפענשפיצען, ווי א פעיע מיט א צויבער-שטעקעל אין דער האנד...

זי וועט מיט דעם שטעקעלע אויפרודערען און צושארען דאס אש פון זיין פערברענטער און רואינירטער נשמה. זי וועט געפונען דארט אונטער איהם נאך א טליהענדען פונק, א לעבענספונק און וועט צובלאזען און אנצינדען נאך אמאל זיין גייסט, זיין יונגענדיסט, וועלכער האט איהם געטריבען פון דער ישיבה צו פוס קיין פאריו צו זוכען נייעם וויסען און נייעם גלויבען...

איז ער דען ניט געגאנגען זוכען דעם נייעם גלויבען 6 חרשים צו פוס, פון שטארט צו שטארט, פון קאוונע נאך פאריו און א גראשען אין דער קעשענע?

ער וועט ווידער געהן מאנאטען לאנג צופוס, ביז ער וועט קר מען אין לאנד פון נייעם גלויבען און נייע אידעאלען...

יא, זי וועט נאך געפונען א פונק אין זיין נשמה און ער זעהט שוין ווי דאס צובלאזענע פויער בעלייכט איהר פנים מיט א גוטען, זיסען שמייכל און איהר געלעכטער קלינגט שוין ווידער אין זיינע

אויפמערקזאמקייט פון אלע פראפעסאָרען, מיט וועלכע ער פלעגט נאָר קומען אין בעריה־רונג?

האַט דען ניט איהם פראָפעסאָר ל. אַרומגענומען אין סעמינאַר פאַר אלע סטודענטען און האָט איהם ניט געזאָגט, אַז ער האָט דעם מוח פון אַז עכטען פילאָסאָף?

האַט דען ניט איהם דער פראָפעסאָר פון דער אַרגאַנישער כעמיע אַ קוש געטאן אין קאַפּ און האָט אין לאַבאָראַטאָריום פאַר אַלעמען, פאַר די קריסטען און די אידען, געזאָגט, אַז וואָסערמאַן איז דער דיאָ־לעקטשיש־דענקענדער כעמיקער, דער כעמיקער פון דער צוקונפֿט און אַז ער האַפֿט, אַז ער וועט דורך אַפּריאָרישע שליסע קומען צו גרוי־סע אַפּאָסטריאָרישע ענטדעקונגען און רעזולטאַטען?

וואַרזשע זיינען זיי אַט די רעזולטאַטען? וואו איז דער גייסט זיינער? פאַרוואָס האָט ער גאַרניט אויפגעטאָן ביז אַהער?

איז דער שכל זיינער, זיין שאַרפֿער וויציגער מוח שוין אויך איבערגעברענט ווי די נשמה זיינע, וואָס ליגט איצט ווי אַ חורבה אונטער אַ באַרג אַש?

ניין, ניין! דאָס איז אונמעגליך... ער וועט זאָמלען אלע כחות און וועט זיך צוריק אויפהויבען...

עס ברענגט נאָך אין איהם די לעבענס־דורשט. ער וויל נאָך לעבן, דענקען און שאַפען און דאָס אַליין איז אַ גוטער בעוווייז, אַז זיין גייסט איז נאָך ניט טויט, אַז ער וועט זיך צוריק אויפהויבען און וועט צושווימען צו אַ ברעג. נאָר צוליעב וואָס? צוליעב וועמען?

צוליעב איהר... צוליעב אַט דער שאַטענקע מיט די שטאַהל־גרויע אויגען, מיט אַט דעם מערקווירדיג צאָרנענדיגען בליק און מיט דעם נאָמען פלאַראַ.

יא, אַ ריכטיגע פלאַראַ! עטוואָס פרישעס, געזונטעס און מונ־טערעס, אַזוי ווי פון פעלד־בלומען, האָט געוווּיעט פון איהר נשמה, פון איהר גאַנצען גייסטיגען יש, אַ גאַנצע, געזונטע נשמה אָהן אַ פגם פון צווייפֿעל און איראַניע, דער היפּך פון איהם...

איהר געשטאַלט שטעהט ווידער פאַר זיינע אויגען... אַ רייך־נע־בויטע פרויע־געשטאַלט מיט אַזעלכע מונטערע און טראַציגע ליניען.

איינגעלאדען צו זיך... און דארט האָט זי איהם געהייסען אַראָפּוואַר-
פען פון זיך זיין אלטען אַנצוג און אַנטאָן אָט דעם אָ... דעם ברודער'ס,
און אז ער איז אוועקגעגאַנגען, האָט זי איהם אַריינגעשטופט אָט
דאָס פעקעלע און די קעלנער אין דער האַנט און האָט אויסגעשטאָטען
אין קעשענע דאָס גאַנצע געלט, וואָס זי האָט ביי זיך געהאַט...

— דו זאָגסט אַ ליגען, דו לומפ! ביזט אַליין געגאַנגען — האָט
וואַסערמאַן אויסגעשריען...

— שוין גאָר ניט קיין ליגען — האָט טאַפּף, קוקענדיג אַלץ אָן אַ
זייט, אַ בורטשע געטאָן.

— און דו האַסט עס גענומען? האָט איהם וואַסערמאַן געפרעגט
מיט אַ ציטערענדער פון כעס שטימע.

טאַפּף האָט געשוויגען און אַראָבגעלאָזט דעם קאַפּ, ניט וואַגענ-
דיג צו באַגעגענען וואַסערמאַן'ס בליק, וועלכער האָט דראָהענד גע-
פלאַקערט אין דעם בין השמשות.

אייניגע מינוטען זיינען פאַריבער אין אַ שווערען שטיל-שווייגען...
— איריאַט! — האָט וואַסערמאַן אזוי ווי אויסגעשפיגען אויף
איהם מיט פעראַכטונג און אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ אויף דער קישען...
ווידער אַ לאַנגעם שטילשווייגען... מען האָט גאָר געקענט הערען
ווי וואַסערמאַן האָט שווער געאַטעמט...

— איין אַנצוג האָט זי געשיקט פאַר דיר — האָט זיך ענדליך
אַבערופען טאַפּף מיט דערוועלכער פערשטיקטער שטימע, ניט אויפ-
הויבענדיג די אויען אויף זיין חבר.

— וואָס? פאַר מיר? — האָט אויסגעשריען וואַסערמאַן ווי אַ
פערואונדעטער פון אַ טיעפער בעליידונג און האַסטיג זיך אויפגע-
הויבען אויף זיין געלעגער.

— זאָלסט באַלד פערפאַקען די זאַכען און דאָס געלט און איהר
עס באַלד אַבטראַגען, הערסט? דעם מאָמענט... באַלד — האָט גע-
שריען וואַסערמאַן ציטערנדיג מיט דעם גאַנצען קערפער — באַלד...
באַלד!

טאַפּף האָט זיך ניט אַבערופען מיט קיין איינציג וואָרט... ער האָט
לאַנגזאַם צונויפגענומען דאָס געלט פון דעם טיש און האָט עס אַריינגע-

אויפערען ווי דאמאלט אונטער דער וועראנדע פון „רויטען הירש“, צווישען די בערג און טהאל...

2.

די טהיר האט זיך געעפנט און אין ~~זי~~ מער איז אריינגעקומען טאפא...

ער האט געטראגען אין איין האנט א פעלעלע און אין דער אנדערער א בינטעל ווייסע קעלנער...

אין זיין אונבעהאלפענעם שטעהן אין מיטען דעם צימער, אין דעם אונגעוועהנליכען פלאקער פון זיינע צוויי גרויסע, ווי ביי א וואלף שווארצע אויגען, האט וואסערמאן דערקענט, אז מיט איהם האט פאסירט עטוואס אונגעוועהנליכעס.

אז וואסערמאן האט זיך אין איהם גוט איינגעקוקט, האט ער דערזעהן, אז טאפא געהט אין א נייעם, מאדנעם אנצוג און אז פון פעקעל, וואס ער האט געהאלטען אין האנט און אלץ ניט געוואלט אוועקלעגען, האבען זיך ארויסגעזעהן קליידער און וועש...

וואסערמאן האט אנגעשטעלט אויף איהם א פראגענדען בליק... טאפא איז צוגעגאנגען צום טיש, אוועקגעלעגט דאס בינטעל קעגן נער און האט ארויסגענומען פון דער קעשענע א גאנצען הויפּען מיט זילבערנעלט און האט עס אויסגעשאטען אויפ'ן טיש...

— וואס איז דאס? וואו האסטו דאס גענומען? — האט איהם וואסערמאן געפרעגט מיט א פאָר אויסגעגלאצטע אויגען...

— ביי איהר... — האט איהם טאפא געענטפערט מיט א פרעמדער שטימע, און אבגעקעהרט דעם קאפ אָן א זייט...

וואסערמאן האט זיך שנעל אויפגעהויבען און זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעט.

— וואס הייסט? ווי קומסטו צו איהר? — האט ער איהם געפרעגט און אין זיינע אויגען האט אויפגעפלאקערט א בייזער פלאם פון אייפערזוכט...

ווי ער קומט? ער איז געגאנגען אין גאס... נו, האט זי איהם באגעגענט און אז זי האט איהם באגעגענט האט זי איהם געוועהנליך,

„אחדשע“ט באטי להודיעד בני היקר כי אני ואמך תחי' הננו בקו החיים והשלום גיב גאט דאס זעלבע פון דיר צו הערען, אָמֶן ס'לֵה.“

און איז א געמישטער שפראך פון לשון קודש, אידיש און זוהר לשון דערצהל'ט דער קליינשטעדטעלדיגער רב זיין איין-און-איינצי-גען זוהן אז דער מעמד הפרנסה איז נתרופה געוואָרען, אז דער בעל-טאָקסע שלאָגט זיך מיט די קצבים און דערפאר האָט ער שוין זעקס חדשים קיין שכירות ניט גענומען, ובנוגע צו די הייווען און די ליכט, טראָגען זיי איצט בעונותינו הרבים אפילו קיין חצי ר"כ די וואָך ניט איין...

מילא, דאָס איז אלץ א קלייניגקייט... לאַ על הלחם לברו יחיה האדם... עיקר — האָט געקעכצט דער אַלטער רב — איז דאָס וואָס נפלו כחותי ואני הולך למות ומי ימלא את מקומי? מילא, מסתמא וויל גאט אזוי... מסתמא האָט ער עס ניט פערדיענט ביי זיין ליגעבען נאָמען, אז ער זאל לאָזען אַ ממלא מקומו און דער כסא הרבנות וואָס איז איבערגעגאָנגען בירושה פון דוד דורות, פון פאָטער צום זוהן מוז איצט פערפרעמדט ווערען ומאי דעביד רחמנא לטב עביר... און ער איז ניט מתרעם אויף דעם אויבערשטען... חס ושלום... דער עיקר איז דאָס וואָס ער קען נישט פאַרשטעהן, וואָס געדויערט עס ביי איהם אזוי לאַנג... צו 18 יאהר האָט ער געהאַט סמיכות אויף רבנות, פאר וואָס-זשע האָט ער אין 8 יאהר זיך ניט געקענט ענדיגען אָט די כעמר יע?... פאר 8 יאהר קען מען דאָכט זיך אויסלערנען ניט נאָר כעמיע, אַ חכמה חזונית, נאָר אפילו ספרא ותוספתא, גאַנץ ראשונים ואחרונים להבדיל... ממה נפשך, אויב שוין יא, זאל שוין נעמען אַ סוף... ווייל מתי אעשה לביתי?... מען דאַרף דאָך אַמאָל פון אַ הויז אויך אַ טראַכט טאָן... מה גם שאמך תחי' הערט ניט אויף צו וויינען... עס איז שוין צייט אז זי זאל עפעס דערלעבען אַ נחת... ער איז שוין בלאַ עין הרע אַ איש באַ בימים... קרוב צו ל' שנים...

און נאָך לאַנג קרעכצט און וויינט דער אַלטער, קליינשטעדטעלדיגער רב און שליסט דעם בריעה: והנני מצרף פה שלשה ר"כ ואני ואמך תחי' מחבקים אותך מרחוק ומבקשים להודיענו תיכף איפוא סעדת

געשאַטען צוריק אין קעשענע... ער האָט צוריק גענומען אין איין האַנט דאָס פעקעל און אין דער אַנדערער דעם בינטעל קעלנער און מיט אַן אַראַבגעלאָזטען קאַפּ שטיל פערלאָזען דאָס צימער, בעגלייט פון וואַסערמאַנ'ס צוויי ביזע און ברענענדיגע אויגען...

אַז די טיהר האָט זיך נאָך טאַפּפֿן פערמאַכט האָט וואַסערמאַן אַן אויסגעמאַטערטער זיך אַראַבגעלאָזט אויף זיין געלענער...

— מיינעם אויך? — האָט טאַפּפֿ געפערעגט ביים פענסטער...

— וואָס דיינעם?

— אויך מיינ אַנצוג? אַה? אַבגעבען? — האָט געפרעגט טאַפּפֿ,

בעטראַכטענדיג דרויסען ביי דעם קאַרגען אַבענד-ליכט דעם געשענק-טען אַנצוג.

אַך דו דומער טאַפּפֿ! — געוויס דיינעם אויך — און וואַסערמאַן האָט שוין זוידער געלאַכט...

די טיהר האָט זיך ווידער געעפענט און די בעל-הבית'טע האָט אַריינגעוואַרפען אין בעט אַרין אַ בריעף...

— היער האַבען זי איין בריעף... פון רוסלאַנד.

— פון רוסלאַנד?

ווי לאַנג איז דאָס אַז ער האָט פון דאָרט קיין בריעף ניט גע-
האַט! אַ גאַנצע אייביגקייט!

און וואַסערמאַן האָט געעפענט דעם בריעף מיט ציטערענדע הענט און האָט פון דעם צוריסענעם קאָנווערט אַרויסגענומען אַ פאַ-
פירענעם דרייערעל און אַ בייגעלע פאַפיער, אַנגעפילט פון אַלע זיין טען מיט זיין פאַטערס, רב'ניש כתב, וועלכעס האָט זיך מיט דעם עלטער נאָך ניט געענדערט און איז געווען יוגענדליך, פריש און שטאַלץ ווי מיט 20 יאָהר צוריק... און וואַסערמאַן האָט זיך אַריבער-געבויגען איבער דעם פענסטער און אַנגעהויבען ביים קאַרגען אַבענד-ליכט, וואָס האָט געהערשט אין דרויסען, לייענען דעם בריעף מיט אַ ציטערענדער, פירענדער אונגעדולד...

„לבני היקר הנאור, המשכיל והחריף... הבקי בכל חדרי התורה ובכל חכמות הצוניות“ וכו' וכו' — האָט אַנגעהויבען זיין בריעף דער קליינשטערטעלדיגער רב מיט אַ לאַנגען געגריזעלעטען טיטעל.

מיט זיין אלטען רב, וועלכער הויבט אן יעדען טאג פון זיין לעבען מיט חצות, מיט הערצרייסענדע געוויינען און יללות... און אט די זעלבע ראמאנאווע האט פארשטעלט פאר זיינע אויגען די אלפען, די גאנצע שעהנקייט און ווערטה פון לעבען און אלעס איינגעוויקעלט אין אומעט און טרויער פון זיין פאטער'ס חצות... און אזוי לאנג ווי ער וועט שוין לעבען וועט דער חצות קלינגען אין זיינע אויערען, אין זיין פינסטערער נשמה און וועט פערגיפטען אין איהם די לעבענס פרייד, דעם ווערטה פון לעבען...

און דאס איז דער סוד פון זיין חורבן... צוליב וואס-זשע האָט ער בעדארפט אַנטלויפֿען פון אַט דער ראַמאַנאַווע? וואָלט דען נישט געווען גלייכער צו בלייבען דאָרט, צו פסקנ'ען שאלות פאַר די ראָד-מאַנאווער ווייבער און זיי פערקויפֿען בענש-ליכט מיט הייווען אויף שבת?... וואָס האָבען איהם געגעבען די חכמות חזוניות? דאָפֿעלטעם עלענד!

און די דונקעלהייט אין צימער איז געוואקסען אלץ געדיכטער און גרעסער ביז אלעס, דאָס מעכעל און וואַסערמאַן מיט זיין בעט, זיינען פערשלונגען געווארען פון אַ געדיכטער, בלינדער פינסטער-קייט און די זעלבע בלינדע פינסטערקייט האָט אַרומגערינגעלט די גאַנצע צוקונפֿט זיינע. זיינע לעצטע האַפֿנונגען און וואַסערמאַנ'ען האָט זיך אויסגעוויזען, אַז מען האָט איהם אַרונטערגעשליידערט ער-געץ וואו אונטער דר'ערד, אין אַ טיעפען, פינסטערען קעלער, אַז ער טאַפֿט פערצווייפֿעלט די ווענט און זוכט אַן אויסגאַנג, אַ שייַן, און געפינט איהם נישט.

און דער שרעקליכער געדאַנק, אַז ער איז דאָרט פערמויערט אויף אייביג, אַז ער וועט דאָרט בלאַנדזשען און טאַפֿען די פינסטערע ווענט אזוי לאַנג ווי ער וועט לעבען און וועט נישט געפונען קיין אויס-גאַנג, קיין שייַן, דער געדאַנק האָט אויף איהם אַרומגעיאָגט אַ טויט-אנגסט, אַ טויט-פאַניק און ער האָט געוואָלט שרייען צו דער בעל-הבית'טע זי זאָל אַרייַנטראַגען אַ לאַמפֿ, ליכט אין פינסטערען צימער און דער געשריי איז דערשטיקט געווארען אין זיין האַלץ.

און אַז ער האָט זיך בעהערשט און פערטריבען פון זיינע אויגען

בפסח ואם מצאת שם בהשווייץ שלך מצה שמורה ומכל הנשמע אצלך... ומתי תעשה עקזאמען ותקבל את הראקטאר להעמיע, כי אמך נודעת זעהר די לעצטע צייט ובוכה בלילות כדמעות שליש. והנני אביך הקטן חיים צבי בהרב ר' ישראל ז"ל החופ"ק, ראמאנעווקע."

— אט דאס איז עס!... אט דאס איז! — האבען שטיל געשעפֿטשעט וואסערמאנ'ס קאלטע ליפען, אז ער האט איבערגעלייענט זיין פאטער'ס בריעף און אראנגעלאזט דעם שווערען, אזוי ווי מיט בליי אנגענאסענעם קאפ צוריק אויף דער הייסער קישען...

מצה שמורה... כא, כא, כא!... נאך דאס פעהלט איהם... מעהר גאר ניט... אה, ראמאנאָווקע!... ק"ק ראמאנאָווקע מיט איהר אלטען רב, וועלכער לעבט פון דעם מאנאָפּאָל אויף די הייווען און די חלב'נע בענש־ליכט... וואס טראַגט איצט בעוה"ר קיין חצי רוס"כ די וואָך ניט איין... און דער בעל־טאַקסע וואָס שלאָגט זיך מיט די קצבים... וואָס פאר אַ שעהנע וועלט דאָס איז! און ווי גליקליך וואָלט ער געווען, אט דער אלטער רב, אז דער בן יחיד זיינער זאָל אוועקוואַרפען די חכמות חזונויות און ירש'ענען פון איהם דאָס מאנאָפּאָל אויף די ליכט מיט די הייווען, אַבי די כסא הרבנית זאָל ניט פאַרפּרעמדט ווערען.

און דאָס גאַנצע טיעפע עלענר, דער גאַנצער אומעט פון דעם פארוואַרפענעם און פאַרוואַגעלטען שטעדטעל ראמאנאָווקע, מיט זיין אלטען קרעכצענדען רב האט זיך אַריינגעטראָגען צוזאַמען מיט דעם בריעף איז דעם האַלב־דונקעלען צימער און האָט זיך אַריינגעגאַסען אין דעם בן הרב'ס ברוסט ווי אַ גיפטיגער גאַז און איהם אָנגעהוי־בען צו שטיקען און צו וואַרנען... דאָס פאַפּירענע דרייעריל האָט איהם געברענגט די האַנט און ער האָט עס צוזאַמען מיט דעם בריעף אַ שליי־דער געטאָן איז דער דונקעלהייט פון צימער.

— יא... יא... ראמאנאָווקע און די אלפֿען... צוויי פערשיעדענע נאטורען מיט צוויי וועלטען... און ער איז פון דאָרטען אוועק און אַהער ניט געקומען... ווייל אויך דאָ טראַגט ער אין זיך, אַן זיין נשמה דעם סומער, דעם טיעפען טרויער פון דער פאַרוואַגעלטער ראמאנאָווקע

אומגעקעהרט, זייער אַנקומען האָט אַזוי ווי בעפרייט און אין איהם געעפענט אַ נייעם קוואַל פון טרערען: זיין געוויין איז געוואָרען נאָר שטאַרקער און העכער... פרוי שולצע און גלעקעל האָבען געקוקט איינס אויף'ן אַנדערען אונבעהאַלפען, ניט וויסענדיג וואָס צו טאָן, ווי אַזוי און מיט וואָס איהם צו בערוהיגען.

— זאָל יעמאַנד געשטאַרבען זיין? — האָט געפרעגט די בעל-הבית'טע, האַלטענדיג נאָך אַלץ אין איין האַנט דעם לאַמפּ און אין דער אַנדערער דעם בריעה — אַה, העכסט וואַהרשיינליך... דער פאָדער אָדער די מוטער. אַנדערש קען עס ניט זיין.

משה גלעקעל האָט מיט אַ ציטערענדער האַנט גענומען פון איהר דעם בריעה און האָט אָנגעהויבען איהם דורכצולויפֿען מיט זיינע אויגען... און כאַטש דער בריעה האָט קיינעמ'ס טויט ניט געמעלדעט און וואַסערמאַנ'ס פאָטער און מוטער זיינען געווען, לויט דעם בריעה בכו החיים והשלום, האָט זיך משה'ס ברייטער פנים אָנגעהויבען צו קנייטשען ביז ער האָט זיך צוואוויינט גלייך מיט וואַסערמאַנ'ען...

פרוי שולצע איז געבליבען פעסט איבערצייגט אַז עמיצער איז טאָקע געשטאַרבען, זי האָט אָבער נישט געקענט אַרויסקריגען פון גלעקלען ווער איז דאָס געשטאַרבען: דער פאָטער, די מוטער אָדער אַן אַנדער קרוב.

— אַה, לייעכער גאָט! הוילען זי דאָך וועניגסטענס ניכט! דאָס וויר איינמאָל אַלע שטאַרבען מוסען בלייבט איינע אַלטע געשיכטע, — האָט זיי געפרוּאוּט טרייסטען די בעל-הבית'טע, — אָבער הערר גלעקעל! אום גאָטעס ווילען וואָס טוען זי? אַנשטאָט איהם צו בערוהיגען, מאַכען זי איהם דעם שמערץ נאָך פיינליכער —

אָבער גלעקעל האָט זיך שוין ניט געקענט אָבשטעלען און האָט געיאַמערט אויפ'ן קול.

אַד! איהר מענער... איהר מענער... ערנער ווי די ווייבער, — האָט פרוי שולצע געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ און אַזוי ווי זי האָט עס ניט געקענט איבערטראַגען האָט זי זיך אָנגעכאַפט ביים קאָפּ און איז אַרויסגעלאָפֿען פון צימער.

דאָס שרעקליכע געשפענסט, האָט זיך אין זיינע אָדערען צוגאָסען אַ שטילער זיסער וועהטאָג, ווי אַ דערלייזונג, אַ מיטלייז, אַ רחמנות אויף זיך אַליין און ער האָט אָנגעהויבען צו כליפען ווי אַ קינד, צו ערשט שטיל און דערנאָך העכער און העכער ביז דאָס כליפען איז אַריבער אין אַ היסטערישען געוויין, וואָס האָט געטרייסעלט זיין גאנצען קערפּער מיט אַ קאָנוואָלסיווען ציטער. און ווי ער איז אַזוי געלעגען אין דער פינאַסטער און געוויינט — איז אין צימער אַרייַן געלאָפּען משה גלעקעל...

— וואָס מאַכסטו עפעס? פיהלסט זיך שוין בעסער, וואָסער מאַז? — איד האָב נאָך נעכטען געוואָלט אַריינגעהן צו דיר און גע-וואָהר ווערען וואָס דו מאַכסט... נו, האָב איד צו טאָן מיט די באַ-בעס... זאָג איד דיר, האָבען מיר געקראָגען אַ טראַנספּאָרט פון צויר-ניסטקעס, ערשטער סאַרט!... איד האָב שוין דיר פאַרגעשטעלט — האָט אָנגעהויבען צו שיטען ווי פון אַ זאָק משה גלעקעל און איז פּלוצלונג אַבגעהאַקט געבליבען — וואָס איז? דו וויינסט גאָר? וואָס איז מיט דיר, וואָסערמאָן? אום גאָטעס ווילען? פרוי שולצע! ברענגט נאָר די לאָמפּ! גיט ליכט, פרוי שולצע! — האָט ער דער-שראַקען, אויסער זיך געשריען אין דער אָפּגענער טיהר צו דער בעל-הבית'טע.

פרוי שולצע איז האַסטיג געקומען צוליפּען מיט דעם לאָמפּ...

— וואָס איז דאָ פאַרגעקומען? — האָט אויפגערגנט געפרעגט גלעקעל, אַז ער האָט באַמערקט וואָסערמאָנ'ס קערפּער, וועלכער האָט קאָנוואָלסיוו געציטערט און זיך געצאָפּעלט אויפ'ן געלענער... ער האָט איהם תמיד געזעהן נאָר אַ לאַכענדען, אַ שפּאַטענדען אָבער קיין מאָל ניט וויינענדיג, וואָס האָט פאַסירט?

— קיינע אַהנונג... פילייכט האָט דער בריעף איהם איין טרויע-ריגע נאָכריכט געבראַכט? — האָט ניט וועניגער געשטוינט פרוי שולצע, אויפהויבענדיג פון דער ערד דעם בריעף און דאָס פאַפירע-נע דרייערעל...

מערקווירדיג, דער אימער לאַכענדער און שפּאַטענדער וואָסער-מאָז האָט זיך ניט פערשעמט פאַר זיי, פרעמדע מענשען...

דער קאלאניע, וואָס האָט איהם ערנסט ליעב געהאַט, האָט שטאַלצירט מיט איהם און זיך געריסען מיט יעדען פאַר איהם און איז געווען דער ערשטער און דער לעצטער, וואָס איז געקומען איהם מבקר-חולה זיין, אַז ער האָט דערהערט אַז ער איז ערנסט קראַנק... און אַז ער איז אַרײַן אין דעם פינסטערען, אונגלייכען צימער און האָט דער-הערט זיין ביטערען געוויין און אַז ער האָט דערנאָך ביים ליכט דער-זעהן איהם ליגען אַ צעבראַכענעם, אַ צונויפגעקנייטשטען אונטער זיין טראַגישען שיקאַל און אַ אונבעהאַלפענעם, וויינענדען ווי אַ קליין, פערלאָזען קינד, ווי אַ יתום: און ווען ער האָט איבערגעליענט דעם בריעף, דעם גרויסען און לאַנגען קרעכץ וואָס איז געקומען פון דארט, פון אַט דער ראַמאַנאָווקע, פון דעם קליינשטעדטעלדיגען רב, האָט ער דערפיהלט אַלעס וואָס קומט איצט פאַר אין זיין נשמה און עס איז קיין וואונדער ניט, אַז ער האָט זיך אויך צוואַמערט און צו-וויינט...

גלעקעל האָט אַנגעהויבען וואַסערמאַנ'ען צו בערוהיגען און צו טרייסטען ערשט דאָ, ווען זיי ביידע האָבען זיך גוט אויסגעוויינט.
— נה, גענוג... זאָל זיין גענוג וואַסערמאַן... צו וואָס איז דאָס וויינען?

— אַבער וואָס האַסטו זיך צורעוועט? — האָט איהם געפרעגט וואַסערמאַן, ליגענדיג מיט דעם פנים אין קישען.
וואָס מיינסטו, איד פערשטעה דיר ניט?...

— איד פערשטעה אַלעס — האָט ווייטער געבליפעט גלעקעל, ווישענדיג די אויגען — דערפאַר שריי איד דאָך, זאָלסט אַנטלויפען פון דאָנען... אַ ביסעל ארץ-ישראל-לופט און דו וועסט צוריק געזונט ווערען ווי אַ מויער — האָט ער איהם געטרייסט ווי אַ געפעהרליכען, שווינדזיכטיגען, וועמען נאר די ארץ-ישראל לופט קען אויסהיילען.

— וואַרט, וואַרט, לאַז מיר נאָר ענדיגען די פערפלוכטע כעמיעל... וועסטו שוין זעהן ווי איד וועל אַנטלויפען פון דאָנען — האָט וואַ-סערמאַן איהם געטרייסט מעהר ווי זיך.

— יא, יא, אַנטלויפען... אַנטלויפען ווי פון אַ פעסט אָט פון דער גלח'לופט... אביסעל ארץ-ישראל לופט און דו ווערסט באַלד אַן אַנ-

און אזוי האָבען זיי צוזאמען געוויינט... דער פּאָיאָז וואָסערמאָן און דער ווייכער, צאָרטער און ראָמאַנטישער גלעקעל. דער ערשטער האָט פילייכט דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען ערנסט בעטראַכט און בעוויינט זיין אייגען שיקאַל. דעם ווייכהערציגען און ראָמאַנטישען משה האָט עס סתם פאַרקלעמט ביים האַרצען, אַז ער האָט איהם דערזעהן וויינען און פילייכט האָט ער געוויינט אויף דעם אַלגעמיינעם אידישען שיקאַל, וואָס האָט זיך אזוי טריי אַבגעשפּיגעלט אין אַט דעם וואָסערמאָנ'ען און פילייכט האָט דער בריעה, דער קרעכץ פון דעם קליינשטערטעלדיגען רב אזוי צוריסען זיין האַרץ...

ווי די זאך זאל ניט זיין, איז ער, גלעקעל, געווען דער איינציגער אין דער קאָלאָניע, וואָס האָט פערשטאַנען וואָסערמאָנ'ען מעהר, נאָטיר-ליד, מיט'ן געפיהל ווי מיט'ן שכל. משה איז איבערהויפּט געווען מעהר אַ געפיהלס־מענש, אַ עכטער ראָמאַנטיקער, און דערפאַר האָט ער געזעהן ווייטער פון אַלע זיינע חברים, וואָס זיינען אין בילדונג און ענטוויקלונג געשטאַנען פיעל העכער און ווייטער פון איהם... מיט'ן געפיהל האָט ער אָנגעטאַפּט די טראַגיק פון וואָסערמאָנ'ס נשמה, וועלכע האָט צייטגענווייז געקענט זיך און די גאַנצע אומגע-בונג, ווי אין יענעם אָבענד, אויפהויבען אויף דער גרעסטער הויך, אויף דער גרעסטער שטופע פון בעגייסטערונג.

לאָנג אָבער בלייבען אויף דער הויך האָט ער נישט געקענט. זיין ערנסט פלעגט אויפפלאָמען ווי אַ בינטעל שטרוי און לייכטען נאָר אַ מאַמענט און באַלד זיך אויסלעשען. ער פלעגט באַלד פון דאָרט אראַפּפאלען אין טיעפסטען און אין שמוציגסטען אָבגרונד, בעגלייטעט פון זיין קאָלטען, צינישען געלעכטער און פון דעם פלֹך פון די יעד-ניגע, וועלכע האָבען זיך געלאָזט פון איהם אַרויף פיהרען אויף דער הויך און בלייבען דאָרט שטעהן אויסגעלאַכטעט, אויסגעשפּאַטעטעט, ווי אַ סטאַדע בהמות...

גלעקעל האָט איהם גוט געקענט. ער האָט איהם אָבער בעטראַכט ווי אַ מין חולה מסוכן, וועמען עס קען העלפען אַרץ־ישראל־לופט און ער האָט איהם מוחל געווען יענעם סקאַנדאַליעזען אָבענד, ווי פיעלע אנדערע פּאָיאָצקע שטיק זיינע. ער איז געווען דער איינציגער אין

דורשטיגער פאלט צו אין א הייסען זומער־טאָג צו א פעלד־קוואַל און קען זיך ניט זעטיגען און זיך אַברייסען פון פרישען, קאלטען וואַסער... און משה האָט געקאכט ריין און ווידער געשפּאַנט איבער דעם צימער, געשפּאַנט אונענדליך און האָט געבויט און געבויט... וואָס איז ניט אויפגעבויט געוואָרען אין יענעם אַבענד אין דעם קליינעם צי־מערעל! דאָס גאַנצע לעבען, די גאַנצע צוקונפט פון אידישען פּאָלק! אז ער האָט ענדליך זיך געלאָזט אוועקגעהן האָט ער אַרויסגעשלעפט פון דער אונטערשטער הויזענקעשענע זיין בייטעלע, האָט פון דאָרט אַרויסגענומען 2 באַנקנאטלעך צו 25 פראַנק און נאָך אַ זילבערנעם 5 פראַנק שטיק, אַלעס וואָס ער האָט פערמאָגט און ער האָט דאָס איבערגעגעבן מיט אַן ערעלעך, ליעבליכער האַנט־בעוועגונג, אזוי זאָנפט און לייכט, עס זאָל ניט וועה־טאָן, ניט בעליידיגען וואַסער־מאַנען.

ער האָט איהם געגעבען דיעזע סומע צו בעצאָהלען פאר'ן לאַך באַכאַטאָריום און זעהן דעם סעמעסטער מאַכען אַ סוף און ענדיגען. און אז וואַסערמאַן האָט איהם פערוואַנדערט געפרעגט: ווי קומט צו איהם דאָס געלט, און וואָס בעדייטעט עס איבערהויפט, האָט ער איהם, שטעהענדיג שוין אין דער טהיר אויף אוועקצוגעהן, צו־געוואָרפען מיט אַ פריינדליכען און ממזר'ישען וואונק:

— וואָס איז דיין עסק? אַז מען ניט דיר, נעהם... לעולם תקח! דו ווייסט דאָך אַז איר שנאָר, שנאָר איר ניט פאר זיך אַליין נאָך פאר אייך אַלע, ממזרים!

און ער איז פערשוואַנדען אין דער פינסטערער נאַכט, אַנזאָך גענדיג נאָך אַמאָל דורכ'ן פענסטער:

— זעה, מאַך אַ סוף און וישא יעקב את רגליו... טראָג זיך אָפּ פון דאָנען.

8.

די זון האָט אנגעהויבען אַראָבצוגעהן אויף מערב זייט און די אַל־ס'איז געווען אַ שעהנער, זומערדיגער בייטאָג... טע מויערען האָבען פון זיך שוין געוואָרפען אַ קיהלען, פרישען שאַץ

דער מענש מיט אַ נייער לונג, מיט אַ נייער נשמה — האָט שוין פאָנִי טאָזירט גלעקעל און האַסטיג געשפּאַנט איבער דעם צימער — גאָט זאָל מיר העלפּען, איד זאָל דיד שוין זעהן אַ געענדיגטען! קיין מינוט, קיין רגע וועל איד דיד דאָ ניט לאָזען בלייבען... דאָרט וועסטו קומען צו זיך, וועסט ווערען אַ מענש, אַן אמת'ער מענש און דו וועסט ערשט קענען ברענגען דעם אמת'ען נוצען — און זיין שטימע האָט געקלונגן גען אַזוי צאָרט און זאָנפט, אַזוי טרייסטענד און בערוהיגענד מיט ברודערליכער איבערגעבענהייט און טרייהייט, מיט אַזאַ אָפּפּערווייליג-קייט, אַז וואַסערמאָן איז ווידער געווען גרייט זיך צו צוואוינען...

און מערקווירדיג, אָט דער משה גלעקעל איז איהם איצט ניט גע-ווען אַזוי לעכערליך, נאָאויז און דום ווי אַלע מאָל. אומגעקעהרט! ער איז איהם געוואָרען אַזוי טייער, ווי אַ דאָקטאָר, פון וועלכען איהר ערוואָרטעט אייער הילף, אַזוי ווי עס וואָלט גערעדט פון איהם צו זיין האַרץ די ווייזנהייט, די נבואה אַליין... און דערפאַר האָבען זיינע ווערטער אַזוי זיס געקלונגען אין וואַסערמאָנ'ס אויערען און זיך אַריינגעריסען אין זיין קראַנקער, טרייסט־באַדאַרפענדער נשמה, ווי אַ נוטער, אַלטער ווין, וואָס וואַרעמט און היילט, ווי אַ טייערער, היי-לענדער באַלזאָם...

מערקווירדיג! די מחיצה, וועלכע האָט עקזיסטירט צווישען די צוויי גרונד־פּערשיעדענע און געגענזעצטע באַראַקטערע, — וואַסער-מאָנ'ס צינישער געלעכטער און גלעקעל'ס נאָאיוויטעט — די מחיצה וואָס האָט זיי צוטיילט ווי אַ טיעפּער אַבגורנד און אַזוי ווי פאַר-שוואַנדען געוואָרען אין יענעם אַבענד...

וואַסערמאָן האָט זיך פּלוצלונג דערפיהלט פריש און יונג ווי אַ קינד, אַזוי ווי ערשט אויסגעבאָדען אין אַ פרישען לעבענס־קוואַל. ער האָט מיט אַ פאַר פּרעהליכע און מונטערע אויגען נאָכגעפּאָלגט גלע-קעל'ס ברייטע, האַסטיגע טריט איבער דעם צימער און האָט זיך צו-געהערט צו זיינע פלענער, צו זיינע גראַנדיעזע פלענער, וועלכע זיי-נען אין דעם אַבענד געווען גראַנדיעזער ווי אַלע מאָל.

וואַסערמאָן האָט זיך צוגעהערט צו זיי ווי אַ קינד, וועמען מען דערצעהלט אַ מורא'דיגע געשיכטע מיט גולנים און מכשפות, ווי אַ

און ס'האט זיך אויסגעוויזען, אז ניט פראפעסאר שטיין רעדט צום אוידיטאריום. זיין טיעפע ברוסט־שטימע האָט זיך אזוי ווי געטראָגען פון ווייטענס, פון די אלפֿען, דורך די אָפֿענע פענסטער... די שטימע האָט גערעדט און דערצעהלט פון לייבניצער'ס לעבען, פון זיין דענקען און שאַפֿען, פון לייבניצער'ס „וועלט־האַרמאָניע“. און די האַרמאָניע האָט זיך אזוי ווי געצויגען דורך די אָפֿענע פענסטער פון דאָרט, פון די אין ליכט און גלאַנץ אָנגעטהענע אל־פענ־שפיצען...

דעם פראפעסאר'ס שטימע האָט זיך געגאָסען איבער'ן זאָל ווי אַ פערקלערטעם און מורמלענדעם טייכעל גיסט זיינע וואַסערען צוויי־שען פעלזען אין אַ מיעדען זומערטאָג און דערצעהלט זיי און פער־וויגט זיי מיט זיינע מעשה'לעך...

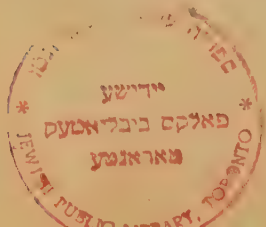
און דער עולם איז געזעסען פערצויבערט און איינגעוויגט.. און צווישען איהם אויך וואַסערמאָן. ער האָט זיך אזוי ווי פערגעסען.

ס'האט זיך איהם אויסגעדאַכט, אז ניט פראפעסאר שטיין רעדט איצט פאַר איהם, נאָר יאָקעל דער ברחן, דער ראַמאַנאָוקער ברחן, וואָס פלעגט אזוי שעהן בעזעצען אַ כלה...

און די כלה איז פלאַרא, די שעהנסטע כלה וואָס די וועלט האָט אַמאָל געזעהן.

און וואַסערמאָנ'ס מוטער, די אַלטע ראַמאַנאָוקער רב'צין מיט דעם שטערענטיכעל הויבט אויף די כלה פון איהר שטוהל, אַזאָ ערני־סטע און פאַרקלערטע, נעהמט זי אונטער דער האַנט און שטייגט מיט איהר אַרונטער פון די אלפֿען צו איהם און דער פאָטער זיינער, דער אַלטער ראַמאַנאָוקער רב אין ווייסע זאָקען, אין אַ אַטלעסענער זשופעצע און שטריימעל, נעהמט איהם, דעם חתן אין צילינדערהוט אויך אונטער דעם אַרעם...

און אַט פיהרט מען זיי ביידע איבער'ן מאַרק צווישען די קלוי־טען צום אַלטען בית המדרש, דער בלינדער סאָלאָווייטשיק שפיעלט אויף דעם פידעל און טאַפּף נעהט פאַראַוויס, מיט דעם פנים צו דער חתן כלה און דירעזשירט מיט די הענט און גלאַנצט מיט זיינע צוויי גרויסע שוואַרצע אויגען.

מען, וועלכער האט זיך ברייט צולעגט צווישען די אלטע, שטיינער
נע גאסען און אונטער די דיקע געוועלבען.

אין דעם אלטען אוניווערסיטעט האט פראפעסאר שטיין, געהאלטען
זיין פארלעזונג איבער ליביניצען און זיין פילאסאפיע...

די פענסטער פון זיין אוידיטאריום זיינען געווען אָפּען און פון
זיי האט זיך געעפּענט אַ ברייטער און ווייטער בליק אויף די אַלפּען.
אנגעטאן אין זייערע בעסטע זומער-קליידער, געוועבט פון די
זוניגע, זאנפסטע און רייכסטע פארבען, זיינען די אַלפּען געשטאַנען
איצט ניט פערקמאַרעט און טיעף פאַרקלערט, ווי כסדר.

בעגאסען פון זונענליכט האָבען די אַלפּענשפיצען ארויסגעקוקט
פון אונטער די לייכטע, דורכזיכטיגע, טולענע וואַלקענס מיט אַ
טיעפען, יום טוב'דיגען ערנסט...

דאָ און דאָרט האָט זיך דער שלייער, די וואַלקענס צוריסען...
דאָן האָט זיך בעוויזען אַ שטיפּעריש לאַכענדער און קאָקעטירענ-
דער פנים און ס'האָט זיך אויסגעוויזען אַז ווען די מוזיק גיט אַ שפּיעל,
וועלען די בערג ניט אויסהאַלטען, און פערליערען זייער ערנסט, זיי
וועלען אַראַפּרייסען פון זיך דעם שלייער, זיך אַרומנעמען און די נאָ-
טור וועט טאַנצען אַ טייוועלטאַנץ און וועט אויסטאַנצען איהר ליי-
דענשאַפט, וואָס האָט זיך יאָהרטוויזענדע אַנגעזאַמעלט אין איהר יונג-
פרויליכער ברוסט....

וואַסערמאַן איז אויך געווען אויף דער פאַרלעזונג און זיין בליק
האָט געבלאָנדזשעט דאָרט צווישען די אַלפּען...

דער ווייסער שנעע האָט געבליאָסקעט פון ווייטענס און געבלענ-
דעט די אויגען ווי אַ רייכעם חופּה-קלייד, וואָס איז אויסגעוועבט מיט
דימענטען און יעדער באָרג איז אַזאַ חופּה-קלייד, פערשלייערט מיט
אַ לייכטען, דורכזיכטיגען וואַלקען האָט אויסגעזעהן ווי אַ כלה, אַנ-
געטהאָן צו דער חופּה.

עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז די בערג וועט זיין שווער לאַנג
צו בעהאַלטען זייער חופּה'דיגען ערנסט, דעם צנועה'דיגען בלה-בליק..
און אין זאָל איז געווען שטיל, ערנסט שטיל...

אז אונגארמאלער מאמענט אין זיין לעבען...
און דערפאר אפשר איז איהם געווען אין דעם מאמענט אזוי
גרינג, לייכטער ווי תמיד...

ער האט ארויסגענומען אויף א ווילע די פינגער פון זיינע
וואונדען און האט אויפגעהערט זיי צו רודערען...

די נאטור איז געשטאנען אין דעם גאנצען פראכט פון איהר
רייפער, זומערדיגער שעהנקייט, אזוי צופריעדען און גליקליך, אז קר-
סענדיג אויף איהר האט זיך ווידער געוואלט האפען, גלויבען און
לעבען...

זי האט איינגעלאדען מען זאל זיך פערגעסען און לייכט און
גרינג אטעמען די ריינע און שמעקענדע זומער-לופט.

און וואסערמאן האט לאנג געוואנדערט איבער די גאסען, מיט אן
אראבגעלאזטען קאפ און מיט צושטרייטע, לייכטע געראנקען, לייכט
ווי די וואלקענס אויף דעם הימעל און האט גרינג געאטעמט, פילייכט
דאס ערשטע מאל, זינט ער איז געווארען א דערוואקסענער מענטש,
א בר דעת...

ניט ווייט אבער פון בערגנראבען האט איהם די גוטע שטימונג
פלוצם פערלאזען און איז אזוי ווי אויסגעלאשען געווארען...
אין זיין הארץ האט זיך ווידער אריינגע'גנב'עט די אנגסט, א
גיפטיגער אומעט.

ער האט אנגעהויבען ענגסטליך ציטערען ווי פאר אן אַנקומענ-
דער געפאָהר.

אלע וואונדען האבען זיך ווידער געעפענט און האָבען אָנגעהויבען
צו בלוטען און צו שמערצען.

ווארום?

וואסערמאן האט אינסטינקטיוו אויסגעדריעהט דעם קאפ און האט
אויפגעציטערט.

איבער'ן וועג, פאר'ן בערגנראבען, האט געקלונגען, טאנצענדיג אין
דער לופט, א בעקאנטער שטיפערישער געלעכטער.

טיעף פערבויגט איבער'ן בערגנראבען איז געשטאנען א הויכע,
שלאנקע פרויען-געשטאלט און האט מיט פיבערישע באוועגונגען גע-

און אַט איז שוין דער אַלטער רב מסדר קדושין און ניט איהם
דעם חתן צוברעכען דאָס גלעזעל און זי שמייכעלט אַזוי פאַרקלערט
מיט איהרע ווייסע צייהן, אַזוי גוט... וועהמוטיג גוט...

אַט האָט שוין דער פּראָפּעסאָר געענדיגט זיין פאַרלעזונג און
דער עולם האָט זיך ראָשיג אויפגעהויבען פון די ערטער און האָט זיך
אַ לאַז געטאָן נאָך איהם אין קאָרדאָר אַריין.

וואָסערמאָן אָבער איז געבליבען זיצען ביים אָפּענעם פענסטער
מיט אַ בלאַנדזשענדען בליק אויף די אַלפּען און מיט אַ שמייכעל אויף
די ליפּען...

ער איז געוועסען אַזוי לאַנג, פערטיעפט אין זיינע בלאַנזשענדע
צושטרייטע געדאַנקען, ביז ס'האָט זיך אָנגעהויבען צו קלייבען אַ
נייער עולם פאַר אַ נייע לעקציע.

דאָן האָט ער זיך אויפגעהויבען און האָט פערלאָזען דעם אַלטען
אוניווערויטעט, ער האָט זיך אָבער ניט געלאָזט געהן צו זיך אַ היים
אין שמוציגען צימער, וואו עס האָט זיך תמיד געהערט דער טשאַד
פון דער בענזין-מאַשינקע.

מיט לאַנגזאַמע טריט און אַראָפּגעלאָזטען קאַפּ, האָט ער זיך
אָרונטערגעלאָזט דורך די ברייטע שטיינערנע טרעפּ אין טהאַל אַריין,
אין דעם הינטערשטען טייל שטאָרט.

דאָרט האָט געוואוינט פלאָרא מיט איהר ברודער, דעם בלינדען
ווירטואַז...

איז ער אַהין געגאַנגען אַבזיכטליך?

ניין, ניט אַבזיכטליך...

ער האָט איבערהויפּט איצט, אין דעם מאָמענט ניט געהאַט קיין
בעשטימטען געדאַנק, קיין פעסטען פערלאַנג...

זיינע געדאַנקען האָבען געבלאַנזשעט ווי יענע לייכטע, טולענע
וואַלקענס אַרום די אַלפּען-שפיצען, לייכטזיניג און זאָרגלאָז, אַהן אַ
ריכטונג און אַהן אַ צוועק...

דאָס איז געווען פילייכט דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען וואָס
ער האָט אין זיך ניט געגריבעלט און האָט ניט געזוכט קיין צוועק,
קיין עקזיסטענץ-באַרעכטיגונג...

זי האט אויפגעהויבען דעם קאפ, האָט זיך אויסגערעהט און איז פערשוואנדען מיט לייכטע און שוועבענדע טריט.

— איד קען אייך גאָר ניט — איד קען אייך גאָר ניט — האָבען לאַנג געשעפטשעט וואָסערמאַנ'ס ליפּען און די פינף ווערטער האָבען פאַרלאָשען פאַר זיינע אויגען דעם זונען־אונטערגאַנג, די בעלויכטעמע אַלפּען, די גאַנצע וועלט און זיין אייגענע נשמה.

פינסטער און וויסט איז איצט געלעגען זיין אייגען לעבען פאַר איהם...

ער האָט זיך געלאָזט געהן אַ היים צוריק צו טאָפּף'ן מיט זיין אייביגער פאַר ריזן, צוריק צו זיך אין זיין פינסטערער און שמוציגער קאנורע.

ער איז געגאנגען ווי אַן אַרעסטאַנט געהט צוריק אין טורמע אַרײַן.

4.

ביים אַלפּענהאַטעל האָט זיך וואָסערמאַן אָבגעשטעלט...

דער שעהנסטער און רייכסטער האָטעל אין שטאָדט איז שוין איז גאַנצען געשטאַנען אין עלעקטרישען ליכט, זיינע גרויסע וועראַנג־דעם מיט די ווייס געגרייטע טישען האָבען געגלאַנצט און זיך געכאַָר דען אין העלען, בלענדענדען ליכט.

און די געסט זיינען געזעסען ביי דעם רייך סערווירטען „לעבעס־טיש“ פריי און געמיטליך און האָבען זיך געלאָזט באַדיענען פון ליע־בענסווירדיג־שמייכלענדע קעלנער.

צופריעדען זיינען געווען די קעלנער דערפון, וואָס אָט די מענ־שען זיינען אזוי איידעל און גוט און לאָזען זיך פון זיי בעדיענען און עסען...

אייניגע פון זיי האָבען געגעסען מיט אַ טיעפען יום טוב־דיגען ערנסט, פונקט ווי זיי וואָלטען ערפילט זייער לעבענס־מיסאַן, אַ וויכ־טיגע און הייליגע צערעמאָניע אָדער וואָלטען געצאָהלט זייער חוב צו דער מענשהייט.

ווארפען פון א פאפירענעם זעקעל אראנזשען אין גראבען אריין, האט גערעדט צו די בערען און האט זיך מיט זיי געפרעהט, ווי א קינד... ביי וואסערמאנ'ען איז דאס בלוט פערקיהלט געווארען אין די אדערען.

ער האט זי דערקענט אין איהרע קערפער-ליניען, אין דעם קינדיש שטיפערישען געלעכטער, געבייזערט האט זי זיך ווי א מוטער, געלאכט אבער תמיד, ווי א זארגלאז שטיפענדעם קינד.
יא, דאס איז זי, פלארא!

מיט שנעלע, שפרינגענדע טריט איז ער אריבערגעלאפען דעם וועג און איז געבליבען שטעהן פאר איהר.
אד, ווען זי וואלט איצט געקענט זעהן זיין פלאטערענדעם הארץ!
אבער וואו זיינען זיינע ווערטער, וועלכע ער האט אזוי לאנג גע-שמירט און געגרייט פאר איהר?...

די ווערטער זיינען פערקיהלט געווארען אויף זיינע ליפען, פונקט ווי דאס בלוט אין זיינע אדערען...

פלארא האט דערפיהלט אויף זיך א בליק פון א מאן, האט אויפ-געציטערט און זיך אומגעדריעהט. אז זי האט דערוועגן פאר זיך וואס סערמאנ'ען האט זי דערשראקען אפגעשפרונגען, אזוי ווי זי וואלט דער-זעהן פאר זיך א ווילדע חיה, וואס איז גרייט זי צו אטאקירען...

איהר קינדערשע פרייד איז אויסגעלאשען געווארען און איז אב-געשטארבען אין דער לופט מיט א לייכטען קרעכץ און אננסט-געשריי, איהרע אויגען האבען זיך אנגעצונדען מיט שרעק און צוגלייך מיט צארען. אה, ער האט שוין געקענט איהר צארגניגען בליק!

וואסערמאן האט אראבגענומען פאר איהר דעם הוט און האט גע-קוקט אויף איהר מיט א שטומען און הילפלאזען בליק, ער האט טרויעריג געשמייכלט און זיין שמייכל האט געבעטען פערציהונג און גנאדע...

אייניגע סעקונדען זיינען זיי געשטאנען אזוי איינס פאר דעם אנדערען, בעוועגלאז און שטום. דערנאך האט זי זיך אנגערופען מיט א ציטערענדער שטימע:

— איד קען איד נאר ניט.

דער רוסישער קאנסולאט האט געוואוינט אין דעם זעלבען האטעל, אין בעל עמאזש. די קאנצעלאריע איז געווען בעלייכטעט. ווארשיינליך האט מען דארט נאך געארבייט. און די גרויסע אותיות פון שילד מיט דעם רוסישען אדלער האבן בען אנגעהויבען צו שווינדלען און צו טאנצען פאר זיינע אויגען אין א ווילדען טיילווישען טאנץ. זיי האבען געלאקט און גערופען צו זיך, ווי אויסגעלאסענע גאסענ-פרויען...

א געדאנק האט אויפגעפלאקערט אין וואסערמאנ'ס פערנעבעל-טען און פערטשאדעטען מוח, א שרעקליכער און עקעלהאפטער געדאנק און דער געדאנק האט איהם גענומען איילען... און אזוי ווי ער וואלט זיך געשראקען, אז דער געדאנק זאל נישט אויסגעלאזשען ווערען איז וואסערמאן אריין אין קאנסולאט מיט דעם געשפאנטען און גערייצטען געפיהל פון א מאן, וואס כאפט זיך אריין בנגבה אין א שאנד-הויז...

5.

אין א שטונדע ארום איז וואסערמאן שוין ווידער געגאנגען איבער די אויסגעלאזשענע מארק-גאסען און זיינע טריט האבען ווייטער גע-הילכט אונטער די פינסטערע און איינזאמע געוועלבען.

מיט דער האנד האט ער געדריקט אין דער קעשענע געלט, דאס זעלבע געלט, וואס יהודה האט גענומען פאר קריסטוס...

און דערזעלבער טייוועל, וועלכער האט איהם פאר'ן בליאסקענ-דען אלפֿען האטעל געשטופט די האק אין דער האנט אריין, האט ווי-דער געטאנצט ארום איהם און האט איצט געשלעפט אהין, צום קרבן... עס ציהט יעדען מערדער נאך אמאל אהין, צו כאפען א קוק אויף דעם בלוטיגען קערפער.

דא האט זיך אבער וואסערמאן בעטראכט, אז לאה ראבינאוויטש אדער דער קאטעגארישער אימפעראטיוו, ווי די קאלאניע האט זי גערופען, וואוינט זעהר ווייט אין דעם אונטערשטען טייל שטאדט.

דער ריח פון די מאכלים האט א קלאפ געטאן וואסערמאנ'ען אין נאז אריין און האט פערקאפט ביי איהם דעם אטעם.

ער איז געבליבען שטעהן אנטקעגען, אָנגעשפּאַרט אָן פּאַנטאָן.

זיינע פיס האבען געציטערט פון שוואכקייט און זיין הארץ האט אנגעהויבען צו צאפֿלען און חלש'ן. דער שאַרפּער ריח פון די מאכלים האט אריינגעדונגען אין זיין פֿערהונגערטען, אונבעפֿריעדִגטען קער פֿער און האט איהם פֿערטשאַדעט דעם קאָפּ, ווי אַפּיום...

לאַנג, לאַנג איז ער אזוי געשטאַנען פאַר'ן האַטעל און האַט דורך שטיג געשלאָנגען דעם רייצענדען ריח פון די מאכלים, וועלכער האַט זיך צונאַסען איבער זיינע אַדערען ווי אַ ברענענדער גיפּט, ווי אַ הייסער און בריהענדער הונגער.

און דער הונגער האַט אָנגעצונדען אין איהם אַלע יאָהרענלאַנג אונטערדריקטע באַדערפֿנישען, די פאַרטויבטע און פאַרקאָוועטע ליי־דענשאַפטען.

ס'האט זיך אין איהם פֿלוצים צוכונטעוועט דאָס בלוט און פֿלייש און צוגלייך מיט זיי האַט דער בונט אָנגעצונדען זיין נשמה מיט אַ ווילדען כּעס און רציחה.

ער איז געווען גרייט צו ברעכען און צושטערען אַלעס אַרום איהם, צו רייסען אַלע מאַראַלישע קייטען, אויפֿצורייסען מיט אַ באַמבע דעם האַטעל מיט די געמיטליך שפּייזענדע געסט און אַלעס צו פֿערניכטען.

אבער ווי מאַכטלאָז איז זיין צאָרן!

ער קען פון קיינעם ניט נעהמען קיין נקמה פאַר זיין פֿערהונגערט און דערשטיקט לעבען.

פון דעם סערווירטען טיש קריגסטו נישט קיין ביין — האַט איהם גערייצט אַן אינווייניגסטע, טייוולעשע שטימע און וואַסערמאַן האַט זיך ווידער געלאָזט געהן אַהיים, אין טורמע אַריין.

פֿלוצים האַט אַ בלענדע געטאָן פאַר זיינע אויגען דער שילד פון דעם רוסישען קאנסולאַט. ער האַט איהם בעמערקט אונטער דעם גרויסען עלעקטרישען לאַמפּ.

אבער דער שפאס איז שוין געווען צו גרויזאם און אונבארמ-
הערציג...

און דערפאר האבען ניט נאך די מענער, נאך אפילו די פרויען,
די סטודענטקעס מיט איהר זיך ניט גע'חבר'ט אינמיטן...

מ'האט זי אויסגעמיעדען אזוי ווי אויס מיטלייד, אויס רחמנות
און אזוי האט זי יאהרענווייז געלעבט איינזאם, ווי א דארען ביי א
זייטען וועג, אהן א שטראהל פון אינטימער פריינדשאפט.

און קיינער האט זיך ניט געפרעגט, ווי אזוי לעבט אט דער איינ-
זאמער און פערווארפענער דארען, וואס זיינען זיינע פריידען און
טרוימען... ס'האט קיינעם ניט אינטערעסירט.

דאס איינציגע, וואס מען האט פון איהר געוואוסט איז, וואו זי
האלט אין דער פילאסאפיע. יעדער נייער פילאסאף, וועלכען זי פלעגט
אנהויבען צו שטודירען, איז פאר איהר געווען א נייער עטאפ אויף
איהר לאנגען, איינזאמען און צוועקלאזען וועג...

איהר מיעדע נשמה פלעגט זיך אויף דעם עטאפ אויסרוהען, זיך
דערווארימען און זיך אנצונדען אויף א וויילע מיט אן ענטוואקסטי-
שען פלאם...

דאן פלעגט זי ווערען בעריידעוודיג און געזעלשאפטליך, אב-
שטעלען בעקאנטע סטודענטען, זיי בעזוכען און ריידען לאנג, נערוועז
און פייעריג מיט שוים אויף די ליפען און בעווייזען אז דער פילא-
סאף איז גרעסער ווי אלע, זי פיהלט אז ער, רעוואלוציאנירט איהר
נייסט און מאכט זי פאריקט...

סטודענטקעס פלעגען זי גוטמוטיג אויסהערען און שמייכלען,
מענער פלעגען פערלירען באלד די געדולד מיט איהר, פלעגען זיך אָנ-
הויבען צו וויצלען איבער איהר און אזוינע ביזע, ווי וואסערמאן,
פלעגען זי איינפאד ביז אויסשפאטען און אויסלאכען און אפילו גראב
באליידיגען ביז צו טרעהרען, ביז זי פלעגט קריגען היסטעריקע.

נאך אזא פאל פלעגט זי ווידער אויף לאנג אנטלויפען פון דער
קאלאניע, זיך פערשפארען אין איהר צימער און ווידער וואנדערען
אליין דעם גאנצען לאנגען, מיעדען און איינזאמען וועג איהרען...

ערנעץ אין א דאך שטיבעל פאר 5 פראנק א חורש און דאס האט איהם אבגעקיהלט און ער האט פעהאלטען זיינע שנעלע און פיבע-רינע טריט.

דאן האט איהם דער טאנצענדער טיוועל א שעפטשע געמאן אויפ'ן אויער אן אנדער געדאנק.

— שעה וואלט געווען איצט צו נעמען די קראסאויצע ראבי-נאוויטש אין בליאסקענדען אלפען האטעל און זי מכבד זיין מיט א רייכע וועטשערע, מיט שאמפאניער. טאקע פאר'ן זעלבען געלט, וואס ער האט געקראגען פאר איהר פון קאנסול.

ער האט זיך הויך צולאכט...

אז המצאה פון א טיווילישען קאפ!...

און ער האט ווידער אנגעהויבען צו געהן מיט שנעלע, הילכענדע טריט, אזוי ווי ער וואלט מורא געהאט עפּים צו פערזאמען, אז דער פלאן זאל ניט אבגעקיהלט און אויסגעלאשען ווערען.

לאה ראבינאוויטש איז געזעסען ביי א קליינעם לאַמפּ, מיט א בלויען אבאזשור, פארטיעפט אין לעזען, אבער שוין ניט איבער קאנט'ן... זי האט שוין געהאלטען ביי פֿיכטע'ן.

וואסערמאן האט עס געוואוסט איידער ער האט נאך אריינגע-קוקט אין איהר בוך, וואו לאה ראבינאוויטש האט געהאלטען אין דער פילאסאפיע האט געוואוסט די גאנצע קאלאניע...

אז וואסערמאן האט זי אבגערופען אין דער דונקעלער טהיר פון דעם קליינעם און נידעריגען צימער איז זי אויפגעשפרונגען און פער-ציטערט געווארען.

וואסערמאן ביי איהר? און אין אזא שפעטער נאכט-שטונדע?

מענער האבען פערנאכלעסיגט דאס קליינע, דארע און מיאוסע באשעפעניש און האבען זעהר זעלטען, כמעט קיין מאָל ניט איבער-געטרעטען די שוועל פון איהר צימער... די נאטור האט זי פאררעכענט צום ווייבליכען געשלעכט דורך א טעות, דורך א מיספארשטענדניש, אזוי ווי זי וואלט געוואלט מאכען א שפּאַם.

פלוצים האט זי זיך צולאכט... מיט א לאנגען סקריפענדען גע-
לעכטער...

וואסערמאן האט זי פערוואונדערט אנגעקוקט, אריבער די פענס-
נע, דער געלעכטער, וועלכער האט געטרייסעלט איהר קליין קערפערל,
האט זי געמאכט נאך מעהר אונגאטירליך און מאוס'ער...

ראבינאוויטש האט עס פערשטאנען אין זיין בליק, וועלכען זי
האט איבערגעכאפט אויף זיך, און האט פלוצים אָבערבאָכען איהר
געלעכטער, איז צוגעגאנגען צוריק צום טיש און האט זיך אַראָכגע-
לאזט איבער איהר בוך.
א לאנגע פויזע.

— ווארום ענטפערט איהר מיר ניט? — פרעגט זי וואסערמאן.
— עס פעהלט מיר נאך געלט, — איז געווען איהר קורצער ענטפער,
ניט אויפהויבענדיג דעם קאפ פון דעם בוך.

אז, ווי געניאל פיכטע איז! — איז זי ווידער אויפגעשפרונגען
פון איהר שטוהל — אה! ער איז בליצארטיגער פון קאנט'ן. קאנט
איז טיעף, פיכטע אָבער בליצט, און בעלייכטעט מיין גייסט ווי דער
בליץ די פינסטערע נאכט — און ראבינאוויטש האט פעריסען די הענט
אויף דעם קאפ און האט אנגעהויבען צו שפאנען איבער דעם קליינעם
צימער און ריידען ווי צו זיך אליין איבער פיכט'ען...

וואסערמאן'ען האט עס פערדראָסען...

איהרע רייד האבען געשפרונגען, פונקט ווי מען וואלט זיי אַרויס-
געטריבען פון אינווייניג, מיט גוואָלד. עס איז געווען קלאַר, אז די
געדאנקען פון אַט דעם מיידעל זיינען ווייט איצט פון פיכטען און
פון דער גאנצער פילאסאפיע, אז זי בעמיהט זיך איצט מיט פיכטען
צו פארשטעלען און צו פערטומלען גאנץ אנדערע געפיהלען, וועלכע
עס האבען אנגעצונדען אין איהר יונגפרויליכען, פעהונגערטען קער-
פער דער אונערווארטעטער באַזוך פון אַט דעם שעהנעם מאַן. איהרע
שריט איבער'ן צימער זיינען געוואָרען אויפגערגטער און שנעלער,
און באַלד איז זי געלאָפּען אַזוי ווי געטראָגען פון דעם שטורמווינד,
וועלכער האט פלוצים אויסגעבראָכען אין איהר אונטערדריקטען און
פערשמאכטען פרויענהאַרץ.

וואסערמאן האט זיך אַראָבגעלאָזט אויף דעם קליינעם קאנאָפּקעלע
און האט אויסגעצויגען זיינע פיס. דער טייוועל, וועלכער האָט איהם
געבראַכט אַהער, איז שוין אויסגעוואַקסען אונטער ראַבינאַוויטש'ס
פלייצעס, ער האט איהם געוואונקען איבער איהר קאָפּ און האָט איהם
געוויזען מיט דעם פינגער אויף איהר קליין, דאָר און גרין פנים'ל.

דער טייוועל האָט איהם אויף אלעס געוויזען און האָט געשטשירעט
זיינע צייהן...

— איצט — האט ער איהם צוגעוואונקען, — גיב איהר אַ ביסעל
ליטעראטור אדער בריעף און שיק זי קיין רוסלאַנד... מיר וועלען
זי, אַט די קראַסאָוויצע דארט צורעכט מאַכען.

וואסערמאן האָט אָבער דערפיהלט אַ טיעפען מיטלייד מיט אַט
דער קליינער און אַלטער סטודענטקע.

ראַבינאַוויטש איז געשטאַנען פאַר איהם, דעם אונערוואָרטעטען
נאָסט, אַז איבערראַשטע, אַ פערשעמטע מיט צו דער ערד אַראָבגע-
לאָזטע אויגען, אַזוי ווי זי וואָלט זיך געשעהמט מיט איהר קליינעם,
ארעמען גוף פאַר אַט דעם שעהנעם מאַן מיט זיינע צוויי קלוגע,
שפאַטישע אויגען אונטער די פענסנע...

— ווען פאַהרט איהר קיין רוסלאַנד? — האָט ער זי געפרעגט
נאָך אַ לאַנגער פּויע — מען האָט מיר געזאָגט, אַז איהר פאַהרט אַ
היים, זיך זעהן מיט די עלטערען און איד בין עקסטרא געקומען מיט
אייד זיך געזענענען.

אין דעם מאמענט האט וואסערמאן אין גאַנצען פערנעסען אין דעם
קאנסול, און זיין נידערטרעכטיגען און עקעלהאפטען פערראטה...

ווארום זאל ער טאקע זיך ניט געזעגענען מיט איהר?

ראַבינאַוויטש האט איהם אָבער ניט געענטפערט.

זי איז געווארען נאָך מעהר פארשעהמט, אַזוי ווי ער וואָלט
איהר געזאָגט אַ זעהר שמייכלהאפטען קאמפלימענט.

דאס גאַנצע אַרעמע ביסעל בלוט איז איהר אריין אין פנים און
איהרע, אין קלייען אויסגעקענטענע בלייכע באקען האָבען זיך אַביסעל
פארפאַרבט.

— נעהמט! איך האב געקראנען געלד פון א פערלאנג פאר א מאנוסקריפט. איך האב נאך געלד אין באנק — איז געווען זיין זינט ווארט אויף איהר איבערראשונג און ער האט איהר מיט איין האנט געשטופט דאס געלט און מיט דער אנדערער האנט האט ער אנגעהויבן בעז צו גלעטען זי איבער'ן פנים.

און זי האט זיך געלאזט... ווי א פערפאלנט הינטעל געלאזט... איהרע פערגליווערטע פינגער האבען זיך ניט געקענט צונויפלען נען און דאס געלט איז ארויסגעפאלען פון איהרע הענט.

וואסערמאן האט זיך אנגעבויגען, האט עס אויפגעהויבען און עס אוועקגעלעגט אויפ'ן טיש. ראבינאוויטש איז נאך אלץ געשטאנען און האט געקוקט אויף איהם פערוואונדערט.

וואס קוקט איהר אזוי אויף מיר? אייך וואונדערט וואס וואס סערמאן דער „נעהמער“ קען אמאל געבען? — האט ער זי געפרעגט — און האט איהר צערטליך ארויפגעלעגט די האנט אויף דעם קאפ און האט איהר טיעף אריינגעקוקט אין די אויגען.

ראבינאוויטש האט זיך נאך אמאל צולאכט. דער געלעכטער האט אנגעשטעקט און געטרייסעלט דעם גאנצען קליינעם קערפער איהרען. אזוי, אז זי האט זיך געמוזט אנשפארען אן דעם טיש, זי זאל ניט אומפאלען.

אוננאטירליך און פאלש האט געקלונגען איהר געלעכטער אין וואסערמאנ'ס אויערען. מ'האט געזעהן, אז זי וויל וויינען און ניט לאכען, אז דער געלעכטער קעמפט און וויל אין איהר דערשטיקען א געווייזן...

און באלד טאקע האט דער געלעכטער געפלאצט, פלוצים, אזוי ווי עמיצער וואלט איהם איבערגעריסען און זי איז איבערגעגאנגען אין געווייזן, אין א היסטעריש געווייזן...

זי איז געפאלען אין שטוהל, האט ארונטערגעלאזט דאס קעפיל אויף דעם טיש, צווישען איהרע הענט און האט געוויינט אזוי הויך און הארצדריסענדיג, ציטערנדיג קאנוואלסיון מיט דעם גאנצען קליינעם נעם און קינדיש אונבעהאלפענעם קערפער...

צונלייך אבער מיט די פערסענע הענט האָט זיך פערסען די מורצע שוואַרצע בלוזקע אויף איהר קליינער פיגור. אונטער דער בלוזקע האָט וואַסערמאָן דערזעהן אַ ציצענע העמד...

און די העמד און די קינדישע, נאָנץ אונענטוויקעלטע טאָליע איהרע האָט אַרויסגערופען אַ קאַלטען ציטער איבער זיין לייב...

—וויפיעל פעהלט אייך נאָך, אז איהר זאָלט קענען פאָהרען אַ היים? — האָט ער זי פלוצים אונטערבראַכען און האָט זיך אויפגע-הויבען פון זיין אַרט.

ראַבינאוויטש האָט זיך ניט אַבגעשטעלט, האָט זיך ניט אויסגע-דרעהט צו איהם און האָט איהם אַזוי ווי צואנעוואַרפען פון דעם וועג: — מיר פעהלען וועלכע 120 פראַנק... מײן ברודער האָט מיר נע-זאָלט שיקען.

100 פראַנק איז געווען די סומע וואָס ער האָט געקריענען פון רר-סישען קאַנסול... פאַר וואָס? ער ווייסט אַליין ניט פאַרוואָס. זי וועט ער ניט אַרויסגעבען איז זייערע הענט... ניע אין לעבען!

— נאָט אייך 100 פראַנק... איך וועל זעהן אז מאָרגען זאָל אייך משה געבען נאָך 20 פראַנק — און וואַסערמאָן האָט איהר דערלאָנגט 4 קנאַקענדע באַנקנאָטען צו 25 פראַנק יעדע.

ראַבינאוויטש איז געבליבען שטעהן איבערראַשט. ס'האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז פאַר איהר שטעהט ניט דער גוט בעוואוסטער וואַ-סערמאָן, זאָנדרען אַן אַנדער מענש. וואַסערמאָן'ס רעפוטאַציע איז געווען פון אַ „געהמער“. ער האָט גענומען ביי יעדען אונטער אַלע אומשטענדען.

און דאָ ניט ער, און וועמען? איהר? ווען האָט ער צו איהר אַ גוט וואָרט גערעדט? זי איז פאַר איהם תמיד געווען אַן אַביעקט פון לצנות, פון בייזען שפּאַס. און וואו האָט ער גענומען געלט? מסתמא איז אַ בער גע'פּנר'ט אין וואַלד, אַדער ער איז פלוצים רייך געוואָרען.

וואַסערמאָן האָט איבערגעלייענט איהרע געדאַנקען אויף איהר פערוואַנדערט געזיכט.

און די בלוטיגע רויב האט געקעכצט צווישען דער בעסטעם ציין, אבער ניט פון וועהמאג און שמערץ...
 זי האט געקעכצט פון וואהנוין, פון אונערוארטעמען און אונ-
 געהאפטען גליק...
 דאס ליידענשאפטליכע, רופענדע קעכצען פון קרבן האט גע-
 גאסען בוימעל אויף דעם פייער פון דער אויפגעפלאקערטער, קראנ-
 קער ליידענשאפט זיינער...
 דער טיגער האט זיך מיט זיין רויב ארונטערגעלאזט אויף דער
 קליינער סאנאפקע...

באלד אבער האט די בעסטע אבגעשליידערט פון זיך די קליינע
 ראבינאוויטש מיט עקעל, ווי מען שליידערט אב א מיאוס'ע און קאל-
 טע זשאבע, איז אויפגעשפרונגען און איז אנטלאפען פון צימער.
 דער טייוועל איז איהם נאכגעלאפען און האט איהם בעגלייט
 מיט א טייפלישען כא, כא, כא! וועלכער האט זיך באלד אויסגע-
 מישט מיט דעם ווידערקול פון זיינע שנעלע טריט, וועלכע האבען
 געהילכט אונטער די געוועלבען פון די שמאלע גאסען...

6.

דער נעקסטער מארגען האט געבראכט דער קאלאניע א טרויע-
 ריגע, איבערראשענדע נאכריכט...
 לאה ראבינאוויטש איז בעגאנגען זעלבסטמארד...
 איהר ווירטין האט זי געפונען א הענגענדע אויף א האנטוך,
 אויף דעם קרוק פון דער טהיר...
 און די לאה ראבינאוויטש, וועלכע איז ביים לעבען געשטאנען
 אין אונטערגרונד פון דער קאלאניע, צווישען די איינזאמע און וויל-
 דע, איז נאך דעם זעלבסטמארד ארויפגעשווימען אויפ'ן אויבען אן...
 אלע זיינען געווען ערשיטערט פון דער קאטאסטראפע און הא-
 בען זיך דערפיהלט ווי פערזאנלעכע און שולדיג פאר דעם מיט

וואסערמאן האט זי שטיל גענומען ביי דער האנד, האט זי צו געצויגען צו דער קאנאפע און האט זי אוועקגעזעצט צו זיך אויף די קניעס ווי מען זעצט אוועק א קליין, וויינענדיגעס קינד.

ראבינאוויטש האט זיך ניט געוועהרט...

אומגעקעהרט, זי האט אראפגעלאזט איהר קעפיל אויף זיין ברוסט, האט זיך צוגעטוליעט צו איהם, אזוי ווי זוכענדיג שוץ ביי איהם און האט זיך נאך שטארקער צואוויינט.

א ציטערענדע און וויינענדיגע איז איהר קליינער, אדעמער קער פער געלעגען איז זיינע ארעם'ס ווי אן אונטערגעשאסענער און פלאץ טערנדער פויגעל.

וואסערמאן האט שטיל אויפגעהויבען איהר קאפ און האט זי, די קליינטשיקע, מיאוסע און בעלידיגטע, שטיל א קוש געטהאן.

ראבינאוויטש האט אויסגעשריען, אזוי ווי א האנד וואלט אָנגעד כאפט און צוזאמענגעפרעסט איהר בלוטענדעם הארץ, אזוי ווי עמ" צער וואלט זי אָפגעבריהט...

דאס איז געווען דער ערשטער קוש פון א מאן אין איהר פער-שמאכט און דערשטיקט פרויענלעכען!

דער יאהרענווייז ערווארטעטער קוש!...

פילייכט האט זי זיך שוין מעהר ניט געריכט אויף דעם קוש...

ביי וואסערמאן אָבער האט איהר ליידענשאפטליכער אויסגעשריי אָנגעצונדען דאס גאנצע בלוט אין אלע זיינע אברים... ער האט זי געכאפט אויף די הענט ווי א קליין קינד, האט זי שטארק געטוליעט און געדריקט צו זיין אָנגעצונדענער ברוסט און האט אָנגעהויבען צו שפאנען מיט דער קליינער לאסט איבערן צימער און צו קושען ליי-דענשאפטליך איהר קליין מיאוס פנים'5...

און ארמולופענדיג מיט איהר אויף די הענט אָט אזוי אַ היין און צוריק איבער דעם קליינעם צימערעל, האט ער אויסגעזעהן ווי אַ ווילדער טינער, ווי אַ בעסטיע, וועלכע טראַגט אין מויל אַ גרויסען, בלוטיגען פויגעל, אַ רויב און זוכט נאָר אַ ווינקעל וואו זיך צו פער-בארגען, צו פארזעהרען און אויסצוויינען דאָס בלוט פון זיין קרבן...

איהר אויפ'ן טיש די באנקנאטען. די פאסט האט בעשטעטיגט אז זי האט שוין לאנג ניט געקראגען קיין געלט פאר ראבינאוויטש. און אזוי האט ראבינאוויטש מיטגענומען דעם סוד מיט זיך אין קבר אריין...

דער קבר איז געמאכט געווארען מיט דער גרעסטער זארג און ליבע פון דער קאלאניע. פאר דער קבורה האט געזארגט א קאמיטע פון די פראמינענטסטע חברים. אן דער שפיצע איז געשטאנען משה גלעקעל, ווייטער האט יעדער זיך בעמיהט צו בעצאהלען דער טויטער ראבינאוויטש די אויפמערקזאמקייט און ליבע, וועלכע מען הויט איהר ניט געגעבען ביים לעבען.

דעם קליינעם, קינדערשען ארון האט די קאלאניע דעם גאנצען לאנגען וועג פון איהר היים ביז צום בית-עולם געטראגען אויף די הענט.

די הענט האבען זיך געביטען, יעדער האט געוואלט דעם כבוד צו בעווייזען דער טויטער זיין ליבע און טיעפען טרויער. סטודענט-טען האבען איבערגעגעבען דעם ארון סטודענטקעס, נאך משה גלע-קעל האט קיינעם ניט אָבגעגעבען זיין פאָדערשטען אָרט... ער האט געטראגען דעם סעקרעטאר פון ציוניסטישען פעראיין ביז צום גרוב און דער שווייס האט פון איהם געגאסען ווי פון א ביבער...

אז מען האט אראפגעלאָזט דעם ארון האט דאָס ערשטע וואָרט זיך אויך גענומען גלעקעל.

אבער מיט די ערשטע ווערטער האט ער זיך שוין אָנגעהויבען צו וואַרנען, זיך היסטעריש צואוויינט און איז אָבגעגאָנגען אָן א זייט צוגלייך מיט איהם האבען זיך צואוויינט אלע פרויען און מענער. דאן האט זיין פלאץ פערנומען וואסערמאן.

קיינעם וואלט נאך נישט איינגעפאלען אז ער וועט רעדען.

וואס האט דאָ דער פאָיאָ צו טאן?

אבער איידער מען האט זיך אַרומגעקוקט האט ער שוין גערעדט מיט זיין טיעפער ברוסט-שטימע און האט דערצעהלט אן אַריענטאָל-לישע לעגענדע פון אַ דאָרן.

נוואלט־אבגעשניטענעם יונגען לעבען. די איינזאמע און פון אלע פער־ נאכלעסיגטע סטודענטקע איז פלוצים, נאך דעם טויט, אויסגעוואקסען פאר די אויגען ווי א לעבעדיגער פארווארף און האט געמוטשעט יעדענס געוויסען.

אין דעם טאג איז שוין קיינער נישט געגאנגען צו לעקציעס, אלע האבען זיך א לאז געטאן פון דעם אויבערשטען טייל שטאדט, וואו עס האט געלעבט די קאלאניע אין טהאל אריין, וואו לאה ראבינאָ- וויטש האט געוואוינט.

די אויפגעהאנגענע איז שוין געלענען אויף דער קליינער סאָפּע אין איהר שוואַרץ קליידעל און בלוזקע און מיט דעם פארוואַרפענעם קעפּעל. האט זי אויסגעזעהען ווי א דערשאַסענע וואַראַנע.

דרויסען, ארום איהר הויז, אין דער שמאלער גאס איז שוין גע־ שטאנען א גרויסער עולם פון סטודענטען און בירגער, הויז־ווירטינס זיינען געשטאנען אין קליינע דעללאך, האָבען געשאַקעלט טרויעריג מיט די קעפּ און גערעדט וועגען דער אַרעמער רוסיין מיט גרויס מיטלייד.

די קאמאנדע האט באלד איבערגענומען משה גלעקעל, נאָכדעם ווי ער האט זיך פרייהער הויך און געשמאק אויסגעוויינט. ער האט אנגעהויבען צו לויפּען איבער'ן שטאָדט, צווישען חברים, האט גע־ זיפּצט, זיך געכאפט ביים קאפּ, געמאכט מיט די הענט, קורץ, גע־ בלאַפּאַטשעט ווי ער איז געווען געוואוינט.

נעלט אויף בעגראָבען איז געווען.

אויף דעם טיש האט מען געפונען די הונדערט פראַנק, וואָס וואסערמאן האט אוועקגעלעגט, און די הונדערט פראַנק האָבען גע־ מאַכט דעם זעלבסטמאָרד געהיימניספולער און רעטזעלע האַפּטער...

די קאלאניע האט פעררופען א גרויסע טרויער־פּערזאָנלונג און האט געמאכט א גרויסען הספד אויף ראבינאָוויטש.

מען האט געמאכט אויספאַרשונגען וועגען דער אורזאָכע פון זעלבסטמאָרד. די אויספאַרשונגען האָבען גאָר נישט געקענט פּעסע־ שנילען, אויך נישט ערקלערען פון וואָנען עס האָבען זיך גענומען ביי

קען און דער לייכט אויפגעפלאקערטער פארדאכט איז באלד אויסגע-
לאשען און פערלוירען געגאנגען אין דעם אלגעמיינעם געדראנג.
וואס האט זיך אנגעהויבען ארום דעם אפענעם קבר...
יעדער האט געוואלט האבען די מצוה צו ווארפען א לאפאטע
ערד אין דעם קבר...

נאך וואסערמאנ'ס לעגענדע פון דעם איינזאמען דארן האט שוין
קיינער ניט גענומען דאס ווארט, דער דארן האט געשטאכען און גע-
שמערצט אין יעדענ'ס הארץ און געוויסען...
און אזוי האט מען אנגעהויבען פארשיטען דעם קבר אין מיט
איהם דעם סוד פון דעם אבגעריסענעם לעבען.
דערפאר האבען די סטודענטקעס דעם קבר, רייד און שעהן בע-
פוצט מיט בלומען.

— ביי אַ ברייטען, איינזאמען וועג, ביים זויס פון אַ ווייטער
זאמדיגער און וויסער שטרעקע, איז געוואקסען אַ קליינער דאָרן.
איינזאם און פערוואָרפען איז געשטאַנען דער דאָרן...

דער שויס פון דער ערד איז געווען פאַר איהם אַ שטיפמוטער
און האָט ניט געוואָלט ערנעהרען זיינע וואָרצלען.
די וואָלסען פלענען פערביישווימען גלייכגילטיג און קיין מאָל
איהם ניט שענקען קיין טראָפען טוי.

א. בוסשטיין
די זון פלעגט איהם אומבאַרעמהערציג ברענען און די ווינטען
גרויזאם בייטשען.

יאהרענלאַנג איז דער דאָרן אזוי געשטאַנען און האָט געטריקענט
פון ווינר און היץ, וואָרטענדיג און טרוימענדיג פון אַ לאַסקע, אַן
אומאַרמונג פון אַ זאַנפטען, פייכטען ווינטעל...

איינמאָל איז פאַרבייגעגאַנגען אַ פאַסטוד מיט אַ סטאַדע אייזלען
און שאַף און האָט זיך אַבגעשטעלט געבען איינזאמען דאָרן.
דער דאָרן האָט אַ ציטער געטאן פון פרייד...
דאָ איז וואָסערמאַן געבליבען שטעהן און האָט אַראָבגעלאָזט טיעף
דעם קאַפּ.

דער עולם האָט ביי די ווערטער אויפגעציטערט.
ווי אַ בליץ האָט ביי אַלע אויפגעפלאַקערט דער געדאַנק: אַט וועט
דער סוד פון זעלבסטמאָרד ענטדעקט ווערען.

וואָסערמאַן האָט עטליכע מינוט אזוי פאַרטיעפט נאָכגעדאַכט,
אזוי ווי דורכגעלעבט אַ קורצען, שווערען קאַמף און האָט געלאָזט דעם
עולם וואָרטען געשפּאַנט, מיט אַ פאַרבאַפּטען אַטעם.

פּלוצלונג האָט ער אויפגעציטערט מיט דעם גאַנצען קערפּער זיין
נעם, אזוי ווי ער וואָלט פון זיך אַבגעטרייסעלט אַ פיינליכע עראינע-
רונג, האָט זיך אויסגעדריעהט צום אַפענעם קבר און האָט פערלאָזען
דעם בית-עולם און דעם שטוינענדען עולם מיט אַ טיעף פאַרבויגטען
קאַפּ.

די קאַלאַניע איז שוין אַבער געווען געוואוינט צו זיינע עקס-
צענטרישע שטיק, עס איז ניט געווען קיין צייט דאָריבער נאָכצודענק

דער באל.

פינפטער קאפיטעל.

דער ערשטער קאנטאקט מיט דער קאלאניע, דער אינצירענט צווישען איהר מיט וואסערמאן'ען אויף דער וועראנדע פון „רויטען הירש“ האט געלאזט א דארען אין פלארא'ס נשמה.

צו ערשט איז דאס געווען א קאנטאקט מיט א נייער, איהר פאל-שטענדיג אונבעקאנטער און פרעמדער וועלט. אויפגעהאדעוועט אין א סביבה פון אסימילאציע, קינדער פון א געמישטער הייראט, פון א קורלענדער-דייטשער מוטער, פון וועלכער זי און איהר ברודער האבען גע'ירש'נט זייערע מוזיקאלישע טאלאנטען, און פון א בארימטען רז-סיפצירטען אדוואקאט, וועלכער איז געווען א איד בלויז אין אב-שטאמונג, בלויז אין נאמען — האבען די סאלאווויטשיקעס זעהר וועניג געוואוסט פון אידענטום און אידישע אינטערעסען. מוזיק, מיט וועלכע זיי האבען געלעבט און געאטעמט, איז אן אינטערנאציאנאלע קונסט, וועגנע האט פארעהרער צווישען אלע פעלקער און אין אלע לענדער. דער פידעל און די פיאנא האט גערעדט די שפראך פון קאסמאפאליטיזם און איז פארשטאנען געווען איבער דער גאנצער וועלט... מיט דער שפראך האבען זיי געקענט וואנדערען איבער דער גאנצער וועלט און זייער פאטערלאנד איז געווארען די גאנצע וועלט, זייער אייביגע היים — דער האטעל און דאס גאסט-הויז.

די אידישע טראגעדיע האט פאר זיי, די קינסטלער, ניט עקזיס-טירט, זיי האבען פון איהר אין דער קינדהייט, אין דער סביבה פון אסימילאציע, וואו זיי זיינען אויפגעוואקסען, ניט געהערט... דאָרט האט מען עס אויף די ליפען ניט געבראכט... און אז זיי זיינען אויס-געוואקסען און אנגעהויבען צו קאנצערטירען און וואנדערען איבער דער וועלט, האט זיי די וועלט איבעראל באגעגענט מיט אפלאָרדיס-מענטען און מיט בלומען...

טיפען ווי משה גלעקעל, וואסערמאן און טאָפּא, קינדער פון גלות און פון אן איבערגעבראכענער עפאכע מיט איבערגעבראכענע נשמות, זיינען פאר זיי געווען אונבאקאנט, אין גאנצען פרעמד... זיי אליין

וואס האט זיך ערלויבט זי, די בארימטע פיאניסטין, צו באליידיגען
אין אז עפענטליכען פלאץ...

— ווער איז ער דער שמאראצער? ווי האט ער געוואגט? —
האבען ניט זעלטען געשעפטשעט איהרע ליפען.

און אונגלויבליך פאר איהר אליין, האט זיך צו דעם צאָרניגען
געפיהל צוגעמישט א צווייטעס, א מוטערליכעס, וואס מוסר'ט און וויל
קארעגירען... אויסבעסערען... עס איז צוגעקומען דאס געפיהל פון דער
אקאמפאניסטקע, וואס האט געמאכט איהר ברודער צום גרויסען פי-
דעל-ווירטאוו... סאלאווויטשיק האט געקענט שפילען באגייסטערט, ווי
א ווירטאוו, בלויז ווען פלאָרא האט מיט איהם מיטגעשפיעלט... אָהן
איהר זיינען זיינע פינגער געווען אונזיכער, ווי זיינע בלינדע טריט
אָהן דער שטיצע פון איהר אַרם...

מאמענטענווייז האט זיך איהר אויסגעדראכט, אז וואסערמאן מוז
אויך זיין א מין ווירטאוו, וואס קען קומען צו זיין אנטפלעקונג, פולען
אויסדרוק דורך איהר אקאמפאנימענט, אז זי וואלט איהם אוועק-
געשטעלט אויפ'ן ריכטיגען וועג...

א פרעכער קערל ער איז! — האט זיך אין דער זעלבער צייט,
געבייזערט די פיאניסטקע.

און דאך איז זי געגאנגען הערען זיין רעפעראַט, דעם ערשטען
רעפעראַט פון דער קאלאָניע, ווען זי האט זיך דערוואוסט בסוד פון
משה'ן, וועלכער האט זי איינגעלאדען צו זיין זיעג איבער די סאַציאַל-
ליסטען, אז וואסערמאן וועט רעדען...

דער אווענד אבער האט שוין געלאָזט טיעפע וואונדען פון דעם
דארען, וואס האט געהייסען וואסערמאן... טיעפערע וואונדען, ווי די,
וואס וואסערמאן אליין האט באקומען אין זיין קאפ פון דעם פון איהר
געשליידערטען ביערקופעל...

צוערשט האט זי זיך אין נאנצען איבערגעשראַקען פאר זיין וואונד,
וואס זי האט פאראורזאכט. דאס מוטערליכע געפיהל צו דעם „פרעכען
ציניקער“ האט זיך נאך מעהר פארטיעפט, איהר הארץ מעהר געבלוטעט,
ווי וואסערמאן'ס וואונד אין שאַרבען... הויפטזעכליך אָבער האט זי,
די קארעקטע און גוט-ערצויגענע, זיך איבערגעשראַקען פאר א סקאנדאַל,
אז די געשיכטע זאָל ניט אַריין אין די צייטונגען, וואס האָבען ניט

זיינען דאָד געווען אזוינע גאנצע מיט גלייכע אָהן סוקעס, און האָרבעס געוואַקסענע נשמות... דער ערשטער קאָנטאַקט מיט די טיפּען, האָט פאַרטשעפּעט זייערע נשמות, ווי דער שטאָך פון אַ דאַרען, לאָזענדיג דאָרט אַן אונאַנגענעמע עראַינערונג.

אונאַנגענעם איז באַזונדערס געבליבען די עראַינערונג פאַר פלאַרא... פאַר איהר, דער אַריסטאָקראַטקע, דער קאַרעקטער און זעלבסט־באַהערשער, פאַר איהר, וואָס האָט תמיד געשפּיעלט די מויטער צום עלעטערען פון איהר ברודער, איז דער אינצידענט מיט וואַסער־מאָלען געווען אזוינס, וואָס איז געווען דערווידער איהרע גוטע אַריסטאָקראַטישע מאַניערען, ניט אין איינקלאַנג מיט גוטער ערציהונג, אַז זי איז נאָכ'ן אינצידענט געבליבען אַליין מיט איהרע געדאַנקען און געפיהלען, האָט עס זי כמעט געשוידערט... זי האָט זיך ניט געקענט מוחל זיין די־טאַקטלאָזיגקייט... פאַר איהר איז דאָס הויפּזעכליך געווען אַ טאַקטלאָזיגקייט, זיך אַריינצומישען אין אַ פרעמדער, איהר ניט אַנגעהערנער אַנגעלעגענהייט, און וואו? אונז אַ וועראַנדע פון אַ קאפּע, איז אַן עפענטליכען פלאַץ...

און דאָד האָט דער אינצידענט פאַרזייעט אין איהר נשמה נאָך עפּעס, אזוינס, וואָס זי האָט גאַרניט געאַהנט, וואָס זי וואָלט בשום אופן ניט געגלויבט, וואָס וואָלט זי אפשר איבערגעשראַקען, וועניגס־נענס העכסט שאַקירט, ווען עמעצער וואָלט עס איהר געזאָגט, דערויף אויפּמערקזאַם געמאַכט... דאָס איז געווען אינטערעס, געוואַלדיגער אינטערעס צו דער גאַנצער קאַלאָניע, צו משה גלעקעל, צו טאַפּה'ן און הויפּזעכליך צו וואַסערמאָלען... און ווייל זי האָט צו איהם געהאַט דעם גרעסטען אינטערעס, האָט זי אונבאַוואוסט פאַר זיך אַליין, איהם כסדר פאַרשטעלט מיט'ן אינטערעס צו משה'ן און צו טאַפּה'ן... און וואָס מעהר זי האָט אין איהר נשמה פאַרשטעלט דעם אינטערעס צו וואַסערמאָלען, אַלץ מעהר איז דער אינטערעס אַרויסגעקראַכען אויבען אַן, אין פראַנט פון איהרע אויגען, געדאַנקען און געפיהלען... זי האָט איהם באַטראַכט אַלס פרעד, אונערצויגען, האָט געזעהן אין איהם אַזוי פיעל חסרונות, האָרבעס און סוקעס אין זיין נשמה, און דאָד האָט זי זיך מיט איהם אַזוי אינטערעסירט, און דאָך איז ער כסדר געשטאַנען פאַר אירע צאַרניגע אויגען, ער, דער פרעכער בחור,

און דאס פארעל איז געוואָרען אַ פאַמיליאַרע ערשיינונג אויף די לעק-
ציעס פון די פאַפּולערסטע פּראָפּעסאָרען.

2.

משה גלעקעל האָט געגעבען אַ באַל...

דער זומער-סעמסטער איז אפילו געווען וועניג גינסטיג פאַר אַ
באַל, בעלער פלעגען געגעבען ווערען נאָר ווינטער, נאָר אזוי ווי ביי
משה'ן איז פלוצים געבוירען געוואָרען אַ נייער פלאַן, אַ שפּאַנעל
נייער, וועלכער האָט באַדאַרפט ברענגען די וויכטיגסטע און גרעסטע
רעזולטאַטען פאַר דעם אידישען פּאָלק, און אזוי ווי פאַר אַלע זיינע
פלענער האט מען באַדאַרפט האָבען געלט, און דערצו נאָך זעהר פיעל
געלט, פשוט מיליאָנען, איז געבליבען ביי איהם און ביי זיין שטאַב,
אַז מען מוז מאַכען אַ באַל, און דאָס באַל, און דערצו נאָך אַ באַל
פון באַלענלאַנד, אַז מען זאָל האָבען פון איהם וואָס צו דערצעהלען
אויף דור דורות. און הויפטזעכליך זאָל ער אַריינברענגען אַ שעהנע
אפּוטיקא, און מיט דעם וועט מען שוין אָנהויבען צו רעאַליזירען דעם
נייעם פלאַן, וואָס האָט באַדאַרפט קאָסטען ניט מעהר ניט וועניגער,
לויט גלעקעל'ס גענויסטע רעכענונגען, ווי 2 מיליאָן מיט 408,567 פּראָנק
מיט 77 סאַנטים.

אַז דער בודזשעט פון דעם נייעם פלאַן איז געווען אַ ריכטיגער,
ביז די 77 סאַנטים, האָבען גאַראַנטירט טאקע די 77 סאַנטים אַליין...
אַז מען רעכענט אויס אַזאַ גרויסע זאַך ביז אַ סענט, איז מסתמא
ריכטיג... ווייטער האָבען גאַראַנטירט דערפאַר, דאָס וואָס דעם רעכענונג
האָבען געמאַכט פאַכלייט. וויסענשאַפטליכע מיטאַרבייטער האָט משה'ן
אין דעם אויסאַרבייטען פון זיינע פלענער קינמאָל ניט געפעהלט.
ער אַליין איז אפילו געווען אַ ביסעל ווייטליך פון דער וויסענשאַפט
און האָט זיך מיט שטאַלץ געהאַלטען פאַר דעם פּראַקטישען כלל-טוער,
וואָס האָט פיינט טעאָריעס, פיזיקע-מיזיקע מיט פּרינציפיעלע שטאַנד-
פונקטען; ער איז געלאָפּען פון זיי אזוי ווי פון אַ פעסט און האָט
גערעדט פון זיך, קלאָפּענדיג זיך אין ברוסט, מיט דעם קולאַק: „מיר
פּראַקטיקער“.

לאנג געשענקט איהר און איהר ברודער אזוי פיעל אויפמערקזאמקייט, באשיט מיט שבחים און רום... זי האט דערפאר באשלאסען צו פאר-לאזען בערן און האט זיך גענומען גרייטען אין וועג אריין.

דאס אוועקפאהרען אבער האט זיך עפעס פארצויגען. דערנאך דאס באגעגעניש מיט דעמוזעלבען „פרעכען מאן“ ביים בערגגראבען, דאס אימפולסיווע צוריקווייזען, די כמארע, מיט וועלכער דאס צוריק-ווייזען האט שנעל באדעקט זיין פנים, די לאכענדע אויגען פון דעם ציניקער און סאטיר, דער גרויסער אומעט, וואס האט די לאכענדע אויגען אזוי שנעל אויסגעלאשען, פאר'חושכ'ט די גאנצע נידערגע-שלאגענע און אונגליקליכע געשטאלט, וואס זי האט געלאזט אונטער זיך, האט זי דערנאך לאנג געפייניגט מיט דער חרטה פון א גרויסען פאר-ברעכען, פון א באגאנגענער גרויזאמקייט...

און זי האט שוין געזוכט געלעגענהייטען די עולה צו פאריכטען, דאס אונרעכט צו פארגלעטען... דאס פארלאזען פון בערן איז שוין אפגעלעגט געווארען, איהר ברודער האט זיך ווייטער געפיהלט ניט גוט און אפגעלעגט דאס וואנדערען... פילייכט האט אויך איהם צוריקגעהאלטען די קאלאניע, די עקזאטישע טיפען, א משה גלעקעל, וואס וויל אכקויפען ביים סולטאן פאלעסטינא מיט הכל אשר בכל דורד א מעקלער אן ארמענער, א וואסערמאן, וואס וויל מיט שמראהלען אין בערן אויפרייסען ווייטע מדינות, מיט א טאפף, וואס קאמפאנירט די מוזיק פון שוויינען...

פאר איהם איז דאס געווען א נייע, פרעמדע וועלט... פול מיט טראגישען אינטערעס...

און אנשטאט צו פארייזען, האבען די סאלאווויטשיקס זיך ארויס-געצויגען פון „רויטען הירש“ אין אבערלאנד און זיך באזעצט אין שטאדט.. און אזוי ווי משה גלעקעל איז אונפערמידליכערווייזע גע-ווארען א בן בית ביי די סאלאווויטשיקס און זיי אונגעפרעגטערהייט פארשריבען אין זיין ארמיי, זיינען ברודער און שוועסטער אריינגע-צויגען געווארען אין ווירבעל פון דער קאלאניע...

דער סוף איז געווען, אז די סאלאווויטשיקס האבען זיך צוליעב צייט-פערטרייב מאטרעקולירט אויף דעם פילאסאפישען פאקולטעט.

געריסען דעם באַל... אַט די „באנדיטען“ וואָלטען ניט דערלאָזען, אַז די בילדער פון ארץ ישראל זאָלען אַריינבריינגען אויף אַ ציוניסטישען צוועק 2,408,576 פראַנק מיט 77 סאַנטים, אַזאַ מאַיאַנטעק. ניכער וואָל-טען זיי דערטרונקען משה גלעקעל מיט דעם ציוניזם אין איינעם. ער האָט זיי דערום גאַרניט דערצעהלט און האָט זיי אונטערגעשטעלט אַ פיסעל...

ווידער האָט דאָך דעם באַל געגעבען, ניט די ציוניסטען, נאָר משה גלעקעל און ער איז געווען פאַרעכענט פאַר אַ „באַראַשי פאַרען“ ביי אַלע סטודענטקעס... מילא, האָט מען איהם צוליעב געטאָן און מען איז געגאַנגען...

ווייטער איז די פראַגראַם געווען אַן אינטערעסאַנטע... אַה, משה האָט געקענט צונויפּשטעלען אַ פראַגראַם! ניט אומזיסט האָט ער געצעהלט שוין דעם 20טען סעמעסטער אַלס סטודענט!... ניט איין סטודענטען-באַל האָט ער שוין געגעבען אין די 20 סעמעסטער!...

עס האָבען געזאָלט שפילען דער בלינדער סאַלאַווייטשיק מיט זיין שוועסטער פלאַראַ, וועלט-באַרימטע קאַנצערטיסטען. ווייטער האָט טאַפּאָ דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען געזאָלט דיריזשירען אַן אייגענע קאַמפּאָזיציע...

די קאַמפּאָזיציע האָט אין פראַגראַם געטראָגען דעם נאָמען „כאַאַס“, אַ נאָמען וואָס האָט אַזוי פיעל פאַרשפראַכען און אינטריגירט און איז געווען אַזוי צוגעפאַסט צום קאַמפּאָזיטאָר אַליון: צו זיין גרויסען קור-לאַטען קאַפּ שוואַרצע האָר, צו זיין אַנצוג וואָס האָט קיינמאָל ניט געהאַט קיין קנעפּ און פלעגט זיך צונויפּשפילען מיט זיינע צוויי, אין די אַרבעט אַריינגעשטעקטע הענט; קורץ, צו זיין גאַנצען באַאָ-טישען וועזען און זיין רעפּוטאַציע אין דער קאָלאָניע!

ווייטער האָט דאָס פראַגראַם פאַרשפראַכען קאַריקאַטורען, וויצען, סאַטירען, לעבעדיגע בילדער און אַנדערע סענסאַציעס. און ועל כולם האָט דאָס פראַגראַם פאַרשפראַכען צו צייגען אין אַ לעבעדיג בילד משה גלעקעל אַליון, אַזש אויף דעם באַרג סיני!...

פאַר דעם באַל האָט משה געדינגען דעם גרעסטען לאָקאַל פון שטאָרט און דערצו בחצי חנם.

דערפאר אבער האָט ער געלעבט אין צענטער פון וויסענשאפט און האָט געהאַט חברים, וואָס זיינען אלע געווען מענער-דערוויסער-שאפט...

משה גלעקעל האָט געהאַפּט, אז דער באַל וועט אַרײַנברענגען לכל הפחות ריינע 1000 פראַנק. אז ער וועט האָבען די טויזענט פראַנק וועט ער זיך ווענדען צום נאַציאָנאַל פאַנד, אז מען זאָל איהם לייען נאָר 2000 פראַנק און מיט דריי טויזענט פראַנק האָט ער געהאַפּט צוזאַמענצושטעלען אַ קינאַמאַטאָגראַף, וואָס זאָל צייגען אין לעבעדיגע בילדער דאָס נייע לעבען אין ארץ-ישראל. אז ער וועט האָבען דעם אפּאַראַט און די בילדער וועט ער זיך שוין מיט אַ פאַר חברים אַליין במחילה אַוועקלאָזען איבער די אידישע שטערט און שטערטלאך, וועט אַרומפאַהרען בכל תפוצות ישראל און צייגען איבעראַל דעם אידישען פאלק די בילדער און וועט אויף אַזא אופן אויפּטאָן צוויי זאַכען מיט איינמאַל.

ראשית וועט ער דערמיט פראַפּאָגאַנדירען דעם ציוניזם... קיין בעסערער מיטעל קען ניט געבען און וועט ניט געבען. אַ קלייניגקייט אַן אילוזיאָ! דאָס איז דאָך דאָס בעסטע פראַפּאָגאַנדע-מיטעל! צווייטענס וועט ער טאקע מיט דעם קינאַמאַטאָגראַף צונויפקלייבען אַט די נויטיגע 2,403,576 פראַנק מיט די 77 סאַנטים. אַה, בלתי ספק! און מיט דעם געלט וועט ער גרינדען די ערשטע עקספּער־מענט-סטאַנציע פאַר אַגריקולטור אין ארץ ישראל!

און כאַטש די סאַציאַליסטען האָבען קיינט געהאַט די ציוניסטען תכלית שנאה, ווי אַ גוי דעם אידען, אָדער אומגעקעהרט, איז פון דעסטוועגען אויף דעם באַל געקומען די גאַנצע סאַציאַליסטישע קאָ-לאָניע, די גאַנצע פּני פון סאַציאַליזם מיט לאָווקאַטש'ן אָן דער שפיצע, און אז די גדולים זיינען געגאַנגען, זיינען די קטנים שוין במילא אויך געקומען...

גלעקעל איז דאָך ניט געווען קיין נאָר. אַלס אַ פראַקטישער מענש, האָט ער פון זיין פלאַן קיין וואָרט ניט דערצעהלט די סאַציאַליסטען... ווען ער דערצעהלט זיי, חס ושלום, פאַרשטעהט איהר שוין אַליין, אז אַלעס וואָלט געווען פאַרלאָרען. ניט נאָר זיי וואָלטען ניט געקומען, זיי וואָלטען איינפאַך געמאַכט אַ כעמישע אַבסטרוקציע און אַרונטער-

האקטע קערפערליניען, וועלכע זיינען געווען אזוי צארט און אלכאס-טער-ווייס, הימליש לייכט פארשליוערט אין דעם זייד און טיול פון איהר דורכזיכטיגען ראדווייסען באָל קלייד—מיט אלעס צוזאמען איז זי געשטאנען פאר זיינע אויגען ווי א געטין, ווי א מאיעסטעטישע קעניגעו-געשטאלט.

פיהרענדיג אונטער'ן ארעם דעם בלינדען סאָלאָוויטשיק, וועלכער האט אין פראַק און ווייסען העמד אויסגעזעהען ערנסט און טרויעריג, איז פלאַראַ געבליבען שטעהן אויף א מאַמענט אין בופעט, וואָס האָט געדיענט אזוי ווי א דורכגאנג צום באָל-זאָל, זי האָט זיך אַרומ-געקוקט, זוכענדיג עמיצען מיט די אויגען....

און זי האָט איהם דערזעהן...

ער איז געשטאנען דאָרט אין ווינקעל אין א נאָפּאלעאַנע-פּאַזע, מיט דעם גוט באַקאַנטען שמייכעל אויף די ליפּען... זי האָט שנעל געוואַלט פאַרבייגעהן אין זאָל אַרײַן, אזוי ווי מיט דער אַבזיכט איהם אויסצומיידען. אַנטלויפּען פון איהם. עס איז שוין אָבער געווען שפּעט...

וואַסערמאַן האָט זיי שוין פאַרשטעלט דעם וועג און האָט זיך פאַרבייגט מיט אַן איראַנישער, איבערטריבענער העפליכקייט...

— מיין גרעסטע האַכאַכטונג, מיינע הערשאַפטען! איך האָב די

עהרע—

פלאַראַ האָט אָנגערוקט איהרע געדיכטע ברעמען און צוגעוואָרפּען אַ פּראַגענדען בליק און אזוי ווי איהם אָבגעגאַסען מיט דער קעלט פון איהרע שטאַל-גרויע אויגען.

זי האָט געוואַלט געהן ווייטער, ניט ענטפּערענדיג אויף זיין גרום. דער בלינדער סאָלאָוויטשיק אָבער, וואָס האָט מיט איהם נאָך צוויי מאל גערעדט דאָן אין „רויטען הירש“, האָט איהם דערקאַנט נאָך דער שטימע און זיך אָבגעשטעלט:

אָד, דאָס זייט איהר... דער וואָס וויל די וועלט אויפרייסען?²...

— יא, איך האָבע די עהרע! דאָס בין איך דער, וואָס וויל די

וועלט אויפרייסען— האָט זיך וואַסערמאַן ווידער פאַרבייגט מיט'ן גרעסטען ערנסט און רעספּעקט און האָט אָנגעשטעלט זיין בליק אויף

אין אַ פרעמדען פראַק מיט לאַנגע אַרבעט און קורצער טאַליע, מיט אַ באַנד פון ציוניסטישע פאַרבען אַרום אַרבעט, איז משה אַרומ-געלאָפּען און געקאַמאַנדעוועט מיט אַ קול פון אַ פּעלדמאַרשאַל, אַרומ-געלאָפּען פון זאָל צום וועסט־בול און צוריק, עמפּאַנגענדיג די אַנ-קומענדע פּראַמינענטע געסט און בריינגענדיג זיי אין זאָל אַריין. ער איז אַרומגעלאָפּען אַ פאַרשוויצטער, מיט דעם טיעפּען און פאַרוואַרגטען ערנסט פון אַ מחותן, וואָס האָט באַדאַרפט פיהרען זיין בת יחידה צו דער חופּה און עמפּאַנגט יעצט די טייערע מחותנים.

די עכטע מחותנים אָבער, די איינגעלאָדענע פּראָפּעסאָרען, האָבען אַזוי ווי אויף צו להכעיס זיך אָביסעל פאַרשפּעטיגט... דאָס האָט פאַר-שאַפט גלעקלעך די גרעסטע אונרוה און האָט געמאַכט זיין לויפּען נאָך נעלער און שטורמישער. מיט די צוויי צובלאָזענע פּאַלעס פון זיין פּראַק וואָט ער אויסגעזעהן ווי אַ פליהענדער שוואַרצער פּויגעל איבער דעם זאָל. דעם קאַנצערט האָט מען ווייטער ניט געקענט אָנהויבען, ווייל די סאַלאַווייטשיקס, די גרעסטע אָנציהונגס-קראַפט פון דעם באָל, זיינען אַלץ ניט געקומען...

— נאָט מיינער! וואו זיינען זיי? — האָט ער פאַרצווייפּעלט גע-בראַכען די הענט און געשריען: — טאַפּף! וואָסערמאַן! קונעל! ממורים! וואו זייט איהר? לויפט בריינגען די סאַלאַווייטשיקעס! געוואַלד! אַלץ אויף מיין קאַפּ! — און ער איז ווידער געלאָפּען אין וועסט־בול.

דעם מאָל אָבער האָט ער זיי שוין אַריינגעפירט, גאָט צו דאַנקען! — ווילקאַמען! ווילקאַמען! טייערע געסט... טייערע געסט... דאַנקע שעה... דאַנקע שעה... — האָט געפלאָטערט אַרום פלאַראַן משה גלעקעל, אַראַבנעהמענדיג פון איהרע אַקסעל דעם פערפיומירטען, לייכטען, ווייסען, זיידענעם באָל-מאַנטעל... ער איז געבליבען שטעהן ווי פאַרבלענדעט פון איהר רייץ און שעהנקייט.

אַ הויכע, אַ פערפיומירטע, מיט איהר הויכען קאַפּ קאַשטאַנענע האַר, וואָס האָט אויסגעזעהן, ווי אַן אָנגעוואַרפּענער הויפּען פון פריש אַנגעקאַסעטען און שמעקענדיגען היי, אין אַ טיעפּען דעקאַלטע, וועל-כעס האָט טיעף געעפענט איהר אַטלאַס־גלאַטע ברוסט און פלייצעס, אין דער גאַנצער פּראַכט פון איהרע, אַזוי ווי פון מאַרמאָר אויסגע-

אראבלאזענדיג זיינע ציניש-באגערענדע אויגען פון איהר מארמאָרנעם דעקאָלטע...

— מיר ווייזט אויס, אז איך וואָלט אייך אליין געטהאָן די גרעסטע טובה.

— דאָן האָט איהר אַ גרויסען טעות, דאָס לעבען איז מיר ניט אזוי נמאס... און פאַר וואָס זאָל עס מיר נמאס זיין? וועניג שעהנע, ליעבענסווערטלעכע זאכען זיינען נאָך דאָ אין לעבען?

— פאַר אזאָ ציניקער איז שוין גאָר נישטאָ אויף דער וועלט. — האָט איהם פלאַראַ אזוי ווי ביז געענטפערט, פאַרשטעהענדיג זיין אנצוהערעניש. זי האָט מיט אַ לייכטען ציטער אזוי ווי געוואָלט אראַבוואַרפען פון זיך זיין בעגעהרענדען בליק...

— לעבט... לעבט... 120 יאָהר — האָט זיך גוטמוטיג אַריינגעמישט דער ברודער — נאָר רייסט די וועלט ניט אויף... מען טאָר ניט זיין אזוי שלעכט... אַ אידעע פון אַ מענשען! וואָס האָט איהר צו דער וועלט? נאָ דיר נאָר די וועלט אויפרייסען!

— זאָגט איהר, אז פאַר מיר איז שוין גאָר נישט איבערגעבליבען אויף דער וועלט? פון דעם רייך סערווירטען טיש וועט מיר קיין איין שטיקעל, קיין איין ביין ניט צופאַלען?

— ניין! — האָט מיט אַ פעסטער איבערצייגונג און ערנסט גע-ענטפערט פלאַראַ.

— איהר האָט אַ טעות, אַ גרויסען טעות.

— קיין טעות! — האָט מיט אַ שטאַרקער באַטאָנונג געזאָגט פלאַראַ.

— וואָס זשע טהוט מען?

— דאָס איז אייער זאך... די קאָסעקווענצען דאַרפט איהר ציהען

און ניט איד...

— פלאַראַ! — האָט פרובירט מילדערען איהר האַרטען טאָן דער

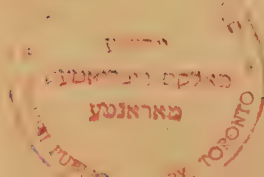
בלינדער ברודער.

וואָסערמאָס'ס אויגען האָבען אויפגעפלאַקערט ווי ביי אַ ווילדער

חיה, וועלכע איז פאַריאָגט פון יענער אין אַ ווינקעל, פון וועלכען

מען קען שוין ניט אַנטלויפען.

אבער נאָר אויף אַ מאַמענט...

פלאַראַ'ס דעקאַלטע, דעם דעקאַלטע פון וויסען מאַרמאָר מיט בלויע אַדערעז...
 פלאַראַ האָט אַ ציטער קעטהאַן מיט דעם גאַנצען קערפּער איהרען,
 מיט דעם גאַנצען וועזען, דאָס איז געווען אַ בליק פון אַ הונגעריגען
 וואָלף, וואָס איז גרייט זיך וואָרפען אויף זיין קרבן, צו כאַפּען איהם
 באַלד ביים גאַרגעל... זי האָט עס דערפיהלט אינסטינקטיוו...
 — זאָל איך אייך דעם מאַנטעל אין דער גאַרדעראַבע באַהאַלטען?
 — האָט געפרעגט גלעקעל אַ ציטערענדער איבער איהר און פלאַטע-
 רענדער.

— יא, זייט אַזוי פריינדליך — האָט איהם געענטפערט פלאַראַ
 און איהם געשענקט אַ שמייכעל, אַ געטליכען שמייכעל.

גלעקעל'ס פנים האָט אויפגעשטראַלט פון דעם שמייכעל, זיין
 ברייט געזיכט איז געוואָרען נאָך ברייטער און ער איז אַוועק באַ-
 האַלטען איהר מאַנטעל, דעם לייכטען און שמעקענדיגען צויבער-
 מאַנטעל.

פלאַראַ איז באַלד געקומען צו זיך פון דער אונרוהיגקייט, אין
 וועלכער עס האָט איהר אַריינגעוואָרפען אַט דער הונגעריגער וואָלף,
 וואָס איז יעצט געשטאַנען פאַר איהר. דאָ איז ער געווען אונשעדליך.
 און זי איז אַכזיכטליך געבליבען שטעהן פאַר איהם, אום צו רייצען
 איהם אַ ביסעל מיט דער פראַכט פון איהרע אַנטפלעקטע קערפּער-
 ליניעז...

— און איהר לעבט נאָך, האָ? — האָט זי איהם געפרעגט וואָר-
 פענדיג אויף איהם אַן אַנגעבמאַרעטען בליק...

— יא, ווי זי זעהען, גנעדיגסטעם פרייליין, איך לעב... אפילו
 דער קופעל וואָס איהר האָט מיר געשליידערט אין שאַרבען, האָט מיר
 ניט געקענט טויטען...

— קופעל? וואָס פאַר אַ קופעל? — האָט נייעגריג געפרעגט
 סאַלאַוויטשיק.

— אַ שאָד! אַ שאָד! — האָט באַמערקט פלאַראַ.

— וואָס ליגט אייך אַזוינס אין מיין לעבען? וואָרום ווילט איהר מיר
 אונבאַדינגט אומבריינגען? — האָט איהר געפרעגט וואַסערמאַן, ניט

עם וועט זיין פאר יעדען אזוי אונערווארטעט, און איידער ער וועט האבען צייט זיך איבערצולייגען און אפזאגען, וועט די הלואה שוין זיין געמאכט, כמעט ארויסגענומען פון בייטעלע... זאגען אז ער האט ניט, וועט קיינער ניט וואגען, האלטענדיג דאס בייטעלע אין דער האנד...

דער קליינער געלער טיוועל פון דעם גרויסען מאן האט שוין ווידער געלאכט, געלאכט פון איהם און זיין גרויסקייט... דער קליינער טיוועל האט זיך באזעצט אין זיין גרויסער נשמה ווי דער חלפן ביים בית המקדש און האט זי תמיד אויסגעוועקסעלט אין קליינע מטבעות, אין פראנקען און סענטימען פאר א מיטאג... און דער געדאנק איז איהם אזוי געפעלען, אז ער האט זיך באלד געוואלט נעהמען פאר דער ארבייט... באלד אבער איז געווארען א מהומה, מען האט אנגעהויבען שרייען:

— פראפעסארען! פראפעסארען! די פראפעסארען געהען שוין. און ווירקליך, באלד האט גלעקעל אריינגעפיהרט פראפעסארען פון ארגאנישער כעמיע און פון פיזיק.

דער עולם, וואס האט אנגעפאקט דעם בופעט איז געווארען שטיל און געמאכט רעספעקטפול א וועג פאר זיי. משה האט געטאנצט ארום די פראפעסארען און זיך געריבען די הענד פון פרייד. די צוויי געהויבענע געסט האבען איהם אינגאנצען פארשעהנט די שמחה.

— זינד וויר ניכט צו שפעט, הערר גלעקעל? האט געפרעגט דער אלטער פראפעסאר פון פיזיק, זוכענדיג דורך די ברילען שעהנע מיידעלשע געזיכטער ארום זיך.

— אה, ניין, ניין, הערר פראפעסאר! העכסט צייטמעסיג... זעהר דאנקבאר... זעהר דאנקבאר... האט איהב בארוהיגט משה.

— האבען די סאלאווייטשיקעס שוין געשפיעלט? האט געפרעגט פראפעסאר קאראטעצקי, א פאליאק, וועלכער איז שוין געווען באקאנט מיט דער שעהנער פלארא. ער איז אייגענטליך צוליעב איהר געקומען צום באל...

— ניין! ניין! מיר האבען ערווארטעט די העררען פראפעסארען.

באלד האָט ער שוין געלאַכט... ציניש געלאַכט... זי האָט פון זיין גע-
לעכטער אַריינגעוואָרפֿען אין אַ קעלט.

פלאַראַ האָט אויפגעהויבען הויך דעם קאָפּ און איז ווי אַ קעניגין
אַריין אין זאָל. וואַסערמאַן איז געבליבען אַליין, אַליין מיט זיין קרומען
און געלען געלעכטער...

— קיין ביין, קיין שטיקעל פון דעם רייך־סערווירטען לעבענס־טיש,
— האָבען געשעפטשעט זיינע ליפֿען...

און אז משה איז צוגעלאָפֿען צו איהם מיט אַ ליאַרעם ער זאָל
געהן אונטען אין וועסטיבול און וואַרטען אויף די פּראָפּעסאָרען און
איבערהויפּט ניט שטעהן ליידגי, נאָר עטוואָס טהאָן פאַר דעם אידעאַל.
האַט איהם וואַסערמאַן אַבגעשיקט צום טייוועל, איהם מיט די פּראָ-
פּעסאָרען, מיט דעם גאַנצען באַל און אידעאַל אינאיינעם און איז
בייז אַבגעגאַנגען אַז אַ זייט...

משה איז געבליבען שטעהן פאַרשטיינערט. וואַסערמאַן האָט שוין
ווידער געבונטעוועט... ערשט ניט לאַנג איז ער געווען שוין אַ שטיקעל
מענש...

משה האָט זיך אויסגעשאַלטען מיט טויטע און הויכע קללות און
איז אַוועק ווייטער מיט צוויי צובלאָזענע פּאַלעס ווי אַ רויב־פּויגעל.
אַוועק איז זאָל אַבשטעלען די טעני, וואָס האָבען זיך געדאַרפט אָנ-
פאַנגען נאָר דעם קאַנצערט און וועלכע האָבען זיך אָנגעהויבען פריהער,
ווייל דאָס פּובליקום האָט ניט געהאַט וואָס צו טהאָן און האָט זיך
געלאַנגווייליגט, וואַרטענדיג אויף דעם קאַנצערט. דער פאַרשוויצטער
עולם האָט זיך דאָ אַ לאָז געטהאָן אין בופּעט זיך דערפרישען. דאָרט
איז באלד געוואָרען רוישיג און הייס...

אַז וואַסערמאַן האָט דערזעהן, ווי דער עולם עפענט די בייטעלאַך
איז אין זיין הונגעריגען און דאַרשטיגען קאָפּ גלייך געבאָרען געוואָרען
אַ געדאַנק, אַז אָט דאָ קאָן מען מאַכען אַ קאָלאָסאַלע הילואה, אַז
אויסערליכע אנלייהע.

דאָס גאַנצע פּובליקום איז איהם געווען באַקאַנט און אַזוי ווי
עס עפענט זיך אַ בייטעלע, צו געהן און בעמען אַ גמילת חסד:
אַ פּראַנק, צוויי, ווי נאָך וועמען...

„וואט נאראד! בײַב־אלשאי נאראד!“ און האָט זיך צוגעטשעפּעט צו גלעקלעך, אז ער זאָל איהם פאַרקויפּען אַ שקל, און אַרייננעהמען צווישען די „סיאָניסטען“...

משה האָט עס באַלד פאַרגעלעגט אויף אַן „עקסטראַ באַרופּענע פאַרזאַמלונג“ צו באַראַטען, „אַן אויסערגעווענהליכער פאַל אין דער געשיכטע פון דער באַוועגונג“, ביז צוויי ביינאַכט האָט מען דיסקוטירט אין פּישטשענקעס געגענוואָרט אָט דעם „אויסערגעווענהליכעל פאַל“ און מען האָט די פּראָגע, צי מען קען איהם פאַרקויפּען אַ שקל און אַרייננעהמען אין פאַראַיין אַלס מיטגליעד הייס דעבאַטירט פון אַלע זייטען און שטאַנדפּונקטען. גרויסע רעדעס און שלאַכטען האָט מען אַבגעהאַלטען, אָבער אומזיסט! צו קיין רעזאָלוציע, צו קיין פּרינציפּ פיעלען באַשלוס האָט מען נישט געקענט קומען... יעדער מיטגליעד האָט אַריינגעטראַגען זיינע אַ רעזאָלוציע צום אַבשטימונג און וויפיעל עס זיינען געווען מיטגליעדער אזוי פיעל זיינען געווען רעזאָלוציעס. דאָן האָט משה גענומען די גאַנצע געשיכטע אויף זיך, איהם פאַרקויפּט אַ שקל און איהם געמאַכט דאַמיט פאַר אַ „סיאָניסט“...

געווענהליך פלעגט זיך דעם גלח'ס זוהן משמח זיין אויף אַ באַל ווי ביי אַן אייגענער שוועסטער אויף דער חתונה. ער פלעגט טאַנצען מיט אַלע אידישע סטודענטקעס, גלאַצען מיט די אויגען און שרייען „בײַב־אלשאי נאראד!“ און פלעגט זיי אַלע פיהרען אין בופעט אַריין „אַסוועזשיטסיא לימאַנאַדאָם!“...

— אַד, מאַיאַ נישט־זשאַישאיע! — האָט ער זיך דערפרעהט מיט וואַסערמאַן'ען

— נו, קאַקאי פאַקולטעט איזבראַל? (וואָס פאַר אַ פאַקולטעט האַסטו אויסגעקליבען?) האָט איהם געפרעגט וואַסערמאַן. — ווייל פישטשענקאָ האָט זיך אַ יאָהר גע'ישוב'ט וועגען דעם, וועלכען פאַקולטעט ער זאָל אויסקלייבען...

— פֿ-פֿ-ילאַסאַפּיאַו טשיסטואַיו... פֿ-פֿ-ילאַסאַפּיאַו, — האָט מיט גרויס מאַטערניש אַרויסגעקוועטשט פון זיך דעם גלח'ס זוהן גלאַצענדיג ווילד מיט זיינע אויגען.

— און וואס האבען זי זאנסט אין קאנצערט פראגראם? — האָט געפרעגט פראפעסאָר מילער.

— וויר האבען „כאַאַס“... דעם „כאַאַס“.

— כאַאַס? — האָט אזוי ווי אַ ציטער געטהאָן דער מאַן פון דער וויסענשאַפט, — דער פינקטליכער דייטש, וואָס האָט ליעב געהאַט אַרדנונג... — וואָצו ברויכען זי דעם כאַאַס? וואָס פאַר אַ כאַאַס? — עס איז אַ קאָמפּאָזיציאָן... כע, כע, כע, פון אַ סטודענט... פון סטודענט טאַפּף. אַ גרויסער מוויקער! — האָט איהם רעקאָמענדירט גלעקעל

— אַ שעהנער נאָמען, דאָנערוועטער! — האָט באַמערקט מיט אַ געלעכטער דער פראפעסאָר פון דער אַרגאָנישער כעמיע, אַלע דריי זיינען פאַרשוואַנדען אין גרויסען רוישענדען זאַל... נאָך זיי האָט זיך אַ לאַז געטהאָן דאָס פובליקום פון בופעט. וואסערמאן איז אַבער געבליבען...

זיין קאפ איז איצט געווען באַשעפטיגט מיט דער הלאה, מיט דער גרויסער קאנטריבוציע, וואָס ער האָט זיך געריכט היינטיגען אווענד צונויפנעהמען אין דעם בופעט... ער איז אַרומגעגאַנגען הין און צוריק, זיך געוואַרגען פון געלעכטער און אַרויסגעקוקט אויף קרבנות... זיין ערשטער קרבן איז געווען פישטשענקא, אַ גלח'ס אַ זוהן, וועלכען מען האָט אַרויסגעשמיסען פאַר אַ בונט פון זשיטאָמירער סעמינאַריע. דאָס איז געווען אַ הויכער שייגעק, אַ ריעז אין אַ בלווע מיט לאַנגע האַר און אַ גרויסער זאַאיקע. אַז ער פלעגט זיך זאַאיקען פלעגט ער אויסגלאַצען אַ פאַר גרויסע אויגען, בלאָזען זיך און שפּייען, אַז עס איז געווען אַ צער בעל־החיים איהם דאָן אַנצוקוקען. געקומען איז ער קיין בערן ניט צו שטודירען נאָך „איסקאט פישטשי דליאַ דד-דד-דוכאַ“. ווי ער פלעגט אויסרעדען מיט גרויס מאַטערניש מיט זיין שטאַמעלדיגען צונג.

באָגענענט האָט איהם משה אויף דעם וואָקזאַל ווי אַלע פנים חדשות, האָט איהם באַלד באַזאָרגט מיט אַלעס און איהם אזוי ענט-ציקט מיט זיין באַדינונג, אַז ער האָט זיך פשוט פאַרליעבט אין איהם און איז גאַנצען אידישען פאַלק און הויפּזעכליך אין ציוניזם און האָט פון דאָ אַז ביי יעדער געלעגענהייט מיט באַוואַנדערונג געשריען:

פעשטשענקא איז געווען העכסט גליקליך, וואס וואסערמאן האט איהם געטהאן די טובה, ער האט איהם אויס דאנקבארקייט לאנג און שטארק געדריקט די האנד און איז אריין צוריק אין זאל צו די אידישע מיידלאך, וועלכע זיינען איהם געפעלען געווארען ניט ווייניגער ווי דאס אידישע פאלק.

וואסערמאן'ען האט געשטיקט דער געלעכטער... און ער האט גע-
זוכט מיט זיינע לאבענדע אויגען א נייעם קרבן. די אונטערנעהמונג
האט פארשפראכען גרויסען ערפאלג.

— מייוועל, — האט זיך געווענדעט וואסערמאן צו א צווייטען
סטודענט, וועלכער האט געקויפט פאפיראסען אין בופעט און גראדע
געעפענט דאס בייטעלע צו צאהלען — איך האב געלייענט דיין נייעם
ארטיקעל אין הצפירה...

— טאקע? — האט אויפגעשטראהלט מייוועל. פון שמחה איז ביי
איהם אזש דער פענסנע אראבגעפאלען פון דער נאז — אה, וואס
זאנסטו?

— ערשטער סאָרט, איך גראטוליר דיר! א טען... אן אמת'ער
טען!... ווי לאנג קרענקט טען צי ער וועט אזוינס אנשרייבען... הער,
ממזר! שרייב! האלט אין איין שרייבען! דער ארטיקעל איז ווירק-
ליך עטוואס נייעס... עטוואס אזוינס... אזוינס...

און מייוועל האט זיך אזוי צושמאלצען פון וואסערמאן'ס קאמפלי-
מענטען, פון פרייד און זעלבסטצופריעדענהייט, אז ער האט מיט
אמאל געהייסען געבען וואסערמאן'ען א גלאז סעלצער-וואסער פאר
5 סאנטים... פאר מייוועל איז דאס געווען א גרויסע מטבע...

— זעה נאך וויפיעל געלד ער האט! הער! לייב מיר א גמילת
חסד... לייב מיר צוויי פראנק — האט וואסערמאן געבעטען, אריינקו-
קענדיג צו איהם אין בייטעלע אריין.

— אה, מיט פארגעניגען... מיט גרויס פארגעניגען... צוויי פראנק...
מיט פארגעניגען... — און מייוועל האט צוגעטראגען דאס בייטעלע צו
זיינע צוויי קורצזוכטיגע אויגען, און האט דאָרט אנגעהויבען מיט
ציטערענדע פינגער צו זוכען צוויי פראנק.

ער האט אבער באלד זיך געכאפט, אז ער טהוט א גרויסע נא-
רישקייט, וועלכעס וועט איהם קאסטען א סך ערגערניש, האט שנעל

— צו וואס טויג עס דיר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען בלייבען
א גלח אויף דער אוקראינע און צונויפנעהמען קנישעס ביי די גוים?...
צו וואס טויג דיר פילאָסאָפיע?

פישטשענקא האָט אויף איהם אויסגעגלאָצט זיינע צוויי אויגען.
ער האָט זיך אויף אַזוינע דיבורים פון אַ אידישען סטודענט נישט
געריכט...

— אַ דיד-דויד? (און דער גייסט?) — האָט ער געפערנט וואָ-
סערמאָנ'ען און ביז ער האָט אויסגערעדט אַט דעם „רוך“ איז פון
איהם שיעור זיין אייגענער דוך אַרויס...

— אד, דו נאָאיווער פאָפ! פאָהר צוריק! אַ שלעכטען דוך האָסטו
דארט אין רוסלאַנד? וועליקאליעפני דוך! איך אויף דיין אָרט וואָלט
געווען אַ קאלאדאטשנע אין רוסלאַנד, אין קיעוו, צום ביישפּיעל, אין
אַ אידישען אומשאַסטאָק און וואָלט גענומען כאַבאַר ביי די אידען
אויף וואָס די וועלט שטעהט... שפייט אויף דער פילאָסאָפיע! אַן
אויסעבלאָזען איי איז זי נישט ווערט...

דער אַרעמער שייגעץ איז געשטאַנען און האָט געפינטעלט מיט
די אויגען און געגאָפּט... ער האָט אַזא טיפ ווי וואַסערמאַן נישט געקענט
פאַרשטעהן...

— הער, ברודער! האָסטו אפשר געלד? אַה? מאַך ברודער אַן
הלואה, — האָט איהם אַ קלאָפּ געטהאָן אין פלייצע וואַסערמאַן.
די ווענדונג איז פישטשענקא'ן זעהר געפעלען. דער זאָאיקע
האָט זיך אַזא אַ טרייסעל געטהאָן פון שמחה...

— אַה, אים אורד-דאָוואָלסטווייעס, — און דער שייגעץ האָט זיך
אַ כאָפּ געטהאָן צום בייטעלע — וויפיעל?
— ויב אַ 10 פראַנק...

— פאָזש-זשאָלויסטיע! פֿיפֿ-פֿאַזש-זשאָלויסטיע! — און ער האָט
געעפענט דאָס בייטעלע, אַז וואַסערמאַן זאָל זיך אַליין נעהמען.
— נעהמט מעהר, נעהמט מעהר! — האָט זיך מיט איהם געדונגען
דער זאָאיקע.

— נו, לאַז זיין 15 פראַנק, — האָט איהם צוליעב געטהאָן וואַסער-
מאַן. ער האָט צונויפגעשאַרט אין בייטעלע 15 פראַנק און זיי אַריינ-
געלאָזט אין דער וועסטען-קעשענקע...

סענע מחנות חיל פון א שלאכט, געלאָפּען און געריסען ביי אלע די הערצער מיט די אויערען מיט זייער דיסהאַרמאָניע, מיט זייער ווילד־סייט און אומגעלומפערטקייט...

און די דיסהאַרמאָני האָט געגעבען דעם הינטער־גרונד פאַר דעם „כאַס“, פאַר דעם תהו ובהו, וועלכער האָט עקזיסטירט פאַר דער וועלט־באַשאַפונג און אויף דעם הינטער־גרונד פון דעם כאַס האָט זיך אָנגעהויבען די טראַגעדיע, די געבורטה מיט איהרע ווייהען און שמערצען, די וועלט־באַשאַפונג...

אַבער די טראַגעדיע גופא האָט שוין יעדער אינסטרומענט גע־שפּיעלט סאַלאַ, פאַר זיך אַליין, יעדער האָט פּערזאָנליכער אָן אַנ־דערען, אַ באַזונדערען גייסט, וואָס האָט באַדאַרפט געבאַרען ווערען איז ווייהען און ליידען...

צוערשט האָט געשפּיעלט די פלייטע...

ווארום די פלייטע?

דאָס איז געווען אַ לענגערע סאַלאַ־פאַרטיע, וועלכע האָט געזאָלט אויסדריקען צוערשט די געבורט פון דער צערמליכקייט, פון זאָנפּטקייט, פון ווייבליכער שוואַכקייט, קורץ, די געבורט פון ווייב אין דער נאַטור. ווארום האָט טאַפּאָ אָנגעהויבען פון ווייב און האָט איהר אָבגע־געבען דעם ערשטען פלאץ אין זיין קאָמפּאָזיציע?

ווער ווייסט!... פלייכט האָט ער אַליין ניט געוואוסט ווארום, און פונקט ווי דאָס ווייבליכע איז לייכט און גראַציעז אַזוי האָט זיין דיריזשאַר־שטעקעל, גראַציעז, לייכט און צאַרט געשוואונגען אין דער לופט און די פלייטע האָט זיך געקלאָנגט, אַזוי ווי זיך געבעטען... אַזוי ווי די געבורט, דאָס ווערען זאָל זי שרעקען... קיין גוטעס, קיין פרייד האָט זי ניט ערוואַרטעט פון איהר געבורט... צייטענווייז האָט אין הינטער־גרונד און פון ווייטענס אונטערגעברומט דער שווערער באַס, עפעס האָט די ברוטאַלע מאַכט געוואָלט פאַרטויבען, עס האָט אַבער איהר ניט געהאַלפּען...

אַ שרעקליכער, האַרצרייסענדער וועהגעשריי!... און זי, דאָס ווייב, ליגט געבאַרען אין בלוט און אין ליידען... פאַר אייביגעס ליידען! אַבער באַלד איז אַרויס דער באַס, דער גרויסער און מעכטיגער באַס, און האָט אָנגעהויבען מיט זיין שווערער און ליידענשאַפטליכער שטימע

צוגעשלאסען דאָס בייטעלע, האָט עס האַסטיג באַהאַלטען טיעף אין
קעשענע און האָט געזאָגט מיט אַ בייזען טאָן:

— איד האָב ניט... איד האָב ניט... דו האָסט מיר נאָך יענע
חובות ניט באַצאָהלט!

וואָסערמאָן איז געבליבען שטעהן מיט אַן אַרויסגעשטעקטען צונג...
דער ענטפער איז פאַר איהם געווען אונערוואָרטעט... די גאַנצע גאַל
זיינע איז איהם אַרײַן אין מויל און האָט איהם געבראַטען דעם צונג
זיינעם... ער איז געוואָרען געל פאַר פאַרדרוס.

— אה, דו ווילסט ניט... אויב אַזוי ביסטו אַ שמירער, אַ שוסטער,
אַ באַנדער, אַ לאַטוטניק און ניט קיין שרייבער! אַך, דו טען?
אויך מיר אַ טען! געה פּוץ די שטיוועל ביי טען'ען! כאַ, כאַ, כאַ!
— פאַיאַץ! — האָט איהם אַזוי ווי אַ שפּיי געטהאָן אין פנים
אַרײַן מייזעל און איז אַוועק אין זאַל.

— 8 —

אין זאַל האָט דער אַרקעסטער אָנגעהויבען שפּיעלען טאַפּאָס
„כאַאָס“ און דער גרויסער טומעל איז אַזוי ווי אַבגעשניטען געוואָרען
און פאַרשוואַנדען דורך די אָפענע פּענסטער אין דער פינסטערער
זומער-נאַכט און האָט זיך אַבגערוּפּען מיט אַן עכאַ צווישען די בערג...
און טאַפּאָ איז געשטאַנען אויף דער עסטאַדרע מיט אַ גרויסען
צופאַטעלטען קאַפּ שוואַרצע האָר און דיריגירט, דיריגירט דאָס ערשטע
מאַל אין זיין לעבען זיין אייגען ווערק...

מיט שנעלע און שטורמישע האַנד-באַוועגונגען האָט דער קאַמ-
פּאָזיטאָר צוערשט אָנגעהויבען אַרויסרייסען פון יעדען אינסטרומענט
זיינע ווילדעסטע טענער, זיינע האַרץ-געשרייען און האָט זיי אָנגע-
הויבען צו שלידערען איבער דעם גרויסען זאַל, דורך די אָפענע פּענס-
טער אין דער ווייטער, פינסטערער נאַכט...

אַלע דיזעזע טענער, זיינען געלאָפּען, האָבען געפילדערט, זיך גע-
שטויסען, געשפּרונגען איינס איבער דעם צווייטען, זיך געשלאָגען,
געקעמפט און געטראָטען איינס דאָס צווייטע...

פיינדליך איינס צום צווייטען, און אַהן אַ שום פאַרוואַנדשאַפט
צווישען זיך, זיינען די ווילדע צובראַכענע טענער געלאָפּען ווי צור-
י-
י-
י-

ליסום, די שטורמישע אוואציעס האבען פאר איהם ניט עקזיסטירט, ער האט זיי ניט באמערקט און ניט געוואלט ענטפערען דעם יובעלנדען פובליקום מיט זיין שמייכל, מיט קיין לייכטער קאפ-באוועגונג... די אוואציעס ווערען שטורמישער... דער עולם האט זיך אויפגעהויבען און א לאז געטהאן נאך איהם... טאפא האט זיך דערשראקען און אנגעהויבען צו לויפען... דער עולם איז איהם נאכגעלאפען אין בופעט אריין...

טאפא האט שנעל געכאפט א ביינקעל, האט עס לייכט, ווי א פערער אויפגעהויבען אין דער לופט, איבער זיין קאפ, גרייט זיך צו פארטיידיגען.

— איך דארף ניט אייער בראווא... אייער ערפאלג! קיין ווערט האט ער ניט פאר מיר... ווער זייט איהר? וואס פארשטעהט איהר? — האט ער געשריען און ווילד געלאנגט מיט די גרויסע שווארצע אויגען....

דאס פובליקום וועלכעס האט זיך געשטופט א קאפ אויף א קאפ, האט איהם ניט געקענט הערען אין טומעל, האט איהם ניט פארשטאנען אדער ניט געוואלט פאשטעהן... זיין פיגור האט געמוזט זיין עכט קאמיש... ווייל מען האט געלאכט און געשריען: בראווא! בראווא!

און אז דער בראווא איז געוואקסען איז טאפא איינפאך געווארען ווילד פון כעס... ער איז געשטאנען מיט'ן ביינקעל פאר דעם עולם, ווי א צורייצטער אקס שטעהט פאר דעם טערעאדא, גרייט איהם צו נעהמען אויף זיינע הערנער...

עמיצער האט געוואלט ביי איהם ארויסרייסען דאס ביינקעל פון דער האנט... טאפא האט א ווילדען ברום געטהאן, ווי אן אקס אין דעם שפאנישען צירק...

— שווייגט! איך הייס שווייגען! — האט טאפא געדונערט מיט זיין שטימע, וועלכע האט געוואלט איבערשרייען אלע... כא, כא, כא, הא, הא, הא, — האט געהילכט דער געלעכטער און דער טומעל פון עולם, וואס האט אָנגעפילט דעם בופעט. אבער דא האט זיך דורכגעשטופט און צוגעגאנגען פלארא און האט רהויג און ווארט ארויסגענומען פון זיין האנט דאס ביינקעל און עס שטיל אוועקגעשטעלט אויף דער ערד...

ברומען און דערצעהלען זיין האַרץ, דאָס ליעבעס-באָדערפטיגע און בענסענדע האַרץ פון דעם איינוואַמען מאַן.

איהם האָט באַלד אונטערבראָכען די פירעל, דערנאָך דער קלאַר-נעט, איינער האָט אונטערבראָכען דעם צווייטען און האָט זיך געאיילט צו דערצעהלען דער שטיל-קרעכצענדער פלייטע פון זיין ליעבע צו איהר, פון זיין אייביגער בענקשאַפט אין פאַרלויר פון דעם יאָהר-טויזענדען כאַאָס, פאַר דער וועלט-באַשאַפונג. יעדער האָט זיך גע-קלאַנט און געיאַמערט, געצאָפּעלט און באַגעהרט, ליידענשאַפטליך באַגעהרט!...

און טאַפּף האָט געלאַנצט מיט די וואָלפישע אויגען און געקריצט מיט זיינע ווייסע צייהן, איינהאַלטענדיג מיט זיין שטעקעלע די האַסטיג-לויפענדע און ליידענשאַפטליכע טענער, איינהאַלטענדיג זייער לויף און זייער ליידענשאַפט... ער האָט אַזוי ווי פון זיי פאַרלאַנגט ישוב הדעת, געלאַסענהייט, דייטליכע ערצעהלונג, און קלאַהרען פאַר-טראַג... אייניגע אַבער, וועלכע האָבען באַדאַרפט זיין שטאַרקער, ליי-דענשאַפטליכער האָבען זיין שטעקעלע געשטופט און געטריבען און דאָס פובליקום איז געזעסען שטיל, פאַרכאַפט און געשמיערט פון די מוזיקאַלישע וועלען, וועלכע האָבען פאַרפלייצט דעם זאַל, אַלע זיינען געזעסען פאַרצויבערט...

און אַז דאָס שטעקעלע האָט געמאַכט דעם לעצטען שוואונג אין דער לופט און די מוזיק איז אַבגעריסען געוואָרען און פאַרשוואונדען דורך די אַפּענע פענסטער אין דער פינסטערער נאַכט, אַז דער לעצטער עכא איז פאַרשטאַרבן דאָרט, צווישען די בערג, איז דער זאַל נאָך אַלץ געווען באַצויבערט שטיל.

קיינער האָט זיך ניט געריהרט פון זיין פלאַץ, האָט זיך ניט אויפגעהויבען...

אַט האָט אַבער טאַפּף אויסגעדריעהט צום פובליקום זיין טויט-בלייכען פנים מיט צוויי פלאַקערענדע אויגען און די לופט פון גרויסען זאַל איז ערשיטערט געוואָרען פון אַ מעכטיגען בראַוואַ, וואָס האָט זיך געריסען פון אַלע ברוסטען, ווי אַ שטורעם מיט אַ דונער...

טאַפּף האָט לאַנגזאַם אַרונטערגעלאָזט דעם קאַפּ, איז אַרונטער פון דער עסטראַדע און זיך געלאָזט געהן צום אַרויסגאַנג... דאָס פוב-

פון אייפערזוכט און אין זיינע אויגען האָט געפלאַקערט אַן אונגלייכ-
ליכער פלאַם... ער האָט געוואָלט מאַכען זיין חבר, זיין לעבלינג און
איינציגען פריינד, לעכערליך, לעכערליך צום טויט...

— גאלדענער טאָפּ! דיין האַרץ האָט ניט געקענט אויסהאַלטען
דעם גרויסען ערפאַלג, דעם גרויסען זיעג און האָט געבראַכען! לאַמיר
דיך אומאַרמען! דיין ערפאַלג איז דאָך מיין ערפאַלג! — האָט אָנגע-
הויבען מיט אַ טעאַטראַלער פייערליקייט וואָסערמאן און האָט כרייט
אומאַרמט זיין פריינד...

פון דער טראַגיקאַמעדיע איז געוואָרען אַ פאַרס... דער עולם האָט
אויסגעשאַסען מיט אַ געלעכטער...

פלאַראַ האָט זיך געשטעלט צווישען די ביידע חברים און האָט
אויסגעשריען מיט פלאַקערענדע פון עמפּערונג אויגען.

— פאַיאַץ! איך וועל אייך ניט ערלויבען איהם אויסצולאַכען...
— ניט נאָר אַ פאַיאַץ... ער איז אַ רענעגאַט... אַן עלענדע נשמה,
— האָט עמיצער אויסגעשריען פון פובליקום...

דער עולם האָט זיך אומגעקוקט, זוכענדיג צווישען זיך דעם, וואָס
האָט אויסגעשריען... דאָס איז געווען מייוועל. מען האָט זיך איסטינק-
טיי צורוקט, איהם געמאַכט אַ וועג און געשפּאַנט שוין אַכגעוואָרט
דעם אַנקומענדען סקאַנדאַל.

— וואָס האַסטו דאָ צו טהאָן צווישען אונז... צווישען אַט דער
גאַנצער אידעאָליסטישער יוגענד? ... אַרויס פון דאַנען! משומד! דיין
פלאַץ איז ניט דאָ צווישען אונז, נאָר צווישען די לאַנדאָנער מיס-
יאַנערען! פאַרפעסטע ניט אונזער לופט, נבלה! — האָט געשריען
מייוועל, קעמפּענדיג מיט זיין פענסנע, וועלכע האָט אין אויפרעגונג ניט
געוואָלט איינזיצען און איז געשפרונגען פון זיין לאַנגער נאָז...

— משומד? מיסיאָנערען? — האָט געגאַפּט דער עולם.

— יא, יא, דער פאַרשוין, אַט דער מיזעראַבלער מענש האָט
זיך שוין אַמאַל גע'שמד'ט און האָט געפרעדיגט קריסטענטום צווישען
די ווייטשעפעל'ער אידען... איך האָב באַווייזע... איצט איז ער צווישען
אונז, אויף אַ ציוניסטישען באַל, אַט דער פאַרעמער...

איצט האָט וואָסערמאן אויפגעהויבען דאָס ביינקעל, עמיצער האָט
עס געוואָלט פון איהם אַרויסרייסען.

טאָפּף איז געבליבען שטעהן פאַר איהר מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען ווי אַ געצוימטער לייב פאַר דעם בליק פון זיין צעמערין. דאָס פובליקום איז פלוצלונג, אַזוי ווי דורך אַ קאָמאָנדישן שטיל געוואָרען...

— אַבער איד פאַרשטעה עטוואָס אין מוזיק? — האָט איהם פלאָראַ געפרעגט, אַריינקוקענדיג אין זיינע אויגען...
— יא! — האָט שטיל געענטפערט טאָפּף און האָט נאָך טיעפער אַרונטערגעלאָזט זיין גרויסען קודלאַטען קאָפּ...

— אויב אַזוי, ערלויב איד מיר אייך צו אומאַרמען — און פלאָראַ האָט מיט איהרע ענטבלויזטע, פאַרפיומירטע הענט שנעל אַרומגע- כאַפט זיין קאָפּ און האָט אַ קוש געטהאָן קאָפּ'ס שטערען — איד דאַנק אייד וואָרעם און הערצליך... די עטליכע מינוטען זיינען געווען די שעהנסטע אין מיין לעבען.

— גיב איהם אַ קוש אויך פאַר מיר! — האָט זיך פון צווישען עולם דערהערט סאַלאַווייטשיקס אויפגערגעטע און צוגלייך אונטער- דריקטע שטימע.

— און דאָס איז פאַר מיין ברודער... ער פאַרשטעהט שוין אַדאָי וואָס מוזיק איז... — און פלאָראַ האָט איהם געגעבען דעם צווייטען קוש.

אַלעס האָט פאַסירט אַזוי שנעל, אַזוי אונערוואַרטעט, אַז טאָפּף איז געבליבען שטעהן ווי אַ צוטומעלטער, פשוט אַן איבערגעשראָקענער אויף טויט...

דאָס אַלעס איז געווען צופיעל פאַר די נערווען פון פאַרהונגערטען קאָמפּאָזיטאר. טאָפּף האָט פאַרלאָרען דעם קאָנטראָל איבער די אָנ- געשריינגטע נערווען. אַ קאָנוואַלסיווער ציטער האָט אָנגעהויבען צו לויפֿען איבער זיין קערפּער. ער האָט פאַרדעקט דעם פנים מיט די הענט און זיך פלוצים, אונערוואַרטעט צוכליפּעט.

דער עולם איז געבליבען שטעהן שטיל, פאַרלעגען, מען האָט געמועטשט מיט די פלייצעס און ניט געוואוסט וואָס פאַר אַ שטעלונג מען זאָל נעחמען צו דער טראַגיקאַמעדיע.

דאָ איז צוגעגאַנגען זיין חבר וואָסערמאַן, וועלכער האָט נאָכנע- פאלגט די גאַנצע סצענע פון ווייטענס, זיין פנים איז געווען געל

דער עולם אין בופעט האָט זיך צושטופט און געמאַכט קאראטעצ-
ק'ו א וועג. אז דער פראָפּעסאָר האָט דערוועהן וואַסערמאַן'ען מיט
א ביינקעל אין דער האַנט אין ער געבליבען שטעהן פאַרוואונדערט.
— וואָס קומט דאָ פאַר, מיינע העררען? — האָט ער געפרעגט
מיט אַ שמיכעל.

— איינע דיסקוסיאָן — האָט איהם געענטפערט וואַסערמאַן און
אראַבגעלאָזט דעם ביינקעל.

— און דער שטוהל אַלס באַווייז-מיטעל? — האָט איראַניש באַ-
מערקט דער פראָפּעסאָר — שעהן! יא, זאגען זי מיר ווי וואָהנען זי
דען אייגענטליך? איך האָבע זי הויטע דען גאַנצען טאָג זוכען לאַס-
סען... און מאָן קענטע זי ניט אויספינדיג מאַכען... זינד זי ניכט
געמערדעט?...

— איך וואָהנע יעצט הויפט פאַסט-לאַגערענדי, הערר פראָפּעסאָר!
— אַה, זי מיט איהרע וויצען. אימער וויצען. אַן עכטער וויצ-
באַלד. וויסען זי אבער פאַן איהרען יונגסטען און שעהנסטען וויץ?
וואַסערמאַן'ס גאַנצער וועזען האָט אויפגעשוידערט... ער האָט דער-
פיהלט דאָס אַנקומען פון אַ גרויסער פאַסירונג.

— נעמליך? — האָט ער געפרעגט דעם פראָפּעסאָר און אַ געדיכ-
טער וואָלקען האָט זיך אָנגערוקט און באַדעקט זיין געזיכט מיט שרעק
און געשפּאַנטער ערוואַרטונג...

דער פראָפּעסאָר האָט איהם עקזאַמינירט און באַטראַכט פון אַלע
זייטען... אַזוי ווי זיך געוואָלט איבערצייגען צו דאָס איז ער... דער
זעלבער וואַסערמאַן... דער מאַמענט האָט געדויערט אַן אייביגקייט...
— זי וויסען גאר ניכט דאָס זי יעצט איין גליקליכער און רייכער
מאַן זינד? אַה? — האָט זיך געווענדעט דער פראָפּעסאָר מעהר צום
פובליקום ווי צו איהם.

— וואָס מיינט איהר דערמיט, הערר פראָפּעסאָר? — האָט זיך
אָנגערופען וואַסערמאַן מיט אַ צימערענדער כמעט פאַרשטיקטער
שטימע.

— וואָס איך מיינע? כע, כע, כע, — און דער פראָפּעסאָר האָט
ווידער געווענדעט זיין בליק פון וואַסערמאַן'ען צום עולם און פון
עולם צו וואַסערמאַן'ען, — איך מיינע דעם פאַרבשטאַף דען זי ענט-

— פֿי, וואָסערמאָן! אַ שלעכטע פֿארטיידיגונג אַ ביינקעל!... —
האַט מען געשריען פֿון עולם.

— פֿארטיידיגט זיך... פֿארטיידיגט זיך! — האָבען געשריען
אַנדערע...

— פֿארטיידיגען זיך פֿאַר אייך? עס פֿאַלט מיר גאָר נישט איין!
באַלד אַבער איז איהם די ראַליע געפֿעלען געוואָרען און ער האָט
זיך גענומען זי שפּיעלען מיט אַפּעטיט און פֿאַרנעהם... צוערשט האָט
ער זיך צולאַכט, צולאַכט הויך און טעאָראַליש, ווי אַקטיאָרען לאַכען
אויף דער ביהנע...

— צו וואָס זאָל איך מיר פֿארטיידיגען? כאַ, כאַ, כאַ! ווער זייט
איהר, איך זאָל מיר פֿאַר אייך פֿארטיידיגען? איך האָב געוואָלט, בין
איך געוואָרען אַ פֿראַטעסטאַנט און געפֿריידיגט קריסטענטום צווישען
די ווייטשעפֿל'ער אירען... וואָס פֿאַר אַ פֿרעדיגען! כאַ, כאַ, כאַ! איך
האָב געפֿערעלט... געפֿערעלט מיט דעם קריסטענטום... כאַ, כאַ, כאַ!
ווי דאָ איז אַבערלאַנד מיט קורצוואַהרען... כאַ, כאַ, כאַ, די מיסיאָנערען
האָבען מיר געצאָהלט... כאַ, כאַ, כאַ, גוט געצאָהלט, עסען און טרינקען
און אַ שילינג אין קעשענע... נאָ דיר גאָר פֿארטיידיגען זיך... איך וועל
וועלען וועל איך מאַרגען ווערען אַ קאָמאָליק, כאַ, כאַ, און איך לאָר
פֿון אייך, כאַ, כאַ, כאַ!

דער עולם איז שוין געווען עמפֿפֿערט עס איז ענטשטאַנען אַ טומעל
פֿון פֿראַטעסטען, וואָסערמאָן האָט איהם איבערגעשריען:

— ווער זיין איהר? כאַ, כאַ, כאַ! פֿליגען... נולען... עזלען, פֿיר
ליסטער! כאַ, כאַ, כאַ!

דער פֿאַרשוין האָט זיך שוין צופּיעל ערלויבט... ווער ווייסט וואָס
פֿאַר אַ טרויעריגע ענדע דער סקאַנדאַל וואָלט געווען גענומען... די
אינגערע סטודענטען וואָלטען איהם געוויס געווען געלינטשט...

צו זיין גליק האָט די געשיכטע גענומען אַ נייע ווענדונג... פֿון
זאָל איז געקומען צו לויפֿען משה.

— וואָסערמאָן! וואָסערמאָן! וואו ביסטו? פֿראַפּעסאָר קאַראַ-
טעצקי זוכט דיר, וואָסערמאָן! היער איז ער, הערר פֿראַפּעסאָר! — האָט
ער אַנגעוויזען אויף איהם דעם פֿראַפּעסאָר.

דראטען...דען פאטענט וועלען מיר מאַרנען מעלדען — און קאראטעצקי האט אוועקגעפיהרט זיין תלמיד צווישען צוויי שורות פון גאפענדען עולם אין באל-זאָל...

פלאַרא האט אַנגעהויבען צו שפּיעלען איהר נומער צוערשט אין באַגלייטונג פון ברודער, דערנאָך אליין, אויסער פּראָגראַם.

ווי זעלטען, ווי מערקווירדיג, איז געווען איהר שפּיעלען דעם אווענד, דאס איז געווען אַ לאַרבער-קראַנץ, אויסגעפלאַכטען פון טענער און שעהנסטע מוזיקאַלישע בלומען און פּראָזען.

פאַר וועמען האָט זי געפלאַכטען אין דעם אַווענד דעם לאַרבער-קראַנץ?

צוויי מענשען זיינען געווען אין דעם אַווענד זיענער אין דער סטודענטישער קאַלאַניע, ביידע חברים.

די קאַלאַניע איז געווען געוואוינט זיי צו זעהן תמיד אינאיינעם און האָט זיך טאַפּפֿ'ן אַהן וואַסערמאַן'ען אַדער פאַרקערט ניט געקענט פאַרשטעלען.

פאַר וועמען זשע פון זיי ביידע האָט די שעהנע און באַריהמטע פּיאַניסטין געזונגען איהר טריאומפֿ-הימן?

פאַר וועמען פון זיי האָט זי געפלאַכטען איהר לאַרבער-קראַנץ? פּילייכט פאַר ביידע....

ווער האָט דאָס געקענט וויסען?

מעגליך אַז זי אליין האָט עס אויך ניט געוואוסט...

— 4 —

אויפֿ'ן צווייטען טאָג איז שוין דער סטודענט וואַסערמאַן, מיט זיין ענטדעקונג געווען דער טאַג-העלד פון דער שווייצאַרישער פרעסע, באַזונדערס פון דער בערנער, וועלכע האָט שטאַלצירט מיט'ן שילער פון „אונזער האַכשולע“. זי האָט געוועהנליך פאַרשוויגען, אַז דער צוקונפֿטס-כעמיקער איז אַ רוס אַדער אַ איד... און די קאַלאַניע האָט זיך ווידער געקאַכט, און אויף דעם צווייטען טאָג, אין די צוויי קיכען, אין דער סאַציאַליסטישער ווי אין דער ציוניסטישער, דאָרט ווי דער עולם פלעגט זיך פאַרזאַמלען צו מיטאַגסשטונדע, אין די צוויי הויפט

דעסט האבען... זי וויצבאלד! — און דער פראפעסאר האט איהם א קלאפ געטהאן אין פלייצע און איינגעלאדען דעם עולם מיט זיינע אויגען זיך צו באטייליגען אין טריאומף פון זיין טאלאנטפולסטען תלמיד...

— אה... אה! — האט שוין געברומט די קאלאניע.

— איד? פארבשטאף? אום גאטעס ווילען, וואס רעדט איהר, הערר פראפעסאר? — און וואסערמאן האט זיך געכאפט מיט איין האנט ביים הארץ און זיך אנגעשפארט מיט דער צווייטער אן א שמוהל. ווי שוואך איז ער געווארען! אט... אט וועט זיך דאס הארץ צורייסען... אזוי הויך און שטארק קלאפט עס...

— וואס זי הערען! — און דער פראפעסאר האט איהם גענומען אונטער דער האנד — זי האטמען דעם ריכטיגען אויסגאנגס פונקט... איד האבע דאך איהנען אימער געזאגט: זינד, מיין פריינד, די פרעמיסען ריכטיג, בעקאממען זי דען ריכטיגען רעזולטאט... איד האבע הויטע איהרע רעטארטען דורכגעזעהן... נו, האבע איד ענטדעקט דאס זי די אנגעשטרעבטע פארבינדונג עררייכט האבען... יא, יעצט האבען זי איינען דערארטיגען פארבשטאף, וועלכער וועט בריינגען א רעוואַלוציאן אין דער טעקסטיל אינדוסטריע... איד גראטולירע, מיין פריינד און בין שטאלץ אויף זי... ערלויבען זי מיר, איד זאל זי אומארמען... זי זינד דער עכטער צוקונפטס־כעמיקער.

און דער פראפעסאר האט אומארמט זיין תלמיד פאר דעם גאנצען איבעראשטען עולם...

וואסערמאן האט דערפיהלט צוערשט, אז די פיס זיינע ווערען שוואכער, שוואכער ביז צום פאלען... אז די ערד דרעהט זיך אונטער איהם און דער גאנצער עולם דרעהט זיך אין שווינדעל פאר זיינע אויגען, און באלד... באלד וועט ער מיט דעם גאנצען עולם, מיט דעם באל־זאל פארשווינדען אין א טיעפען אבגרונד, פארשווינדען ווי אין א חלום...

דער פראפעסאר איז איהם געקומען צו הילף און האט איהם פעסט גענומען אונטער דעם ארעם.

— קאממען זי... קאממען זי... מיר מוסען יעצט די געשיכטע באַראטען... איד וויל נאך הויטע נאך פאריז צוועקס פאטענטפראוויסערונג

געלעגנהייט. צו יענער צייט איז שטארק אריין אין מאָדע ניטשע און ניטשעאיזם... די מאָראַל פילאָסאָפיע פון איבער-מענשען האָט שטארק אימפאָנירט צו די צוויי פאָרהונגערטע וועלן... די גרעסטע געמיינהייט האָט געקענט דיענען אַלס אַ מאָנטעל פון איבער-מענש און אז מען האָט ניט געקענט באַגעהן אַזאָ געמיינהייט אין דער ווירקליכקייט, איז מען זי באַגאנגען אין דער פאַנטאַזיע, זי אויס-געטראַכט און שטאַלצירט מיט איהר...

און דערפאַר טאַקע האָט וואַסערמאַן זיך גענומען שטאַלצירען מיט מייזעל'ס באַשולדיגונגען „משומד“, „מיסאַנער“, אין וועלכע עס איז געווען זעהר ווייניג אמת...

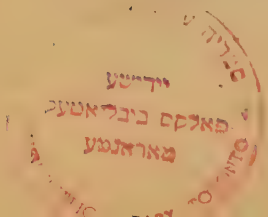
פאַר'ו אַקטיאָר וואַסערמאַן איז דאָס געווען די בעסטע געלעגנע-הייט אויפצוטערעטען אין קאָסטיום און גרים פון אַן איבער-מענש, וואָס טרעט די מאָראַל פון פיליסטער מיט די פיס...

יא, די באַשולדיגונגען האָבען יעצט קיינעם ניט אינטערעסירט, און אפשר אויך דערפאַר, וואָס וואַסערמאַן איז געווען דער זיענער און זיענער משפט מען ניט.

דער איינציגער וואָס האָט זיך ניט באַטייליגט אין געשפּרעך ביים טיש אין דער ציוניסטישער „סטאַלאַווע“ איז געווען מייזעל... מערקווירדיג! גראַדע מייזעל, וואַסערמאַן'ס טויט-פיינד, האָט געשוויגען.. פילייכט האָט ער יעצט געוואָלט, אַז זיין נעכטיגעס אויפ-טרעטען געגען וואַסערמאַן'ען און זיינע באַשולדיגונגען זאָלען פאַר-געסען ווערען. פילייכט האָט ער מורא געהאַט יעצט פאַר משה גלעקעל. און אַזוי ווי דער עולם, מענער און פרויען זיינען געזעסען אין געדיכטען טשאַד, וואָס איז געגאנגען, ווי אַ שווערער וואָלקען, פון דער קיד, אַרום דעם לאַנגען טיש, וועלכער איז געווען געדעקט מיט שמוציגע טישטיכער און האָט געגעסען און דעבאַטירט די געשיכטע, זיינען אַריין אין „סטאַלאַווע“ טאַפּה, משה גלעקעל אין באַגלייטונג פון זיינע איבעריגע אַדיטאָנטען.

מיט אויסגעשטשירטע צייהן פון אַ בייזען וואָלף איז טאַפּה צו צו מייזעלען, האָט אַ קלאַפּ געטהאָן אין טיש אַזוי, אַז אַלעס אויפ'ן טיש איז אונטערגעשפרונגען, און אויסגעשריהען איין וואָרט:

— „באָווייזע!“

טוואַרטירען פון דער קאַלאַניע, איז וואַסערמאַן מיט זיין ענטדעקונג געווען דאָס איינציגע געשפרעך.

עס איז ניט געווען קיין געוועהנליכעס געשפרעך... עס איז געווען אַ טומעל פון אַן אויפגערעגטען ביהן־שטאַק, וואָס איז געווען אויפגעריר דערט, איבעראַשט פון אַן אונערוואַרטעטער באַמבע, וואָס וואַסערמאַן האָט אַריינגעשליידערט אין זייער קליין וועלטעל. דער עולם האָט שטאַרק דעבאַטירט די געשיכטע צוערשט געוועהנליך פון טעאָרעטישען שטאַנדפונקט: איז דאָס אַן ערפינדונג, אַ רעזולטאַט פון קאַנסעקווענץ־טען דענקען... עטוואָס וואָס מען האָט ביי געוויסע פרעמיסען געקענט פאַראַויסזעהן און אַנשטרעבען, אָדער גאָר אַן ענטדעקונג, אַ שפּיעל פון בלינדען צופאַל... וועלכע וואַסערמאַן האָט ניט געקענט פאַראַוויס־זעהן און וועלכעס איז געקומען צו איהם ווי צו דעם גליקליכען און אויסערוועהלטען...

געוויס האָבען זיינע שונאים, וועלכע זיינען געווען אין צאָהל אַ סך גרעסער פון זיינע פריינד, פאַרטראָטען דעם לעצטען שטאַנד־פונקט, אייניגע זיינען געגאנגען אזוי ווייט, אַז זיי האָבען געזאָגט, אַז עס איז נאָך פריה צו טריאומפירען. זאָל מען אַקאַרשט זעהן צו דער פאַרבשטאַף וועט זיך לאָזען רייניגען. עס זיינען פאַראַן פאַרב־שטאַפען און פאַרבשטאַפען! און אין האַרצען האָבען זיי אוראָי גע־וואונשען, אַז דער פאַרב־שטאַף זאָל זיך אַרויסווייזען שמוציג, אַז מען זאָל איהם ניט קענען רייניגען און די גאַנצע ענטדעקונג זאָל אַוועק מיט'ן ווינד...

עמיצער האָט פאַרוזכט אַריינצוטראָגען אין געשפרעך מיוזעל'ס באַשולדיגונגען, אַז וואַסערמאַן איז געווען אַ משומד און אַ מיסאַנער. מען האָט אָבער דערויף ניט רעאַגירט, עס איז ניט געווען קיין סענץ סאַציע, די קאַלאַניע האָט סתם ווייניג געהאַלטען פון וואַסערמאַן'ס מאַראַליטעט, באַטראַכט איהם אַלס אַ טונקעלע פערזענליכקייט, צו־ליעב איהם שוין אויך זיין חבר טאַפּה, האָט זיך פון ביידע געהאַלטען פון ווייטענס, ווי פון מצורעים און פאַרשטויסענע, און מען האָט זיי כסדר געהאַלטען פאַרדעכטיגט...

און די צוויי חברים האָבען אזוי ווי שטאַלצירט מיט זייער צי־נישער אונמאַראַליטעט, זי אַפּישירט און זי דעמאָנסטריט ביי יעדער

געארעמט מיט פראפעסאר קאראטעצקי פון זיין ווילא אין שטאדט אריין צו מעלדען זיין ערפינדונג און צו ערהאלטען פאר איהר א פאטענט.

— 5 —

אין א שעהנעם פארנאכט, האט טאָפּא ווידער געקאכט זיין ריין און איז אַרומגעלאָפּען מיט האַסטיגע טריט איבערן צימער, און אַקאָמ־פּאַנירט און דיריזשירט און באַזונגען דעם קאָכענדען ריין, דעם זונען־אונטערנאָנג און דעם שעהנעם רוהיגען פארנאכט, וואָס האָט אַרומ־געכאַפּט אין זיינע ארעמס די אַלפּען, די שטאָדט און האָט צוגאַסען איבער שטאָדט און מענשען אַ זאַנפטיגע, רוהיגע און שטילע צופריעדנהייט.

אין צימער זיינען אַריין משה גלעקעל, פאַסטערנאַק מיט דער סמאַרגאַנער סטודענטקע, קאַץ, קוגעל און נאָך אַ פאַר סטודענטקעס, וועלכע האָבען געבעטען זייער באַגלייטער זיי פיהרען און ווייזען, וואו און ווי אזוי עס לעבען די צוויי באַריהמטע וועלכע פון דער קאַלאָניע, אַרום וועלכע עס האָבען זיך געוועכט גאַנצע לעגענדעס.

— נאָך ניטאָ, אַה? — האָט האַסקיג אַ פּרעג געטהאָן גלעקעל.

— בירי־בירי... בירי־בירי... — איז געווען טאָפּא'ס אַנטוואָרט

— וואָס בירי־בירעסטו מיר, דו, משוגע'נער טאָפּא? איך רעד דאָך

צו דיר... אַלץ נאָך דאָרט? ביים פּראַנצויז, אַה?

— בירי־בירי... בירי־בירי... בירי בירי...

— טפּו זאַלסטו ווערען! — האָט משה אונגעשפּיגען מיט כעס.

זיינע באַגלייטער האָבען זיך צולאַכט.

— ווייסט איהר? ווי אזוי מען דריקט אויס אַט דאָס אָ? ... דאָס

קאָכען און ברויזען? — האָט זיך טאָפּא געווענדעט צו דער קליינער סמאַרגאַנער סטודענטקע, וועלכע האָט אויף איהם געקוקט אזוי שטיי־פּעריש.

— פון אייער ריין? — האָט זי געפרעגט מיט אַ פאַר קינדערש־

אויסגעלאָצטע אויגען, און זיך צולאַכט.

— פון דעם ריין... פון אַ וואַסערפאַל... לאַכט ניט, אַז מען רעדט

צו אייך ערנסט! — האָט אויף איהר אַ טופּע געטהאָן מיט די פיס טאָפּא.

מייוועל האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל אן איבערגעשראָג
קענער און בלייבער, פון אויפגענונג איז אַרונטערגעשפרונגען די פענ-
סנע פון זיין האַרבאַטער, פויגלשער נאָז. איידער אָבער ער האָט זיך
געכאַפּט, האָט טאַפּאָ ווידער אַ קלאַפּ געטהאָן אין טיש:
„באַווייזע!“

אַנגעשטעקטע מיט אימפעט פון זיין צאָרען, האָבען שוין אויך
משה און זיינע אַדיוטאַנטען אָנגעהויבען צו קלאַפען אין טיש און
שריען „באַווייזע! באַווייזע!“ שרייען מיט שוים פון עפילעפּטיקער
אויף זייערע ליפּען.

אין „סטאַלאָוקע“ האָט זיך אויפגעהויבען אַ מהומה. אַלע זיינען
שוין געשטאַנען אויף זייערע פיס און פאַרפּאָלנט מיט אויפגערגטע
אויגען דעם סקאַנדאַל. דער קליינער מייוועל האָט געציטערט און
אויסגעזעהן ווי אַ שטשור, וואָס איז אַרויס פון וואַסער.

— האָט דען ניט וואַסערמאַן אַליין באַשטעטיגט? נאָך וואָס באַ-
ווייזע? — האָט קוים געקענט אַרויסרעדען דער פאַרלוימדער.

— אַ ליגען! — האָט אַ קלאַפּ געטהאָן אין טיש טאַפּאָ.

— אַ ליגען! — האָבען איהם נאָכגעקלאַפּט משה און די אַדיו-
טאַנטען זיינע.

— אַ ליגען? האָט ער זיך ניט אַליין באַרימט? — האָט זיך מייוועל
אָזוי ווי געווענדעט צו די אַנוועזענדע, ווי צו ערות.

— דאָס איז דאָך זיין אונגליק... זיך באַרימען... אויסטראַכטען
אויף זיך כל עריות, — האָט גע'טענה'ט שוין משה, אָבער ניט מיט
מייוועל נאָר מיט דער קאַלאַניע.

— באַווייזע! — האָט ווידער געקלאַפּט אין טיש טאַפּאָ, — באַווייזע

זאָג איד דיר, מערזאָוועץ! — האָט געקריצט מיט די צייהן טאַפּאָ און
געכאַפּט דעם פאַרלוימדער ביי די לאַצען.

און אַ הרף עין האָבען זיך טאַפּאָ און מייוועל שוין געדראַפּעט
און געשלאָגען ווי קעץ, וועלכע ס'איז געווען שווער פאַנאָדערצונעהמען.

— — — — —
אין דער זעלבער צייט איז וואַסערמאַן, אן אָכגעגאָלטער און אַ
פאַרפיומירטער, אין אַ נייעם אַנצוג און אין זויבערע וועש געגאַנגען

— ווי אזוי וואלט איהר קאנט'ס געדאנקען אויסגעדריקט אין מוזיק? — האט געפרעגט די זעלבע סטודענטקע.

— א גרויסע מציאה... אפילו דעם קאטעגארישען אימפעראטיוו... באראבאם... באראבאם... באראבאם.. אאט האט איהי עס, א באטרעף!

— גענוג דיר שוין! ווי איז וואסערמאניען פון דיר דער קאפ ניט געשוואלען געווארען פאר די זעקס יאהר, איז א ריינער נס, ווי איך בין א איד. זאג נאר, ער איז אלץ דארטען ביי דעם פראנצויז? — האט איהם משה נאך א מאל אונגעדולדיג געפרעגט.

— ביראראבירא... ביראראבירא... ביראראבירא... — איז ווידער געווען טאפא'ס ענטפער.

— זאגט טאפא! וואס דענקט איהר יעצט פון וואסערמאנ'ען? — האט איהם געפרעגט א סטודענטקע, וועלכע האט זיך צוגעזעצט אויף זיין שמוציגען געלעגער.

— דאס זעלבע וואס פריהער... א גרויסער מענש!

— טאקע? איהר האט איהם פריהער אויך געהאלטען פאר א גרויסען מענשען?

— יא, א גרויסער מענש... נאך א גרויסער... נאך די נשמה איז ביי איהם פארברענט... אין גאנצען פארברענט — האט געענטפערט טאפא, ניט קוקענדיג צו קיינעם און איז ווייטער געלאפען איבער דעם צימער און האט גע'באראבירעט'...

— אזוי? אויף אייביג פארברענט? — האט געגאפט די קליינע סמארגאנער סטודענטקע, מהפך פשטה'ס פראטעזשע...

— געוויס אויף אייביג, — האט גערווען געענטפערט טאפא, — א נשמה אז זי ווערט פארברענט איז אויף אייביג... ביראבירי... ביראבירי...

די מענער האבען זיך אין דעם געשפרעד ניט באטייליגט און זיינען געזעסען אזוי ווי אנגעבלאזען און ברוגז. דער אינטערעס, וואס די סטודענטקעס האבען ארויסגעוויזען צו וואסערמאניען און וועלכער האט זיי איצט געבראכט אין זיין צימער, האט זיי פארשאפט פאר דרום און געמאכט אייפערזיכטיג...

— פון דעסמוועגען רעכען איד ווען ער קריגט עמיצען שטארק ליעב... א פרוי מיט א גרויסען אינטעלעקט צום ביישפיעל... נו, א

זיין טופע האָט זי דערשראָקען און זי האָט איבערגעריסען דעם געלעכטער.

— ווי אזוי? — האָט זי איהם געפרעגט.

— באראבא... באראבא... ביריבירי... — — — — —

— באראבא, באראבא... ביריבי, ביריבי... באראבם... באראבם!

— און ווי אזוי וואָלט איהר דאָס אויסגעדריקט? — האָט געפרעגט אן אנדערע סטודענטקע, צייגענדיג מיט דער האַנד אויף דעם זונען-אונטערנאנג.

— דעם זונען-אונטערנאנג? אַה, דאָס איז וואָס אנדערש... זאנפט און עלעניש.

— טירארא... טירארא... טירארא..

דאָס סמארגאנער מיידעל האָט זיך ווידער הערצליך צולאכט, צולאכט ווי אַ קינד

— און איהר שרייבט עס. אלעס אויף? — האָט איהם געפרעגט די צווייטע סטודענטקע.

— איהר מינט נאָמען? ניין... ניין... דאָס מאַטעריאַליזירט שוין דעם טאָן... דער טאָן דאַרף נאָר שוועבן ווי אַ גייסט אָהן אַ לייב... שפעטער אין עטליכע יאָהרהונדערט וועט די מוזיק פאַרדרענגען די שפּראַך... אַלע שפּראַכען... די שפּראַכען זיינען דאָך פאַלשע... אַ וואָרט איז אַ ליגנער... אַ מאַשעניק... אַ פאַדליעץ און ווייטער נאָר נישט... — האָט כמעט געקריצט מיט זיינע וואָלפישע צייהן טאַפּה — דאָס וואָרט האָט דאָך געמאַכט דעם מענשען פאַר אַ ליגנער... זעהט איהר, דער טאָן, דער טאָן, — ער איז עהרליך... ווייניגסטענס אַנשטענדיג. מען שטען וועלען זיך שפעטער צוזאַמענרעדען נאָר דורך מוזיק — האָט טאַפּה געהיימניספּול, ווי אַ וויכטיגען סוד, איינגערוימט די סטודענטקע און האָט ווידער אָנגעהויבען זיין טיראַריאַ... טיראַריאַ... — צוערשט אבער מוזען זיי אויפּהערען אַבנאַרען איינע דעם אנדערען דורך די ווערטער... נידער מיט די ווערטער! די שפּראַך האָט אַלעס פאַרפּעלשט: די נשמה, דעם גייסט, טיראַריאַ... טיראַריאַ...

און טאַפּה האָט האַסטיג אַ שפּרונג געמאַהן איבער'ן צימער און געמאַכט מיט בידע הענט, ווי מיט אַ פאַר רודערס.

אינצוווישען איז אין צימער אריינגעקומען וואסערמאן, אין א נייעם, טייערען זומער-אנצוג און לאקירטע שיד און א נייעם פאנאמא הוט, א פארפיומירטער און אין האנדשוה האט ער אויסגעזעהן ווי אן עכטער דענדי און ניט ווי דער געוועהנליכער וואסערמאן. אונטער איהם האט א דיענער פון א ווארענהויז געטראגען צוויי נייע לעדערנע טשעמא-דאנעס.

דער עולם האט זיך אויפגעהויבען פון די ערטער און פון אלע ברוסטען האבען זיך ארויסגעריסען באוואונדערונגס-רוף, אן אלגע-מיינער איבעראשטער „אה!“

אויף וואסערמאנ'ען האט שוין געשיינט דער גביר און ער האט שוין אויסגעזעהן ווי א מענש פון אן אנדערער, ניט זייער וועלט... וואסערמאן האט לאנגזאם, מיט א באזונדערען טעם, אנגעהויבען אראכצוציהען זיינע האנדשוה און האט בטרעכט די חברה, די בוי-מייסטער, מיט א לאנגען איראנישען בליק. אבער קיין בייזקייט, קיין גיפט איז שוין מעהר ניט געווען אין זיין בליק, אזוי קוקט תמיד אן עלטערער, ערפאהרענער און גוטמוטיגער מאן אויף דער יונגער, אויף דער גרינער, ניט באפעדערטער, נאאיווער יונגער.

— נו, וואס הערט זיך? געמאכט, הא? געפאקט די מנה יפה? אה? וויפיעל כאטש? — האט איהם משה באשאטען מיט פראגען.
— געדולד... ווארט א וויילינקע! — און וואסערמאן האט זיך לאנגזאם און רוהיג, מיט דער ווירדע פון א רייכען לעבעמאן, אויס-געדערהט צום דיענער. — ביטע, שטעלען זי די זאכען דא אין ווינקעל. היער האבען זי טרינקגעלד! — און וואסערמאן האט ארויסגענומען פון דער בוזעס-קעשענע א געלדטאשע, האט ארויסגענומען פון דארטען א קנאקענדע 25-פראנקאטע און האט זי מיט א גלייכגילטיגער און לאנגווייליגער האנד-באוועגונג, אזוי ווי עס וואלט געווען נאך פינף סאנטים, דערלאנגט דעם דיענסטמאן.

דער דיענער האט צוערשט געמיינט, אז עס איז א שפאס און האט ניט געוואגט אויסצושטרעקען די האנד, און וואסערמאן האט איהם געמוזט אריינשטופען דאס געלד אין דער האנד אריין, דער דיענער האט לאנג זיך געבויגען און געדאנקט, און האט זיך אלץ ניט געריהרט פון זיין ארט, ביז וואסערמאן האט איהם ניט געהייסען געהן.

נייסטרייכע פרוי זאלען מיר זאגען... דאכט זיך מיר — האָט אָנגעהויבען טרוימערש פאַרקלערט און מיט אַ שווערען זיפּץ די סמאַרגאַנער — און האָט געוואָרפֿען אַ בליק אויף איהר חבר פאַסטערנאַק, וואָס האָט געשריבען אונטער דעם נאָמען: „מהפך פשטא“.. מהפך פשטא האָט אויף איהר ביז אַ קוק געטהאָן דורך זיינע ברילען און האָט אָנגעהויבען מאַכען „קעכע.... קעכע....“ און זי האָט זיך פאַרשעמט און איז אַנשוויגען געוואָרען.

— אַז איבערגעברענטע נשמה קען קיינעם ניט ליעב האָבען... דער פאַר איז זי דאָך איבערגעברענט — האָט שטרענג באַמערקט טאַפּא, לויפֿענדיג איבער דעם צימער ווי אַ ווינד.
— און איהר? — האָט איהם געפרעגט די סטודענטקע וואָס איז געזעסען אויף זיין געלעגער....
— וואָס איד? — האָט ער זי איבערגעפרעגט און איז אויף אַ מאַמענט שטעהן געבליבען אין מיטען צימער...
— אייער נשמה?

— מיינע? אויך איבערגעברענט... ביי ביידען איבערגעברענט... איבערגעברענט... — און טאַפּא האָט אַ גלאַנץ געטהאָן מיט זיינע אויגען און האָט אַראַבעלעזט דעם קאַפּ...
— איהר קענט שוין אויך קיינעם ניט ליעב האָבען? — האָט איהם געפרעגט די סמאַרגאַנער מיט אַ נאַאיווען טאָן פון אַ קינד...
— איד? ניין... ניין... — האָט אַזוי ווי מיט כעס געענטפֿערט טאַפּא און איז אַוועק איבער'ן צימער... זיין ביראַבירי... ביראַבירי... איז געוואָרען נאָך עלעגישער.

— ער וועט אייך דערזעהלען... ביראַבירי, ביראַבירי... נו, און ביי סאַלאַוויטשיק? די פּיאַניסטקע? — האָט ממזריש אַ וואונק גע-טהאן גלעקעל.

טאַפּא האָט אַ צימער געטהאָן מיט דעם נאַנצען קערפֿער.
— איהר זעהט? איהר זעהט? כאַכאַ-כאַ... נו, מאַך נאָר איצט ביראַבירי, ביראַבירי... אַה? — האָט אָנגעהויבען משה גלעקעל זעהר ניט ערעל צולייגען אויף טעלער טאַפּא'ס געפיהלען און דער עולם האָט געלאַכט...

„50,000 פראנק! הבל-הבלים... הבל-הבלים...“, האט אזוי ווי גע-
זאגט זיין מוזיקאלישער געדאנק.

— און וואס איז דא אין די טשעמאדאנעס? — האט פלוצלונג
געפרעגט משה, אויפהויבענדיג א טשעמאדאן. — זעה נאָר ווי שווער
ער איז! אזוי ווי מיט באַמבעס אָנגעלאָדען!

— דאס איז מתנות ובגדים בעד חברי טאַפּאָ! — האט אויסגע-
שריען וואסערמאן און אַרויפגענומען איין טשעמאדאן אויף דעם
צוואווארפענעם און שמוציגען געלעגער און אָנגעהויבען אַרויסצוואוואַר-
פען פון דארט אַ קאסטיום, העמדער, זאַקען, נאָז-טיכלעך, האַנדשוה,
קורץ, אַ גאַנצען גארדעראַב.

— געה שנעל און טהו זיך איבער, טאַפּאָ טייערער, — האט זיך
צו איהם געווענדעט וואסערמאן. — זאָל איך דיר ניט אָנקוקען אין
דיינע געניאלע טראַנטעס.

און וואסערמאן האט איהם צוגעדריקט צו זיך ווי אַ טייער קינד.
דער עולם האט געטאַפּט, באַוואונדערט און געשאצט דעם קאסטיום
און דעם גאַנצען גארדעראַב. טאַפּאָ אָבער איז געבליבען קאַלט און
גלייכגילטיג, כמעט אזוי ווי געערגערט איבער די מתנות, און איז גע-
שטאַנען פאַרטראַכט, זיך ניט ריהרענדיג פון אַרט.

— וואס-זשע שטעהסטו אזוי ווי אַ קוה צום מעלקען? הא?
געה טהו זיך איבער! — האט אזוי ווי אַ ביסעל געשריען אויף איהם
וואסערמאן.

— איד וויל זיך ניט קליידען פאַר פרעמד געלד! — האט שטאַלץ
געענטפערט טאַפּאָ און זיך גענומען אויסווישען אַ טעלער. און מיט
וואס? מיט אַ זאַק... מיט אַן אַלטען זאַק!...

— פאַר פרעמד געלד? אַד, דו טאַפּאָ! מיט דעם לעצטען ביסען
האסטו זיך געטיילט מיט מיר, און יעצט, אַז איד בין געוואָרען אַ
רייכער מאַן, אַ פאַרזאָרגטער; אַז מיר קענען אונבאַזאָרגט לעבען
און שאַפען... שעהן פון דיין זייט! אפשר וועסטו מיר גאָר אוועק-
וואַרפען? — וואסערמאן איז געווען שטאַרק געערגערט.

— איד וואָרף דיר ניט אוועק! — האט אַ בורטשע געטהאָן טאַפּאָ
און האט זיך אומגדרעהט, אויסווישענדיג אַ טרעהר.

— איד שטעה יעצט צו איהרן דיענסטען, הערר גלעקעל! — האָט זיך צערעמאַניש פאַרבויען וואַסערמאַן, שפּיעלענדיג דעם דענדי און דעם דזשענטלמען.

— קוקט איהם נאָר אָן! וואָס זאָגט איהר צו איהם, חברה? וואַס־זשע טאָקע אַ מנה יפה? — האָט געפרעגט גלעקעל.

— טאָקע אַ מנה יפה, הערר גלעקעל!

— היינו? וואָס הייסט?... — האָט ער זיך געוואָלט דערפרעגן.

— היינו... היינו!... — האָט געצויגען וואַסערמאַן, און האָט צו-

גלייך געצויגען ביי משה'ן די נשמה מיט די אָדערען.

— זאָג שוין אַ סוף! — האָט משה שוין מעהר ניט געקענט

אויסהאַלטען.

וואַסערמאַן האָט גאָרניט געענטפערט, האָט נאָר אַרויסגענומען

פון דעם געלדטאַש אַ פעקעלע באַנקאָמען פון 3.000 פראַנק און אַ

טשעק אויף 47 טויזענד פראַנק, סך הכל 50.000 פראַנק. דאָס איז געווען

דאָס גאַנצע האַנדל־געלד, וואָס ער האָט געקראָגען פון מאַססיע דיאָראַן

פאַר זיין פאַטענט, פאַר דעם ענטדעקטען פאַרב־שטאָף. דער קאָנט־

ראַקט האָט איהם געזיכערט אַ יעהרליכע הכנסה ביז 30.000 פראַנק.

משה'ס פנים האָט זיך אויסגעצויגען און ער האָט אָנגעהויבען צו

פייען. אַלע זיינען געשטאַנען ווי געליימטע, מיט אָפענע מיילער.

וואַסערמאַן איז געוואָרען אַ גביר, פאַרזאָגט אויף לעבענסלאַנג, און

האָט זיך געקענט יעצט ווידמען אין גאַנצען דער וויסענשאַפט. עס איז

געווען וואָס מקנא צו זיין און צו באַוואַנדערען. נאָר איין איינציגער

איז געבליבען גלייכגילטיג און אַזוי ווי פרעמד צו דער גאַנצער

געשיכטע. — דאָס איז געווען טאָפּאָ.

אַז אין צימער איז געוואָרען שטיל, שטיל פון איבעראַשונג, פון

קנאה און פון טויזענדער אַנדערע געפיהלען, וואָס האָבען זיך יעצט

געראַנגעלט אין די ברוסטען פון אַט דעם „מהפך פשטאָ“, וואָס האָט

זיך געקליבען צו שרייבען די פסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען פאָלק,

אַ מאַנומענטאַלעם לעבענס־ווערק, און פון די איבעריגע בוימיסטערס,

האָט טאָפּאָ אָנגעהויבען זינגען אַ ביריאָבירי, אַ שטילעס און עלע־

גישעס ביראָבירי, וואָס האָט געקלונגען אין דער שטילקייט פון צימער

ווי אַ הכל הבלים.

אזוי, ווייניגסטענס, האט זיך איהם אויסגעוויזען...
ווייל אויך ער אליין איז געזעסען קאלט און פארקלערט, מיט א
גלייכגילטיגען און אויסגעלאשענעם בליק אויפ'ן זונען-אונטערגאנג...

— 6 —

— פרייליין פלארא! פרייליין פלארא! עס איז שפעט... די הער-
שאפטען געהען שוין מיטאג עסען, —

געקלאפט האט אין פלארא'ס טיהר מאנדא, א דיענסט-מידעל
אין פאנסיאן, וואו די סאלאווויטשיקעס האבען געלעבט.

פלארא איז אבער שוין לאנג ניט געשלאפען. איז זי איבער-
הויפט געשלאפען? ווייניגסטענס האט דער קורצער, געשפאנט ווא-
כענדער, נערוועזער שלאף ניט צוריסען דעם פאדעם פון ווירקליכקייט...
וואס אבער איז אזוינס געווען די ווירקליכקייט? ביי וואס האט זי
זיך אפגעשטעלט און אפגעבראכען די ווירקליכקייט? — האט זיך
פלארא איצט, ליגענדיג אין בעט, באמיהט צו דערמאנהען.

יא, דאס איז געווען משה גלעקעל... ער האט זיי פארטאג באגלייט
א היים... צופוס... צוגאנגען איז מען זיך פון באל אין כנופיות און די
כנופיות האבען גערעדט הויך אין דער שטילער, ווייט-אבהילכענדער
נאכט-לופט. מען האט אין דער פינסטערער פארטאג-שטונדע גערעדט
אין פראנט פון זיי און הינטער זיי... מען האט גערעדט אלץ פון
די צוויי חברים, וועלכע האבען זיך אזוי אויסגעצייכענט אויף דעם
באל, וואס וועט פארבלייבען אפשר אויף שטענדיג אין די לעבענס-
זכרונות פון אלע, וואס האבען בייגעוואוינט דעם באל. וואסערמאן
און טאפא... טאפא און וואסערמאן... די נעמען האבען די כנופיות ניט
אויפגעהערט צו דערמאנהען... מען האט גערעדט פון זיי מיט גאל,
מיט אכשווי, מיט פאראכטונג. און הויפטזעכליך מיט קנאה... מיט
געוואלדיגער יונגער און ליידענשאפטליכער קנאה... אבער משה
גלעקעל? ער איז געגאנגען ביי איהר זייט און גערעדט פון זיי מיט
שטאלץ, מיט'ן ליידענשאפטליכען שטאלץ פון איר מיט זיין פאלק,
מיט דער אידישער ראסע... און דערפאר האט זי דעם גלעקעל אזוי
ליעב באקומען און דערפאר האט זי אזוי פעסט געדריקט צו איהר

— נו, מאַרש! נעהם די זאַכען און געה צו דער בעל־הבית'טע
און טהו זיך איבער — האָט איהם געלערנט משה, — זיי ניט קיין
איריאַט! וויפיעל מאָל האָב איך איהם אַוועקגעגעבען דעם לעצטען
פראַנק? מאַרש, זאָג איך! — און משה האָט איהם אַרויסגעשטופט
פון צימער.

אז טאַפּף איז אַריינגעקומען אַ פאַרשעהמטער, אַן אונבאַהאַלפּענער
און איז געבליבען שטעהן ווי אַ פּאַיאָץ אין מיטען צימער אין זיינע
נייע מלבושים, האָט זיך אָנגעהויבען אַ געלעכטער, דער עולם האָט
איהם געדריעהט אין אַלע זייטען, האָט איהם געטאַפּט און מושטירט,
און דער ליימענער טאַפּף האָט געלאָזט פון זיך מאַכען וואָס מען
האָט געוואָלט. קורץ, עס איז געווען פרעהליך, אונגענליך פרעהליך...
וואַסערמאַן אָבער איז געוואָרען פון דעם אַלעס ביסלעכווייז מיער
און האָט געוואָלט זיך באַפרייען פון דער חברה.

— אויב דו ביסט יא אַזאַ שעהנער בחור, — האָט זיך וואַסערמאַן
געווענדעט צו זיין חבר מיט אַ מיערען פנים, — געה און דינג אַ
דראַשקע... איך האָב געדונגען צוויי צימערען אין אַלפּען האַטעל...
מיט אַ פּיאַנאָ פאַר דיר.

— מיט אַ פּיאַנאָ! — האָט זיך קינדערש דערפריעהט טאַפּף.
— יא מיט אַ פּיאַנאָ פאַר דיר... און מיר וועלען באַלד אַהין
אַריבערפאַהרען... און אייך, חברה, לאָד איך איין אויף מאָרגען צו
מיר אין האַטעל, אויף אַ מאַלצייט מיט שאַמפּאַניער.
גלעקעל האָט פאַרשטאַנען וואַסערמאַן'ס וואונק, האָט פאַרנומען
די חברה און פאַרלאָזען דאָס צימער.

וואַסערמאַן איז געבליבען אַליין און זיך אַראָבגעלאָזט אויפ'ן
איינציגען פאַרשטויבטען שטוהל, וואָס איז געשטאַנען ביים פענסטער,
און האָט זיך פאַרקוקט אויף די אַלפּען, וועלכע זיינען געשטאַנען
אין די פלאַמען פון אַ זומערדיגען זונען־אונטערגאַנג.
געהילטע אין אַ פורפור־קלייד פון זונען־שטראַהלען, אין דעם
גלאַנץ פון אַ זומער־אָווענד, זיינען די אַלפּען אין מערב זייט
געבליבען עפעס כמורנע און בייזע... אַהן אַ שמייעל פון גליק, אַהן
פרייד און האַפּענונג אויף זייערע אַלטע, געקנייטשטע פנים'ער...

און אזוי איז זי שוין לאנג געלעגען אין בעט מיט אָפענע אויגען און איבערגעלעבט די פּאַסירונגען פון דער פאַרגאַנגענער נאַכט און פון באלד... אַ מערקווירדיגער באלד דאָס איז געווען... די איבערלעבונגען זיינען געלאָפּען פאַר איהרע אָפּענע אויגען אין צוריסענע שטיקער, ווי עס לויפּען וואַלקענס, צוריסענע און געטריבענע פון ווינט... אזוי איז דאָס געווען אויך אין איהר קורצען, וואַכענדען שלאָף... טאָפּאָ און וואַסערמאַן... וואַסערמאַן און טאָפּאָ... אין פאַרשיעדענע פּאַזען, אומאַרעמטע און צושיידטע האַבען זיי געשפּאַנט פאַר איהר... ביי איהר זייט... זיך גערייצט מיט איהר... זי געערגערט ביז צו טרעהרען... ווי צוויי אונערטרעגליכע שטיפּערס... זי געמאַכט לאַכען ביז צו טרעהרען... רען... אה, ווי זי האָט געלאַכט אין שלאָף! היסטעריש געלאַכט... באַזונדערס, ווען די צוויי חברים האַבען זיך פאַרוואַנדעלט אין צוויי פּו-דעלס... איינער אַ שוואַרצער, מיט'ן קאַפּ פון אַ טאָפּאָ און איינער אַ ברוינער מיט'ן קאַפּ פון אַ וואַסערמאַן... די פּו-דעלס זיינען איהר פאַר-אויסגעלאָפּען אויף אַ שפּאַציר ביים ים אין ניצע... זיך געשלאָנגען צווישען זיך, זיך געביסען... און דאָן האָט זי גענומען וואַרפּען שפינדלאַך אין ים און די פּו-דעלס האַבען זיך געוואַרפּען כאַפּען די שפינדלאַך און זיי בריינגען צו איהר, אַבטרייסלענדיג פון זיך דאָס וואַסער אין רעגענטראַפּען...

און אז זי האָט ערוואַכט און געעפענט די אויגען זיינען שוין די צוויי חברים געשטאַנען פאַר די אויגען, ווי אַ זאַקיציע... און דאָך האָט עס זי ניט געערגערט... פאַרקערט — זי האָט ווידער געטראַכט פון ביידע, ניט נאָר מיט'ן גרעסטען אינטערעס, נאָר אויך מיט פאַר-געניגען... און ווייל זי האָט געטראַכט פון ביידע, האָט זי איהר אינ-טערעס ניט פאַרשטאַנען... ווייל זי האָט זיך אינטערעסירט מיט צוויי, האָט זי ניט געקענט האַבען דעם מינדעסטען פאַרדאַכט, אז דער אינ-טערעס איז לייעבע... אז עמיצער פון די ביידע איז דער עיקר און דער צווייטער איז אַ טפּל... און ווי אזוי האָט זי געקענט האַבען אזאַ פאַרדאַכט? האָט זי דען ניט, ווי אַ נאָנע, געגעבען דעם נדר פון אייביגער יונפרויליכקייט? זי האָט באַלאַנגט צו איהר בלינדען ברודער, וועמענס אויגען זי איז געווען אין לעבען און זי האָט געשוואַרען זיך אַליין דעם הייליגען נדר, אז קיין לייעבע וועט זיך ניט שטעלען

קערפער זיין ארעם, אויף וועלכען זי האָט זיך געשטיצט אין דעם נאכט־שפּאַציר....

— גלויבט איהר, אז די גאַנצע געשיכטע איז אַ ליגען, אז ער האָט עס אויסגעטראַכט? — האָט זי געפרעגט משה'ן.

— אַבסאַלויט! איך האָב דאָך מיט איהם געלעבט אין לאַנדאָן...

אויף איין קוואַרטיר... די זאך איז אויסגעטראַכט פון אָנהויב ביז'ן סוף, — האָט איהר ליידענשאַפטליך פאַרזיכערט משה, — אזוי ווי ער וואָלט פאַרטיידיגט זיך, זיין רעפּוטאַציע און ניט וואַסערמאַן'ס. — פון וואַנעט זשע האָט עס גענומען אַט דער... ווי אזוי איז זיין נאָמען? — האָט פלאָרא געפרעגט משה'ן.

— מייוועל... מייוועל איז זיין נאָמען.

— זעהט אויס ווי אַ מייוועל, — האָט באַמערקט פלאָרא און משה האָט דערפיהלט ווי זי האָט ביי דעם נאָמען אויפגעציטערט מיט'ן גאַנצען קערפער איהרען.

— אַ פאַסקודע, —

— ער מוז דאָך האָבען באַווייזע... פאַקטען פון וואַנעט האָט ער עס גענומען? — האָט איהם נאָך אַ מאָל איבערגעפרעגט פלאָרא.

— פון וואַסערמאַנ'ען טאַקע אַליין... ער האָט זיך ליעב באַרימען, דאָס איז זיין קראַנקהייט... שטאַלצירען מיט אונמאַראַליטעט... שפּיער לען דעם איבער־מענשען... דאָס ניטשעלע...

אה, אזוי גאָר! — האָט זיך אַרויסגעריסען פון פלאָרא'ס ברוסט ווי אַ טיעפער זיפץ פון ערלייבטערונג, — איצט פאַרשטעה איך... אה, איד פאַרשטעה... איד פאַרשטעה...

אה, ווי דאָנקבאַר זי איז פון דעם מאַמענט געווען משה גלעקעל... אזוי ווי ער וואָלט אַ שווערע לאַסט אַרונטערגענומען פון איהר האַרץ...

אַ העלע פרייד האָט פאַרפלייצט אין דעם מאַמענט איהר נשמה און צוגלייך אָפגעפרישט איהר מיעדען קערפער... אַ פרייד און עפעס אַ טיעפע דאָנקבאַרקייט... צו וועמען? פאַר וואָס?... וואָס איז איהר די נפקה מינה, צו דער וואַסערמאַן איז יאָ געווען אַ מיסיאָנער צי ניין? איז זי דען ניט אַליין האַלב קריסטין? איז זי דען ניט געהענגטער צום קריסטענטום, ווי צום אידענטום?

— אה, מאגדא! — האָט אויסגערופען פלאָרא, און גענומען ציהען איהרע מיעדע, ווי מיט בליי אנגעגאָסענע אברים, — איך בין מיעד... אזוי מיעד...

— דאָן שלאָפט! טרינקען זי קאפע און שלאָפען זי ווייטער, — האָט צו איהר שעלמיש געוואונקען דאָס דיענסטמיידעל, אזוי ווי זי וואלט זי אנגערעדט צו טהאָן אַ פאַרבאָטענע זאך.

— ציה אַרויף די גארדינען! — האָט זי געבעטען פלאָרא. — זי ווילען אויפשטעהן? — האָט מאגדא איהר איבערגעפרעגט אנטוישט.

— יא! —

ווען דער העלער זומער-טאָג האָט זיך אָבער אַריינגעריסען דורך די פענסטער מיט די כוואליעס פון זונענליכט און טאָצערדע שטראַהלען און ווען פלאָרא האָט ביים העלען ליכט דערוועגן וואסערמאַן'ס נאָמען מיט גרויסע אותיות אין די צייטונגען, וואָס זיינען געלעגען אויפ'ן בעט פאַר איהרע אויגען, איז איהר מיעדקייט פלוצים פארשוואונדען. פלאָרא האָט זיך שנעל אויפגעזעצט ווי פון אַן אינערליכען שטויס, געכאַפט די צייטונג אין איהרע ציטערענדע הענט און צוגעפאלען צו די געדרוקטע ציילען מיט דורשטיגע אויגען.

דריי צייטונגען האָט איהר אַריינגעשיקט איהר ברודער, אַלע דריי צוואויקעלטע אויף דער זייט, וואו מען האָט געשריבען וועגען וואסער-מאַן. אַלע דריי האָבען געזינגען אַ לאַנגען, עטליכע צייטונגס-שפאַלטען פאַרנעהמענדען הימן צום „דיאַלעקטיש דיינקענדען כעמיקער“. אַלע האָבען איהם פאַרגליכען מיט וויקטאָר מיער און מענדעליעוו, אַז ער האָט אנגעווענדעט אויף זיין ענדעקונג דיזעלבע דיאַלעקטישע מע-טאָדע, וואָס די צוויי גרויסע כעמיקער האָבען אָנגעווענדעט... פלאָרא האָט געלייענט און איבערגעלייענט...

מאגדא האָט געקוקט אויף איהר מיט געקרייצטע אַרעמס. אַז ערשעפטע האָט פלאָרא אַרונטערגעלאָזט איהר קאָפּ אויפ'ן קישען...

— טרינקען זי איהר קאפע, פרייליין! אום גאָטעס ווילען! עס ווערט דאָד קאַלט! — האָט זיך געכאַפט מאגדא.

צווישען זיי, זיי צוצושיידען... א, ווי אייפערזיכטיג דער ברודער איהרער איז געווען צו יעדער באקאנטשאפט איהרער!
 איבעריגענס האט זיך פלארא נישט געגריבעלט אין איהרע געפיהלען, זי איז סתם נישט געווען קיין גריבלערן... א גאנצע, גלייכע נאטור, א גלייכער בוים אהן סוקעס... ווען עמיצער פרעגט זי, ווארום זי האט אזא אינטערעס צו דעם טאפא און צו דעם וואסערמאן, וואלט זי אליין נישט געקענט ענטפערען... זי וואלט אפשר געזאגט, אז זי נעמט דעם זעלבען אינטערעס אין קעץ, צוראפעטע און צושלאגענע פון לעבען, אין הינטלאד... ווי פודעלס וואלט זי די ביידע חברים צוערשט געלאזט אויסבארען און אבוואשען פון זייער לעבענס־שמוץ... ווי שמוציג די צוויי קערלען מוזען לעבען! — האט זיך געטראכט פלארא, — פאר וועלכער שמוץ איז געווען דער גרעסטער גרויל אין לעבען... דאס געפיהל האט זי גע'ירשנט פון איהר דייטשער מוטער, וועלכע האט תמיד צוליעב דעם זיך געקריגט מיט איהר פאטער, וואס איז געווען א ליידענשאפטליכער רויכערער פון דיקע סיגארען און אין אלע צייטן מערען געלאזען שפורען פון דער ליידענשאפט... דערמאנענדיג זיך איצט אין חלום מיט די צוויי פודעלס, ווי אזוי זי האט ביידע געוואשען אין די ים־כוואליעס — האט זיך פלארא ווידער הערצליך צולאכט.

אז מאגדא האט איהר דערלאנגט די קאפע צו בעט, האט זי איהר אויך געגעבען די מארגענצייטונגען.

— אייער ברודער האט געשיקט די צייטונגען... עטוואס אינטערעסאנטעס פאר זי, האט ער געזאגט, און מאגדא האט איהר אַנ־געוויזען אויפ'ן אינטערעסאנטען פלאץ אין די צוואויקעלטע צייטונגען.
 — איז מיר ברודער שוין אויפגעשטאנען? — האט זי געפרעגט.

— אה, שוין לאנג פרייליין! שוין לאנג!

— ווי שפעט איז עס מאגדא? —

— צוויי אהר, פרייליין!

— צוויי אהר! ווארום האבען זי מיר נישט געוועקט? —

— הערר סאלאווייטשיק האט מיר נישט געהייסען, איך האב איהם

געפרעגט, וואלען זי איצט אויפשטעהן? — האט זי געפרעגט מאגדא.

און פלאַראַ האָט געלאַכט פון זיין אייפערזוכט און איהם שטיי-
פערש געדראהט מיט'ן פינגער...

אין עטליכע טעג אַרום, אין אַ פאַרנאַכט, ווען די אַלפֿען זיינען
שוין געשטאַנען אין די פלאַמען פון אַ זונען־אונטערגאַנג, איז פלאַראַ
ווידער געשטאַנען ביים בערנגראַבען און געהאַדעוועט פון אַ פאַפֿי-
רענעם סקארמעטש די בערען... דאָס מאָל האָט זי די אַרבייט געטהאָן
צושטרייט און אויטאָמאַטיש... זי איז געקומען אַ הער ניט צו האָדעווען
און זיך שפּילען מיט די בערען, נאָר צו באַגעגענען וואָסערמאַן'ען, זי
האָט איהם שוין דאָ איינמאַל באַגעגענט און אַזוי ברוטאַל צוריקגע-
וויזען... דעם בלייך געוואָרענעם פנים, די גרימאַסע פון פיין, וואָס
די וואונד האָט דאָן אַרויסגערופען אויפ'ן פנים, איז געבליבען פאַר
איהר אונפאַרגעסליך... ווי ברוטאַל זי איז! איז זי טאַקע אַזוי ברוטאַל?
— האָט זי זיך איצט געפרעגט — וועט ער קומען? אַה, ער וועט
קומען!... ער וועט דערפיהלען, אַז זי שטעהט דאָ... אַז זי וואַרט אויף
איהם — און זי האָט געשיקט אין דער ווייטקייט, וואו ער האָט זיך
איצט ערגעץ געפונען, איהרע היפנאַטיזירענד רופענדע בליקען...

האַב איך איהם ליעב? — האָט זי זיך פלוצים געפערגט צום
ערשטען מאל — און די פיער ווערטער האָבען אויפגעפלאַקערט פאַר
איהרע אויגען אין דער לופט מיט פייערדיגע אותיות פון אַן עלעק-
טרישען שילד.

זי האָט זיך אַנגעשפּאַרט אַן בערנגראַבען, פאַרמאַכט די אויגען
מיט די הענט...

די הענט אַבער האָבען ניט געקענט פאַרשטעלען... די פייערדיגע
אותיות, זיי האָבען געברענט פאַר איהרע פאַרמאַכטע אויגען... זי
האָט זיך דערמאַנט אַן איהר בלינדען ברודער, אַן איהר הייליגען
נדר, צו בלייבען אונפאַרהיראַט און אַ נזירה, און אַ שוידער איז
דורכגעלאַפֿען איבער איהר לייב...

— ניין! זי האָט איהם ניט ליעב... ווי איז דאָס מעגליך? זי
האָט פיינט ציניקער... ציניקער זיינען תמיד שמוציג... אַה, ווי שמוציג
די צוויי קערלען מוזען לעבען!... שרעקליך!... — און פון דעם געדאַנק,
ווי שמוציג די צוויי חברים לעבען, האָט עס זי נאָך מעהר געשוידערט...

פלאַראַ האָט אַ קוק געטהאָן אויף איהר מיט צושטרייטע און צוטומעלטע אויגען, אזוי ווי זי וואָלט זי ניט פאַרשטאַנען.
 — דער קאָפּע איז דאָך שוין קאַלט... זאָל איך אַנדערען ברינגען?
 — האָט זיך מיט אַנגסט געטאַפּטשעט פאַר'ן בעט מאַגדאַ.
 — לאָזט צוריק אַרונטער די גאַרדינען! — האָט איהר באַפּעהלען פלאַראַ.

און זי איז ווידער אַליין אין דער האַלב־טונקעל־הייט פון איהר צימער, אַליין מיט איהרע צוריסענע און צופליקטע געדאַנקען... האָט עפּעס פאַסירט אין איהר לעבען? אום צו ענטפערען אויף דער פּראַגע האָט זי באַדאַרפט צו קאַנצענטרירען ניט נאָר איהרע געדאַנקען, נאר אויך איהר ווילען. ביי דע, די געדאַנקען און דער ווילען, האָבען אַבער ניט באַלאַנגט צו איהר, האָבען זי ניט געפּאָלגט, אזוי ווי זי וואָלט געווען אַ פרעמדע, ווי פרעמדע, זיינען איהרע געדאַנקען זיך צולאָפּען אין אַלע זייטען, אין אַלע ריכטונגען, האָבען אַנגענומען פאַרשיעדענע קאַלירען, די פאַרבען פון דער ווירקליכקייט, וואָס צו־ברעכען זיך אין חלום... די פאַרבען פון ספּעקטאַר צובראָכען אין אַ רעגענבויען... און אפשר איז זי צוריק איינגעשלאָפּען, איינגעשלאָפּען מיט אַפּענע אויגען?... זי איז דאָך געווען אזוי מיעד!... די מיעדיג קייט איז אַבער געווען אזא זיסע, אזא גלעטענדע און לאַשטשענדע... אזא מיעדיגקייט וויגט איין דעם קערפּער און די נשמה, פאַרכישופט און פאַרוואַנדעלט ווירקליכקייט אין אַ שעהנעם חלום, אין אַ טראַנס... און פלאַראַ האָט ווידער גע'חלום'ט, אַז זי שפּאַצירט ביים ברעג פון ניצע... שפּאַצירט אַ גליקליכע, פול פון לעבענס־פּרייד און די צוויי פּודעלס זיינען ווידער געלאָפּען פאַר איהר... און פלאַראַ האָט זיי ווידער געבאָדען אין ים, זיי געבאָדען און געלאַכט, געלאַכט ווי קיין מאָל אפשר אין איהר לעבען... דאָס מאָל אַבער איז דער ברוינער פּודעל איהר געוואָרען טייערער פון שוואַרצען... זי האָט איהם געבאָדען לענגער... לענגער געגלעט זיינע גלאַט געשטאַרענע פּעל און שטיפּעריש געפאַטשט וואַסערמאַן'ס פנים...
 — האָוו! האָוו! — האָט אייפערזיכטיג געבילט דער שוואַרצער ווילד באַוואַקסענער פּודעל מיט אַ קאָפּ פון טאַפּאָ.

דער וועלט...

פלוצים האט זי זיך פארגעשטעלט, אז זי אקאמפאנירט ניט איהר ברודער, נאר וואסערמאן, אז זי האט אויך איהם געמאכט צום ווירטואז!

ווי אזוי? ווי איז דאס מעגליך?...

פלארא האט זיך אליין צולאכט... א העלע פרייד האט פארפלייצט איהר הארץ... עס האט זי געריסען צו דער פיאנא... שפיעלען, זינגען. טאנצען.

— האב איד איהם ליעב? —

פאר איהרע אויגען האט זיך אנגערוקט דער בין השמשות מיט די פייערדיגע אותיות: „האב איד איהם ליעב?“
און זי האט זיך געלאזט געהן.

— וואהין? — האט זיך געפרעגט פלארא.

אבער ניט א היים... זי האט זיך געפיהלט ווי אן אונטרייע פרוי, וואס געהט פון א ליעבעס-דראנדעוואו... זי האט ניט געהאט דעם מוטה איצט צו באגעגענען זיך מיט איהר ברודער... צום ערשטען מאל אין איהר לעבען האט זי זיך דערפיהלט אונטריי צו איהם אין איהרע געדאנקען... און ער איז געווען אזא אונפלעבארער געדאנקען-לעזער... ער פלעגט איהרע געדאנקען אנטאפען מיט זיין לאסקענדער האנט אויף איהר פנים... מיט א באריהונג אין איהר קערפער...

פאר איהר געהט ווידער א כנופיה... און מען רעדט ווידער פון טאפא און וואסערמאן... מען רעדט מיט קנאה... מיט א לידענשאפטליכער קנאה... דאס איז געווען די זעלבע כנופיה, וואס האט פארלאזען וואסערמאן'ען אליין אין זיין צימער... משה געהט אויך און דערמאנט איהר נאמען... א שאקירטע, ווי א געכאפטע ביי א פרעמדער טיהר מיט אן אנגעבויגענעם אויער, פארקירעוועט זיך פלארא איי א זייטען-געסעל... זי מאכט עטליכע הונדערט שריט און זעהט ווי טאפא טראגט ארויס פון א הויז צוויי שווערע טשעמאדאנעס און פאהרט מיט זיי אפ אין א דראשקע...

— א, דא וואוינען עס די צוויי קערלען!... ווי שמוציג עס מוז זיין זייער צימער! — דער געדאנק, אז זיי פאהרען אוועק... און אפשר פון בערן און אויף שטענדיג, דער געדאנק פארוואונדעט זי... טאפא

אינצווישען האָט אַ פייער רויטע זוהן געצונדען אין מעריב־זייט
 איהר טעגליכען גיגאַנטישען שייטערהויפען... זי האָט זיך גענומען
 אַרונטערלאָזען און זינקען אונטער די אַלפֿען, זינקען טיעפֿער און
 טיעפֿער... און וואָס טיעפֿער זי האָט געזונקען, אַלץ שוואַכער איז
 געוואָרען דער אַפֿגלאַנץ פֿון דעם שייטערהויפען, אַלץ נעהענטער האָר
 בעז זיך גערוקט די שאַטענס פֿון אַ זומער־נאַכט...

און ער איז ניט געקומען... און האָט זי געלאָזט וואַרטען... וואָס
 קערט ער איצט וועגען איהר? ער איז באַרימט געוואָרען איבער
 נאַכט... רייך געוואָרען... מען פֿאַרגלייכט איהם מיט אַ וויקטאָר מייער
 און אַ מענדעליעו... ווער זיינען זיי? איינער אַ דייטש, דער צווייטער
 אַ רוסי... מסתמא ביידע באַרימט אין כעמיע... זי מוז אַ קוק טהאָן
 אין ענציקלאָפּעדיע ווער זיי זיינען... אַבסאָליוט וועט זי אַ קוק טהאָן—
 באַשליסט פֿלאַראַ.

און פֿלוצים דערמאָנט זי זיך, ווי אַזוי אַ באַרימטער מוזיק־קריי־
 טיקער איז וויען, האָט געשריבען וועגען איהר, אַז זי איז בלויז אַ
 געבאָרענע אַקאַמפּאַניסטקע און ניט קיין ווירטואָז, אַז נאָר זי איז
 אומשטאַנד געווען צו מאַכען איהר ברודער צום ווירטואָז, אַרויסצו־
 רופֿען ביים ברודער די שעהנסטע טענער, גרויסע עמאַציעס אין זיין
 נשמה... אַד, ווי די קריטיק האָט זי דאָן פֿאַרוואַנדעט! האָט זי
 דען ניט געשפּיעלט אַליין גרויסאַרטיגע קאָנצערטען? האָט זי דען
 אויף גלעקעלס באל ניט געגעבען אַזאַ קאָנצערט? ווי באַגייסטערט
 זי האָט געשפּיעלט נאָך טאַפֿה'ס „כאַאַס“!... ווער האָט זי באַגייט־
 טערט? דער „כאַאַס“?... טאַפֿה?...

איצט איז איהר געווען קלאָהר, אַז טאַפֿה איז דער תּפֿל, די
 באַגלייטערנדע ערשיינונג... אַז דער עיקר איז וואָסערמאַן... אַז ווען
 עס כאַפט זי אַן טאַפֿה און ניט ער, וואָלט זי זיך געפּיהלט ביטער
 ענטוישט...

זי האָט ווידער געטראַכט וועגען דעם קריטיקער וואָס האָט זי
 דאָן אַזוי פֿאַרוואַנדעט און איז געבליבען ווי אַ דאָרען אין איהר
 נשמה... איצט אַבער האָט דער דאָרען, די קריטיק ניט געשמערצט...
 פֿאַרקעהרט — זי האָט שטאַלצירט מיט זיך... זי האָט געמאַכט איהר
 ברודער צום ווירטואָז, פֿאַר דעם גרעסטען פּיעדעל־שפּיעלער אויף

— אומגעקעהרט, איד בין געווען זיכער, אז איהר וועט קומען, —
און א לייכטער, קוים באַמערקבארער שמייכל האָט אַ שימער געטהאָן
אויף זיינע בלאַסע ליפּען...

— איהר זייט געווען זיכער? וואָרום זייט איהר געווען זיכער? —
האָט פּלאַראַ געפרעגט און איהר שטימע האָט זיך ווי אַפּגעריסען
פון אויפּרעגונג, דאָס גאַנצע בלוט איז איהר אַריין אין פנים...
וואַסערמאָן האָט אַ וויילע געשוויגען.

— דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, אז איהר וועט באַלד קומען...
דערפאַר האָב איך אַלע מיינע געסט אוועקגעשיקט, — אויף זיינע
ליפּען האָט אַנגעהויבען צו טאַנצען און קרימען זיך זיין, איהר גוט
באַקאַנטעס, שפּאַטישעס און צינישעס געלעכטערעל...

פּלאַראַ האָט אויפּגעציטערט מיט איהר גאַנצען קערפּער ווי פון
אַ טיעפּער באַלידיגונג.

— צו וואָס? פאַר וואָס האָט איהר זיי אוועקגעשיקט? — האָט
זי אויפּגערעגט און פאַרדריסליך געפרעגט, — וואָס דענקט איהר
דערמיט?

וואַסערמאָן האָט זי שטום גענומען ביי דער האַנד און האָט
זי צוגעפיהרט צום פענסטער...

— פאַר וואָס? זאָגט, פּלאַראַ, און איהר וואָלט געווען צופרידען
זיי דאָ אַלע צו טרעפען? אָה? זאָגט דעם אמת! — האָט ער זי גע-
פרעגט מיט אַ בליק, וואָס וויל אַריינקוקען טיף אין דער נשמה...

— פּלאַראַ, וואָס פאַר אַ פּלאַראַ בין איך איהם? — האָט זי זיך
געפרעגט מיט אַן אינוועניגסטען ציטער — ווער האָט איהם געגעבען
דאָס רעכט?

דער ענטפּער אָבער איז געבליבען שטעקען אין האַלז און האָט
ניט געוואָגט זיך פון דאָרט אַרויסצורייסען...

וואַסערמאָן האָט זי שטילערהייט אוועקגעזעצט אויף דעם ביינקעל
און געקוקט אויף איהר, וואַרטענדיג אויף אַ תשובה, פּלאַראַ האָט
זיך באַלד צוריק אויפּגעהויבען פון שטוהל און איז געבליבען שטעהן
אַ שווייגענדע, אַזוי ווי זי וואָלט געטראַכט אַ וויילע, דערנאָך האָט זי
ווידער אַ ציטער געטהאָן מיט דעם גאַנצען קערפּער, ווידער אויפ-
געהויבען אויף איהם ענטשלאָסען די אויגען ווי נאָך אַ קורצען אינער-

וואלט דאך באדארפט זיך קומען געזעגענען, זי איז אויפ'ן באל געווען אזוי גוט צו איהם... מוטערליך גוט און האט אזוי שטאלצירט מיט איהם... זייט דעם האט ער זי נישט באזוכט אפילו... איצט פאָהרט ער אוועק אין דער דראַשקע און באַמערקט זי אפילו נישט... וואָסערמאָן איז שוין מסתמא פריהער אוועקגעפאָהרען... איצט קען זי אַריינגעהן און אַנקוקען זייער צימער... ווי שמוציג דאָס צימער מוז אויסזעהן... זי וועט זאָגען דער בעל הבית'טע, אז זי וויל דינגען דאָס צימער... א וואונדערבארער אויסרייד!

אנגעטהון באַשיידען, אָבער געשמאַקפול, איז זי, געבליבען שטעהן ביי דער טהיר מיט דעם אויסדרוק פון אַ מענשען וואָס קוקט אַריין אין אַ טיעפען אָפגורנד פאַר זיך... עס איז אזוי שרעקליך אָבער גע-היימניספול און אנציהענד!... און מען האָט געקענט זעהן, ווי די פעסט געבויעטע ברוסט איהרע באַוועגט זיך דורך דער דינער בלוזע פון ווייסען מוסלין... באַוועגט זיך און גיט אַרויס און פערראַט אַ קלאַפּענדעם און פלאַטערענדעם האַרץ.

אז זי האָט דערזעהן וואָסערמאָן'ען ביים פענסטער האָט זיך זיך מיט'ן גאַנצען קערפּער אַ וואָרף געהאַן צוריק מיט אַן ענטווישטען: „אה!“ זי האָט אָבער די אַבזיכט צו פאַרמאַכען הינטער זיך די טהיר און צו פערשווינדען נישט אויסגעפיהרט, זי איז געבליבען שטעהן אין דער אָפּענער טהיר, האַלטענדיג דאָס הענטעל, ווי אַ פאַראַלאַזירטע און ווילענסלאַזע... ער געהט אָבער איהר אַנטקעגן...!

וואָסערמאָן האָט זיך רוהיג אָהן אַ מינדעסטער איבערראַשאַונג אויפגעהויבען פון זיין אַרט, האָט איהר שטיל אָהן אַ באַגריסונגס-וואָרט דערלאָנגט די האַנט, געהאַלטען אַ מאַמענט איהר האַנט אין זיינער און האָט געזאָגט שטיל און קאַלט, כמעט גלייכגילטיג...

— אַה, דאָס זייט איהר!

דער קאַלטער טאָן האָט זי אויפגעשוידערט, טיף פאַרוואַונדערט. פלאַראַ האָט אויף איהם שנעל אויפגעהויבען די אויגען.

— יא, דאָס בין איך... איהר האָט מיך געוויס נישט ערוואַרטעט?...

איצט האבען זיינע אויגען געבעטעלט... דער בייזער שפאט האט זיך מאמענטאל אויסגעלאשען און אויף זיין ארט האט זיך אָנגעצינדען דער אומעט און צער פון דער וועלט... א צער וואס האט זי ערשיטערט... מיט דעם נייעם בליק און מיט די נייע קליידער אין פלוצים פאר איהר אויסגעוואקסען א נייער וואסערמאן, אזא נאָהענטער און אזא טייערער, אז איהר מיידעלשער שטאַלץ, דער שטאַלץ פון א קינסטלערין איז צורונען געוואָרען... איהר פנים האט פלוצים אויפֿגעשטראַהלט, ווי אַן אויפֿגעהענדע זוהן, אויפֿגעשטראַהלט און זיך באַלויבטען מיט אַ נייעם פלאַם... זי האט שטיל אַרויפֿגעלעגט איהר ווייסע דורזיכטיגע האַנד מיט די לאַנגע ווי פון עלפענביין אויסגע-טאקטע פינגער, וואס האבען אַזוי וואונדערבאַר געשפּיעלט, אויף זיינע פלייצעס, האט אייניגע סעקונדען שווער געאַטעמט איהם גלייך אין געזיכט אַריין און האט געזאָגט צו איהם שטיל, אַזוי ווי זי זאָל איהם איינרוימען א טיעפען און טייערען סוד:

— איך וואָלט סיי ווי סיי געווען געקומען... פריהער... פאר דעם ערפּאָלג. — פון די ווערטער האט זיך ביי איהר אַליין פאַרדרעהט דער קאפּ, אַזוי ווי אַן אַבגורנד וואָלט זיך געעפענט פאר איהרע אויגען... זי האט זיך פאר זיי פאַרשעהמט, שטאַרק חרטה געהאַט...

וואסערמאן האט געוואלט אויסשרייען פון גליק, פון ווילדער פרייד. איהר אַטעם, איהר שווערער הייסער אַטעם, די גלוח פון איהר אַזוי נאָהענטען קערפער האט עס אָנגעצינדען אין איהם די ווילדע פרייד. אָבער נאָר אויף אַ הרף עין... באַלד איז פון ערגעץ געקומען, ווי אַ בייזער ווינט, אַ צווייפעל און האט די גרויסע און העלע פרייד אויסגעלאשען.

— נאָר וואָס האט אייך אַכגעהאַלטען? — האט ער זי געפרעגט מיט אַ טיעפען, קאַלטען ציטער.

— איהר אַליין... אייער כאַראַקטער, — און איהר שטראַהלענדער פנים האט זיך באַדעקט מיט אַ וואַלקען און האט זיך אויך צוריק פאַרלאָשען און איז געוואָרען אַזוי ערנסט טרויעריג... טרויעריג ווי דאָן... אין אַווענד, ווען ער איז געשטאַנען אין בערנקעלער אויף דער עסטראַדע און האט געלאַכט פון זיך, פון אַלעם און פון אַלעם...

ליבען קאמף און האָט איהם געענטפערט מיט אַ פעסטער און שטילער שטימע: ניין! — און חרטה געהאַט...

אַ לאַנגע פּוּזע... זייערע בליקען האָבען זיך געגענווייטג עקוואַ מינירט... יעדער האָט געוואָלט אַריינקוקען אין צווייטענס נשמה... אויסטאַפּען אַלע איהרע ווינקעלאַך...

— וואָרום זייט איהר געווען זיכער, אַז איד וועל קומען? גלויבט איהר פילייכט, אַז אייער ערפּאָלג האָט מיך אַהער צו איד געבראַכט? — און זי האָט איהם שוין געמאַסטען מיט אַ קאַלטען און פרעמדען בליק פון איהרע שטאַהל גרויע אויגען, — איד בין גאָר ניט געקומען צו זעהן איד... נאָר מין פריינד טאַפּה...

— אַה! — האָט ער אויסגעשריען מיט אַ טאָן פון שפּאַט און איראַניע.

— איד פאַרזיכער איד —

— איד גלויב איד, פרייליין!...

זיינע קעזישע אויגען האָבען זיך געלויכטען אונטער דער פענסנע... געלויכטען מיט אַ בייזען שפּאַט, ווי כסדר.

— זעצט איד, ליבער גאָט! זעצט איד אויף דעם ביינקעל... אַז איין און איינציג ביינקעל פאַרמאָגט מין אַרים צימער און דאָס באַט איד איד אָן... ווי אַלעס איז דאָ שמוציג... כא, כא, כא! — און וואָסערמאַן האָט אָנגעהויבען בלאָזען דעם שטויב פון דעם ביינקעל. — ניין... ניין... איד וויל ניט זיצען, — האָט פּראָטעסטירט פלאַראַ מיט אַ צימער פון עקעל און האָט זיך אָבערוקט פון פענסטער... ווידער אַ לאַנגע שווערע פּאַזע. ביידע זיינען געשטאַנען, איינער פאַר דעם צווייטען, ווי צוויי באַקסער פאַרן קאַמף, איבערלעגענדר וואו און ווי אַזוי אָנצוגרייפּען דעם פייגד...

— איהר האָט אַ טעות... אייער ערפּאָלג אינטערעסירט מיך גאָר ניט — פלאַראַ האָט אַ שטילען זיפּץ געטהאָן... אַזוי ווי זי וואָלט מיט דעם זיפּץ באַפרייט איהר האַרץ, איהר באַוועגטע ברוסט פון אַ לאַסט... פון אַן אומאַנגענעם און שווער געפיהל...

— איז דאָס אמת, פלאַראַ? זייט איהר דאָס מאָל אויפריכטיג מיט זיך אַליין? האָט דעם מוטא צו זיין אויפריכטיג... מוטא איז שעהנער פון שטאַלץ... ערהאַבענדר...

— יא, איך גלויב! איך גלויב! — האָט זי געטופעט מיט די פיס...
און ווען איך זאל ניט גלויבען וואָלט איך ניט געקומען צו אייך... —
האָט זי איהם, ווי געטרויסט.

— זאָנט־זשע מיר, פלאָרא, וואָרום האָט מיר דער ערפאלג אזוי
טרויעריג געמאַכט... אזוי טרויעריג? — האָט איהר נאָך אַ קורצער
פויזע געפרעגט וואָסערמאן און אין זיין שטימע האָבען געציטערט
דערשטיקטע טרעהרען.

— טרויעריג? וואָרום טרויעריג? — האָט אויסגעשריען פלאָרא ווי
אַ פאָרוואַנדעטע און האָט זיך אַ כאַפּ געטהאָן ביים האַרצען, ווי פון
אַ שלעכטער בשורה.

— יא, טרויעריג, פלאָרא! פריהער בין איך געווען צו אַלעם אין
לעבען גלייכגילטיג, אַלעס וואָס מענשען פאַרגעטערען און פאַר עהרען.
די שעהנסטע טרוימען זייערע און שטרעבונגען זיינען פאַר מיר גע-
ווען קליין, ווערטהלעז, און הויפטזעכליך לעכערליך, לעכערליך בין
צום עקעל. איצט אָבער, איז מיר טרויעריג, פלאָרא, טרויעריג ווי
אַט דער זעהנענאָנטערנאָנג דאַרטען... איהר זעהט? אַט האָט איהר
דאַרט ליכט און גלאַנץ, אָבער עס איז ניט פון זעהנענאָיפנאַנג...
עס וואַרעמט ניט! מיר איז קאַלט, פלאָרא, שוידערליך קאַלט... דער
ערפאלג האָט אין מיר אַריינגעגאַסען ניט קיין פרייד, נאָר גיפט אין
האַרצען און אין די אַדערען. — און וואָסערמאן האָט זיך אזוי ווי
ערשעפט אַראָפּגעלאָזט אויפ'ן בענקעל און האָט אָנגעשפּאַרט זיין
קאַפּ אין פענסטער...

די אַווענד־דעמערונג האָט זיך שטילערהייט און ביסלעכווייז גע-
גנב'עט אין צימער אַריין. ביידע האָבען אַ וויילע אונהיימליך גע-
שוויגען....

— פלאָרא! וואָס האָט איהר געטראַכט פון מיר אין דעם אַווענד
אויף דעם באַל, ווען מייזעל איז מיר באַפאַלען און האָט געמאַכט
יענע ענטדעקונגען? — האָט וואָסערמאן איהר געפרעגט מיט אַ פאַר-
שטיקטע אזוי ווי פון אונטער דער ערד געהענדער שטימע...

פלאָרא האָט געקוקט אויף די אַלפּען און האָט איהם ניט גע-
ענטפּערט.

ביידע זיינען געבליבען שטעהן שטיל... פארטיעפט אין א געדאנק.
אין א צווייפעל, אין איין גרויסען שמערץ...

— און איצט? — האָט ענדליך זיך אָנגערופען וואַסערמאַן מיט
א פרעמדאַרטיגער שטימע און האָט פאַריסען די הענד אויף זיין קאָפּ...
— ניין!... ניין!... איצט זייט איהר אַ נייער מענש... אַן אַנדער
וואַסערמאַן... אַ, איך גלויב, אַז דער ערפּאָלג האָט אייך געמאַכט פאַר
אַן אַנדערען מענשען, — האָט זי זיך אַזוי ווי געראַנגעלט מיט דעם
ביטערען, גיפטיגען צווייפעל און האָט אָנגעשטעלט אויף איהם אַ
פאַרשענדען און צוגלייך בעטענדען בליק. זי האָט געוואַרט אויף איהר
אורטהייַל...

וואַסערמאַן האָט איהר אָבער גאָר נישט געענטפערט און האָט
אָנגעהויבען שפּאַנען הין און צוריק איבער דעם צימער, באַוועלטטיגט
פון אַ שווערען אינערליכען קאַמף, פון אַ שווערען שמערצליכען
צווייפעל...

— אַן אַנדער מענש... אַן אַנדער וואַסערמאַן... און ווען ניט, פּלאָראַ?
האָט זיך אַרויסגעריסען פון זיין ברוסט ווי אַ האַרצענגעשריי, ווי אַ
טיעפער וועהטאָג זיין ביטערער צווייפעל... — ווען איך בין ניט דער
זעלבער... דערוועלבער וואַסערמאַן?...

— וויל איך אַז איהר זאָלט ווערען אַן אַנדער מענש... אַן אַנדער
וואַסערמאַן און דאָס האָט מיך אַהער צו אייך געבראַכט, — דער
געדאַנק איז איהר געקומען אין קאָפּ אויף דער שטעלע און האָט זי
דערפרעהט. אַזוי ווי ער וואָלט איהר אַליין ערקלעהרט איהר באַזוך,
און רעכטפערטיגט און פאַרענטפערט אַלעס אין איהר אויפפיהרונג,
אַ זיסער געהיימיניספולער שמייכעל האָט באַלויכטען איהר פנים.
וואַסערמאַן האָט זיך אָנגעשפּאַרט אַן פענסטער און האָט טיעף
אַראַבעלאָזט דעם קאָפּ.

— איהר ווילט עס? כא, כא, כא! אַן אַנדער מענש... אַן אַנדער
וואַסערמאַן? כא, כא, כא! איך וויל עס אויך... אַד מיין גאָט! ווען
דאָס זאָל מעגליך זיין, ווען דאָס זאָל מעגליך זיין, פּלאָראַ! גלויבט
איהר, אַז איך קען ווירקליך ווערען אַן אַנדער מענש, אַן אַנדערער
וואַסערמאַן? — האָט זיך אַזוי ווי געבעטען וואַסערמאַן, ברעכענדיג
פאַרצווייפעלט די הענט...

פלאַראַ האָט פאַרדעקט דעם פנים מיט איהרע ווייסע און צארטע הענט, אזוי ווי זי וואלט געוואלט מיט אַט די שעהנע, געמאַקטע פינגער איהרע, פאַרדעקען אַ שאַנדע, פאַרמאַכען די אויגען אויף איהר נע-
טריינקטען שטאַלץ...

ווען ער האָט אַראַבענומען פון איהר פנים איהרע צארטע הענט האָט ער דערזעהן ווי טרעהרען פערלען זיך אויף איהרע באַקען...
— וואָרום זשע וויינט איהר, פלאַראַ? באַטראַכט איהר דאָס פאַר אַן אומגליק פאַר אייך? — האָט ער זי געפרעגט מיט'ן אָפגעריסען האַרץ.

— זי האָט אויסגעריסען איהרע הענט פון זיינע און ווידער פאַר-
דעקט מיט זיי דאָס פנים.

— איך האָב מיך געגעבען א נדר ניט חתונה צו האָבען... צו בליי-
בען טריי מיין בלינדען ברודער... בלייבען זיין אייביגע פיהרערין...
אה! — האָט זיך ביי איהם ארויסגעריסען אַ קרעכץ פון אַ שווער-
פאַרוואונדעטען. און דאָך האָט ער זיך גענומען זי טרייסטען:
— אַה, וויינט ניט פלאַראַ! איהר האָט מיר שוין פיעל געגעבען,
מעהר וויפיעל איך בין ווערטה... אייער געזיכט, אייער געשטאַלט,
האַב איך אויף קיין איינציגע מינוט פון די אויגען ניט פאַרלאָרען...
בייטאָג ווי ביינאַכט... אַז איך האָב אין דער קורצער צייט יאָ וואָס
געשאַפּען, האָב איך עס נאָר אייך צו פאַרדאַנקען... נאָר איהר האָט
מיך געקענט באַוועגען די לעצטע צייט צו אַרבייטען... דער ערפאָלג
וואָס איך האָב איז אייערער...

זיין שטימע האָט זיך איבערגעריסען פון גרויסער אויפּרענונג.
זי האָט זיך ווידער דערמאָנט אין דער קריטיק, וואָס האָט איהר
ערקלעהרט פאַר אַ געניאַלער אַקאַמפּאַניסטקע, וואָס רופט אַרויס
טיעפּע עמאַציעס, באַהאַלטענע נשמה אוצרות. זי האָט געמאַכט צום
ווירטואַז איהר ברודער, איצט דעם שעהנעם מאַן וואָס שטעהט פאַר
איהרע אויגען. זי האָט פון דעם סטודענט־פּעדלער געמאַכט אַ וויקטאָר
מייער און אַ מענדעליעוו, איהר נשמה האָט געיובעלט פון שטאַלץ
מיט'ן נייעם ווירטואַז...

— איז דאָס וואָהר? — האָט זי אויסגעשריהען אין אַ ווילדער
שטורמישער פרייד און האָט זיך אַליין דערשראָקען פון דעם אייגענעם

— איהר שווייגט? איהר ווילט מיר ניט ענטפערען? כא, כא, כא!
— און וואסערמאן איז אויפגעשפרונגען פון זיין פלאץ און האט אָנגעהויבען צו מעסטען זיין צימער מיט ברייטע און האסטיגע טריט.
— וואס האט איהר געטראכט, פלאָרא? — האט ער זי נאָך אַמאָל צוריקגעלייגט געפרעגט...

— איך האב איהם ניט געגלייבט! א וואָרט ניט געגלייבט... —
— ניט געגלייבט? — האט ער זי געפרעגט מיט אַ טאָן פון צווייפֿעל — איך האָב דאָך דאָס ניט נאָר ניט געליקענט, נאָר באַשטעטיגט?...

— איהר פאַרלוירן דעם זיך אליין... דאָס איז אייער מאַניע... עס איז היינט אזא מאָדע, — זי האָט זיך אָבער דערמאָהנט, אז זי רעדט נאָך משה גלעקעל, אז דאָס איז ניט איהר אייגענער געדאנק, און זי האט זיך פאַרשעהמט.

— פלאָרא! — האט וואסערמאן אויסגערופען אין טיעפער דאָנק באַרקיט און פאַרקלעמט איהרע ביידע הענט אין זיינע, אַזוינע וואָרימע און ווי סאַמעט גלאַטע הענט...

אַ וויילע האָבען זיי זיך אַזוי אָנגעקוקט מיט פלאַקערענדע אין דעם בין השמשות אויגען, אויגען, וואָס האָבען געלעכערט ווי שפּיגעל און, ווי פראַזשעקטאָרס טאַפּען די נאַכט־פּינסטערקייט, געטאַפּט און געזוכט די באַהאַלטענע ווינקעלאַך פון יעדענס נשמה...

און די בליקען האָבען אַלעס אויסגעפינען... אַלעס פאַראַטען...

— האט איהר מיר ווירקליך ליעב, פלאָרא? — האט זיך ביי איהם אַרויסגעריסען פון דער ברוסט ווי אַ שטילער קרעכץ...
אַ וויילע האט זי געשוויגען און געלאָזט רעדען פאַר זיך איהרע אויגען...

— איהר זעהט דאָך... איך בין דאָך צו אייך געקומען... מיין נאָם! ווער וואָלט מיר געקענט זאָגען דאָן, אויף דער וועראַנדע פון „רויטען הירש“, ווען איהר האט מיר אַזוי טיעף באַליידיגט, אז איך וועל קומען צו אייך? — האָ זיך אַרויסגעריסען פון איהר ברוסט ווי אַ וועהנעשרי און האט זיך צובראָכען און צושאַטען אין דער אונגלייכ־ליכער אַווענד־ונקעל־הייט.

און ווען ער מאכט א באוועגונג זי צו כאפען ביי דער האנד שרייט
זי אויס: ניט וואגען! ניט וואגען!

וואסערמאן איז פארגליווערט געווארען אויף זיין אָרט, פלאָראַ
האט אנגעבויען דעם קאפ און איז אַרויס פון זיין צימער, ווי פון
א שמוציגען ווערטעפּ, לאַזענדיג איהם אַליין מיט זיין געלען געלעכטער.
מיט זיין פאַרצווייפעלטען געלעכטער...

געשריי און איז אנטשוויגען געווארען אויף אַ מאַמענט, אַזוי ווי זי וואָלט זיך צוגעהערט צו דעם ווידערקלאַנג פון דער פאַרשטאַרבֿענער שטימע, צו איהר גליק, וואָס האָט זיך צו איהר גע'גנב'עט און שטיל'לערהייט געקראַכען צו איהר אין דער שטילער טונקעלֿהייט פון צימער... זי האָט זיך צוגעהערט אַ מאַמענט און דערנאָך זיך האַסטיג און שטורמיש אַרויפגעוואַרפען אויף זיין האַלז.

— אה, דו שלעכטער מענש! ווארום האָסטו מיר עס באַלד נישט געזאָגט? האָסטו יאָ געוואָלט, אַז איך זאָל קומען צו דיר?

וואַסערמאַן האָט זי אַ גליהענדע און פלאַטערענדע איינגעשלאָסען פעסט אין זיינע אַרימס און האָט אָנגעהויבען זי צו קושען, צו טרינקען דעם זאַפט, דעם זיסען ליַעבעס־זאַפט פון איהרע הייסע ליפּען.

פלוצים אָבער איז צווישען זיי, ווי אַ געשפּענסט, אויסגעוואַקסען דער בלינדער ברודער און אַ קוק געטהאָן אויף איהר מיט אַ טויטען פאַרוואַרף פון זיינע פאַרגליווערטע אויגען...

פלאַראַ האָט אויסגעשריהען, האָט זיך אויסגעריסען פון זיינע פעסטע אַרים און איז אָבגעשפּרונגען צו דער טיהר.

— ניין! ניין! נישט דאָס האָב איך געמיינט... איהר האָט מיר נישט פאַרשטאַנען, — האָבען געשעפטשעט איהרע ליפּען אין דער טונקעלֿהייט פון צימער.

— נישט דאָס? כאַ, כאַ, כאַ... וואָס דען בלייבט, אַז נישט דאָס? כאַ, כאַ, כאַ....

און ער לאַכט ווי פריהער, ווי דער אַלטער וואַסערמאַן פלעגט לאַכען, ציניש און געל...
ברר!

אַ שוידער לויפט ווידער אויף איהר לייב פון דעם אַלטען צינישען געלעכטער...

די אילוזיאַן איז מיט אַמאָל אויסגעלאָשען און אין דער טונקעלֿהייט פון דעם שמוציגען צימער כאַפט זי אָן אַ גרויל און אַ פאַניק....

שפעט אין דער נאכט.

זעקסטער קאפיטעל

צום ווינטערסעמעסטער האָבען ביידע קאלאניעס צוגעקראָגען פנים חדשות, נייע געשטאַלטען. אייניגע פון זיי זיינען געווען אַלטע סטודענטען, וואָס האָבען זיך יאָהרען-לאַנג געוואַלנערט אין היידעל-בערג און אין אנדערע דייטשע אוניווערסיטעטען, האָבען דאָרטען שטודירט און אוועקגעוואָרפען שטודירען, געוואָרען אין רוסלאַנד קרע-מערס און סוחרים, האָבען אוועקגעוואָרפען מסחר און ווידער אָנגע-הויבען צו שטודירען. דאָס זיינען געווען אַמאָליגע ישיבה-בחורים פון די יוצאי וואַלאַזשין און סלאבאדקע, אויך גאַליציאַנער און אונ-נאָרישע טיפּען, ישיבה-בחורים וואָס האָבען געהאַט סמיכות אויף רבנות, אבער קיין אַטעסטאַט פון אַ גימנאַזיע. אין דייטשלאַנד האָבען זיי דערפאַר ניט געקענט מאַכען דעם דאָקטאָר עקזאַמען און זיי זיינען געקומען אין דער שווייץ.

דער טיפּ איז מעהרסטענטיילס געווען אַ באַווייבטער... אין דער היים איז געבליבען אַ פערציג יעהריגע פאַוועלקטע אידענע מיט קינדער, וואָס האָבען שוין אויך געקענט זיין סטודענטען... עס איז געווען אַ טראַגישער טיפּ... דער טיפּ פון אַ בוים וועלכען דער אוראַגאן פון דער שטורעם און דראַנגפּעריאָדע האָט אויסגעריסען מיט די וואַרצלען פון איהר באַדען... אַ טיפּ פון אַן אייביגען ישיבה-בחור און אייביגען סטודענט... און צו וואָס האָבען זיי זיך געדאַרפט איילען מיט זייער שטודיום און זייערע דאָקטאָר-עקזאַמענס? וואָס האָט אויף זיי געוואַרט אין דער היים, אין די שטערט און שטעדטלאַך פון אירישען תּחום-המושב? זייערע פאַמיליעס? זייערע פאַרוועלקטע אונגליקליכע ווייבער, די פשוט'ע כשר'ע, אידישע טעכטער, פון וועלכע זיי זיינען אוועק אַזוי ווייט? די אוניווערסיטעט יאָהרען האָבען זיי אַבענטיילט פון זייערע פאַמיליעס ווי אַן אָברונד, אויף וועלכע פיעלע האָבען זיך שוין מורא געהאַט אומצוקוקען...

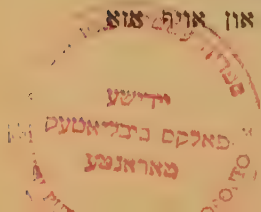
צווישען די נייע געשטאַלטען זיינען געווען אויך פאַעטען און ליטעראַטען, מענשען מיט לאַנגע האָהר און אויפגעדעקטע, געווינקעלטע

דער איריאט און ניט ער... דער תם פלעגט ענטדעקען ערגעץ וואו זיין לעבערליכקייט און איהם פארניכטען מיט זיין תמ'עוואטע בא- מערקונג, א באמערקונג, וואס פלעגט טרעפען, ווי א גיפטיגע פיהל, און טויטען אויפן ארט...

נאך אריגינעלער איז געווען דער צווייטער באכמוטסקי, דאס קלע- נערע ברודערל, וועלכער איז געווען דער היפך פון ברודער ניט נאך פיזיש, נאך אויך גייסטיג. א קליינער, א חלוש מיט א פויגעלשער נאז און דערצו נאך א גרויסער יאבעדנער גייסט. אונטער'ן פען נאמען כלב בן יפונה האט ער באלד זיך גענומען שרייבען קארעספאנדענציעס אין לשון קודש'דיגע און רוסישע צייטונגען און פארלוימדען אין די קארעספאנדענציעס ביידע קאלאניעס. די קארעספאנדענציעס האבען ארויסגערופען א טומעל, אן עמפפערונג, דער פסעוודאנים אבער איז געבליבען לאנג אונענטדעקט... אין דעם זעלבען יאבעדנע דענאנציר- רענדען סטיל האט דערוועלבער כלב בן יפונה זיך גענומען שרייבען רעפערעטען פאר משה'ן און פאלעמיוירען, פאלעמיוירען מיט די אייגע- נע צוויי שוועסטער און זיך דראפען מיט זיי ביז צום בלוט.

די ברידער און שוועסטער באכמוטסקים האבען געלעבט צומיילט זיינען ניט געגאנגען איינער צום צווייטען, האבען זיך פארהאלטען צווישען זיך, ווי פרעמדע און אונבאקאנטע, און זיינען געקומען אין קאנטאקט בלויז אין די דעבאטען און שלאכטען צווישען בארג און טהאט...

די דיאלעקטישע טורנירען צווישען די ברידערלאך און די שוועס- טערלאך, זיינען געווען באגלייט מיט עקסקורסיעס אין די ביאגראפיעס פון די דעבאטאנטען און פאמיליען-געשיכטע, מיט זכרונות פון די קינדער-יאהרען. א מאל פלעגט ציפקע אנהויבען איהר ויכוח מיט איהר עלטערען ברודער, ווי אזוי ער פלעגט ליעב האבען קאמפאט און איהם ארויס'גנב'ענען פון דער קאמער, ווי אזוי די מאמע האט איהם איינמאל געכאפט און געשמיסען. א צווייטען מאל דערצעהלען א קאמישען עפיזאד איבער'ן יונגערען ברודער. די ברידערלאך האבען זיי געצאהלט מיט דערוועלבער מטבע און אזוי פלעגען זיי זיך גע- גענויטיג ביז אויסלאכען, ביסען און דראפען ווי קען, ווי זיי פלעגען עס ווארשיינליך טהאן אין זייערע קינדער-יאהרען. און אויף אזא

שטערען, ליטערארישע נעמען און רעפוטאציעס, וואָס האָבען אַרייַנגעטראָגען אין לעבען פון די קאַלאָניעס אַן אַטמאָספּערע פון ראָמאַנטיזם אין די יונגע הערצער פון די יונגע סטודענטקעס זיסע און געשפּאַנטע האָפענונגען... עס האָבען זיך שנעל געשלאָסען באַקאַנטשאַפטען, פון די באַקאַנטשאַפטען זיינען שנעל אויסגעוואַקסען אינטימע פרייַנדשאַפטען, עס האָבען זיך גענומען וועבען נייע ראָמאַנען און נייע טראַגעדיעס. באַזונדערס איז אין דעם ווינטער פאַרשטאַרקט געוואָרען גלעקעלע אַרמיי מיט נייע כחות און נייע טאַלאַנטען... משה האָט פאַרלאָרען אַלס אַ שטאַרקען פּאָלעמעזאַטאָר וואָס ערמאַן. האָט אַבער ענטדעקט אַ נייע קראַפט אין דעם וואָלאַנטינער עילוי, וועמענס פּרצוף האָט ניט געהאַט קיין מינדעסטע עהנליכקייט צו אַ אידישען... אַ הויכער, אַ רויטער, מיט קליינע, ווי צוויי אויסגעדערעלטעוועטע לעכלאַך, אויגעלאַך און מיט אַ לאַנגען אויסגעצויגענעם פנים — האָט ער אויסגעזעהן ווי אַן אמת'ער פּאַניע. און דער בחור האָט געקענט בעל פה ש"ס, ספּרא, תוספתא, ווי אויך לאַטיינישע און גריכישע קלאַסיקער. דער עילוי האָט געהאַט אַ פענאַמענאַלען זכרון, וועלכער פלעגט ווי אַ שוואַם איינשלינגען אַלעס, וואָס זיינע אויגעלאַך האָבען בלויז דורכגעקוקט און עס באַהאַלטען אויף אייביג... צו דעם פענאַמאַלען זכרון איז צוגעקומען נאָך אַ מין יעזואַטיש תּמיעוואַטע און ממזרי'יש צבוע'דיגע און שמן-זית'דיגע אויפאַסונג פון זאַכען און מענשען, אַ כיטער צוגאַנג צו זיי, אַ צוגאַנג מיט גע'גנב'עטע שפּיאַנסקע טריט, אַ צוגאַנג אויף די שפיץ פינגער, אַזוי אַז מען זאָל איהם ניט באַמערקען... און מיט דעם צוגאַנג, מיט דער אויפאַסונג האָט ער ענדעקט דאָס ווידערשפּרעכענדע, לעכערליכע און נאַרישע ביי מענשען און אין אידעען. זיי כאַפּען, ווי מען כאַפּט ביי דער האַנד. און ווען ער פלעגט זיך מעלדען צום וואָרט, ווען דער לאַנגער סטעלעוואַטער בעק מיט'ן פּרצוף פון אַ פּאַניע פלעגט זיך אויפהויבען און זיך נעהמען ריידען ווי אַ תם, ניט זעלטען מיט דער מינע פון אַן אַלומרשט-דיגען אידיאָט, ריידען מיט אַן אַלטען אַרטהאָדאָקסישען שימעל, וואָס פלעגט אַרויסרופען כּסדר אַ הילכיגען געלעכטער, באַליידיגונגען און שפּאַט, פלעגט דער עילוי ניט נתפּעל ווערען און זיך ניט לאָזען שטערען. צום סוף אַבער פון זיין רעדע איז שוין זיין אפּפּאַנענט געווען

זייער סימפאטיע האָט נאָר געקענט זיין אויף דער זייט פון דעם זיעגער...

יא, לאווקאָטש איז אַ ביסעל אַרונטער פון זיין הויכען פערעסטאַל, צו וועלכען די סטודענטקעס פלעגען אַרױפֿקוקען, ווי צו אַ גאָט, מיט באַוואַנדערונג און לייעבע... די קאַלאָניע האָט זיך געשאַפֿען נייע געטער...

ווייטער איז אין דעם ווינטער־סעמעסטער געווען אַ גערעטעניש אויף דאָקטוירים. פיעלע אַלטע סטודענטען, וואָס מען האָט זיך שוין אויף זיי ניט געריכט, אַז זיי וועלען אַמאָל ענדיגען, האָבען געזאָמעלט זייערע כחות און געענדיגט און באַקומען די טיטול „דאָקטאָר פֿי־לאַסאַפֿיע“ און נאָך מיט אַן אויסצייכנונג, מיט „מאַקסימום קום לאַאָדע“, ווי מען זאָגט אויף דער אַוניווערסיטעט־שפּראַך...

דער ערשטער איז געווען מהפך פּשטאַ... זיין דיסערטאַציע איז טאַקע געווען אַט די אַבּהאַנדלונג איבער דעם טראָפּ פון דער תּורה... אַ גליקליכע אידעע דאָס איז געווען!... און אַזוי האָט מען איהם טאַקע געשטעמפּעלט: דאָקטאָר מהפך פּשטאַ...

אַד, ווי שטאַלץ איז געווען מיט איהם די קליינע סמאַרגאַנער מעדיקערין! דאָס האָט זי געמאַכט פון איהם דעם דאָקטאָר... איצט האָט איהר שוין ניט באַנג געטהאָן וואָס ער איז ניט קיין נאַטור־פאַרשער, גלייך ווי זי... זאָל ער זיך געהן מיט זיין וועג און זי מיט איהרע... ביי נאַכט פלעגען זיי זיך צוזאַמענקומען און דערצעהלען איינס דעם צווייטען די פאַסירונגען פון טאָג...

יא, מהפך פּשטאַ איז געוואָרען אַ דאָקטאָר און האָט זיך געקליבען אַוועקזעצען זיך שרייבען: „די פּסיכאָלאָגיע פון אידישען פּאָלץ“... דער אַפּטייקער, דער טאַטע פון דער סמאַרגאַנער סטודענטקע, האָט ער דערפיהלט פון ווייטענס, ער האָט עס אויסגעלייענט פון צווישען די שורות פון איהרע בריעף און האָט אָנגעהויבען פון זיך אַליין שיקען 35 רובל אַ חודש... און דאָן האָבען זיי זיך ביידע באַזעצט אין איין צימער, ערגעץ אין אינטערשטען טייל פון דער שטאָדט, ווייט פון דער קאַלאָניע און געהענטער צום הימעל, דאָס הייסט אין אַ מאַנסאַרדע, האָבען געלעבט ביידע אויף די 35 רובל אַ חודש — די 15 פּראָנק,

די מורעה האט ער געלאזט דרוקען עטליכע מאָל און האָט זיך געזעצט וואָרטען אויף פּאָטאָגראַפֿיעס מיט אַנטרעגע.

ווייטער האָט איהם גערעדט אַ שידוך משה גלעקעל, אַ שידוך עפעס מיט אַן אלמנה פון קעניגסבערג, וואָס האָט בעדאָרפט ירשנ'ען אַ מיליאָן מאַרק. די אלמנה איז געווען קרוב צו די פּופצינער, איז געווען פריהער אַ דייטשען ראַבינערס אַ ווייב, האָט שוין אפילו גע- האָט אַ זון אַ סטודענט אין בערלין... מייוועל אָבער האָט געהייסען ריידען...

אזוי האָט מייוועל געוואָרט אויף אַ רייכען שידוך. דערווייל אָבער האָט ער אויך איינגעטונקט די פען און האָט זיך געזעצט שרייבען, ניט מעהר און ניט וועניגער... ווי זיין אייגענע ביאָגראַפֿיע.

געמאַכט האָבען דעם ווינטער דעם „דאָקטאָר“ נאָך אַ פּאַר בוי- מייסטער, אמת'ע בוימייסטער פון אידישען לעבען, וואָס זיינען באַלד אוועקגעפאַהרען קיין ארץ ישראל בויען אויף'ס'ניי דעם שיקזאַל פון אידישען פּאַלס.

פּלענער מיט פּראַיעקטען האָט זיי מיטגעגעבען געוועהנליך משה, וועלכער האָט געמאַכט אַ ציוניסטישען באָל, האָט זיך נאָך דערצו אַ ביסעל פערבאַרגט, וואו נאָר ער האָט געקענט, און האָט זיי געגעבען אויף הוצאות...

דאָס געזעגענען זיך איז פּאַרגעקומען זעהר פייערליך און ריהרענד. משה מיט זיין שטאַב האָט זיי באַגלייט ביז באַזעל און אז ער איז געקומען צוריק, איז ער געווען עטליכע טעג שטאַרק אומעטיג און ניעדערשלאָגען... ער אַליין האָט פייערליך געשוואָרען צו קומען באַלד צו זיי מיט די רגלים... ניט אַנדערש... און האָט זיי אָנגעזאָגט טויזענד דער מאָל, אַז זיי זאָלען איהם שרייבען און פריהער מיט איהם זיך באַראַטהען וועגען יעדען שריט און וועגען יעדען בנין. אַלס פּראַקטישער כלל-טהוער קען ער, גאט צו דאַנקען, געבען אַן עצה.

די גרעסטע איבערראַשונג פאַר דער קאָלאָניע און די לענגסטע געשפּרעך טהעמא איז אָבער ווידער געווען וואַסערמאַן.

וואַסערמאַן האָט געמאַכט זיין דאָקטאָר, נאָך צום סוף פון דעם זומערסעמעסטער, מיט „מאַקסימום קום לאַאָדע“, ער איז אָבער באַלד

וואס ער פלעגט קריגען אלס סטיפענדיע פון פראנקפורטער רויטשילד, האט ער פארלארען.

דער צווייטער איז געווען נאטירליך, מייזעל. זיין דיסערטאציע איז געווען עפעס גאר א גרויסארטיגע, אלא מען, אין סטיל און אין אינהאלט. דער בחור האט זיך אין דער אמת'ן איינגערעדט, אז ער איז דער אידישער טען. ער האט באלד אפגעדרוקט ווייט-קארטען „דאקטאָר דער פילאסאפיע מאזעס מייזעל“ און האט יעדען פון זיינע באקאנטע געגעבען א „קארטעטשקע“. דאקטאָר מייזעל האט אָבער ניט געהאט קיין פריינדן, וועלכע זאל מיט איהם שטאָלצירען. ער האט זיך אין גאנצען געהאלטען ווייט פון „די ווייבער“ ווי ער פלעגט זאָגען מיט פאראכטונג... אה, ער האט געוואוסט זיין וועג אין לעבען!... ער האט געהאט א פעסטעס פראגראם: צוערשט איינפיהרען א נייעם שטאָנד-פונקט אין דער אידישער פובליציסטיק און דערנאך קריגען א רייכע כלל...

אזוי שנעל ווי ער האט געענדיגט דאקטאָר דער פילאסאפיע, האט ער באלד אָבערדוקט אין דעם „פראנקפורטער איוראאיליטישען פא-מיליענבלאט“ אן אנאנסע בזה הלשון:

„א יונגער דאקטאָר דער פילאסאפיע, פאר דרייסיג, העכסט ליטעראריש באגאבט און גייסטרייך, מיט א שטרענגער אידיש-נאציאָנאַל-נאליסטישער וועלט-אַנשויאונג, אָבער מעהר אָדער וועניגער פריי-זיניג געזאָנען... א מאן מיט א נאָמען אין דער העברעאישער ליטע-ראַטור און אין דער אידישער וועלט און מיט די רייכסטע אויסזיכטען און אנלאגען צו ערווערבען זיך אין דער וועלט אן עהרענהאפטע און לייטענדע שטעלונג, זוכט די באקאנטשאפט פון איינער פארמעגענדען — מיט איינעם פארמעגען ניט אונטער 1000000 מאַרק — און אינטע-לעקטועלער דאָמע אין די דרייסיג יאָהרען — וויטווע מיט קינדער ניט אוסגעשלאָסען. צוועקס הייראט... איינע, נאציאָנאַל-רעליגיעזע וועלט אַנשויאונג איזט זעהר ווינשענסווערט, אָבער ניט אונבאָדינגט נויטיג. פאָטאָגראפיען און אַנטרעגע ערוזוכט נאָר פון די יעניגע, וועלכע שטרעבען די לעבענס-באָגלייטערין פון אזא צוקונפטסרייכען און פיעל פארשפרעכענדען אידישען שריפטשמעלערס און געזעל-שאפטס-פיהרערס צו זיין. שטרענגע דיסקרעציען פערשפראכען.“

פון דער ליטעראטור און דער פרעסע און די שוויצארישע אינטע-
ליגענץ פון שטאדט.

די איינטריטס-לעקציע איז פארגעקומען א זיגער 8 אין אָווענר.
וואסערמאן האָט באַשטיגן די קאטעדרע מיט לאַנגזאָמע און רהיגע
טריט אָהן אַ מינדעסטער אויפרעגונג. אַזוי ווי ער וואָלט פון דער
קאטעדרע שוין יאָהרען-לאַנג געלערענט... אַ וויילע האָט ער זיך אַרומ-
געקוקט איבער די פענסנע, אַזוי ווי ער זאָל עמיצען זוכען צווישען
דעם פיעלקעפיגען עולם.

ער האָט אָנגעהויבען זיין איינטריטס-לעקציע שטיל און קאַלט
מיט אַ רהיגער און געלאָסענער שטימע, וועלכע איז אָבער געוואַקסען
אַלץ שטאַרקער און העכער און האָט באַלד אָנגעהויבען טראָגען זיך
איבער דעם גרויסען זאָל און קלינגען מיט דעם טיעפען ערנסט און
איבערצייגונג פון אַ נייער לעהרע.

און ווירקליך איז דאָס געווען אַ נייע לעהרע פון אַטאָם און
ענערגיע, אַ נייע נאָטור פילאָסאָפיע.

באַלד האָט די קאָלאָניע באַמערקט, אַז פאַר איהר שטעהט שוין
אַ נייער מענש, אַ נייער וואַסערמאן, אַז דער אַלטער וואַסערמאן, דער
בן הרב און ישיבה-בחור, דער סאַטיר און פאַיאַק, זיינען פער-
שוואונדען אויף אייביג. די קאָלאָניע האָט דערזעהן פאַר זיך אַ ראַ-
פינירטען דזשענטעלמאַן אין אַ שוואַרצען עלעגאַנטען געהראָק, מיט
רהיגע און געלאָסענע מאַניערען און פרייע באוועגונגען. אַזוי פריי
און אונגעצוואונגען פיהלען זיך נאָר מענשען, וועלכע האָבען שוין
הינטער זייערע פלייצעס דעם ערפאָלג און דעם גלויבען אין די אייגענע
קרעפטען.

און אויב אלע האָבען נאָכגעפאָלגט זיינע בליצאַרטיגע געדאַנקען
מיט איבערדאַשונג און באוואונדערונג, איז געווען אין זאָל אַ פערזאָן,
וועלכע האָט זיי נאָכגעפאָלגט מיט אַ פאַרכאַפטען אַטעם און אַ קלאַ-
פערד האַרץ פון אַ מענשען, וועלכער שטעהט און בעאַבאַכטעט, ווי
דאָס טייערסטע פון זיין לעבען באַלאַנסירט אין דער הויך אויף אַ
שטריק. אַ פאַלשער טראַט, אַ לייכטער ציטער — און ער פאַלט אַרונ-
טער און ווערט צושמעטערט!...

פארשוואונדען געוואָרען, באַלד ווי די סאַלאַוויטשיקעס זיינען פאַר-
שוואונדען געוואָרען פון האַרדזאָנט פון דער קאַלאַניע.
טאַפּאָ איז געבליבען אין בערו, מען פלעגט אָבער זעהר זעלטען
ערגעץ-וואו איהם זעהן. ער האָט זיך באַלד אַרויסגעקליבען פון רייכען
אַלפּעז-האַטעל, אַבוואַהל וואַסערמאַן האָט באַצאָהלט דעם האַטעל פאַר
עטליכע חדשים. טאַפּאָ האָט ניט געקענט לעבען אין אַ זויבערען
צימער. ער האָט זיך דערפאַר ווידער אַריינגעקליבען צו דער אַלטער
בעל-הבית'טע, האָט ווידער געווישט אַ גלאַז מיט אַ נאָז-טיכעל אָדער
מיט אַ זאַק. אָדער ווידער געקאַכט זיין ריז און קאַמפּאַנירט און
דירושירט דערביי זעהר עלעגיש...

און ווער עס האָט זיך צוגעהערט צו זיינע אומעטיגע קאַמפּאַ-
ניציעס האָט געקענט לייכט פאַרשטעהן, אז גליקליך איז אַט דער
טאַפּאָ ניט, אַבוואַהל וואַסערמאַן האָט איהם מאַנאַטליך געשיקט געלד,
אז ער זאל קענען לעבען ווי אַ מענש און ניט דארפּען קאַכען קיין ריז.
אז מען פלעגט איהם פרעגען וואו איז וואַסערמאַן און וואו זיינען
די סאַלאַוויטשיקעס, פלעגט ער ענטפערען מיט כּעס: „איך ווייס
ניט!“...

אזוי האָט קיינער ניט געוואוסט, וואו איז ווירקליך וואַסערמאַן.
אייניגע האָבען געזאָגט, אז ער האָט ערגעץ חתונה געהאַט מיט
דער פּיאַניסטקע סאַלאַוויטשיק און ביידע מאַכען איצט אַ האַכצייטס-
רייזע, די אַנדערע האָבען געזאָגט, אז וואַסערמאַן איז געוואָרען דיר-
רעקטאָר פון דער כּעמישער פאַבריק „דיאָראַן עט קאַמפּאַני“ אין פאַריז.
אזוי שנעל ווי דער פּרייהלינגס-עמעסמער האָט זיך אָנגעהויבען,
איז וואַסערמאַן געקומען צוריק קיין בערו, און אָבגעשטיגען אין דעם
זעלבען אַלפּעז-האַטעל, האָט צו זיך געשיקט רופּען טאַפּאָ'ן און אין
עטליכע טעג אַרום איז געוואָרען באַקאַנט, אז וואַסערמאַן איז באַ-
שטימט געוואָרען אַלס פּריוואַט-דאָצענט פון כּעמיע.

זיין איינטריטס-לעקציע אין דער גרויסער אַקטענזאַל, אין „אָוילאַ
מאַגנאַ“ פון דער אוניווערסיטעט האָט געטראָגען דעם נאָמען „כּעמי
און נאַטור פּילאָסאָפּיע“ און דער נאָמען האָט צוזאַמענגערופּען ניט
נאָר די גאַנצע קאַלאַניע און אַלע פּראָפּעסאָרען, נאָר אויך פאַרטרעטער

די קאלאניע האט ערווארטעט, אז וואסערמאן זאל באַלד קריגען אן איינלאדונג פון איינעם פון די שווייצארישע אונווערזיטעטען אַלס פראַפּעסאָר. פלאַראַ איז געווען אין גענאָ און ווען זי האָט זיך דער-וואוסט, דאָס וואָסערמאן האָט איהר געווידמעט זיין ווערק, האָט זי טעלעגראַפיש וואָרעם געדאנקט דעם מחבר און האָט אויסגעדריקט איהר וואונש איהם צו זעהן...

וואָסערמאן איז געפאָהרען קיין גענאָ און זיך צוריקגעקעהרט מיט פלאַראַ'ן אַלס זיין געזעצליכע פרוי און האָט אויך מיט געבראכט איהר ברודער.

זיי האָבען געדונגען א שעהן הויז אַנטקעגען דער לאַבאָראַטאָריע וואו וואָסערמאן האָט געאַרבייט, און האָבען זיך דאָרטען רייך און געשמאַקפול איינגעאַרדענט.

נאַטירליך, האָט זיך דער בלינדער סאַלאָווייטשיק אויך באזעצט מיט זיי. זיין שוואַכעס געזונד איז פון זיין אייביגען נעזנד-זיין נאָך שוואַכער געוואָרען און דאָקטוירים האָבען איהם פאַרגעשריבען פאַל-שטענדיגע רוהע פאַר אַ לענגערער צייט.

טאָפּף איז געבליבען וואָסערמאָנים קעסט-קינד... אזוי האָט פאַר-לאַנגט פלאַראַ, און וואָסערמאן האָט איהר געדאנקט דערפאַר. מען האָט איהם געגעבען אַן אויבערשט אָפּגעטיילט צימער און פאַלשטענ-דיגע פרייהייט צו לעבען ווי ער וויל, אפילו צו קאָכען רייז...

די וואָסערמאָנס האָבען געלעבט איינזאַם, צוריקגעצויגען און אזוי ווי איזאָלירט פון דער גאַנצער קאלאָניע.

וואָסערמאָנים שנעלער און גרויסער ערפאלג, דער שפרונג פון אַ פּעדלער צו אַ רייכען ערפינדער און פריוואַט-דאָצענט האָט געשאַ-פען אַ הויכען באַריער צווישען איהם און דער קאלאָניע...

נאָר איין משה גלעקעל איז אַריבערגעשפרונגען איבער דעם הויכען באַריער. ער איז ביי זיי געוואָרען אַ גאַנצען בן-בית, פלעגט אָפט און האַסטיג אַריינלויפּען צו זיי אין שטוב מיט „אַ נייער, שפּאַנגעל-נייער אידעע“, מאַכען עטליכע טויזענד האַסטיגע, ברייטע טריט איבער זייער גרויסען עס-צימער, אָפּעסען אַ גוטען מיטאָג אָדער וועטשערע.

דאס איז געווען פלארא.

זי איז געזעסען גאנץ אונטען אין א ווינקעלע, אונבאמערקט פון קיינעם און געציטערט, אז דער אלטער וואסערמאן, דער פאיאז, זאל ניט לעבעדיג ווערען און זאל ניט, ווי דאן אין בערנקעלער, אראפֿ-שלידערען פון דער הויך דעם נייגעבוירענעם וואסערמאן און זאל איהם ניט צושמעטערען...

אט האט ער שוין אבער געענדיגט!... גאט זיי דאנק! דער פחד, דער טויד־שרעק איז פארביי און זי אטעמט אָפֿ שווער און באַפֿרייט... לאַנגע און שטורמישע אַוואַציעס באַגלייטען די איינטריטס־לעקציע. דער יונגער פריוואַט־דאָצענט איז ענטוואַסטיש באַגריסט געוואָרען פון עולם און דער גאַנצער קאָלעגיום פון פּראָפּעסאָרען דריקען איהם וואָרעם די האַנט און דער רעקטאָר באַשטייגט נאָך איהר די קאָטערע און גראַטולירט דעם יונגען געלערענטען און צו־גלייך די אוניווערזיטעט מיט דער נייער ערוואָרבֿענער קראַפט...

אז וואַסערמאן האָט גענומען פאַרלאָזען דעם זאַל האָט זיך פון פּובליקום אונערוואַרטעט אַרויסגעוויזען פלאָרא און האָט איהם דער־לאַנגט די האַנט.

וואַסערמאן איז געבליבען שטעהן און האָט אויפגעציטערט. ער האָט די שטראַהלענדע און גליקליכע פלאָראַן באַטראַכט אַ וויילע מיט איבערראַשונג. ער האָט זי אַבער באַלד געכאַפט אונטער דער האַנט און מיט איהר שנעל פאַרלאָזען די אוניווערזיטעט. די קאָלאָניע האָט דאָס באַמערקט און לאַנג און פיעל דעריבער גערעדט...

2.

קורץ נאָכדעם ווי וואַסערמאן איז געוואָרען פריוואַט־דאָצענט פון כעמיע איז אין ליפּציג אַרויס זיינס אַ ווערק אונטער דעם זעלבען טיטעל ווי זיין איינטריטס־לעקציע: „כעמיע און נאַטור פּילאָזאָפּיע“. דאָס בוך איז געווען געווידמעט דער בעריהמטער פּיאַניסטין פלאָרא סאַלאַוויטשיק און האָט געבראַכט אַן איבערראַשונג צו אַלע פּילאָסאָפּען.

פלאַראַין האָט די ענדערונג אין זיין גאַנצען וועזען ניט איבער-
ראַשט און ניט געשראַקען, און נאָך וועניגער געערגערט.

פאַרקעהרט, זי האָט עס שטילערהייך באַגריסט און געשפּאַנט
נאָכגעפּאַלגט, ווי אַ דאָקטאָר פּאַלגט נאָך דעם לאַנגזאַמען אַבער
זיכערען היילונגס־פּראָצעס פון אַ געפעהרליכען חולה.

און איז ער דען ניט געקומען צו איהר, ווי אַ געפעהרליכער און
פאַרצווייפעלטער חולה? האָט ער דען ניט שטעהענדיג אויף די
קנייה, זי געבעטען און געוויינט איהם צו העלפּען ווערען אַ נייער
מענש, אַ נייער וואַסערמאַן?

און האָט זי דען ניט מיט איהם חתונה געהאַט אויף אַט דעם
תנאי?...?

יעדער שריט פון דעם היילונגס־פּראָצעס האָט איהר דערפאַר דער-
פרעהט, ווי אַ זיעג, ווי דער זיעג פון איהר היילונגס־קונסט... און
מיט דעם זיעג איז געוואַקסען איהר ליכעבּע צו איהם, ווייל ער, דער
נייער וואַסערמאַן, איז געווען דער פּראָדוקט פון איהר ליכעבּע, דאָס
נייע מוסטער־ווערק פון דער פּיאניסטקע, וועלכע האָט מיט איהר
אַקאַמפּאַנימענט געקענט מאַכען איהר ברודער פאַר אַ גרויסען און
וועלט־באַריהמטען פּידעל־שפּילער... איצט האָט זי איהם אַקאַמפּאַ-
נירט... זיין רייכען שאַפונגס־גויסט... איצט איז איהר אויפגאַבע געווען
צו מאַכען פון דעם אַלטען וואַסערמאַן אַ וועלט־באַריהמטען כעמיקער
און נאַטור־פּילאָסאָף... איהר אַמביציע איז געווען ניט קיין קלענערע,
ווי איהם צו ערהויבען צום אָרדענטליכען פּראָפּעסאָר פון בערלינער
אוניווערסיטעט...

אַבער כדי דעם פּראָצעס ניט צו שטערען, האָט זי זיך אַוועקגע-
שטעלט ווי אַן אַ זייט און האָט איהם פאַרפּאַלגט פון ווייטענס, ניט נור
מיט דער גאַנצער פיבערישער שפּאַנונג פון אַ טיעף־ליכעבענדער פרוי,
נאָר פון אַ מאַלער, וואָס שטעלט זיך פון ווייטענס און קוקט אויף
זיין ניי־קונסט־ווערק. און אזוי האָבען זיי ביידע שטיל געלעבט,
פונקט ווי זיי וואַלטען זיך ביידע טיעף פארטראַכט, אָדער זאָלען זיין
פאַרגאַפּט איבער אַ טיעפען אינערליכען זעלען־לעבען... יעדער איי-
נער פון זיי איז אזוי ווי געגאַנגען איינער נעבען אַנדערען מיט שטילע

זעהר אַפּט כאַפּען ביי פּלאַראַץ אַ גמילת חסד'ל מיט דער באַמערקונג:
 „לייַהט מיר אַזוי פּיעל און אַזוי פּיעל, וועל איך אייך שולדיג זיין אַזוי
 פּיעל און אַזוי פּיעל“ — און דאָן האַסטיג פאַרשווינדען... איבעריגענס
 פלעגט ער איצט אַט די „שפּאַגעל נייע און קאַלאַסאַלע אידעען“ אויס-
 שיטען נאָר פאַר איהר און פאַרין בלינדען ברודער. וואַסערמאַן איז
 תמיד געווען באַשעפטיגט מיט זיין כעמיע, האָט מעהר פאַרבראַכט
 אין לאַבאָראַטאָריע ווי אין דערהיים און האָט זיך אפילו פון גלעקלעך
 און טאַפּפּין דערווייטערט, זיך אַפּגעצאָמט פון זיך מיט אַ מחיצה פון
 אַ שווייגענדער און קאַלטער האַלטונג...

וואַסערמאַן דער סאַטיר און דער אייביגער שפּאַספּויגעל איז
 אַנטשוויגען געוואָרען ניט נאָר פאַר זיינע חברים, נאָר אפילו פאַר
 פּלאַראַץ און איהר ברודער, וועלכער האָט איהם אַנטקעגענבראַכט
 דעם גרעסטען רעספּעקט און פאַרעהרונג.

דער תמיד-אייפערזיכטיגער ברודער איז געווען דער ערשטער,
 וואָס האָט אָנגעהויבן ריידען מיט דער שוועסטער פון אַ שידוך,
 אַזוי שנעל ווי ער האָט דערפיהלט און אָנגעטאַפּט איהר אינטערעס
 צו וואַסערמאַנען און האָט אַזוי לאַנג גערעדט איבער איהר, ביז
 ער האָט דעם שידוך דורכגעפיהרט...

יא, וואַסערמאַן איז אַזוי ווי אַנטשוויגען געוואָרען אפילו פאַר
 פּלאַראַץ. ער האָט זיך אינגאַנצען געענדערט אינערליך ווי אוי-
 סערליך, האָט ער איצט אויסגעזעהען גאַנץ אַנדערש, ווי אַ נייער
 מענש, ווי אַ פרעמדער...

פון זיינע אויגען האָט איצט אַרויסגעקוקט אַ טיפּער, פאַרבאַרגענער
 אומעט, עפעס אַזוינס ציטערענדעס און אונרוהיגעס, און האָט געמאַכט
 דעם איינדרוק פון אַ טיפּע-פאַרבאַרגענעם סוד, און אַ פחד, אַז דער
 סוד זאָל ניט דערוואוסט ווערען; פון אַ וועהטאַג, וואָס איז טיפּע
 בעהאַלטען און טליהעט אין דער נשמה ווי אַ געפעהרליך פאַרבאַרגענע
 קראַנקהייט...

אפילו זיין קול איז געוואָרען שטילער. און איבערהויפּט האָט ער
 זעלטען און וועניג גערעדט, אַבער פּיעל, זעהר פּיעל, געאַרבייט אין
 דער לאַבאָראַטאָריע, ביז אין דער שפּעטער נאַכט אַריין...

און דאך האבען ביידע געוואוסט, אז זיי זיינען געגענווייטיג געליעבט... דאך האט קיינער נישט געצווייפעלט אין דעם צווייטענס ליעבע...

דער בלינדער ברודער האט אין דער שטילער צנועהדיגער ליעבע עפעס ווי יא געצווייפעלט... ער האט די שארפע ענדערונג אין זיין שוואַגער'ס כאַראַקטער נישט פאַרשטאַנען. גליקליך פאַרהייראַטע מענער ווערען נישט אנטשוויגען פון גליק, בפרט נאך אימפולסיווע מענער און טעמפעראַמענטפולע, ווי וואַסערמאַן. ער האט דערפאַר אָפּט גערעדט וועגען איהם מיט זיין שוועסטער, פיעל אָפּטער ווי די פרוי האט גערעדט וועגען איהר געליעבטען מאַן... אין דער אמת'ן האט זי וועגען איהם גערעדט זעהר וועניג, וואָס דער ברודער האט נאך וועניגער געקענט פאַרשטעהן, און וואָס האט איהם כמעט ווי געשראַקען און געערגערט... ער האט זי דערפאַר זעהר אָפּט געמאַטערט מיט פאַרשיידענע פראַגען וועגען זייער גליק, וועגען דעם קאַליר פון וואַסערמאַנ'ס האַר, פון זיינע אויגען, ווי אזוי ער לאַכט, און דאָס גלייכען, פראַגען, וועלכע זי האט איהם אונזעהליגע מאַל געענטפערט און וועגען וועלכע ער האט דאך נישט אויפגעהערט צו פרעגען... פלאַראַ פלעגט זיך באַמיהען זיך אָפּצוטשעפען פון איהם מיט עפעס אַ שפּאַס און אַ געלעכטער און האט איהם צוליעב די צורדינגליכע פראַגען געגעבען דעם נאָמען די „נייגעריגע שוויגער“. און אין אמת'ען האט דער בלינדער אַרויסגעצייגט צום שוואַגער דעם אינטערעס פון אַ נייגעריגער שוויגער...

3.

שפעט אין אַ וויטערנאַכט איז פלאַראַ געשטאַנען ביי דעם פענער-סטער פון איהר מאַנ'ס קאַבינעט, אָנגעשפּאַרט מיט דעם הייסען און גליהענדען שטערען צום קאַלטען גלאַז און האט איהם נאָכגעפאַלגט מיט אָנגעשטרענגטע בליקען. דער גרויסער פענסטער פון לאַבאָראַ-טאָריע איז געווען העל באַלויכטען און פלאַראַ האט פון איהר פאַרבאָר-גענער פאַזיציע געקענט פאַרפאַלגען וואַסערמאַנ'ס האַסטטיגע און ברייטע טריט אין דעם העלען עלעקטרישען ליכט, דאָס אָפּטע פאַררייסען פון די הענט אויפ'ן קאַפּ, וואָס איז תמיד געווען אַ צייכען פון זיין פאַר-

און פארויכטיגע טריט, אזוי ווי זיי וואלטען מורא געהאט איינער דעם אנדערען צו שטערען, צו איבעררייסען איינער דעם צווייטענס געדאנקען, דאס געוועב פון אינערליכען זעלע-לעבען.

פלאַראַ פלעגט אפילו זעלטען געהן שפאצירען מיט איהר מאן. מען פלעגט זי אָפט באַגעגענען אויף דעם שפאצירגאַנג, אָדער אונטער'ן אַרעם מיט איהר בלינדען ברודער, אָדער אין דער באַגלייטונג פון טאַפּפּז... אין לעצטען פאל זיינען זיי זעלטען געגאנגען איינס נעבען אנדערען. טאַפּפּ האָט ניט געקאנט געהן צוזאמען מיט אַ דאַמע: אָדער ער פלעגט איהר פאָראויסלויפֿען, זי איבערלויפֿען און דערנאָך מוזען וואַרטען אויף איהר, אָדער איהר נאָכגעהן ווייט פון הינטער איהר.

פלאַראַ האָט אָבער מיט איהם פיעל געשפיעלט, גענומען זיין מוזיק קאַלישע בילדונג אין איהרע הענט און טאַפּפּ האָט איצט געמוזט שטונדען-לאַנג זיצען ביים קלאַוויר און שפיעלען איינפאַכע גאַמעס, כדי צו ערווערבען זיך אַביסעל טעכניק... זיינע קאָמפּאָזיציעס האָט ער שוין געמוזט אויפֿשרייבען אויפֿ'ן פאַפּיר, דאָס הייסט אויף זיין לשון, מאַטעריאַליזירען די מוזיק. דרוקען עפעס פון זיינע קאָמפּאָזיציעס האָט זי ניט געשטרעבט און כמעט ווי ניט געוואָלט. זי האָט געווארט אויף זיין געניאַלעס ווערק, וועלכעס זאָל איהם מיט איין קלאַפּ באַריהמט מאַכען...

און אזוי זיינען אין וואַסערמאַנים הויז געלאָפֿען מאַנאַטען נאָך מאַנאַטען, שטיל און רעהיג, ווי דער לויף פון אַ רעהיגען קלאַרען וואַסער, אָהן גרויסע שטורמישע פריידען און אָהן וואַלקען, אָבער דאָך אין אַ מינ־געשפּאַנטער ערוואַרטונג און אַרויסקוק...

זי, די צוריקגעהאַלטענע און שטאַלצע, האָט ניט געקענט זיין אויפֿדרינגליך מיט איהר ליבע, מיט איהרע פרויען-לאַסקעס...

וואַסערמאַן, וועלכער האָט זיך געראַנגעלט מיט'ן ציניקער און זיך געוואָלט פון איהר אינגאַנצען באַפֿרייען, דער וואַסערמאַן, פאַר וועמען פלאַראַ איז איצט געווען אַ טייערע וואַזע, אַ געניאַלעס און ברעכיגעס סקולפּטור-ווערק, איז אויך געווען זייער צנועדיג, פאָרויכטיג און צוריקגעצויגען אין זיין ליבע...

ווייטער האָט זי מורא געהאט טאָמער וועט זי זיך דערמיט צו-
ריהרען צו אַן אַלטער אונפֿערהיילטער וואונד, צו אַ בעהאַלטענעם
וועהטאָג.

אַבער זי האָט גאָרניט געקענט אויסלייענען פֿון זיין, איבער דעם
פּאַפֿיר געבויגטען פנים, פֿון זיין האַסטיגען שרייבען...

עס איז געבליבען פֿאַר איהר אַ דראָהענדער סוד...

און נאָך אַ לאַנגען און שווערען אינערליכען קאמף האָט זי מיט
אַ טיעפען און קאַלטען שוידער זיך ענטשלאָסען אָנצובויגען זיך אי-
בער דעם אַפענעם אַברונד פֿון זיין פֿאַרגאַנגענהייט און אַ קוק טהאַן
אַהין און זעהן וואָס עס טהוט זיך דאָרטען, פֿונקט אזוי ווי זי
וואָלט געקענט דאָרטען אויסלייענען דעם אינהאַלט פֿון זיין איצטיגען
שרייבען, פֿון זיינע איצטיגע פֿאַרבאָרגענע געדאַנקען און שאַפען...

מיט אַ ציטערדיגער האַנד האָט זי אַרויסגענומען פֿון איהר טיש-
קעסטעל אַ מאָנוסקריפט, דעם איהר גוט באַקאַנטען מאָנוסקריפט...

דאָס איז געווען זיין אויטאָביאָגראַפֿיע...

דערלאַנגט האָט ער איהם דעם מאָנוסקריפט צוזאַמען מיט זיין
פֿלאַטערדיג האַרץ, מיט זיין צוריסענער, פֿאַרפֿלעקטער נשמה, פֿאַר
וועלכער ער האָט געבעטען ביי איהר אַ תּיקון... די נשמה האָט ווי
פֿון אַ שטורם אַ צושלאָגענע, צוקאַליעטשעטע בלום זיך נאָך געצויגען
צום הימעל, צו זונענשיין... דער זונענשיין איז פֿאַר וואָסענמאַניען
געווען פֿלאַראַ, איהר ליבע... ער, דער אידיש-אויסגעקרימטער בוים...
זי אַזאָ גלייכע און פשוטע אין איהר גלייכקייט... אן אויסגעקרימטער
האָט ער שוין איצט ניט געקענט לעבען... זי אַבער האָט איהם געקענט
אויסגלייכען.

מיט פֿאַרמאַכטע אויגען האָט פֿלאַראַ איצט איבערגעלעבט דעם
גרויסען מאָמענט אין איהר לעבען, דעם שוידער, וואָס דער מאָנוס-
קריפט האָט אין איהר דאָן אַרויסגערופֿען...

— צו וואָס? — האָט זי זיך געוועהרט מיט אַ טיעפען ציטער
איבער'ן גאַנצען לייב. — איך וויל ניט וויסען אייער פֿאַרגאַנגענהייט...
איך אַקצעפּטיר אייך אויף אייער געגענוואָרט... — און זי האָט אויס-

לעגענהייט... אה, זי האט שוין גוט געקענט אלע זיינע באוועגונגען, יעדען פארבארגענעם קנייטש פון זיין נשמה! פיעלע נאכטשטונדען פון זייער קורצען צוזאמענלעבען האט זי שוין פארבראכט אט דא, נע- בען פענסטער, און האט איהם פון דארט פארפאלגט, אזוי ווי שפיא- נירט, אז קיין איינציגע באוועגונג זיינע זאץ פון איהר באאבאכטענ- דען בליק ניט פארלארען געהן.

די לעצטע נעכט האט וואסערמאן פיעל געשריבען אין זיין לאבא- ראטאריע. געשריבען און דערנאך לאנג, לאנג געשפאנט הין און צוריק מיט די פארריסענע הענט אויף דעם קאפ און איז ווידער צוגעפאלען צום טיש און לאנג, שטונדענווייז, האסטיג און נערוועז געפיהרט מיט דער ציטערדיגער האַנד איבער דעם פאפיר.

דער טיש איז געראדע געשטאנען ביים פענסטער און פלאַרא האט געקענט פון קאבינעט אונגעשטערט אריינקוקען איהר מאן גלייך אין פנים אריין און נאכפאלגען די פיכערישע בעוועגונגען פון זיין פערדער, וועלכע איז נאכגעלאפן און האט ניט געקענט דעריאָגען זיינע גע- דאנקען...

פון זיין גאנצען אַרט שרייבען, פון זיין אויפגערעגט געזיכט, האט זי געקענט נאָר אויסלייענען, אז זיין שרייבען האט ניט צו טהאָן מיט דער כעמיע, אז זיינע געדאנקען באוועגען זיך איצט אין אַן אנדער וועלט.

אבער וואו?

די פראגע האט געבויערט איהר מוח, האט דרינגליך פארלאנגט אן ענטפער און האט די לעצטע נעכט געהאלטען איהר נשמה אין אַ פיכערהאפטער שפאָונג...

פרעגען איהם וועגען דעם האט זי ניט געקענט. דאן וואָלט זי געמוזט אַרויסגעבען איהר שפיאָנירענדע פאָזיציע ביים פענסטער און דאָס האט איהר ניט ערלויבט דער טאָן, אין וועלכען עס האט זיך אָנגעהויבען זייער צוזאמענלעבען אין דעם הויז אנטקעגען דער לא- באַראַטאָריע, אַן סאָן פון פאַלשטענדיגער גייסטיגער אויטאָנאָמיע און דעליקאטער, אַפּוואַרטענדער צוריקגעצויגענקייט...

טער זיין קינסטלערישער פערדער, וואסערמאנ'ס גייסט, זיין נשמה, אין מיטען דעם שמוץ פון זיין פארגאנגנהייט. פיעל מאל איז ער געפאלען אין דעם שמוץ. אט טרינקט ער זיך איבער די אויערען אין דער טיעפער בלאטע פון א פארהונגערטען און נויטליידענדען לעבען, די נויט הענגט ווי א שווערער שטיין אויף זיין האלץ און ציהט איהם צום אפגורנד... אבער באלד רייסט ער זיך ווידער ארויס פון אונטער דער בלאטע און עס שיינט צוריק אן ערעלע נשמה, וועלכע הויבט זיך ווידער אין דער הויך, צום הימעל, צום זונענליכט, און ציהט זיך מיט ציטערענדע און דורשטיגע הענט צו א לעבען פון גרויסע אויפטוהעכצען און העלדענטהאטען...

דער גאנצער מאנסקריפט איז געווען נאך א וידוי, א הארצריי-סענדער וועהרגעשריי פון א פארגוואלטיגטער נשמה, וועלכע איז בא-שאפען געווארען פאר גרויסע ציעלען און מעשים אין לעבען און וועלכער די נויט פארפאלגט ווי א בייזער גייסט און טרייבט זי כסדר ווי א געיאגטע חיה אין זומפ אריין...

און וואס מעהר עס האט זיך פאר איהרע אויגען צעוויקעלט זיין פארגאנגענהייט מיט אלע איהרע שמוציגע פלעקען און וואס מעהר די פערדער זיינע האט זיך באמיהט צו מאכען די פלעקען גרעסער און אפשטויסענדער, אלץ מעהר איז איהר געווארען גרינגער און לייכטער אויפ'ן הארצען...

אין איהרע אויגען איז ער געשטאנען ניט ווי א געפאלענער, נאך ווי א מארטירער. אפילו אין דער געשיכטע פון דעם פראנצויזישען מיידעל, זיין מעטרעסע, וועלכע ער האט ארויסגעשיקט אויף די גאסען פון פאריז צו פארקויפען דעם קערפער כדי צו קויפען ברויט פאר זיי ביידען...

דאס וואס מיני (אזוי האט געהייסען זיין מעטרעסע אין פאריז) האט געטהאן פאר איהם, וואלט זי אויך געטהאן, ווען זי זעהט איהם א פארהונגערטען און פארשמאכטען...

גרויסע, הייסע טרערען האבען זיך געגאסען פון איהרע אויגען, טרע-רען פון א מוטער'ס מיטלייד צו א זעהן א מארטירער, טרעהרען פון

געמאסטען זיין גאנצע שלאנקע און עלעגאנטע פיגור מיט צוויי שטאלצע אויגען. ..

ער האט אבער ארונטערגעלאזט די אויגען און זיך אויף לאנג פארטראכט.

— ניין, פלארא! — האט ער אויפגעציטערט — אויף דעם וועל איך ניט איינגעהן... איהר מוזט אלעס וויסען... איך וויל איך ניט אפ-נארען. איך האב עס דאך צוליעב אייך געשריבען... אומיסטנע גע-שריבען... איהר מוזט מיך אקצעפטירען אויף מיין פארגאנגענהייט און ניט אויף מיין געגענווארט...

— אה, איהר שרעקט מיך אזוי!... — האט זי אויסגעשריען מיט א בלאנדזשענדען צוטומעלטען שמייכל אויף איהרע ליפען. — וואס איז דאָרט אזוינס אין אייער פארגאנגענהייט? האט איהר דען א מענ-שען דערהרגעט?...

— איהר וועט זעהן...

און זי האט איהם געמוזט צוואַנגען איבערצוליינען זיין אויטא-ביאגראפיע... זי האט עס איהם צוגעזאגט, אבער ניט מקיים געווען... זי האט איהם אָפּגענאָרט...

און אלע מאל ווען זי האט געעפענט דעם שופלאַד, וואו דער מאַ-נוסקריפט איז געלעגען, פלעגט זי איהם האַסטיג פאַרמאַכען און אָפּ-שפּרינגען. אייניגע מאל איז זי געווען גרייט צו כאַפּען דעם מאַ-נוסקריפט און איהם פאַרברענען...

איצט אבער האט זי זיך ענטשלאסען... און מיט א גרויל, מיט א קאלטען שוידער איבער דעם לייב, האט זי זיך פארטיפט אין א ני-געריג דורשטיגען לעזען...

אבער מערקווירדיג, וואס מעהר און ווייטער זי האט געלעזען, אלץ מעהר האט זי זיך ענטוישט, אנגענעהם ענטוישט, און אזוי ווי באפרייט אויפגעאטהעמט.

אזוי ווי די קונסט אַליין קען זיך קיינמאל ניט אויסשמירען, ניט פארשמוצען און בלייבט תמיד ערהאבען, ריין און גייסטיג שעהן, ווי שמוציג און אפשטויסענד עס זאל ניט זיין איהר סוושעט, אזוי ערהאבען, ריין און שעהן האט געלויבטען אין דעם מאַנוסקריפט אונ-טער

פלאַראַ האָט אויפגעציטערט און אויפגעהויבען איהר געזיכט פון מאַנסקריפט. אין דער האַלב־טונקעלהייט פון צימער איז געשטאַנען איהר בלינדער ברודער. אין שלאָף־ראָק, אָהן די ברילען, מיט צע־וואָרפענע און צעפאַטעלטע האָר אויף דעם קאָפּ, האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ נאַכטוואַנדערער. אַ מינוט איז ער געשטאַנען צוטומעלט מיט אויסגעצויגענע און אזוי ווי טאַפּענדע הענט, ווי אַן איבערגעשראַקענע נאַכט־געשטאַלט...

דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו רייבען דעם שטערען מיט דער רעכטער האַנט, אזוי ווי ער וואָלט געשטרעבט צו קומען צו זיך, צו באַוועלט־גיגען אַ שרעק און צו באַפרייען זיך פון אַ בייזען חלום...

און איידער די דערשראַקענע שוועסטער האָט געקענט עפענען דאָס מויל און איהם פרעגען וואָס איז מיט איהם, האָט ער זי געפרעגט מיט אַ ציטערענדער, טיעפער ברוסט־שטימע, וועלכע האָט געקלונגען אזוי שטרענג און פרעמד:

— וואָס לייענסטו, פלאַראַ?

אַריינקומען צו איהר אזוי שפעט, אין אזאָ אויפגערגטען צור־שטאַנד און איהר שטעלען אזאָ מאַדנע פראַגע — דאָס האָט זיך איהר אויסגעוויזען זעהר מערקווירדיג... פלאַראַ האָט זיך אויפגעזעצט אויף דעם דיװאַן...

ניט נאָר איז די פראַגע געווען פרעמד־אַרטיג און אונהיימליך — די גאַנצע געשטאַלט זיינע האָט אויסגעזעהן אין דער האַלב־טונקעלהייט פון צימער אונהיימליך און שרעקענדיג... און אַ פאַרגעפיהל פון אַן אַנקומענדען אומגליק איז דורכגעלאָפּען איבער פלאַראַ'ס לייב ווי אַ קאַלטער שוידער און האָט צוגעפרעסט איהר האַרץ...

סאַלאַוויטשיק האָט אָבער באַלד דערפיהלט אין איהר שווייגען, אַז זיין ערשיינונג אין דער שפעטער נאַכט־שטונדע האָט געמאַכט אויף דער שוועסטער אַ שווערען איינדרוק און ער האָט געזוכט זי צו באַרוהיגען.

— איך קען עפעס ניט שלאָפּען, פלאַראַ — האָט ער זיך אזוי ווי אנטשולדיגט מיט אַ באַרוהיגטער שטימע און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף דעם דיװאַן ביי איהרע פיס. ער האָט זיך אָבער באַלד ווידער

דאנקבארקייט פאר זיין אָפּענהערציגקייט, פון פארטאָפּעלעכער און פארשטאַרקטער ליעבע.

אַד, ווען זי האָט איהם איצט אין איהרע אָרעמס!

וואָרום בלייבט ער דאָרטען אין זיין לאַבאַראַטאָריע אַליין מיט זיינע געדאַנקען? וואָס פאַר אַ וידוי שרייבט ער איצט? ווי שטאַרק זי וואָלט איהם איצט אַרומגענומען און געדריקט צו איהר ברוסט! מיט וואָס פאַר אַ גליק און פרייד וואָלט זי איצט געקניעט פאַר איהם און געקושט דעם שטויב פון זיינע פיס!

— אַד, ווי ער האָט געליטען! ווי ער האָט עס געליטען! — האָט פלאָראַ געבראַכען די הענט. און דער געדאַנק, אַז זי האָט קיינמאָל נישט געליטען, אַז זי איז אויסגעוואַקסען אין וואוילטאָג און אין לוקסוס האָט זי געמאַכט פיהלען אומווירדיג און נישטיג פאַר זיין ליעבע... אָבער ווי אָפּענהערציג אַ מענש זאָל מיט אַנדערע און מיט זיך אַליין נישט זיין, ווי ברייט דאָס האַרץ זאָל זיך נישט עפענען פאַר אַ וידוי, בלייבען דאָך מאַמענטען אין מענשענ'ס לעבען, וועלכע ער וואָגט נישט צו דערצעהלען, אַנצופאַרטרויען אפילו דעם אייגענעם איך און אָפּצושטעלען אויף זיי זיין געדאַנק אויף אַ רגע, און לויפט פון זיי מיט פאַרמאַכטע אויגען, לויפט מיט פחד און טויט־שרעק...

אזוינע מאַמענטען זיינען געווען אין וואַסערמאַנים לעבען און זיי האָט ער פאַרשוויגען אין זיין אָפּענהערציגע וידוי צו פלאָראַ'ן... ער האָט זיי פאַרשוויגען פאַר זיך אַליין...

עס האָט איהם שוין געפעהלט דער מוטה אַריינצוקוקען אין דעם אָפּגרונד...

4.

עס איז אָבער געווען באַשערט, אַז אַלעס זאָל אין דער שרעקלי־כער נאַכט אַנטפלעקט ווערען...

אזוי ווי פלאָראַ איז געלעגען אויף דעם דיוואַן ביים נאַכט־טישעל, אויף וועלכען עס האָט געברענגט אַן עלעקטרישער לאַמפּ און איז געווען פאַרטיפט אין וואַסערמאַנים בילדרייכער, קינסטלערישער לעבענס־ערצעהלונג, האָט די טיהר פון קאַבינעט אַ סקריפע געטהאָן און זיך געעפענט.

— וואס מיינסטו דערמיט? אז איך דארף ניט וויסען זיין פאר גאנגענהייט?

— איך גלויב, אז ניין, פלארא! — האָט ער איהר געענטפערט מיט דעמזעלבען ערנסטען טאָן — צוליעב וואָס? זיין פארגאנגענהייט איז טויט און איצט איז ער אַ נייער מענש, אַן אנדער וואסערמאן... דו ווייסט דאָך מיין מיינונג...

פלארא האָט זיך אויסגעלאכט. איז דאָס אלעס? צוליעב דעם איז ער געקומען צו איהר אין אזא שפעטער נאכט-שטונדע? און זי האָט געזוכט איהם צו בארוהיגען.

— האב קיין אנגסט ניט, לעאָן! וואָס מעהר איך באַקאָן זיך מיט זיין פארגאנגענהייט, מעהר לעהרן איך איהם צו אַכטען און צו לייעבען. מיין לייעבע צו איהם ווערט דורכדעם ניט קלענער. אומגעקעהרט. נאָך שטאַרקער און פעסטער.

— לייעבסטו איהם ווירקליך אזוי שטאַרק, פלארא? — האָט ער זי געפרעגט, אזוי ווי צווייפלענדיג, און האָט אָנגעשטעלט אויף איהר זיינע טויטע, פארגליווערטע אויגען, אזוי ווי ער וואָלט געקענט מיט זיי אויסטאַפען אויף איהר פנים דעם רעכטען אמת...

— וואָס דען? דענקסטו, אז איך בין פעהיג צו הייראַטען אַ מאַן, וועלכען איך זאָל ניט שטאַרק לייעב האָבען? — און איהר קערפער האָט זיך דערביי אויסגעצויגען, ווי איינער זאָגט: „זעה נאָר, בין איך פון די יעניגע?“

— יא... געוויס... געוויס... איך קען דיר... אַבער... און ער האָט אַפּגעהאַקט אַנטשוויגען געוואָרען, אזוי ווי ער וואָלט זיך איבער-לעגט, אז עס איז בעסער צו שווייגען, איידער צו ריידען...

— אַבער וואָס? — האָט איהם שטרענג איבערגעפרעגט פלארא.

— איך ווייס... עפעס לעבט איהר צווישען זיך אזוי קאַלט... אזוי גלייכגילטיג...

— איך בין דאָר ניט קיין יונגע ציגעלע, אז איך זאָל איהם קושען פאַר אַלעמען אין די אויגען — האָט איהם פלארא אונטערבראָכען מיט אַ בייזען און באַליידיגענדען טאָן, און האָט זיך אויסגעדריעהט צום פענסטער.

אומרוהיג אויפגעשטעלט און האט זי נאך אמאל געפרעגט:

— וואס לייענסטו, פלארא?

— אנטקעגען וואס פרענסטו עס? — האט זי איהם געפרעגט מיט

א לייכטען פארדרוס אין איהר שטימע.

סאלאווייטשיק האט איהר דערויף גארניט געענטפערט.

— וואס האט דיר אויפגעוועקט? — האט זי איהם ענגסטליך גע-

פרעגט.

— איך ווייס אליין ניט... — און ער האט אויפגעהויבען דעם

קאפ און האט זיך צוגעהערט... זיין פיינעם און שארפעס געהער האט

אזוי ווי געזוכט צו כאפען דעם אפקלאנג פון ווייטע טריט ערגעץ

וואו אין דער ווייטער פינסטערער נאכט...

— וואס לייענסטו, פלארא? — האט ער זי נאך אמאל גערוועזן

און צודרינגליך, ווי א קאפריזנע קינד, געפרעגט.

פלארא איז אויפגעשטאנען פון דיוואן און האט געמאכט עטליכע

טריט איבערן צימער.

— וואס איך לייען? איך לייען וואסערמאנים ביאגראפיע! —

און זי האט אנגעשטעלט אויף איהם איהר בליק, צו כאפען דעם איינ-

דרוק אויף זיין פנים.

— ווער האט עס אנגעשריבען זיין ביאגראפיע? — האט ער זי

געפרעגט שטרענג, ווי א ריכטער דעם פארקלאגטען.

— ער אליין.

— ער אליין? — האט זיך אזוי ווי געוואונדערט סאלאווייטשיק

און האט זיך פארטראכט און איהר אנטשלאסען באמערקט:

— איך וואלט עס דיר ניט געהייסען. ווייסט ער דערפון?

— ניין.

— זעהסטו, איך וואלט עס דיר ניט געהייסען.

— ווארום? — האט איינפאך געשטוינט פלארא.

— מערקווירדיג, ווי איך האב עס אין שלאף דערפיהלט! — האט

אזוי ווי צו זיך אליין באמערקט סאלאווייטשיק.

— וואס האסטו דערפיהלט?

— אז דו לייענסט אט דעם מאנוסקריפט.

— דאָס, וואָס עס האָט מיך אויפגעוועקט...
 — וואָס האָט דיר אויפגעוועקט? — האָט איהם נישט פאַרשטאַנען
 פּלאַראַ. זי האָט נור דערפיהלט, אז איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען
 שנעל, שנעל צו קלאַפּען.

— די טריט פון אויבען...

— וואָס פאַר אַ טריט?...

— עס געהט אימיצער אַרום פון אויבען. — און זיין קערפּער האָט
 אָנגעהויבען צו ציטערען, אזוי ווי ער וואָלט דערשפּירט דאָרטען זיין
 טויט־פּיינט...

— אום גאָטעס ווילען! וואָס איז מיט דיר? ... עס איז טאָפּ
 ביי זיך אין צימער... דאָס ערשטע מאָל איז דאָס דיר?

— אַד, וואָס פאַר אַ טאָפּ! ווען דאָס איז טאָפּ וואָלט איך
 זיך ניט געקיימערט... עס געהט אויבען אַרום אַ פרעמדער. איך קאָן
 שוין טאָפּ'ס טריט, און דעם פרעמדען האָב איך אין שלאָף דער־
 פילט... ער האָט מיך פון בעט אַרויסגעוואָרפּען, ער מאַכט מיך פול
 מיט אָנגסט! — און ער האָט אָנגעהויבען צו ציטערען ווי אן איבער־
 געשראַקען קינד.

— אָנגסט? אום גאָטעס ווילען! וואָס פאַר אַן אָנגסט? — האָט
 איהם געפרעגט פּלאַראַ, ניט באַמערקענדיג ווי זי אַליין ציטערט שוין
 פון דעמוועלבען אָנגסט מיט איהר גאַנצען קערפּער.

פּלאַראַ האָט אויך אָנגעשרענגט איהר געהער. אָבער קיין קול,
 קיין לייכטער שאַרף האָט זיך פון דאָרט ניט געלאָזט הערען.

— איך הער קיינעם ניט! — האָט פּלאַראַ געזאָגט.

— אַד, ווי איז דאָס מעגליך! — האָט ער צו איהר אויסגערופען
 אזוי ווי מיט פאָרדרום.

זי האָט אָבער צו גוט געקענט זיין פיינעם געהער־חוש, זיין שאַר־
 פען אינסטינקט און זיין גאַנצע גייסטיגע קאָנסטרוקציע. אין דעם
 געהער־חוש האָט די נאָטור אַריינגעלעגט די גאַנצע קראַפט פון זיין
 נשמה. ניט אומזיסט איז ער געווען אזא גרויסער מוזיקער. דער
 חוש פון הערען האָט זיך פאָרוואַנדעלט אין אויגען...

— אד, איך מײן נײַט דאָס...

— וואָס דען? — האָט איהם שטרענג און בײַז געפרעגט פֿלאָראָ.

— איבערײַגענעם ווײַסטו דאָך אַלעס בעסער פון מיר... אַבי דו בײַזט

גליקליך — האָט ער אַזוי ווי אַליין באַרוהיגט זײַן אײַנערליכען צווייפֿעל.

— גליקליך? — האָט ער אַזוי שוין אַן אַנדער פראַגע... נאָר אַן

אַנדערע — האָט באַמערקט פֿלאָראָ און פון איהר ברוסט האָט זיך

אַרויסגעריסען א טעפֿער זיפֿץ. דער ברודער האָט אַ ציטער געטהאָן.

— וואָס־זשע, דו בײַזט נײַט גליקליך? — האָט ער געפֿרעגט מיט

אַן אַנגסטליכען טאָן.

— דאָס זאָג איך נײַט...

— וואָס דען? האָט ער זיך ליעב? — האָט ער נײַט אויפֿגעהערט

זי אַויסצופֿאַרשען.

— איך גלויב אַזוי... ווען ער זאָל מיך נײַט ליעבען, וואָלט ער נײַט

געוואָרען קײַן אַנדערער מענש... אַ נײַער, גרויסער וואַסערמאַן... דאָס

איז ער דורך מײַן ליעבע אַזוי אַויסגעוואַקסען... און ער וועט נאָך וואַקסן

סען און וואַקסען, הויך און שטאַלץ ווי אַ פֿאַלמע אונטער דער הײַסער

זון פֿון מײַן ליעבע. ווײַסטו, לעאַן, אַז מען רופֿט איהם קײַן גענץ

אַלס פֿראַפֿעסאָר? — האָט זי איהם מיטגעטהײַלט אין אַ געהײַמניס־

פֿולען טאָן.

— ווירקליך? וואָרום האָסטו עס מיר נײַט דערצעהלט?

פֿלאָראָ האָט איהם נײַט געענטפֿערט אויף זײַן פראַגע. זי האָט

זיך פֿלוצים פֿאַרסראַכט. איהר פֿאַנטאַזיע האָט פֿלינק אויפֿגעכאַפֿט

אַלע איהרע געדאַנקען און איז מיט זײַ אַוועקגעפֿלויגען אין אַן אַנדער

וועלט... אין אַ וועלט, וואו איהר וואַסערמאַן איז געוואַקסען ווי

אַ הויכע און שטאַלצע פֿאַלמע אונטער דער זון פון איהר הײַסער

ליעבע צו איהם...

סאַלאַווייטשיק האָט אַבער ווידער אַנגעשפּאַנט זײַן שאַרפען מוזיק־

קאַלישען געהער און האָט זיך צוגעהערט...

— אַט איז עס דאָך! — האָט ער ענדליך אַויסגעשריען, אַזוי ווי

ער וואָלט געכאַפֿט אַ גנב בײַ דער האַנט.

— וואָס? — האָט אַויפֿגעציטערט פֿלאָראָ.

אזוי זעהען טאקי אויס נור מענשען, וועלכע הערען זיך צו צו דעם נאכקלאנג פון ווייטע טריט און דעם שאַרד פון דעם בגנבא אנקומענדען שונא...

און אַט קריכט ער, דער שונא... זיינע טריט זיינען שוין גאנץ נאָהענט און הערען זיך דייטליך. דער פרעמדער מענש רעדט פון אויבען אין טאַפּפּ'ס צימער מיט אַ געלאָסענער באַס־שטימע און יעדעס וואָרט זיינס קלינגט ווי ליידענשאַפטליך געשליידערטע באַ־שולדיגונגען און קומט צו זייערע אויערען דורך דער סטעליע ווי אַ ווייטער און פאַרדומפטער קלאַפּ פון אַ האַמער אויף דער קאָוואַדלע, אָבער פּלוצים ווערט די געלאָסענע באַס־שטימע אונטערכראַכען פון אַן אַנדערער, אַ גרינגערע און שנעלערע, און ביידע אונטערכרעכען איינע די אַנדערע און קלאַפּען זיך צוזאַמען ווי צוויי האַמערס אויף דער קאָוואַדלע, איינער אַ גרויסער און שווערער האַמער, און דער אַנדערער—אַ קליינער און גרינגער האַמער, וועלכער טאַנצט און קלאַפט נאָך דעם גרעסערען...

אין דעם קלענערען האַט פּלאַראַ באַלד דערקענט גלעקעליס אויפֿ־גערגענטע שטימע מיט דערשטיקטע טרעהרען...

וואָס האַט ער דאָ צו טהאָן אזוי שפּעט? מערקווירדיג! מערקי־ווירדיג!

דאָן איז איהר די געפאָהר שוין קלאָהר געוואָרען... זי איז איצט געשטאַנען אויסגעצויגען פאַר איהרע אויגען, ווי אַ שרעקענדע גע־שטאַלט... און דאָס וואָס וואָסערמאן האַט אויבען געשוויגען ~~האַט~~ איהר געמאכט די זאך קלאָהרער און פאַררעכטיגטער...

א גרויסער סוד ווערט אויבען צעוויקעלט... אַ שרעקליכער סוד! ניין, זי קען דאָ ניט פאַרבלייבען... זי מוז זיין דאָרט אויבען און אַ קוק טהאָן דער געפאָהר גלייך אין פנים אַריין...

אין אַ נאכט־קלייד, מיט האַלב־גאַקעטע חענט און ברייט־צעוואָר־פּענע האָר האַט זי פאַרלאָזט דעם קאַבינעט און איהר בלינדען ברודער און איז מיט האַסטיגע טריט אַרויף אויבען צו טאַפּפּ'ן, ברייט גע־

און אז ער האט געקאנט אין אזא שפעטער שטונדע פון דער נאכט אריינגעקומען צו איהר אין אזא ציטערענדיגען און אויפגערעכטען צושטאנד, ווען א שארד, א לייכטער גערויש פון א פרעמדען מענשען האט ביי איהם געקאנט אוועקרויבען זיין תמיד שטארקען שלאף, האט דאס געמוזט זיין א שארד פון א שונא, פון אן אומגליק, וואס גנבי'עט זיך ערגעץ אונטער דעם טונקעלען שליער פון דער פינסטערער נאכט און קריכט מיט שטילע טריט צו זייער הויז...

און אז פלארא האט אנגעהויבען זיך גוט איינצוהערען, האט זי ווירקליך דערפיהלט אויבען ביי טאפאן אין צימער געדעמפטע טריט פון א פרעמדען מענשען.

דער פרעמדער מענש איז באלד אויסגעוואקסען אין איהר אויפנער-רייצטער און הייסער פאנטאזיע ווי א דראהענדע געפאהר. זי האט זיך אינסטינקטיוו א ווארף געטהאן צום פענסטער. די לאבארעאטאריע איז שוין געווען פינסטער. ווארשיינליך האט איהר מאן שוין פארלאזען דעם פלאץ.

אבער וואו איז ער? דער וועג פון דארט אהיים איבער דער שמאלער גאס האט תמיד געדויערט א רגע. ער וועט דאך ניט אזוי שפעט, איז אזא קאלטע און נעבעלדיגע נאכט ערגעץ-וואו אוועקגעהן! און זי שטעהט און שטעהט ביים פענסטער א פיכעריגע און א ציי-טערדיגע, קלאפענדיג א צאהן אן א צאהן און ערווארטענדיג א קלונג, דעם גוט-באקאנטען קלונג זיינעם. מינוטען לויפען נאך מינוטען, די לויפענדע צייט פארוואנדעלט זיך אין אן אייביגקייט, אבער קיין קלונג...

דער ברודער האט דערשפירט איהר אומרוהיגען און אננסטליכען געמיטה...

— ער איז אויך אויבען! — האט אויסגעשריען סאלאווייטשיק.

אייניגע מינוטען זיינען שוועסטער און ברודער געשטאנען ציי-טערענדע און בלייבע, ווי צוויי אנגעצויגענע און געשפאנטע סטרונעם, ביידע פארוואנדעלט אין געהער.

זיין פאזע און ניט אויפגעהערט שטום צו לאכען מיט זיינע גרינע אויגען. אזוי ווי דער גאסט וואלט איהם פארשאפט בלויז שפאם. פלאראין איז דאס אויך ניט געפעלען געווארען...

— מיר אקצעפטירען א פארטייגער־כט! — האט נאך א לאנגער שווערער פויזע געענטפערט גלעקעל פאר זיין חבר... דאס איז א פארלוימדונג... א שרעקליכער בלבל —

משה האט גערעדט מיט א שווערען, אויסגעצויגענעם אטעם, ווי א מאן, וואס געהט שוין לאנג בארג ארויף... ער האט אבער דערביי ניט אראפגענומען זיינע אנגסטליכע בליקען פון זיין חבר, וועלכער איז געשטאנען ווי א זייטיגער, זיך אמוזירענדער צושויער, אזוי ווי ער וואלט גארניט געווען דער נוגע בדבר... אזא איינדרוק האט צו ערשט באקומען אויך פלארא. דער איינדרוק איז נעמליך געווען דער, אז דאס איז עפעס א פאראיין אדער כלל־אנגעלעגענהייט, אין וועל־כער עס זיינען פאראינטערעסירט אלע. טאפא איז געשטאנען א פארגליווערטער, מיט א פארריסען קאפ, און האט געקוקט אויף דער סטעלי, אזוי ווי ער וואלט דארט געזעהן עפעס א טשיקאווע זאך, אדער וואלט זיך געשעהמט קוקען אימיצען אין די אויגען...

— יא, מיר אקצעפטירען א פארטייגער־כט! — האט זיך אָנגע־רופען א דריטער סוביעקט, וועלכער איז ביז אהער געזעסען א צו־זאמענגעדריעהטער אין א טיעפען פאטעל, אין א ווינקעל, און פלארא האט איהם צוערשט ניט באמערקט. וואסערמאן האט אויסגעדריעהט אין זיין זייט א נייגעריג פנים...

— וואס פאר א מחותן זיינט איהר צו דער חתונה? — האבען אזוי ווי געפרעגט וואסערמאנים נייגעריגע אויגען.

פלארא האט זיך גוט איינגעקוקט אין דעם סוביעקט'ס פנים, וועל־כער איז געווען אין שאטען, און האט איהם דערקאנט. דער בחור האט זי נאך מעהר איבערגעשראקען ווי דער קאווקאזער אין דער שמויסענער היטעל. זי פלעגט איהם כסדר עפעס פליצים באגעגענען, אזוי ווי ער וואלט מיט אמאל פון דער ערד ארויסוואקסען. זעהר אפט פלעגט זי זיך אינסטינקטיוו אומדריעהן און איהם דערוועהן הינדער איהרע פלייצעס. דער בחור האט אויף איהר תמיד געמאכט

עפענט די טהיר פון זיין צימער און איז געבליבען שטעהן א פאר-
גליווערטע...

איהר ערשיינען אין טיהר האָט צוערשט קיינער ניט באַמערקט...
אַלע אויגען זיינען געווען צוגעשמידט צו אַט דעם פרעמדען מענשען.
א הויכער מיט צוויי לאַנגע שטיוועל און אין אַ קורצען רעקעל מיט
אַ גרויסער קאָזאַצקע, שעפּסענע היטעל, וועלכע איז געווען טיעף אָנגע-
רוקט אויף זיין קאָפּ, איז ער געשטאַנען אין מיטען צימער מיט די
הענט אין די קעשענעס און האָט אויסגעזעהען ווי אַ פאַרגליווערטער
ריעז...

זיינע אויגען זיינען געווען אָנגעשטעלט ווי אַ געציעלטע, געלאָדענע
ביקס גלייך אויף וואַסערמאַניען. דער אַבער, האָט אויפגענומען אַט
די געלאָדענע ביקס אונערשראַקען, קאַלט־בלוטיג...

וואַסערמאַן איז געשטאַנען, אָנגעשפּאַרט הינטער זיך מיט די
הענט אויף דעם טיש, מיט אַן אַריבערגעבויגענעם קערפּער און אַ
נייגעריג פאַרוואַרפענעם קאָפּ... זיינע אויגען האָבען גלייכגילטיג גע-
קוקט אויף דעם פרעמדען און האָבען איהם געלאכט גלייך אין פנים
אַריין, שפּאַטיש און ציניש...

— נעהמט איהר אַן אַ פאַרטייגער־יכט? — האָט געפרעגט דער
גאַסט אין דער פוטערנער, טיעף־אָנגערוקטער היטעל, מיט דעם
פרצוף פון אַ גרוזין, כאַטש ער האָט גערעדט אַ פּראַכטפולען רוסיש
מיט אַ מאַסקווער אַקצענט. ביי פלאַראַין האָבען די אַריענטאַלישע
אויגען און די ווייסע, ווי ביי אַ וואַלף, צייהן, מיט וועלכע ער האָט
אַ בליאַסק געטהאן, עפענענדיג דאָס מויל מיט אַ גראַבער אונטער-
שטער ליפּ, אָפּגעריסען דאָס האַרץ... עפעס תּליונישעס איז געווען אין
דער פּראַגע און אין דער גאַנצער הויכער פיגור מיט די הענט אין
די קעשענים, וואָס איז געשטאַנען אין מיטען צימער צווישען איהר
און איהר מאַן, געשטאַנען צו איהר מיט'ן פּראָפּיל, אַזוי, אַז זי האָט
געקאָנט זעהן אי דעם פּראָפּיל און דעם פנים פון וואַסערמאַן...

אַבער וואַסערמאַן, וועלכער האָט ניט באַמערקט פלאַראַס ער-
שיינונג אין דער טיהר, צווישען די פאַרהאַנגען, האָט ניט געביטען

ערשט באקוועם צוועצט אין א פאטעל... ער און דער מאן פון דער פארחלשטער פרוי זיינען געבליבען ווי גלייכגילטיגע צום אינצירענט און האבען ניט אויפגעהערט זיך צו דעלירען מיט די אויגען.

וואסערמאן איז דאביי ווידער געשטאנען געבויגען איבערין טיש, מיט א פארווארפענעם קאפ און מיט צוויי לאכענדע גרינע אויגען. דער פרעמדער האט דאביי אויך געלאכט, אבער בלויז מיט די וואל-פישע צייהן, געלאכט עפעס אנהיימליך, ווי א תליון לאכט...

און ווען פלארא איז געקומען צו זיך מיט א צווייטען קרעכץ און איהר אויסגעצויגענער באוועגליכער קערפער האט אנגעהויבען קאנוואלסיוו צו ציטערען און פון איהר האלז האט זיך אנגעהויבען צו בליאפען... א בליאפ נאך א בליאפ... — דאן איז דער ביזאחער פאר שטומטער טאפא צוגעגאנגען צום פרעמדען, צוגעגאנגען אזוי נאָהענט צו איהם, אז זייערע קערפערס האָבען זיך כמעט באַריהרט, און האָט זיך צו איהם געווענדעט מיט אַ כריפענדער, פאַרשטיקטער שטימע:

— מילאסטיוועי גאָסדאָר! אייער מאָרדע איז מיר עקעלהאפט!

דער פרעמדער האָט צו איהם פאַרריסען דעם קאָפּ פון פאַטעל:

— מילאסטיוועי גאָסדאָר! — איך קען מיר ניט העלפען!...

— איך וויל אָבער העלפען אייך און אייער בזלנישער מאָרדע

זיך צו דערווייטערען פון מיינע אויגען... — און כאַפענדיג דעם פרעמדען ביי די לאַצען פון קורצען רעקעל האָט דער ווילדער טאפא מיט וואַהניג פלאַקערדיגע אויגען גענומען שלעפען דעם פרעמדען פון פאַטעל, טופען מיט די פיס און שרייען ווי ניט מיט זיין קול:

— וואָ! וואָ! פון דאַנען! וואָ! וואָ!...

אן איבערראשטער און פאַראַלזירטער פון דעם מענשענס וואַהני-זיניגען כעס, האָט זיך דער פרעמדער געלאָזט אזוי שלעפען ביז צו דער טיהר...

ביי דער טיהר איז ער געקומען צו זיך, האָט זיך באַפרייט פון טאַפּפּין און איהם פון זיך אָפּגעשליידערט מיט אַזאָ קראַפט, אַז טאַפּפּ האָט זיך איבערגעקוליעט אויפ'ן דיל און איז הילכדיג פאַרפאַהרען מיט'ן קאָפּ אין דער שאַפּע, וועלכע איז געשטאנען ביי דער וואַנט, אַנטקעגען דער טיהר.

דעם שוידערליכען איינדרוק פון א שפיאן, וועלכער פארפאלגט א מענשען אויף זיינע טריט... פיעל מאל האָט זי איהם באַמערקט אַרייַן-קוקענדיג אין די פענסטער פון זייער הויז.

דער בחור איז געווען דער וואַלאַזשינער עילוי, וועלכער האָט זי כסדר באַלעסטיגט מיט די בליקען פון זיינע קליינע אויגעלאך אויף די לעקציעס, איבעראל, וואו נאָר זי האָט איהם באַגעגענט. זי האָט וועגען דעם פאַרשוין זיך שוין עטליכע מאל באַקלאַנגט פאַר משה'ן און פאַר איהר מאן. ביידע האָבען איהר בלויז שפּאַסיג באַמערקט, אז ער איז וואַרשיינליך שטערבליך פאַרליעבט אין איהר.

פלאַראַין האָט עס דערפון געשוידערט...

— עס הויבט זיך ניט אָן! איך נעהם ניט אָן, ניט אייער גע-ריכט, ניט די יוריסדיקציע איבער מיך פון פאַרטיי איינזלען — האָט וואַסערמאן שטיל און רוהיג זיך אויסגעגליכען. דאָס שפּאַטישע גע-לעכטער אין זיינע אויגען האָט זיך אויסגעלאָשען און אויפ'ן פנים האָט זיך צוגאַסען א מידע אומגעדרולד.

— אַה! — האָט אַ ברום געטאַהן דער פרעמדער, און ווידער א בליאַסק געטהאָן מיט זיינע ווייסע צייהן — די פאַרטיי-איינזלען ווע-לען אָבער ניט דערלאָזען, אז אַ פראַוואַקאַטאָר זאָל אנטרונען ווערען פון זיינערע הענט אומבאַשטראָפּט.

דאָס וואָרט „פראַוואַקאַטאָר“ האָט זיך אַרייַנגעשנימען אין פלאַ-ראַ'ס האַרץ ווי דער קלינג פון אַ קינזשאל... מיט אַ קרעכץ פון אַ טויטליך פארוואונדעטען, האָט זי זיך גענומען אַרונטערלאָזען... דאָרט אויפ'ן שוועל פון דער טיהר, וואו זי איז געבליבען שטעהן אן אומ-באַמערקטע פון אַלע אָנוועזענדע.

דער קרעכץ האָט אַלעמען אויפגעשוידערט, אפילו דעם פרעמדען מיט די וואַלמישע צייהן.

גלעקעל איז געווען דער ערשטער, וועלכער איז מיט איין שפּרונג צו צו איהר און זי אָנגעכאַפּט אין זיינע אַרעמס...

און אז גלעקעל און טאַפּף האָבען פלאַראַין אַוועקגעלעגט אויף דער זאַפּע און זיך גענומען זי מינטערען, האָט זיך דער פרעמדער

ווייל ער אליין האט אויך ניט געוואוסט וואָס דער עילוי טהוט דאָ, ווי אזוי ער איז מיט זיי געקומען און זיך צוגעטשעפעט צום דעם גאַנצען ענין.

זיינע אויגען האָבען אויך געפרעגט דיזעלכע פראגע. אַלע האָבען גע-ווארט, אַז דער עילוי אליין זאָל זיי ערקלעחרען, וואָס ער טהוט דאָ. ער האט זיי אבער לאנג געלאָזט ווארטען אויף א תשובה...

— וואָס פאַר אַ ראָליע איך שפיעל דאָ? כאַכא-כא! די ראָליע פון אַ גואל הרם... ראבינאוויטש איז מיין אייגען שוועסטער-קינד... הער פראָפּעסאָר! — האט ער זיך געווענדעט צו וואָסערמאניען — איהר געדענקט דאָך מסתמא דעם „איינזאמען דארען“? אַה, געוויס גע-דענקט איהר איהם! ווי קען מען עס פאַרגעסען? ... איך וועל עס אין מיין גאַנצען לעבען ניט פאַרגעסען... אַ וואונדערבאַרע רעדע... וואָרום האט איהר זי ניט געענדיגט? אַ שאַד! אַ גרויסער שאַד! ... אַ קלאַסישע רעדע...

אַן איינזאמער דארן! — און דער בחור האט זיך אוועקגעשטעלט אין דער פּאָזע פון אַ רעדנער, אין דערזעלכער פּאָזע, אין וועלכער וואָסערמאן איז געשטאַנען ביים אָפּענעם קבר פון דעם „איינזאמען דארן“ און האט איבערגע-חזרט זיין רעדע, אימיטירענדיג דערביי דעם רעדנער'ס שטימע און אפילו זיינע אַראַטאָרישע העויות...

און דאָס אַלעס איז דורכגעמאַכט געוואָרען מיט דער גרעסטער תמימות, מיט דער נאָיאַוויטעט פון אַ קינד וואָס ציטירט אַ ליעד, וואָס ווייסט ניט פון קיין חכמות...

דער ערשטער, וועלכער האט שנעל געכאַפט דעם גאַנצען זין פון בחורים ראָליע, דעם גאַנצען יעזואיטיזם פון דער תמימות, די גאַנצע פראַוואָקאַציע פון דעם תּמיעוואָטען שפיעל — איז געווען וואָסערמאן.

— אַה, דו לומפ! — האט ער אויסגעשריען אין אַ ווילדען, מער-דערישען כעס, און געכאַפט דעם רעוואָלוער, וועלכען עס האט דאָרט געלאָזען דער פרעמדער, און איהם אָנגעשטעלט אויפ'ן וואָלאָזשינער עילוי...

גערעטעט פון אַ זיכערען טויט האט איהם פלאָראַ... מיט איין שפרונג האט זי זיך געשטעלט צווישען דעם רעוואָלוער אין דער

און ווידער איז שטיל געווארען אין צימער, אונחוימלאך שטיל...
אפילו דאס כליאפען פון פלאראס האלז האט זיך איבערגעריסען...
דערנאך איז דער פרעמדער צוגעגאנגען צום טיש, וואו וואסער
מאן איז נאך אלץ געשטאנען אָנגעשפּאַרט און באוועגלאז, האט אַרויס-
גענומען פון קעשענע אַ רעוואָלווער און האט איהם אוועקגעלעגט
אויפֿן טיש מיט די ווערטער:
— „דאס איז דער ווערדיקט פון דער פּאַרטיי!“ — האט זיך אויס-
גערעהט, אָנגערוקט זיין שמויסענע היטעל איבער די אויגען און מיט
זיכערע טריט פאַרלאָזען דאָס צימער.

באַלד ווי דער פרעמדער האט פאַרלאָזען דאָס צימער, האט אַ
בליץ פון אינטואיציע אָנגעצונדען אין פלאראס קאפּ אַ געדאנק, אז
דער פרעמדער איז דאָ עפעס אַ טפל אין דער גאַנצער מעשה, אז דער
עיקר איז דער סוביעקט, וואָס זיצט דאָרט אין ווינקעל אַ צוואַמענ-
גערעהטער אין פאַטעל... דער, וואָס האט זי כסדר שפּיאַנירט און
פאַרפאַלגט...

דער געדאנק איז פאַר איהר אַליין געווען אזא איבערראשונג, אז
עס האט זי אויפגעהויבען פון דער זאַפּע, אויף וועלכער זי איז גע-
לעגען... דער געדאנק האט איהר באַלויבטען דעם בחורים גאַנצע
באַנעהמונג זיינע. איצט האט זי באקומען אַ נייע און זעהר וויכטיגע
באַדייטונג.

— איך וואָלט וועלען וויסען, וואָס פאַר אַ ראַליע עס שפּיעלט אַט
דער הערר אין דער גאַנצער געשיכטע! — האט זיך פלארא געווענדעט
צו משה'ן, אָנווייזענדיג מיט די אויגען אויף באַכמוטסקין.

די דאָזיגע פּראַגע האט איבערראשט אַלע דריי מענער, אפילו
וואַסערמאַנען. דריי פאַר נייגעריגע אויגען האַבען זיך אָנגעשטעלט
אויפֿן וואַלאַזשינער עילוי, אזוי ווי זיי וואָלטען ערשט באַמערקט זיין
אָנוועזנהייט...

— יא, וואָס פאַר אַ ראַליע שפּיעלט דאָ אַט דער פאַטראָן? —
האט זיך וואַסערמאַן געווענדעט צו משה'ן. אַ ציטער פון גרויל האט
אויסגעקרימט זיין פנים. משה האט דערויף גאָרניט געענטפערט,

א קראנקער... מיר זיינען אלע קראנק, אבער דו ביזט דער געפעהר-
ליכסטער... קום... טוה זיך אן... איך מוז דיר רעטען פארן איי-
דישען פאלק... דאס אידישע פאלק דארף האבען גרויסע כעמיקער...
דארט אין אונזער אוניווערזיטעט... האב רחמנות אויף זיך, וואסער-
מאן! — האט זיך ביי איהם געבעטען גלעקעל מיט א קול פון א מענ-
שען, וואס בעט זיך ביי א חולה מסוכן, אז ער זאל זיך לאזען מאכען
אן אפעראציע און ראטעווען זיין לעבען.

און לאנג, לאנג האט גלעקעל גערעדט איבער איהם אין דעם זין,
זיך געווארפען פון איהם צו פלאראץ און פון פלאראץ צוריק צו
איהם.

וואסערמאן איז געזעסען די גאנצע צייט אונבאוועגליך, אָננעכוי-
גען און איינגעגראכען מיטן פנים אין די הענט, אונגעהרט און קאלט
ווי א שטיין, ביז גלעקעל איז מיער געוואָרען ריידענדיג איבער איהם...
— פון דאָנען קיין וויען, פון וויען איבער בעלגראד, סאָפיע נאָך
קאנסטאנטינאָפאל — האָט וואסערמאן איבערגעחזרט משה'ס אלטען
מארשרוט פאר אן עליה רגל קיין ארץ־ישראל, וואָס איז געווען זיין
לעבענסטרום.

— יא, קיין קאנסטאנטינאָפאל... קיין קאנסטאנטינאָפאל... — האָט
איהם נאָכגערעדט משה, ווי איינער וואָס געפינט זיך אין א הינהער-
פלעט.

— און דאָ א שפרונג איבערן באַספאָר? כאַ-כאַ-כאַ! — און ער
האָט זיך צולאָכט עקעלהאַפּט, מיט אַ ביטערען, גאָליגען געלעכטער.
— לאַך נישט! לאַך נישט! — האָט משה אויסגעשריען ווי אַ
פאַרוואַנדערטער.

— ניט לאַכען! אַך, דו נאָרישער גלעקעל! דו טיפּש איינער! —
און וואסערמאן האָט איהם אָפּגעשטופּט פון זיך מיט פאַראַכטונג און
זיך צולאָכט הויך און ווילד מיט אַ צינישער אויסגעלאָסענקייט, פונקט
ווי עס לאַכען אַמאָל באַטרונקענע און פאַרלאָרענע גאָסענפּרויען...

און פלאָראַ האָט אין דעם געלעכטער ווידער אַמאָל דערזעהן פאַר
איהרע אויגען דעם אלטען וואסערמאן... דעם אייביגען סאַטיר און
קלאָון, וועלכער איז איהר געווען אַפּשטויסענדער, עקעלהאַפּטער פון

אויסגעשטרעקטער האַנד פון איהר מאַן און דעם ישיבה כחור, וועלכער האט שטודירט צוגלייכער צייט מעדיצין און יוריספרודענץ און אויך די וויסענשאפט פון שפיאָן און פראַוואַקאטאָר אין דער קאָנצע-לאַריע פון רוסישען קאָנסול...

יא, פלאַראַ האַט דעם עילווי, וועלכער האַט אויסגעשפיאָנירט וואָס סערמאָנים אונשעדליכע פאַרבינדונגען מיט דעם רוסישען שפיאָנע-סיסטעם, פאַרשטעלט מיט איהר ברוסט און גערעטעט איהם פאַר אַ גרויסער עילויעשער קאָריערע פון אַ שפיאָן און פראַוואַקאטאָר...

אַ שטונדע איז פאַראַיבער זינט דער שרעקליכער סוד פון איהר מאָנים לעבען האַט זיך צעוויקעלט פאַר פלאַראַס אויגען... אַ שטונדע איז פאַראַיבער זינט דער פרעמדער האַט אַריינגערוקט אַ קינושאַל אין אין האַרצען...

איין שעה האַט געבלוטעט דאָס האַרץ און איז פאַרטעמפט גע-וואָרען...

איצט איז זי געזעסען אין אַ ווינקעל פון דער זאָפּע, מיט די פיס אונטער זיך, אַן אויסגעלאָשענע און אַ גלייכגילטיגע צו אַלעמען און צו אַלעם אויף דער וועלט...

זי האַט אפילו פאַרגעסען אָן איהר אייגענעם בלינדען ברורער, וועמען זי האַט געלאָזען דאָרט אונטען איינער אַליין אין דער גאַנצער וואוינונג, איינער אַליין אין אַ הילפלאָזען אין דעם לעבענסשטורם, וועלכער האַט אויסגעבראַכען אין דער פינסטערער נאכט איבער דעם דאָזיגען הויז...

איצט זיצט שוין וואַסערמאַן אין דעם פאָטעל, וואו דער פרעמדער איז פריהער געזעסען, און גלעקעל טאַנצט נעבען איהם און קאַרטשעט זיך אין אַ גסיסה פון אַ פאַרצווייפּעלטער חבֿר־ליעבע...

— וואַסערמאַן! איצט איז די צייט! קום מיט מיר קיין ארץ-ישראל! איידער עס וועט ווערען טאָג אין דרויסען... וואַסערמאַן! לאָז דיר ראַטעווען!... איך וויל דיר אַפּראַטעווען!... דו ביזט אַ חולה מסוכן, וואַסערמאַן!... דו דאַרפסט האָבען ארץ-ישראל-לופט... דו ביזט אַ גרויסער מאַן, וואַסערמאַן... איך פאַרשטעה דיך... נאָר

— אוי, גלעקעל, ווען דו לעזט מיין ניי ווערק איבערן אידישען פאלק און אידישע ראסע, כא, כא, איד וועל עס ווידמענען איהם, משה'ן! — האט ער זיך געווענדעט צו פלארא, כמעט אן ענטציק טער פון דער אידעע, — וועט דאס איהם פערשאפען פארגעניגען! וועלען זיך עס די אנטיסעמיטען פרעהען מיט מיין בוך! —

גלעקעל האט געקראגען א נייעם טשמעל איבער'ן קאפ.
— וואס פאר א ווערק? וואס איז דאס? נאט מיינער, וואס טהוסטו? וואס האט ער געטהאן, פלארא? אום נאטעס ווילען! דערזעהלט מיר! לאמיד וויסען!

וואסערמאנען האט זיין פיין, זיין פחד, פארשאפט גרויס פאר-נעניגען.

— סוק איהם נאר און! כא-כא-כא! א, דו גלעקעל, ארעמער גלעקעל! הער, איד האב אנגעשריבען א ניי ווערק איבער ראסעני-קאמף און ראסעניבלוט און ווידמע דארטען די אידען עטליכע קא-פיטלעך... אזעלכעס, וואס דער ביטערסטער אנטיסעמיט האט ניט גע-קענט שרייבען... כא-כא-כא! עס וועט ווערען א געפעהרליכע וואפען איז די הענט פון דעם מאדערנעם אנטיסעמיטיזם, אד ווען דו לייענסט עס, גלעקעל! — האט ער איהם געפייניגט מיט א ליידענשאפטליכער פרייד.

פלארא האט זיך אויפגעהויבען פון דער זאפע און זיך געלאזט צום ארויסגאנג. משה האט זי געכאפט ביי דער האנט.
— וואוהין? אום נאטעס ווילען!...

— מיין פריינד! איד האב דא ניט וואס צו טהאן!
— ניין, ניין! זאגט עס ניט! געהט ניט אוועק פון ראנען! ווירקט אויף איהם! פארלאזט איהם ניט איצט! ראטעוועט איהם! וואס פאר א ווערק האט ער געשריבען? געהט עס צו ביי איהם! — האט ער ניט אויפגעהערט ביי איהר זיך צו בעטען.

— ניין, ניין, מיין פריינד!... איד האב דא מעהר ניט וואס צו טהאן!... אלעס איז פארלוירען! איד מוז שנעל, שנעל אוועק פון דאנען... דיין אייגען פאלק האסטו דאך געקענט שאנעווען!... זיך אליין!... קיין געלט דארפסטו דאך ניט!...

— אמוועניגסטענס בין איד גענויגט זיך צו שאנעווען! ווער

דעם פראוואקאטאר... פון דעם נייעם וואסערמאן, וואס האט זיך די
נאנצע צייט געוועבט און געוואקסען פאר איהרע אויגען, פון איהר
מיסטרעווערק, איז קיין שפור ניט געבליבען...

און אלעס אונטער איהר ציטערט און פאלט. די געבויטע וועלטען
פאלען ווי דורך אן ערדציטערניש און אט וועלען די חורבות זי צו-
דריקען...

— אנס גאטעס ווילען! ווארום העלפט איהר מיר ניט? איז
ער אייך ניט טייער? ליעבט איהר איהם ניט? ווירקט אויף איהם!
איהר האט דאך אזוי פיעל אויף איהם געווירקט! לאמיר צוואמען
אועקגעהן פון דאנען! — האט זיך ביי איהר געבעטען גלעקעל.

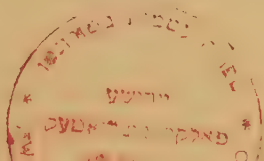
— אה, גלעקעל, גלעקעל! איהר זעהט דאך וויפיעל איך האב
אויף איהם געווירקט!... — האט זי געזאגט מיט א טרויעריגען שטיי-
כעל, דורך וועלכען עס האט געטריפט דאס בלוט פון איהר צוריסען
הארץ. — א, אום גאטעס ווילען! לאך נישט!... לאך נישט אזוי!
אט דער צינישער געלעכטער דיינער איז שענדליכער ווי די פראווא-
קאציעס... פארדין איך ניט קיין מיטלייד? — און אויף איהר פנים
האט אויפגעפלאקערט א ביטערע שנאה צו איהם...

— וואס? ניט לאכען? נא דיר גאר ניט לאכען! דאס לאכען
איז מיין לעבענס-גאטעס, מיין לופט... כא-כא-כא!...
— לאד! לאד! איצט מעגט איהר שוין געוויס לאכען.

— איבעריגענס איז מיר וואורשט... אלעס וואורשט! אונז מישפט
מען ניט, כא, כא, כא, איבער-מענשען האבען זייער אייגענע מאראל...
— גלויבסטו, אז דו ביסט אן איבער-מענש? — האט פלארא
אויפגעפלאקערט אין א לעצטער האפענונג.

— געוויס, גלויב איך, כא, כא, כא...
זיין קרומער געלעכטער האט אבער אויסגעלאשען די לעצטע
האפענונג איהרע...

— יא, פלארא, דו האסט געהאט א טעות... א גרויסען טעות, א
קרומער בוים, ווי איר, קען זיך שוין ניט אויסגלייכען, — האט ער
ווייטער גערעדט, אבער שוין מיט א מיעדען גענעץ.
פלוצים האט זיין מיעדער, שוין אויסגעלאשענער פנים זיך ווידער
באלעכט.

עס פארדינט שמיץ זאל זיי קרינען, אפילו איד אליין! כאַ-כאַ-כאַ! — ניין, ניין! — זייט איהם מוחל! ... זייט איהם מוחל און פאר בלייבט דא מיט איהם! ... דאס ווערס וועל איד מיט געוואלד ביי איהם צוגעהמען! — האט זיך געבעטען משה, ווי מען בעט רחמנות! — דעם נייעם וואסערמאן בין איד געווען גרייט אלעס מוחל צו זיין! ... די גאנצע פארנאנגענהייט! ... איד האב איהם דאך מוחל גע- ווען! ... איד וואלט איהם אפילו מוחל געווען דעם שרעקליכען און עקעלאפטען סוד, וועלכער איז דא אויפגעוויקעלט געווארען, אבער דעם אלטען וואסערמאן? ... דאס איז אונמעגליך, איבער מיינע כחות, מיין ליעבער, הארציגער מענש! ... דער אלטער וואסערמאן, אט דער א עקעלט מיד! ... א שרעקליכער עקעל!

און א קאלטער טויט-שווייס איז ארויסגעטראטען אויף איהר שטערען און אויף איהר גאנצער לייב! ... זי איז ווידער שטעהן גע- בליבען, ווי א צוטומעלטע און פארטשאדעטע, אהן א ווילען און אהן געדאנקען! ...

אבער אז טאפא האט אראפגענומען זיין פאלטא פון הונגער און איהם אנגעהויבען אנצוטהאן און פארלאזען דאס צימער, האט פלאצא זיך ענטשלאסען אויסגעשטרעקט, אזוי ווי צוזאמענצוקלייבען איהר ווילען און איהרע געדאנקען, און געבעטען איהם, ער זאל ווארטען אויף איהר, ביז זי וועט זיך אנטהאן און זאל מיט איהר און דעם ברודער צוגעהן צום גאנצענסטען האטעל.

— טאפא! פון די דרייסיג זילבערנע שקלים האסטו יעדעס מאל געגעסען גלייך מיט מיר! כאַ-כאַ-כאַ! — האט איהם גאנגעשריען וואס סערמאן, בעת ער איז שוין געשטאנען אין דער טיהר. טאפא האט שנעל אנגעבויגען דעם קאפ, אזוי ווי מען וואלט איהם פון אונטען דערלאנגט מיט א האק איבערן שארבען. — דו וועסט דאך פארן פון הונגער, אונגלייכער טאפא! — האט ער איהם גאנגעשריען.

— מיט דיין ברויט וועל איד זיך אבער דערוועגערגען! — האט ער איהם געענטפערט פון דער טיהר, ניט קוקענדיג אויף איהם. פלאצא האט זיך געלאזט צו דער טיהר מיט וואקלענדע טריט! ...

ע נ ד ע .

MS

11/6/12 .15
5/6/11/2 .13
1/25/10

F.

2066

SEP 2 '83	3811		
2833	OCT 23 '86		
MAR 22 '87	5835		
SEP 12 '87	5835		

F. GVFV2

2066

SEP 2 '83

UP

Gufv2

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

OCT 23 '66

NOV 23 '67

SEPT. 17

MAR 28 '71

JUN 20 '76

JUL 80

Aug 25/80

JAN 13 '81

AUG 31 '87

